

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80: 50

med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Enligt regeringsformen åligger det konstitutionsutskottet att granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. För detta ändamål har till utskottet överlämnats de protokoll som förts i regeringen under år 1979. Beträffande vissa ärenden har utskottet även tagit del av de handlingar som hör till ärendena.

I det följande lämnas först en redogörelse för granskningsarbetets omfattning och inriktning och sedan en översiktlig redovisning av regeringsprotokollens innehåll m. m. Den verkställda granskningen och dess resultat upptas därefter i betänkandets huvudavsnitt. Till betänkandet har fogats ett antal bilagor, vari redovisas vissa inom utskottets kansli upprättade granskningspromemorior m. m.

Granskningsarbetets omfattning och inriktning

Efter riksdagsvalen i september förra året avgick den tidigare folkparti-regeringen och ersattes av en borgerlig trepartiregering med Thorbjörn Fälldin som statsminister. Utskottet lämnar i betänkandet en redogörelse för proceduren i samband med regeringsskiftet. I anslutning härtill lämnas uppgifter om vissa organisations- och personfrågor inom regeringskansliet.

Regeringens utövning av normgivningsmakten har varit föremål för en särskild undersökning. Denna har i första hand avsett regeringsförordningar som under åren 1978 och 1979 utfärdats inom bostads- och kommunikationsdepartementens verksamhetsområden.

I likhet med tidigare år har granskningen även i år avsett olika frågor rörande regeringsärendenas beredning. Som aviserades i förra årets granskningsbetänkande har utskottet fullföljt en tidigare påbörjad undersökning av regeringens handläggning av besvärärenden. I ett särskilt avsnitt av betänkandet tas upp vissa frågor om handläggningen av utlänningsärenden i arbetsmarknadsdepartementet.

På sedvanligt sätt har utskottet följt utvecklingen beträffande lagrådsgranskningen och propositionsavlämnandet till riksdagen. Utskottets granskning har som tidigare år avsett författningarnas utgivning liksom behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen. I sistnämnda hänseende har utskottet ägnat särskild uppmärksamhet åt regeringens åtgärder inom arbetsmarknads- och industridepartementens verksamhetsområden. Utskottet har i årets granskning tagit upp vissa frågor om tillämpningen av de

grunder för förhandling och information som förutsätts enligt den nya medbestämmandelagen i samband med att regeringen utser innehavare av vissa högre ämbeten. Vidare har en granskning gjorts av tidsutdräkten beträffande statsrådets besvarande av interpellationer och frågor.

Under rubriken övriga frågor redovisar utskottet en rad granskningsärenden. Ett av dessa gäller regeringens befattning med en fråga om utbildning av libyska medborgare vid ett statligt företag. Dessutom har utskottet tagit upp vissa frågor rörande svenskt stöd till befrielseströrelser m. m. i Zimbabwe-Rhodesia. Vidare har utskottet granskat ett uppmärksammat s. k. "utflyttningsärende" som avgjorts av regeringen. Andra granskade frågor gäller regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma, fråga om remittering av visst utredningsbetänkande, kontroll från regeringens sida av SÄPO:s verksamhet och vissa frågor om medicinska forskartjänster i samband med Serafimerlasarettets nedläggning. Slutligen har utskottet tagit upp frågor om verksamhetstid för 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd m. m., regeringens handläggning av visst ärende om ändring i studiestödsförordningen, ett regeringsbeslut rörande taxitrafiken i Lerums kommun samt regeringens handläggning av fråga om etableringsrätt för läkare.

Översiktlig redovisning av regeringsprotokollens innehåll m. m.

På sedvanligt sätt lämnas i *bilaga 1* till årets granskningsbetänkande en redovisning i tabellform av antalet avgjorda regeringsärenden under åren 1978 och 1979 och fördelningen av dessa ärenden på olika departement. Som utskottet tidigare har redovisat har utvecklingen beträffande det sammanlagda antalet regeringsärenden under de senaste 15 åren inneburit först en successiv minskning från närmare 32 000 ärenden år 1966 till omkring 25 000 ärenden under åren 1969 och 1970 och därefter åter en viss ökning till drygt 28 000 ärenden under åren 1973–1975. De senaste fyra åren har det skett en påtaglig stabilisering till mellan 27 000 och 28 000 ärenden.

I tabellen i *bilaga 1* har regeringsärendena fördelats dels på departement, dels på tio olika ärendegrupper. Beträffande antalet ärenden i de olika grupperna kan konstateras att besvärärendena i år är den största gruppen med ca 9 000 ärenden (32 % av samtliga ärenden). Utvecklingen av antalet besvärärenden och andra frågor som har samband med besvärärendenas handläggning behandlas utförligt senare i detta granskningsbetänkande. Den näst största ärendegruppen är dispens- och övriga partsärenden som dock minskat från ca 8 000 (29 %) till 7 300 (27 %). Minskningen är främst hänförlig till nådeärendena inom justitiedepartementet och till budgetdepartementets dispens- och övriga partsärenden. Andra större ärendegrupper är tjänsteärendena (ca 5 000) och ärenden som gäller regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden (ca 3 500). Även dessa ärendegrupper har minskat något under föregående år jämfört med år 1978.

I övrigt skall här nämnas att särskilda protokoll förs vid konselj då enligt 5 kap. 1 § information lämnas till statschefen. Under år 1979 hölls fyra konseljer. Lika många konseljer förekom under åren 1977 och 1978.

Utskottets granskning

1. Proceduren i samband med regeringsskiftet

I 1977 och 1979 års granskningsbetänkanden redogjorde utskottet för regeringsskiftena 1976 och 1978 (KU 1976/77:44 s. 4-8, KU 1978/79:30 s. 3-5). Redogörelserna omfattade reglerna för förfarandet vid ett regeringsskifte och den faktiska proceduren vid det aktuella regeringsskiftet. Med anledning av granskningen av regeringsskiftet år 1976 konstaterade utskottet att de nya grundlagsreglerna för regeringsbildningen hade fungerat på ett tillfredsställande sätt. Utskottet framhöll att regeringsbildningen kunde genomföras på kortast möjliga tid enligt de regler som gäller för handläggningen av sådana frågor i riksdagen. Redogörelsen för 1978 års regeringsskifte föranledde ingen kommentar från utskottets sida.

Utskottet har funnit det lämpligt att i årets granskningsbetänkande lämna en redovisning för händelseförloppet i samband med regeringsskiftet hösten 1979. Beträffande reglerna för förfarandet hänvisas till 1977 och 1979 års granskningsbetänkanden.

Från kammarkansliet har utskottet erhållit en av kammarsekreteraren upprättad promemoria med vissa uppgifter om regeringsskiftet i oktober 1979 (*bilaga 2*). Av denna promemoria framgår bl. a. följande.

Torsdagen den 20 september, fyra dagar efter valet, begärde statsminister Ola Ullsten vid personligt besök hos dåvarande talmannen Henry Allard sitt entledigande. Talmannen entledigade statsministern och övriga statsråd och överlämnade en skrivelse i vilken regeringens ledamöter erinrades om sin skyldighet enligt regeringsformen att uppehålla sina befattningar till dess ny regering har tillträtt. Talman Allard anmodade vidare Ola Ullsten att ta kontakt med Gösta Bohman och Thorbjörn Fälldin för överläggningar om regeringsbildningen. Talmannen framhöll att dessa överläggningar borde bedrivas med sådan skyndsamhet att den talman som skulle väljas måndagen den 1 oktober redan dagen därpå kunde avge förslag om ny statsminister. Senare samma dag samrådde också talmannen med de övriga partiledarna.

Onsdagen den 26 september sammanträffade talmannen med partiledarna för folkpartiet, moderata samlingspartiet och centerpartiet för att efterhöra resultatet av deras överläggningar. Han framhöll på nytt angelägenheten av att den nyvalde talmannen redan den 2 oktober kunde avge förslag om ny statsminister. Talmannen hade nya sammanträffanden med dessa partiledare på förmiddagen måndagen den 1 oktober. På eftermiddagen samma dag informerade Allard den nyvalde talmannen Ingemund Bengtsson om de

kontakter han haft med partiledarna och om det aktuella förhandlingsläget.

Under tiden den 2–9 oktober sammanträffade talmannen vid upprepade tillfällen med partiledarna och vice talmännen. Vid sammanträde i kammaren på eftermiddagen tisdagen den 9 oktober föreslog talmannen riksdagen "att till ny statsminister utse Thorbjörn Fälldin, som avser att bilda en regering i vilken kommer att ingå företrädare för centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet". Förslaget bordlades.

Efter ytterligare en bordläggning togs förslaget upp till prövning vid kammarens sammanträde på eftermiddagen den 11 oktober. I anföranden inför omröstningen förklarade ledarna för det socialdemokratiska partiet och vänsterpartiet kommunisterna, att de båda partiernas riksdagsgrupper avsåg att rösta nej till förslaget. Vid den följande omröstningen avgavs 170 röster för förslaget, 174 mot. En ledamot avstod. Eftersom antalet nej-röstande icke uppgick till mer än hälften av riksdagens ledamöter, hade riksdagen godkänt talmannens förslag att till ny statsminister utse Thorbjörn Fälldin. Talmannen utfärdade samma dag på riksdagens vägnar förordnande för statsministern.

Vid kammarens sammanträde följande dag anmälde statsministern för riksdagen de statsråd som skulle ingå i regeringen. I anslutning till denna anmälan avgav statsministern en regeringsförklaring. Regeringsskifteskonselj ägde rum samma dag inför statschefen i närvaro av talmannen.

Utskottet vill erinra om att den kommitté för utredning av vissa grundlagsfrågor som nyligen tillsatts bl. a. har i uppgift att behandla formerna för regeringsbildningen i belysning av erfarenheterna från regeringsbildningarna 1976, 1978 och 1979. Den redogörelse som ovan lämnats för proceduren i samband med regeringsskiftet i oktober 1979 föranleder inget uttalande från utskottets sida.

2. Den nya regeringens sammansättning samt vissa förändringar inom regeringskansliet

Statsminister Fälldin tillsatte den 12 oktober 19 statsråd. Ytterligare ett statsråd förordnades genom beslut av statsministern den 6 november. Regeringen kom därmed att bestå av 21 personer. Som jämförelse kan nämnas att den första regeringen Fälldin hade 20 ledamöter och regeringen Ullsten 19.

Mellan de tre partier som samverkar i den nya regeringen fördelades 20 av de 21 statsrådsposterna. Centerpartiet fick statsministerposten och sex andra statsrådsposter, folkpartiet fem och moderata samlingspartiet åtta. Till statsråd och föredragande i vissa justitieärenden samt energifrågor utsågs kammarrättspresidenten Carl-Axel Petri. I den första trepartiregeringen var partifördelningen: centerpartiet åtta (inklusive statsministerposten), folkpartiet fem och moderata samlingspartiet sex.

Enligt 7 kap. 8 § RF kan statsministern bland de övriga statsråden utse en ställföreträdare som vid förfall för statsministern fullgör hans uppgifter. Om statsministern inte utsett någon ställföreträdare eller har också denne förfall övertas statsministerns uppgifter i stället av det statsråd som har varit statsråd längst tid. Om två eller flera personer har varit statsråd lika länge, har den äldste av dem företräde.

Någon ställföreträdare för statsministern har inte utsetts i den nya regeringen. Den kompletterande regeln i 7 kap. 8 § innebär att vid förfall för statsminister Fällidin fullgörs statsministerns uppgifter av statsrådet Mundebo.

I enlighet med 7 kap. 5 § RF har statsministern förordnat att vissa grupper av ärenden som hör till visst departement skall föredragas av annat statsråd än departementschefen. I *bilaga 3 A* finns en sammanställning av dessa förordnanden, som f. n. uppgår till elva. Flertalet av dessa avser statsråd som inte är departementschef. I några fall har också meddelats sådana förordnanden för departementschef.

Den andra trepartiregeringen har i organisatoriskt avseende stora likheter med den första men skiljer sig från denna i ett par avseenden. Den viktigaste skillnaden är att ett särskilt statsråd med ansvar för frågor som rör personal i allmän tjänst tillsatts inom budgetdepartementet. Vidare ligger biståndsfrågorna kvar hos utrikesministern till skillnad mot vad som var fallet i den första regeringen Fällidin, då dessa frågor föredrogs av ett annat statsråd. En annan skillnad är att i den andra trepartiregeringen föredras jämställdhetsfrågorna av ett särskilt statsråd inom arbetsmarknadsdepartementet som också har ansvar för invandrarfrågorna. Slutligen kan påpekas att de två statsråden inom bostadsdepartementet växlat funktioner. I regeringen Fällidin I var departementschefen ansvarig för planfrågorna, i den nuvarande regeringen ansvarar departementschefen för bostadsfrågorna.

I förhållande till folkpartiregeringen skiljer sig den nuvarande regeringen bl. a. genom att ekonomi- och budgetdepartementen liksom under den första trepartiregeringen har skilda chefer. En annan skillnad är att de regionalpolitiska frågorna föredras av chefen för industridepartementet, dit frågorna numera hör, i stället för arbetsmarknadsministern. Även i detta hänseende är den nuvarande trepartiregeringen organiserad på samma sätt som den första.

På samma sätt som under den första trepartiregeringen har vart och ett av partierna en samordningsenhet inom regeringskansliet. Centerpartiets enhet utgörs av statsministerns kansli inom statsrådsberedningen. För folkpartiets och moderata samlingspartiets del har särskilda samordningskanslier inrättats inom arbetsmarknads- resp. ekonomidepartementet. Arbetet inom samordningsenheterna står under ledning av en statssekreterare. Personalen vid varje enhet består vidare av 4–5 handläggare.

Vad gäller personalförändringarna inom regeringskansliet i anslutning till regeringsskiftet skall först erinras om den överenskommelse som träffades i

samband med att den socialdemokratiska regeringen i oktober 1976 avlöstes av den första trepartiregeringen. Enligt denna överenskommelse förutsattes tjänstemän med politiska uppgifter, dvs. statssekreterarna och informationssekreterarna, lämna sina uppgifter i regeringskansliet. Den nya regeringen skulle enligt överenskommelsen erbjuda alla statssekreterare som så önskade annat, likvärdigt arbete inom statsförvaltningen. Vid regeringsskiftet i oktober 1978 träffades en överenskommelse med likalydande innehåll.

I juni 1979 träffades kollektivavtal (se *bilaga 3 B*) om de anställningsvillkor för informationssekreterarna och övriga politiska sakkunniga i regeringskansliet (utom riksdagsledamöter). Avtalet innebär i korthet att dessa tjänstemän får sin anställning kopplad till vederbörande statsråds tjänstetid. Om statsrådet avgår skall således de politiskt sakkunniga som arbetar åt statsrådet samtidigt lämna sin tjänst. I gengäld innehåller avtalet en regel om ekonomisk gottgörelse som sträcker sig utöver de vanliga ersättningsreglerna i lagstiftningen om anställningstrygghet. Avtalsinnehållet stämmer i sak överens med den praxis som vuxit fram vid regeringsskiftena 1976 och 1978. Avtalet tillämpades för första gången vid regeringsskiftet i oktober 1979. Avtalet omfattar alltså inte statssekreterarna. För dessa träffades vid det senaste regeringsskiftet samma överenskommelse som tidigare.

Inom utskottets kansli har i likhet med tidigare företagits en undersökning av personalförändringarna under perioden från regeringsskiftet den 12 oktober 1979 t. o. m. mitten av februari månad 1980 när det gäller statssekreterare, informationssekreterare och sakkunniga med huvudsakligen politiska uppgifter. Undersökningen fogas som *bilaga 3 C* till detta betänkande. Av undersökningen framgår bl. a. att i samband med regeringsskiftet lämnade elva statssekreterare regeringskansliet. Fyra personer bytte statssekreterarbefattning och tre blev kvar på samma befattning som under folkpartiregeringen. Efter regeringsskiftet har 14 nya statssekreterare anställts. Nettoökningen med tre beror på att bostadsdepartementet har fått ytterligare en statssekreterare samt att, som tidigare nämnts, cheferna för de nyinrättade samordningskanslierna inom ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen har ställning som statssekreterare.

I den avgångna regeringen hade samtliga 19 statsråd utom energiministern en informationssekreterare. Informationssekreterarna hos de fem statsråd från folkpartiet som också ingick i den nya regeringen stannade kvar, medan de övriga lämnade sina befattningar i enlighet med det ovannämnda avtalet. Efter regeringsskiftet har nya informationssekreterare anställts hos samtliga nya statsråd utom statsrådet Johansson. F. n. finns alltså 20 informationssekreterare i regeringskansliet.

Vid regeringsskiftet fanns 28 sakkunniga med huvudsakligen politiska uppgifter. I samband med regeringsskiftet lämnade 18 av dessa sina uppdrag. T. o. m. mitten av februari 1980 har 27 nya sakkunniga anställts. Av de alltså sammanlagt 37 personer som vid denna tidpunkt var anställda som politiskt

sakkunniga arbetade 13 inom de tre samordningsenheterna.

Den nu lämnade redovisningen har inte gett utskottet anledning till något uttalande.

3. Remisser till lagrådet

Liksom tidigare år har regeringens remittering av lagförslag till lagrådet granskats av utskottet. I en granskningspromemoria, som fogas som *bilaga 4* till detta betänkande, lämnas en redogörelse för bl. a. gällande regler på området och lagrådsgranskningens omfattning i fråga om de under år 1979 till riksdagen lämnade propositionerna. I dessa hänseenden hänvisas till promemorian.

Granskningen har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

Från och med den 1 januari 1980 gäller såsom framgår av promemorian nya regler i fråga om inhämtande av yttrande från lagrådet. Utskottet avser att med uppmärksamhet följa tillämpningen av dessa regler.

4. Propositionsavlämnandet till riksdagen

Under senare år har utskottet årligen granskat propositionsavlämnandet. Detta har varit naturligt mot bakgrund av den centrala roll för riksdagsarbetet som propositionsavlämnandet spelar. Vid denna granskning är det två frågor som har stått i förgrunden. Den ena gäller spridningen i propositionsavlämnandet. En rad olägenheter uppstår nämligen i riksdagsarbetet om avlämnandet av propositioner koncentreras till vissa kortare tidsperioder. Det gäller bl. a. ledamöternas möjligheter att få tillräcklig tid för inläsning av regeringsförslagen och att hinna utarbeta motioner med anledning av förslagen. Vidare inverkar en sådan koncentration menligt på utskottens beredningsarbete och även på kammarbehandlingen. Även massmediernas möjligheter att ge en tillfredsställande redovisning av riksdagsarbetet försämras.

Den andra frågan gäller förhållandet mellan de planer som görs upp inom regeringskansliet för propositionsavlämnandet och det faktiska avlämnandet av propositionerna. En god överensstämmelse mellan dessa planer och de faktiska förhållandena är en förutsättning för att riksdagen skall kunna arbeta på ett effektivt sätt. Om däremot aviserade propositioner i stor utsträckning lämnas senare än planerat eller om det avlämnas en rad propositioner som ej angivits i planerna, försvåras i hög grad riksdagens arbete.

I båda dessa hänseenden har utskottet under senare år kunnat konstatera påtagliga brister. Vid förra årets granskning som avsåg såväl 1978 som första kvartalet 1979 (KU 1978/79:30 s. 10) framhöll utskottet bl. a. att de förhållanden som rådde beträffande propositionsavlämnandet måste beteck-

nas som synnerligen otillfredsställande. Utskottet konstaterade vidare att koncentrationen i avlämnandet under våren till vissa korta tidsperioder och avvikelserna från de planer som inges till riksdagen fått en sådan omfattning att riksdagens arbete med propositionerna allvarligt försvårades. Särskilt oroande var att problemen, trots upprepade påpekanden från riksdagens sida, snarast accentuerats under senare år. Utskottet ansåg att kraftfulla ansträngningar måste göras från regeringens sida för att få till stånd en ordning för propositionsavlämnandet som möjliggör en utjämning och en bättre planering av riksdagens arbete, främst under vårarna.

Som underlag för årets granskning har framtagits ett statistiskt material för propositionsavlämnandet under år 1979 av samma slag som skett tidigare år (se *bilaga 5* till betänkandet).

När det gäller spridningen i propositionsavlämnandet kan konstateras att våren 1979 kännetecknats av en mycket stark koncentration av propositionsavlämnandet till sista veckan av resp. propositionstider. Drygt hälften av de 143 under våren avlämnade propositionerna avlämnades under sista veckan vilket är anmärkningsvärt. Detta tal är det högsta som noterats under 1970-talet.

Av de förteckningar som statsrådsberedningen lämnar till riksdagen vid början av varje vår och höst framgår vilka propositioner som regeringen avser att lämna och den beräknade tidpunkten för avlämnandet. Det bör anmärkas att ibland anges endast en ungefärlig tidpunkt för avlämnandet, t. ex. mars eller mars/april. Beträffande 1979 angavs ca en tredjedel för avlämnande viss eller vissa månader. Detta innebär ytterligare en svårighet vid planeringen av utskottens arbete. Det är angeläget att tidsangivelserna görs mer exakta. Det är vidare önskvärt att departementen i fortsättningen i större utsträckning aviserar utskotten i god tid om förseningar som kan komma att uppstå.

Utskottet vill avslutningsvis understryka de allvarliga erinringar som vid ett flertal tillfällen framförts beträffande propositionsavlämnandet. De förhållanden som råder beträffande propositionsavlämnandet måste betecknas som synnerligen otillfredsställande.

5. Utgivningen av Svensk författningssamling

I likhet med tidigare år har utskottet granskat utgivningen av Svensk författningssamling (SFS). Granskningen avser SFS 1979 och tar i huvudsak sikte på förhållandet mellan författningarnas ikraftträdande och tidpunkten då de utkommit från trycket.

Bestämmelser om kungörande av lagar och vissa andra författningar finns bl. a. i 8 kap. 19 § regeringsformen (RF), i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar och i författningssamlingsförordningen (1976:725, omtryckt 1977:952).

Enligt 8 kap. 19 § RF skall beslutad lag utfärdas av regeringen utan

dröjsmål och kungöras så snart det kan ske. Även förordningar skall kungöras så snart det kan ske, om inte annat föreskrivs i lag.

Lagen om kungörande av lagar och andra författningar är tillämplig på författning som beslutats av riksdagen, regeringen eller myndighet under riksdagen eller regeringen. Enligt 3 § skall för kungörande av författningar finnas SFS, Riksdagens författningssamling, författningssamlingar för centrala myndigheter och en författningssamling för varje län. Författning som utfärdas av regeringen skall enligt 4 § i princip kungöras i SFS. Om det blir lättare att överblicka författningsmaterialet eller andra särskilda skäl föreligger, får regeringen bestämma att en viss regeringsförfattning skall kungöras i någon annan angiven författningssamling. Enligt 13 § skall av författning framgå när den träder i kraft.

Närmare bestämmelser om kungörande i SFS och andra författningssamlingar finns i författningssamlingsförordningen. Enligt 4 § förordningen utkommer SFS varje vecka, om inte särskilda skäl föranleder annat. Om regeringen har utnyttjat sin möjlighet att kungöra författning i annan författningssamling än SFS, skall enligt 5 § en notis om detta införas i SFS så snart det lämpligen kan ske.

Utredningen om författningspublicering föreslog i sitt betänkande (SOU 1970:48) Svensk Författningssamling att i lagen om kungörande av lagar och andra författningar skulle tas in en bestämmelse av innebörd att författning, om inte annat framgick av den, skulle träda i kraft två veckor efter det att den getts ut från trycket. Departementschefen (prop. 1975/76:112) framhöll emellertid, att det i författningar som tas in i SFS regelmässigt på något sätt angavs när författningen trädde i kraft. Den fyraveckorsregel som gällde då inget annat angavs hade enligt departementschefen spelat ut sin roll och borde därför upphävas. I stället borde med avseende på alla författningar föreskrivas i lag att det skall framgå av författningen när den träder i kraft. En sådan ordning var enligt departementschefen väl motiverad från rättssäkerhetssynpunkt.

Vid riksdagsbehandlingen underströks i flera motioner vikten av att en författning kan nå sina adressater i god tid före ikraftträdandet. Med anledning härav uttalade konstitutionsutskottet (KU 1975/76:51 s. 8) följande:

Utskottet kan instämma med motionärerna när det gäller vikten av att planeringen av författningsutgivningen sker med beaktande av informationsfrågorna. Som allmän riktlinje bör härvid gälla att en författning skall träda i kraft först efter erforderligt rådrum för information om författningens innehåll m. m. Utskottet förordar att planeringen av arbetet med nya lagar och andra författningar sker med utgångspunkt från att om möjligt minst fyra veckor bör förflyta mellan en författnings kungörande och dess ikraftträdande. Är detta ogörligt bör helst åtminstone två veckor skilja kungörandet och ikraftträdandet. Kortare tid än en vecka bör endast kunna komma i fråga i undantagsfall. Till de absoluta minimikraven hör att en författning skall kungöras på ett sådant sätt att möjlighet föreligger för envar som berörs av

författningen att ta del av författningens innehåll innan den träder i kraft.

Vad utskottet sålunda uttalat gav riksdagen regeringen till känna (rskr 1975/76:362).

Statsrådsberedningen har i en den 6 september 1976 dagtecknad promemoria om rutinerna vid handläggningen av regeringsärendena m. m. beträffande ikraftträdandetiden förklarat sig förorda att den allmänna minimitiden av en vecka mellan kungörandet (dvs. utkomstdagen från trycket) och ikraftträdandet förlängs med en vecka och samtidigt understrukt att denna "tvåveckorsfrist" skall anses som en minimitid. Om möjligt borde tiden vara längre och – liksom hittills – ikraftträdandet sättas till en bestämd dag.

I 1976/77 års granskningsbetänkande (KU 1976/77:44) framhöll utskottet att behovet av information om en författning självfallet varierade beroende på ämnet för författningen. Så t. ex. pekade utskottet på att s. k. beredskapslagar, t. ex. förordnande om prisstopp, för att vara effektiva måste ges omedelbar verkan och att detsamma ibland kunde vara förhållandet med skattelagstiftning. I vissa fall var vidare informationsfaktorn mindre betydelsefull. Detta var t. ex. fallet med ändringar i verksinstruktioner och liknande förordningar. Utskottet underströk slutligen vikten av att en så obestämd ikraftträdandebestämmelse som att frågan överlämnas till regeringens avgörande inte kom till användning annat än i undantagsfall och när det av alldeles speciella skäl var motiverat.

I 1977/78 års granskningsbetänkande (KU 1977/78:35) konstaterade utskottet bl. a. att den av statsrådsberedningen rekommenderade tvåveckorsfristen mellan utgivning och ikraftträdande hade iakttagits för merparten av författningarna. Drygt 20 % av författningarna hade dock utkommit kortare tid än en vecka före ikraftträdandet. Detta föranledde utskottet att understryka vikten av att informationskravet tillgodosågs genom att erforderlig tid fick förflyta mellan utgivningen och ikraftträdandet.

I 1978/79 års granskningsbetänkande (KU 1978/79:30) noterade utskottet att nästan en fjärdedel av författningarna utkommit från trycket så sent som sju dagar eller kortare tid före ikraftträdandet. Detta kunde enligt utskottet inte anses tillfredsställande. Utskottet förutsatte att man inom regeringskansliet skulle öka ansträngningarna att följa de rekommendationer som år 1976 utfärdats av statsrådsberedningen, nämligen att en tidsrymd av två veckor mellan utkomstdagen och ikraftträdandet i princip skall betraktas som en minimitid.

Riksdagen har nyligen beslutat om viss ändring i 4 § lagen om kungörande av lagar och andra författningar (prop. 1979/80:120, KU 1979/80:47, rskr 1979/80:271). Ändringen, som är avsedd att träda i kraft två veckor efter den dag då den utkommit från trycket i SFS, innebär att regeringen om synnerliga skäl föreligger får bestämma att en regeringsförfattning skall kungöras i annan publikation än författningssamling. Utskottet underströk i sitt

betänkande vikten av att en sådan möjlighet tillämpas synnerligen restriktivt. Såsom vidare framhölls i betänkandet avser utskottet att vid sin granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning följa regeringens tillämpning av bestämmelserna om författningars kungörande.

Under år 1979 publicerades 1 212 författningar i SFS. I *bilaga 6* till detta betänkande redovisas i tabellform antalet författningar som utkommit senare än två veckor före ikraftträdandet. Bilagan upptar 405 författningar. Omkring 280 av dessa författningar, alltså närmare en fjärdedel av det totala antalet, utkom sju dagar eller kortare tid före ikraftträdandet eller efter denna tidpunkt. En författning (1979:54) utkom så sent som 118 dagar efter ikraftträdandet. Från statsrådsberedningen har uppgetts att förseningar i författningsutgivningen som inträffat under år 1979 till viss del beror på en under vissa perioder onormalt hög belastning vid de tryckerier som anlåtats.

Vid genomgången av de författningar som publicerats under år 1979 har noterats några fall där det inte framgår när författningen träder i kraft. Det gäller förordningen (1979:764) om tillämpning av en överenskommelse mellan Sverige och Norge om reglering av vissa pensionsfrågor, förordningen (1979:765) om normaltal för full arbetstid för år 1979 samt förordningen (1979:856) om preliminär arbetsgivaravgift för år 1980.

I några fall har ikraftträdandet satts till den dag som regeringen bestämmer. Liksom föregående år synes dock ikraftträdandet i flertalet av dessa fall ha varit beroende av internationella överenskommelser.

Regeringen har i ett antal fall utnyttjat sig av möjligheten att kungöra regeringsförfattningar i annan författningssamling än SFS. Enligt de notiser som införts i SFS har under år 1979 115 författningar kungjorts på sådant sätt.

Utskottet måste konstatera att någon förbättring inte skett i förhållande till föregående år när det gäller antalet författningar som utkommit från trycket senare än sju dagar före ikraftträdandet. Utskottet vill därför ånyo kraftigt understryka vikten av att i princip minst två veckor får förflyta mellan en författnings publicering och dess ikraftträdande. Vad som framkommit vid granskningen ger vidare utskottet anledning att framhålla det angelägna i att beträffande samtliga författningar iakttas bestämmelsen om att det skall framgå av en författning när den träder i kraft.

6. Regeringens utövning av normgivningsmakten

1974 års regeringsform (RF) medförde stora förändringar i fråga om normgivningssystemet. Trots detta var avsikten inte att den fördelning av normgivningsmakten mellan riksdag och regering, som i praxis vuxit fram på grundval av 1809 års regeringsform, skulle förändras på något mera genomgripande sätt. De tekniska lösningarna skiljer sig emellertid i hög grad

från den äldre regeringsformens. En grundläggande strävan var att ersätta den tidigare praxisregleringen med skrivna bestämmelser.

Regleringen i RF bygger på följande huvudprinciper. Lagstiftningsmakten skall ligga hos riksdagen ensam. Riksdagen skall vara suverän inom hela normgivningsområdet. Regleringen skall garantera att de viktigaste normbesluten fattas av riksdagen.

RF:s regler om normgivningsmaktens fördelning finns huvudsakligen i 8 kap. Dessutom finns det i andra kapitel ett stort antal spridda bestämmelser. Det förutsätts i RF att detaljregleringen av normgivningskompetensens fördelning i betydande utsträckning skall ske i vanlig lag. En närmare redogörelse för systemet lämnas i en till detta betänkande fogad kanslipromemoria i ämnet (*bilaga 7*).

Normgivningssystemet i 1974 års RF började tillämpas den 1 januari 1975. Genom olika beslut därefter har antagits en relativt omfattande följdlagstiftning. Genom denna har normgivningskompetensens fördelning mellan riksdag, regering, förvaltningsmyndigheter och kommuner detaljutformats.

Efter fem års tillämpning av det nya normgivningssystemet har tiden synt vara mogen att börja utvärdera detta.

Konstitutionsutskottet har i sin granskning tidigare år inte närmare tagit upp frågan om regeringens utövning av sin normgivningsmakt enligt nya RF och enligt riksdagens med stöd av RF fattade beslut om delegering av normgivningsbefogenheter. Vid årets granskning har gjorts en början i detta hänseende. En undersökning av stickprovskaraktär har genomförts av utskottets kansli. Den har enligt utskottets beslut omfattat två slumpvis utvalda departement – kommunikations- och bostadsdepartementen – och avsett åren 1978 och 1979. Kansligranskningen redovisas i sina detaljer i den kanslipromemoria som är intagen i bilaga 7.

Under förarbetena till RF framkom från olika håll farhågor för att normgivningssystemet i RF inte skulle komma att fungera tillfredsställande i praktisk tillämpning.

Den verkställda undersökningen har varit i hög grad begränsad till sin omfattning. Så långt den sträcker sig har normgivningssystemet enligt 1974 års RF visat sig fungera tillfredsställande. Såvitt undersökningen utvisar synes systemet sålunda i stort sett svara mot de förväntningar och önskemål som uppställdes i förarbetena till RF.

Vid granskningen har uppmärksammats (se bilaga 7 s.104) att regeringen i ett fall har i förordning meddelat en föreskrift som innebär intrång i det skydd som enligt 2 kap. 6 § RF lämnas mot husrannsakan och liknande inträng. Begränsning av detta skydd får emellertid enligt 2 kap. 12 § RF endast göras genom lag.

Ett väsentligt led i kompetensregleringen för normgivningsområdet är – som närmare framgår av bilaga 7 – riksdagens beslut att delegera

normgivningsbefogenheter. Ett relativt stort antal delegeringsbeslut har redan vid olika tillfällen fattats av riksdagen. Någon samlad redovisning av de beslut som riksdagen fattat i denna del finns f. n. inte.

För att underlätta möjligheterna till kontroll och överblick på detta område för både riksdag och regering är det enligt utskottets mening önskvärt att samtliga bemyndiganden i normgivningshänseende som riksdagen hittills lämnat och i fortsättningen kommer att lämna samlas, systematiseras och hålles tillgängliga på lämpligt sätt. Med hänsyn till statsrådsberedningens övergripande uppgifter inom regeringskansliet – bl. a. med gransknings- och anvisningsverksamhet – är detta organ uppenbarligen väl ägnat att svara för en sådan uppgift.

Det är utskottets avsikt att även fortsättningsvis i samband med sin granskning ägna uppmärksamhet åt frågor i anslutning till regeringens normgivning.

7. Interpellationer och frågor

Interpellationer och frågor är ett viktigt instrument för riksdagsledamöterna när det gäller att erhålla information från statsråden i olika aktuella frågor. För att frågeinstitutet skall fungera på avsett sätt måste interpellationerna och frågorna besvaras så snabbt att informationen inte har förlorat sin aktualitet när svaren lämnas. I syfte att förhindra tidsutdräkt har i riksdagsordningen (RO 6 kap. 1–2 §§) intagits bestämmelser om besvarandet av interpellationer och frågor. Enligt dessa bestämmelser skall statsråd, som inte besvarar en interpellation inom fyra veckor från det att riksdagen medgav att interpellation fick ställas, före utgången av fyraveckorsperioden muntligen meddela riksdagen varför svar uteblir eller anstår. Frågor bör enligt reglerna besvaras vid den frågestund som infaller närmast efter sex dagar från det att frågan lämnades till kammarkansliet.

I årets granskningsarbete har tidsutdräkten vid besvarandet av interpellationer och frågor tagits upp till behandling. Samma fråga togs upp i 1977/78 års granskningsbetänkande (KU 1977/78:35 s. 16–18). I en bilaga (*bilaga 8*) till betänkandet redovisas vissa statistiska uppgifter om förseningen i besvarandet under år 1979 jämfört med vissa tidigare år. Av dessa uppgifter framgår bl. a. att antalet meddelanden om anledning till att interpellation inte kunnat besvaras inom fyra veckor minskat från 50 år 1977 till 27 under år 1979. Antalet interpellationer har också minskat från 186 till 166. Beträffande frågesvaren visar den tillgängliga statistiken att andelen frågor som besvarades inom en vecka var hösten 1975 och våren 1976 omkring 60 %. Motsvarande andel låg under hösten 1977 samt under år 1979 mellan 40 och 45 %. Samtidigt skall noteras att antalet frågor ökat mellan hösten 1975 och höstarna 1977 samt 1979 med drygt 40 % och mellan våren 1976 och våren 1979 med drygt 50 %.

Som utskottet uttalade vid behandlingen av samma fråga våren 1978 är det

självfallet omöjligt att helt undvika vissa tidsöverdrag när det gäller besvarandet av interpellationer och frågor. Ibland kan förseningen bero på förhållanden som det svarande statsrådet inte råder över, t. ex. att frågeställaren inte har möjlighet att närvara vid den tidigaste tidpunkt då statsrådet kan lämna svaret. Hänsyn måste också tas till de svårigheter som det stora antalet interpellationer och frågor under senare år inneburit för planeringen av både statsrådets och kammarens arbete. I sammanhanget vill utskottet framhålla att det givetvis är önskvärt att frågor och interpellationer i angränsande ämnen, som väcks ungefärligen samtidigt, besvaras gemensamt.

Utskottet vill liksom tidigare framhålla angelägenheten av att tidsöverdrag i möjligaste mån undviks. Inte minst ur allmänhetens synpunkt är det av stor vikt att en fråga inte har förlorat sin aktualitet när den besvaras.

8. Regeringens handläggning av besvärärenden

Sedan granskningsarbetet lades om i mitten av 1960-talet har handläggningen av förvaltningsärenden, särskilt besvärärenden, i regeringskansliet varit en återkommande granskningsuppgift för utskottet. De uttalanden som utskottet gjort har lett till att handläggningen av dessa ärenden har förbättrats och blivit mer enhetlig. I samma riktning har verkat att viktigare regler i förvaltningslagen sedan 1972 har varit i faktisk om än inte formell tillämpning i regeringskansliet. De anvisningar om tillämpningen av förvaltningslagen hos regeringen som då kom ut har under 1979 omarbetats och givits ut i ny upplaga.

Den senaste större besvärundersökningen av utskottet företogs våren 1976 och pulicerades i 1975/76 års granskningsbetänkande (KU 1975/76:50 s. 5-13, 74-211). Utskottet konstaterade där inledningsvis att tillströmningen av besvär till regeringen hade ökat starkt och oavbrutet under perioden 1966-1975. Ökningen hade enligt utskottet otvivelaktigt inneburit en ökad belastning på departementen. Utskottet såg här en risk för längre handläggningstider och mindre ingående behandling av ärendena. Enligt vad utskottet hade inhämtat hade utvecklingen uppmärksammats inom regeringskansliet. Utskottet fann därför inte anledning till annat uttalande än att den vidare utvecklingen på detta område skulle följas med uppmärksamhet.

I fortsättningen tog utskottet upp olika problem som rörde för sent ingivna besvär. Utskottet framhöll vikten av att besvärstidsreglerna klart framgick av besvärshänvisningarna. Utskottet uppmanade regeringen att verka för att enhetliga och entydiga formuleringar används i detta hänseende. Remissbehandling av besvär som kommit in för sent borde enligt utskottet i princip inte förekomma. Detta uttalande som hade gjorts vid ett flertal tidigare tillfällen fann utskottet skäl att på nytt göra. Av den undersökning som hade företagits framgick nämligen att ett mycket stort antal för sent ingivna besvär hade

blivit föremål för remissbehandling. En varierande praxis mellan departementen konstaterades i detta hänseende.

När det gällde frågan om en prövning i sak av besvär som kommit in för sent underströk utskottet vikten av att tidigare av utskottet och statsrådsberedningen angivna principer följdes. Enligt dessa får sakprövning endast förekomma i de fall då det gäller tillämpning av en författning som regeringen eller någon underordnad myndighet beslutat och under förutsättning dels att något tredjemansintresse inte berörs, dels att ett avvisande av besvären skulle leda till att klaganden går miste om en förmån.

Frågor om remissbehandling och handläggningstider blev också utförligt belysta i 1976 års undersökning. Bl. a. uppmärksammades att i de grupper av ärenden där remiss hade skett av alla, eller så gott som alla, ärenden hade remissen gått ut omedelbart efter det att besvärslagan kommit in till departementet. Utskottet menade att det i sådana fall var uppenbart att remissen hade karaktären av en ren rutinåtgärd som knappast hade föregåtts av den noggranna prövning av behovet av åtgärder som förordas i förvaltningslagen och statsrådsberedningens anvisningar. Utskottet iakttog vidare att det mycket ofta förekom att remisstid inte sattes ut. Enligt utskottet syntes detta förfaringsätt, som inte stämmer överens med statsrådsberedningens anvisningar, rent av vara det normalt tillämpade.

Olika studier av handläggningstider redovisades av utskottet. Bl. a. lämnades en redogörelse för ett antal brådskande ärenden där trots detta handläggningstiden blivit så lång att besluten förlorat sin aktualitet då regeringen tog upp besvären till avgörande. Sammanfattningsvis framhöll utskottet vikten av att regeringens prövning inte fördröjs genom onödigt eller onödigt utdraget remissförfarande. Utskottet betonade också att det självfallet var angeläget att ärendena efter avslutad remissbehandling togs upp till avgörande av regeringen så snart som möjligt.

När det gällde frågor om remittering och handläggningstider kunde alltså utskottet i allmänhet inte iaktta några förbättringar jämfört med tidigare förhållanden. På en annan punkt – motivering av regeringsbesluten i besvärärenden – ansåg sig utskottet däremot kunna konstatera att en utveckling skett i den riktning som tidigare förordats. Enligt utskottet förekom motiveringar allmänt sett oftare och var i större utsträckning än tidigare informativa både från den klagandes och från berörda myndigheters synpunkter.

Utskottets uttalanden redovisades i skrivelse den 6 september 1976 från rättschefen i statsrådsberedningen till statssekreterarna, expeditionscheferna och rättscheferna. I skrivelsen anmodades departementen "att – i den mån avvikelser föreligger – anpassa sina handläggningsrutiner i besvärärenden till dem som riksdagen uttalat sig för". Utskottets påpekande beträffande ärendeutvecklingen föranledde statsrådsberedningen att i en skrivelse till expeditionscheferna i april 1977 förordade en "ordentlig genomgång av möjligheterna att i större omfattning än som gäller f. n. befria regeringen

från handläggningen av vissa besvärssärenden”.

I samband med förra årets granskningsarbete påbörjades en undersökning som syftade till att i begränsad skala följa upp vad som hänt med anledning av utskottets uttalanden år 1976. Uppgifter inhämtades från departementen om ärendeutvecklingen och balanserna. Dessutom fick expeditionscheferna i anslutning härtill svara på några frågor som gällde deras syn på vissa handläggningsrutiner. Undersökningen som intagits som *bilaga 9* till betänkandet visar bl. a. följande.

Den starka ökningen av antalet avgjorda ärenden under 1970-talets första hälft följdes av två år, som kännetecknades av en viss stagnation. Under år 1976 minskade för första gången under 1970-talet antalet avgjorda besvärssärenden och under år 1977 skedde en återgång till 1975 års nivå, dvs. drygt 7 000 ärenden. För år 1978 kan på nytt noteras en uppgång som fortsatt under år 1979. Ökningen mellan 1977 och 1979 uppgår till ca 1 500 ärenden (21 %). Av hela antalet avgjorda regeringsärenden under år 1979 utgjorde andelen besvärssärenden 32 %.

Den statistik över ärendebalanserna som utskottet förfogar över avser årsskiftena 1973/74 t. o. m. 1978/79. Den visar på en fortlöpande ökning av den totala balansen av besvärssärenden. Vid årsskiftet 1978/79 var den mer än dubbelt så stor som fem år tidigare. Särskilt stora är ökningarna mellan årsskiftena 1974/75 och 1975/76 samt mellan årsskiftena 1977/78 och 1978/79.

Några studier av handläggningstider för olika ärendegrupper har inte kunnat företas denna gång. Genom att beräkna kvoten mellan antalet balanserade ärenden vid årets slut och antalet ärenden som kommit in under året kan man emellertid få en uppfattning om hur långa handläggningstiderna i genomsnitt har varit.

	1974	1975	1976	1977	1978
Månader per ärende	5,4	6,2	7,7	7,8	8,3

Den genomsnittliga handläggningstiden för ett besvärssärende har alltså ökat år från år. 1974 var den knappt ett halvår, 1978 drygt 8 månader. En ökning på mer än en månad kan noteras mellan 1975 och 1976. Det bör betonas att dessa tal är mycket grova och bygger på antagandet att inkomna och avgjorda ärenden är jämnt fördelade över året.

I sammanhanget skall nämnas att statsrådsberedningen nyligen gjort vissa begränsade undersökningar av handläggningstider för besvärssärenden, som kom in under första kvartalet 1978. Det visade sig härvid bl. a. att beträffande bostadsdepartementet 20 % och beträffande jordbruksdepartementet 8 % av ärendena var oavgjorda ännu omkring 15 månader efter inkomstdatum. Av de ärenden som avgjorts inom 15 månadersperioden hade i bostadsdepartementet 24 % och i jordbruksdepartementet 16 % av

ärendena haft en handläggningstid av 10 månader eller längre.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen framhållit att det självfallet är viktigt att handläggningstiderna inte förlängs genom onödigt eller onödigt utdraget remissförfarande. I enkäten till expeditionscheferna ställdes därför flera frågor beträffande remittering av besvär. Den första av dessa frågor gällde hur man borde undvika att besvärssärenden av visst slag rutinmässigt remitterades till beslutsmyndigheten. Svaren, som med något undantag utgick från vad som var praxis inom den svarandes departement, delar sig i stort sett lika på två grupper. Enligt den ena gruppen fastställs först om besvären anförts i rätt tid. Finner man att detta ej är fallet, avgörs ärendet utan föregående remiss. I motsatt fall är huvudregeln att ärendet remitteras till beslutsmyndigheten. Den andra gruppen av svar går ut på att en bedömning av remissbehovet görs från fall till fall, sedan akten i ärendet infordrats från beslutsmyndigheten. Remittering företas i de fall där besvärsskrivelsen innehåller nya omständigheter som är av det slaget att de kan påverka utgången. Även andra omständigheter kan föranleda remiss.

I argumentationen för den förstnämnda modellen framhålls på olika sätt att den ger det bästa och mest mångsidiga beslutsunderlaget. Några departement som förespråkar denna ordning menar att den som regel medför den rationellaste handläggningsordningen för både departementet och vederbörande myndigheter.

Huvudargumentet för anhängarna av det andra förfarings sättet är att remissbeslutet bör fattas på grundval av ett så fullständigt underlag som möjligt. Därmed undviks onödig remittering och det skapas förutsättningar för en snabbare handläggning.

Beträffande de besvärssärenden som kommit in för sent råder det bland de svarande stor enighet att de i princip inte bör remitteras annat än då sakprövning är tänkbar. Andra metoder än remiss får användas för att ta reda på om besvärstiden överskridits. Trots denna enhetliga uppfattning förekommer det i viss utsträckning att för sent ingivna besvär remitteras. En undersökning av de besvär, som kom in för sent under år 1978, visar att av dessa remitterades, utan förbehåll om att remissen endast avsåg remisstiden, 26 %. Liknande resultat noterades i 1976 års undersökning.

Frågor ställdes också beträffande lämpligheten av att ange remisstid och rutinerna vid bevakning av att remissvaren kommer in i tid. De flesta departementen anser att det i regel är lämpligt att ange remisstid. Några departement menar dock att remisstid endast skall anges om ärendet brådskar. Vad angår bevakningen av remissvar anförts i de flesta svaren att den får ordnas olika beroende på om det är många eller få yttranden som en enhet inom ett departement har att bevaka.

På grundval av den företagna undersökningen kan enligt utskottet följande huvudsakliga konstateranden göras.

1. Tillströmningen av besvärssärenden till regeringen fortgår i ökad takt. Under år 1979 var närmare vart tredje avgjort regeringsärende ett

besvärssärenden mot vart fjärde för endast fyra år sedan. Totala antalet regeringsärenden är sedan åtskilliga år tämligen konstant (omkring 27 000 ärenden per år) varför ökningen av besvärssärendena således kompenseras av en fortgående minskning av antalet övriga regeringsärenden. Jämfört med mitten av 1960-talet har antalet förstaintansärenden minskat med mellan 14 000 och 15 000 ärenden. Denna minskning är framför allt resultatet av det mångåriga arbete som bedrivits i regeringskansliet med att förlägga beslutanderätten i förstaintansärenden till underlydande myndigheter.

2. De farhågor som utskottet uttalade 1976 för att ärendeutvecklingen på besvärssidan skulle medföra längre handläggningstider synes ha varit starkt befogade. Föreliggande uppgifter tyder på att de genomsnittliga handläggningstiderna för besvärssärenden ökat med flera månader under senare år.

3. De uttalanden som utskottet gjorde år 1976 om handläggningsrutinerna i besvärssärenden och som bl. a. syftade till att hålla nere handläggningstiderna har i stor utsträckning inte beaktats inom departementen trots statsrådsberedningens anmodan. Fortfarande tillämpas på flera håll inom regeringskansliet en slentrianmässig remittering som i vissa fall t. o. m. innebär att ärenden som kommit in för sent till departementet och därför inte skall prövas i sak ändå utsätts för en onödig remissomgång. Vidare har departementen inte någon gemensam syn på behovet av att remittera besvär till beslutsmyndigheten. Den olikartade praxis som måste bli följden härav leder till skillnader i beredningen som inte har sin grund i ärendenas sakliga karaktär.

När man inom statsrådsberedningen analyserat orsakerna till utvecklingen mot allt fler besvärssärenden i regeringen har man först pekat på faktorer av mer generellt slag. Bl. a. anser man att en bättre utbildning bland medborgarna har medfört att de blivit mer medvetna om sina rättigheter och lärt sig att utnyttja dem. Även samhällsförvaltningens allmänt växande omfattning bidrar till en ökning av denna typ av ärenden. Konkreta politiska beslut som enligt statsrådsberedningen medverkat till utvecklingen är införandet av förvaltningslagen år 1972 med dess bestämmelse om i princip obligatorisk besvärshänvisning. Också rättshjälpslagen från 1972 har fått konsekvenser för antalet besvär. Enligt lagen skall rättshjälp i princip kunna lämnas var och en i alla rättsliga angelägenheter där behov av bistånd föreligger oberoende av om den rättsliga angelägenheten behandlas vid allmän domstol, förvaltningsdomstol, förvaltningsmyndighet eller av skiljemän. Slutligen har man från statsrådsberedningen också framhållit att den omfattande utflyttning av beslutanderätt från regeringen som ägt rum under de senaste 10 till 15 åren inneburit att vissa av de delegerade ärendena återkommit till regeringen som besvärssärenden. Uppskattningsvis har åtminstone 1 000 av ökningen på drygt 5 000 besvärssärenden om året hos regeringen under tidsperioden 1966–1976 hängt samman med decentraliseringar.

Enligt utskottets bedömning är självfallet den främsta anledningen till de

ökade handläggningstiderna att besvärärendena blivit så många flera. Det finns skäl att framhålla att möjligheterna att på kort sikt förhindra längre handläggningstider som en följd av ett ökat antal ärenden torde vara mindre i regeringen än i många andra myndighetsorganisationer. Vissa av de åtgärder i effektivitetsbefrämjande syfte som kan företas i andra myndigheter är inte möjliga i regeringen. Det är t. ex. inte konstitutionellt möjligt att formellt delegera beslutanderätten från regeringen till tjänstemän i regeringskansliet. Att i ökad utsträckning låta tjänstemännen genom s. k. faktisk delegation fatta besluten i besvärärendena skulle innebära att det viktigaste syftet med att tillåta besvär ända upp i regeringen går förlorat, nämligen att ett politiskt ansvarigt organ i sista hand får styra normtillämpningen inom vissa förvaltningsområden.

Enligt utskottet finns det flera vägar att gå för att minska handläggningstiderna i besvärärenden. Det självklart mest direkta sättet är att minska ärendebelastningen genom att i ökad utsträckning begränsa rätten att anföra besvär hos regeringen. I ej oväsentlig omfattning finns redan nu regler som skär av besvärsrätten under regeringsnivån. Det är delvis resultatet av initiativ till författningsändringar som statsrådsberedningen tagit under senare år. Det har härvid framför allt varit fråga om allmänt sett mindre betydelsefulla grupper av partsärenden, där sökanden enligt gällande regler har möjlighet att genom fullföljd av talan få sin sak prövad hos, förutom regeringen, såväl en regional instans som en central förvaltningsmyndighet.

Enligt utskottet är det alltså i första hand behovet av att söka nedbringa handläggningstiderna i besvärärenden som talar för en begränsning av besvärsrätten. En begränsning kan också ses som en decentraliseringsåtgärd som syftar till att bereda större utrymme i regeringskansliets arbete för frågor av mer övergripande natur. Det viktigaste skälet mot en begränsning av besvärsrätten är som utskottet ovan framhållit att regeringen i sista hand bör styra normtillämpningen på vissa förvaltningsområden. Rättssäkerhetssynpunkter kan också enligt utskottet i många fall tala mot att besvärsrätten begränsas. Med beaktande av dessa synpunkter bör enligt utskottet regeringen även i fortsättningen undersöka om det går att ytterligare rensa ut bland besvärärendena samt i det löpande författningsarbetet uppmärksamma möjligheten av en begränsning av besvärsrätten till regeringen.

En annan åtgärd i syfte att minska handläggningstiderna är att ytterligare förbättra de administrativa rutinerna i besvärärenden. Vad man framför allt måste komma till rätta med är det slentrianmässiga remissförfarande som fortfarande tillämpas på många håll inom regeringskansliet. Metoderna för att hålla nere remisstiderna kan också i åtskilliga fall förbättras. Remisstiden i brådskande ärenden får givetvis inte bli så lång att besluten förlorat sin aktualitet då besvaren avgörs av regeringen. Men det finns också anledning att se över hur departementen internt organiserar sin handläggning av besvärärenden. Här torde många uppslag till effektivare handläggning vara

att hämta från de departement som särskilt drabbats av den ökade tillströmningen av besvär. Utskottet anser att regeringen bör ta initiativ till en översyn av handläggningsrutinerna i besvärssärenden inom regeringskansliet.

Utskottet kommer även i fortsättningen att följa utvecklingen när det gäller handläggningen av besvärssärenden med stor uppmärksamhet.

9. Regeringens handläggning av utlänningsärenden

Utskottet har under årets granskning tagit upp regeringens handläggning av utlänningsärenden och då närmast handläggningsordningen av sådana ärenden inom arbetsmarknadsdepartementet. Något närmare studium av regeringens praxis har sålunda inte genomförts bl. a. av det skälet att vissa reformer av utlänningslagstiftningen f. n. pågår. Utskottet har dock tagit del av besluten i några förpassningsärenden m. m. Vidare har utskottet granskat vissa frågor rörande den nordiska passkontrollöverenskommelsen som kom till 1957 och i vilken vissa ändringar vidtogs förra året.

Till en början skall erinras om att synen på utlänningars ställning och rättigheter under årens lopp har kommit att mer och mer förskjutas i riktning mot att jämställa dem med svenska medborgare. Reformen i sådant syfte har fortlöpande genomförts. Det bör erinras om att den svenska rättsordningen tillerkänner även utlänningar flertalet av de fri- och rättigheter som tillkommer svenska medborgare. I regeringsformen har som känt nyligen införts nya regler härom.

På utlänningslagstiftningens område har utredningsarbete bedrivits både i vårt land och i nordiskt sammanhang. Det nordiska samarbetet har lett till att medborgarna i annat nordiskt land i särskild grad jämställs med svenska medborgare. Sålunda har år 1954 genomförts gemensam nordisk arbetsmarknad. För att underlätta samfärdseln mellan de nordiska länderna träffades som nämnts år 1957 en överenskommelse om gemensamt nordiskt passkontrollområde. Arbetet inom Norden har fortsatt i syfte att nå ytterligare harmonisering av de nordiska ländernas utlänningspolitik och utlänningsfrågor.

I det följande lämnas först en redogörelse för de bestämmelser som gäller utlänningars rätt att resa in och vistas här i landet samt de regler som avser avlägsnande av utlänning. Därefter redovisas visst material rörande handläggningen av utlänningsärenden inom regeringskansliet och slutligen tas upp den nordiska passkontrollöverenskommelsen.

Vissa ändringar i utlänningslagstiftningen är som nämnts aktuella under detta riksmöte. Nu gällande utlänningslag (1954:193) liksom förslaget till ny sådan lag (prop. 1979/80:96) utgår från den internationellt erkända grundsatsen att endast det egna landets medborgare har en ovillkorlig rätt att vistas och verka i landet. Vid lagens tillkomst betonades emellertid också att den hade till syfte bl. a. att ge utlänningar rättsliga garantier mot godtycklig

behandling och att ge dem en så tryggad ställning som möjligt.

Om förutsättningarna för en utlänning för att få vistas i landet inte är uppfyllda får han avlägsnas. Avvisning är en form för detta och sker i allmänhet redan vid gränsen, när vederbörande saknar pass och tillstånd att resa in i landet eller pengar för sin försörjning och hemresa. Avvisning beslutas i regel av polisen. Förpassning beslutas av statens invandrarverk och används när en utlänning befinner sig i landet och saknar pass eller nödvändigt tillstånd. Förvisning är en annan typ av avlägsnande som kan komma i fråga när utlänning dömts för brott. Förvisning beslutas av domstol. Utvisning kan användas vid asocialitet och beslutas då av länsrätt. Utvisning kan även förekomma av hänsyn till rikets säkerhet och beslutas då av regeringen. I sammanhanget bör nämnas att i förslaget till ny utlänningslag används endast begreppen avvisning och utvisning.

Vad gäller regeringens befattning med utlänningsärenden skall nämnas att regeringen beslutar i ett fåtal ärenden som första och enda instans t. ex. i fråga om utvisning med hänsyn till rikets säkerhet. I övrigt kan ett utlänningsärende komma under regeringens prövning genom besvär, underställning eller ansökan om återbrytning av lagakraftvunnet beslut. Beslut om förvisning kan dessutom bli föremål för nåd om nådeansökan avser både den ådömda brottspåföljden och förvisningen.

När 1954 års utlänningslag kom till anförde departementschefen bl. a. att lagen måste kunna tillgodose två syften. Den skulle å ena sidan fylla behovet av ett varaktigt system för att avlägsna personer, som på grund av sina individuella egenskaper ej var önskvärda, den s. k. individuella utlänningskontrollen. I detta avseendet var i lagen noga angivet när avlägsnande genom avvisning eller utvisning fick ske av kriminella eller asociala utlänningar. Men lagen skulle också ge möjlighet att kontrollera och avväga tillströmningen av utlänningar till landet från mera allmänna synpunkter, den s. k. generella utlänningskontrollen. För att upprätthålla den generella utlänningskontrollen används förpassningsinstitutet. De materiella förutsättningarna för att få tillstånd att vistas i landet var emellertid inte reglerade i lagen utan beroende av regeringens utlänningspolitik. Departementschefen fann det vara omöjligt att i lagen reglera den materiella innebörden av den aktuella utlänningspolitiken. Följaktligen kunde han inte heller i lagen ange de materiella förutsättningarna för förpassning.

Enligt departementschefen var det angeläget att stärka rättsskyddet för utlänningar, som kunde anses vara i särskilt behov av skydd. Sålunda skulle politisk flyktning inte utan synnerliga skäl vägras fristad i riket när han var i behov därav. För att ge utlänningar som på allvar slagit sig ner i landet en starkare ställning infördes ett uppehållstillstånd utan tidsbegränsning, nämligen bosättningsstillstånd.

År 1964 genomfördes den ändringen att avvisning av utlänning kunde tillgripas inte endast vid gränsen eller omedelbart därefter utan även inom tre månader efter ankomsten. Ändringen genomfördes för att uppnå överens-

stämmelse med den övriga nordiska utlänningslagstiftningen i fråga om möjligheten att avlägsna utläningar under uppehållstillståndsfri tid.

För att åstadkomma en reglerad invandring av utländsk arbetskraft bestämdes – med verkan från den 1 januari 1966 – att arbetstillstånd i princip skulle sökas före inresa i landet. På så sätt skulle utläningar förhindras att söka sig till Sverige utan arbetserbjudande och utan ekonomiska möjligheter att klara sig här.

År 1976 trädde viktiga ändringar i utlänningslagen i kraft. Full besvär rätt infördes i avvisnings- och förpassningsärenden samt i de verkställighetsärenden, som underställdes invandrarverket på grund av att utlännings anförda politiska skäl mot att ett avlägsnandebeslut verkställs. Vidare lagfästes tidigare praxis som innebar att krigsvägrare och utläning som – utan att vara politisk flykting – åberopar politiska skäl mot att återvända till hemlandet i princip skulle få fristad här i landet. Bosättningstillstånd, som gavs efter två års bosättning, ersattes med permanent uppehållstillstånd, som i regel kunde erhållas efter ett års legal vistelse i landet. Förutsättningarna för att ta utläning i förvar skärptes. Bestämmelserna i den s. k. terroristlagen inarbetades i delvis ändrat skick i utlänningslagen. Vissa ändringar i utlänningslagstiftningen genomfördes den 1 juli 1978. Ändringarna avsåg främst handläggningen av förpassningsärenden och innebar att beslut om förpassning skulle ske i omedelbar anslutning till att uppehålls- och arbetstillstånd vägrades.

Det nu aktuella förslaget till ny utlänningslag (förenämnda prop. 1979/80:96) har i korthet följande innehåll. I fortsättningen uppställs krav på att en utläning som avser att bosätta sig i Sverige skall ha sitt uppehållstillstånd ordnat före inresan. Undantag görs för bl. a. flyktingar och vissa andra skyddsbehövande samt för att en asylsökande som får stanna här, därför att han är flykting, skall få ett dokument som utvisar hans flyktingstatus. Över invandrarverkets beslut att vägra flyktingförklaring skall finnas besvär rätt till regeringen.

Polismyndigheterna får även i fortsättningen rätt att avvisa den som åberopar förföljelse, om påståendet är uppenbart oriktigt. Ett sådant beslut skall emellertid anmälas till invandrarverket, som har att omgäende ta ställning till om bedömningen är riktig. Särskild jourverksamhet inrättas vid verket för dessa ärenden.

De nuvarande bestämmelserna som medger att en utläning i betydande utsträckning kan få ett lagakraftvunnet avlägsnandebeslut upphävt av regeringen begränsas avsevärt. Omprövning av invandrarverket och regeringen blir enligt förslaget möjlig, endast om det visar sig föreligga hinder av politisk art mot verkställigheten eller om annat allvarligt verkställighetshinder uppkommer.

Den nya utlänningslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1980.

Utskottet har tagit del av en inom arbetsmarknadsdepartementet upprättad uppställning efter uppgifter från invandrarverket över antalet utomnord-

iska medborgare som erhållit tillstånd att få stanna i Sverige av olika skäl åren 1978 och 1979. Uppställningen, som fogas som *bilaga 10 A* till detta betänkande, visar bl. a. att den utomnordiska invandringen, drygt 12 000 personer, barnen ej inräknade, båda åren domineras av personer som kommit hit vid sidan av den reglerade invandringen och fått stanna här på grund av personanknytning eller annat särskilt skäl, t. ex. politiska eller humanitära skäl. Den reguljära arbetskraftsinvandringen inom ramen för den reglerade invandringen har under senare år varit obetydlig.

Inom regeringen har ansvaret för utlänningsärendena under senare år legat på ett särskilt statsråd och handlagts inom arbetsmarknadsdepartementet. Som *bilaga 10 B* till detta betänkande fogas en förteckning över de statsråd som sedan 1973 berett utlänningsärenden. Vad gäller utvecklingen av antalet utlänningsärenden inom arbetsmarknadsdepartementet visar en uppställning – *bilaga 10 C* – stigande tendens åren 1977–1979. Utskottet har i det sammanhanget tagit del av vissa uppgifter om balansläget m. m. som lämnats av departementet – *bilaga 10 D* – till detta betänkande. Härav framgår bl. a., att balansen inom den s. k. IM-enheten – den 31 december 1979 uppgick till närmare 1 200 ärenden. Av dessa var omkring 800 besvärärenden. Under år 1979 inkom 1 640 besvärärenden och avgjordes 1 740. Den helt övervägande delen ärenden utgörs av besvär över beslut av invandrarverket om avlägsnande av utlännning från Sverige. En stor grupp ärenden vid sidan av besvärärenden utgörs av ansökningar om s. k. återbrytning av lagakraftvunna avlägsnandebeslut. Denna möjlighet att återkomma sedan besvär avslagits utnyttjas i stor utsträckning. Vid en räkning som gjordes för utlänningslagkommittén framkom att under första t. o. m. tredje kvartalet 1978 ansökan om återbrytning en eller flera gånger gjordes i ca 45 % av de fall där regeringen hade beslutat att utlännningen skulle lämna Sverige. En kartläggning av återbrytningsinstitutets tillämpning under tiden 1 januari 1977–28 september 1978, visade att av totalt 270 undersökta ärenden – motsvarande 193 personer – hade 41 personer ansökt om återbrytning två gånger, 10 personer hade ansökt tre gånger, fem fyra gånger och i ett fall hade sex ansökningar inlämnats. I 68 ärenden hade ansökningarna bifallits, vilket motsvarar 35 % av antalet berörda personer. I 57 av de 193 fallen hade återbrytning begärts mer än en gång. Återbrytningsärendena uppgick 1979 till 23 % av enhetens totala antal ärenden.

Under 1979 har förstärkningar skett i enhetens personaluppsättning som f. n. uppgår till ca 15 handläggande tjänstemän. Den stora arbetsbelastningen på enheten har föranlett att särskilda åtgärder vidtagits. Sedan några år tillbaka är enhetsledningen dubblerad vad gäller handläggningen av ärenden enligt utlännings- och medborgarskapslagstiftningen. Förenklingen av administrativa rutiner i syfte att förkorta handläggningstiderna har genomförts.

Utskottet har låtit utföra en undersökning av handläggningstiderna beträffande ärenden som inkom till regeringen under tiden januari–februari

1979. Undersökningen som redovisas i ett diagram – *bilaga 10 E* till detta betänkande – utvisar att av totalt 465 ärenden avgjordes knappt en fjärdedel inom tre veckor, medan drygt en tredjedel av ärendena avgjordes först efter sju månader eller längre tid. De långa handläggningstiderna har sin grund i bl. a. remissförfarandet. I den delen har inom enheten införts en särskild ordning för remissbedömning. Huruvida ett besvärsskrivande skall remitteras eller ej avgörs efter föredragning för enhetschefen. När en besvärsskrivelse inkommer till departementet tas de prövade handlingarna in från invandrarverket. Om det därvid visar sig att besvärsskrivelsen inte innehåller någonting nytt remitteras ärendet vanligtvis endast om utgången framstår som tveksam. När nya skäl framkommer i besvärsskrivelsen och dessa bedöms som helt irrelevanta och inte kan påverka utgången eller om det är uppenbart att de nya omständigheterna skall föranleda en annan bedömning än underinstansens remitteras inte ärendet. Den nya utlänningslagen beräknas medföra förändringar i fråga om antalet utlänningsärenden. Genom att rätten att återbryta i princip läggs på invandrarverket kommer sannolikt ärendemängden att avsevärt minska. Å andra sidan kan besvär i flyktingförklaringsärenden komma att tillföra departementet ett antal nya ärenden.

Det skall slutligen nämnas att vissa beräkningar som gjorts av utlänningslagkommittén beträffande ändringsfrekvensen hos regeringen av invandrarverkets beslut visar att denna år 1977 låg på ca 30 % och att ca 85 % av invandrarverkets förpassningsbeslut överklagades till regeringen. Enligt arbetsmarknadsdepartementet har bifallsprocenten efter 1977 ökat ganska kraftigt.

Enligt utskottet är det viktigt att arbetsmarknadsdepartementet har tillräckliga personella resurser för handläggning av utlänningsärendena. Utskottets granskning har visat att man inom regeringskansliet har sin uppmärksamhet inriktad på detta problem. Över huvud taget är det av största betydelse att handläggningen av utlänningsärenden över hela fältet inte tar för lång tid i anspråk, samtidigt som självfallet mycket högt ställda rättssäkerhetskrav måste uppfyllas i dessa ofta mycket känsliga ärenden. Ur de enskilda berörda människornas synpunkt är detta särskilt angeläget.

Utskottet avser att återkomma till granskning av utlänningsärendenas handläggning i regeringen sedan erfarenheter vunnits av den nya utlänningslagstiftningen.

För granskning har anmälts tre konkreta ärenden. Granskningen har begärts av vänsterpartiet kommunisterna. Inom utskottets kansli har gjorts redogörelser för dessa ärenden – *bilaga 10 F* till betänkandet. Granskningen har inte föranlett något uttalande från utskottets sida.

Utskottet övergår härefter till de förut nämnda ändringarna i den nordiska passkontrollöverenskommelsen. Denna har sedan sin tillkomst år 1957 gett möjlighet till stickprovvis passkontroll vid gränsen till ett annat nordiskt land. Från svensk sida har det också förekommit viss sådan kontroll. Mot bakgrund av en omfattande illegal invandring till Sverige av assyrier från

Turkiet införde Sverige i början av år 1976 viseringstvång för turkiska medborgare. Sverige införde i november 1976 en intensifierad stickprovskontroll vid gränsen mot Danmark och delvis även vid den svensk-norska gränsen.

Mot bakgrund av den ökade invandringen 1977 och 1978 föreslogs från svensk sida under våren 1979 att det skulle öppnas möjlighet för ett nordiskt land att i exceptionella situationer och för begränsad tid införa reguljär passkontroll vid gränsen till ett annat nordiskt land.

Frågan avhandlades på det nordiska planet först vid överläggningar mellan de danska och svenska statsministrarna den 7-9 maj 1979 och därefter vid ett möte mellan företrädare för de nordiska regeringarnas utrikes- och fackdepartement den 18 maj 1979. De övriga nordiska ländernas regeringar medverkade till de av den svenska regeringen föreslagna ändringarna. Överenskommelse om ändring av passkontrollöverenskommelsen undertecknades den 27 juli 1979. Ändringarna, som därefter trädde i kraft den 26 augusti 1979, innebär möjlighet för ett nordiskt land att tillfälligt införa reguljär passkontroll om detta är nödvändigt för att förhindra ett omfattande illegalt inresande, som beror på att de berörda länderna har olika viseringskrav. Beslut om en sådan kontroll gäller för varje gång högst sex månader. Övriga länder skall underrättas i förväg.

Passkontrollöverenskommelsens nya utformning föregicks inte av informationer till eller konsultationer med Nordiska rådet och dess organ. Frågan behandlades sedermera vid Nordiska rådets 28 session i Reykjavik i början av mars innevarande år. Som *bilaga 10 G* fogas betänkande av Nordiska rådets juridiska utvalg i ämnet. Vidare har i *bilaga 10 H* intagits en sammanställning av rapporter om utförd stickprovskontroll vid internordisk resandetrafik.

Anledningen till att frågan om ändringarna i passkontrollöverenskommelsen inte behandlades i Nordiska rådet var att berörda regeringar ansåg att frågan var så brådskande att en diskussion inom rådet inte kunde ävvaktas. Utskottet har inte funnit anledning att ifrågasätta regeringarnas bedömning på denna punkt och vill endast tillägga att någon skyldighet att i förväg underställa rådet en fråga av förevarande karaktär inte föreligger.

10. MBL vid regeringens tillsättning av vissa högre tjänster m. m.

I förra årets granskningsbetänkande lämnade utskottet en ganska utförlig redogörelse för tillämpningen av den nya medbestämmandelagen (MBL) i samband med beredningen av regeringsärenden (KU 1978/79:30 s. 13 ff.). Utskottet har i samband med årets granskning tagit upp vissa frågor om tillämpningen av de grunder för förhandling och information som förutsätts enligt MBL i samband med att regeringen utser innehavare till vissa högre ämbeten.

Till en början skall något beröras ordningen för den förhandlingskyldig-

het som föreligger för statens förhandlingsråd (FHR) innan regeringen tillsätter vissa tjänster. Det kan crinras om att i mars 1978 ingicks för det statliga området ett avtal om förhandlingsordning vid tjänstetillsättning mellan staten och de statsanställdas huvudorganisationer benämnt Avtal om förhandlingsordning i frågor om tillsättning av vissa tjänster hos staten, ATS. Avtalet, som inom sitt tillämpningsområde ersätter MBL:s regler om informations- och förhandlingsskyldighet, omfattar i princip alla tjänster hos staten, dock med undantag för bl. a. tjänster på undervisningsområdet (TFU-tjänster) och på kyrkans område (TFK-tjänster).

För sådana tjänster inom avtalets tillämpningsområde som tillsätts av regeringen innebär ATS att FHR, innan regeringen avgör ett tillsättningsärende, informerar de statsanställdas huvudorganisationer om det tilltänkta beslutet. Inom fem dagar därefter kan organisationerna påkalla förhandling med FHR i ärendet.

Från tillämpningen av reglerna om informations- och förhandlingsskyldighet enligt såväl ATS som MBL har parterna enligt avtalet undantagit bl. a. "tillsättning av ämbete, som lyder direkt under regeringen". I sådana fall gäller i stället enligt ATS att arbetsgivaren, varmed avses berört departement, i så god tid som möjligt före beslutsdagen skall informera de centrala arbetstagarorganisationerna om vem som avses bli utnämnd. Denna ordning tillämpas alltså gentemot de arbetstagarorganisationer, som är parter i avtalet, dvs. SACO/SR, SF och TCO-S. Finns inom en statlig myndighets område annan kollektivavtalsbunden organisation än de tre nämnda, skall MBL:s regler om informations- och förhandlingsskyldighet tillämpas gentemot denna.

Genom en dom i oktober 1979 har arbetsdomstolen uttalat att fråga om tillsättning av chefsbefattning omfattas av den primära förhandlingsskyldigheten enligt 11 § MBL. Härav följer att staten vid tillsättning av chef för myndighet, som omfattas av kollektivavtal med annan arbetstagarorganisation än SACO/SR, SF och TCO-S, anses förhandlingsskyldig enligt 11 § MBL vad gäller denna organisation. Förhandlingen förs på arbetsgivarsidan av FHR.

Förhandlingsskyldighet enligt MBL föreligger gentemot samtliga berörda kollektivavtalsbundna organisationer vid tillsättning av sådana chefstjänster, som enligt vad nyss sagts är undantagna från ATS:s tillämpningsområde, dvs. bl. a. chefstjänster inom undervisningsväsendet och kyrkan. Innan regeringen utnämner t. ex. en biskop har FHR på så sätt att påkalla förhandling enligt 11 § MBL med fem à sex arbetstagarorganisationer.

Enligt sin instruktion skall FHR inte förhandla om beslut som enbart rör arbetstagarar inom regeringskansliet, varav följer att vid beslut om tillsättning av t. ex. en ambassadör eller generalkonsul fullgörs förhandlingsskyldigheten inom regeringskansliet.

Som *bilaga 11* till detta betänkande fogas dels förteckning (A) över förhandlingar enligt 11 § MBL som förekommit efter den nämnda arbetsdom-

stolsdomen i oktober 1979, dels förteckning (B) över tillsättningar av biskopar, generaldirektörer och landshövdingar under 1979. Utskottet har tagit del av förhandlingsprotokoll avseende vissa tillsättningsärenden.

Utskottet har vidare tagit del av vissa uppgifter och skrivelser om tillsättning av och avgång från tjänster inom utrikesförvaltningen. Vissa av dessa uppgifter har upptagits i bilaga II C.

Den av utskottet företagna granskningen har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

11. Regeringens behandling av riksdagens skrivelser

Genom riksdagens skrivelser underrättas regeringen formellt om de beslut av riksdagen vari påkallas åtgärder från regeringens sida. En skrivelse avläts för varje ärende där det finns sådana beslut. Skrivelserna innehåller en hänvisning till utskottsbetänkandet i ärendet samt en anmälan om hur riksdagen ställt sig till utskottets hemställan.

Utskottet har i årets granskningsarbete på olika sätt uppmärksammat regeringens behandling av riksdagens skrivelser. Utskottet tar först upp vissa formfrågor, som rör redovisningen av regeringens åtgärder med anledning av riksdagens skrivelser i regeringsprotokollen och i den särskilda skrivelse som årligen avläts till riksdagen. Därefter redovisar utskottet resultatet av dels den sedvanliga översiktliga granskningen av regeringens behandling av riksdagens skrivelser under föregående år, dels en mer ingående granskning av behandlingen av skrivelser under 1978/79 års riksmöte på de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena. Till sist behandlas en riksdagsskrivelse inom justitiedepartementets område som gäller en utredning av invandrades valbarhet till vissa statliga organ.

Utskottet vill först fastslå att det är en lämplig princip att alla punkter i en riksdagsskrivelse i vilka påkallas åtgärder från regeringens sida leder till ett regeringsbeslut. Även i de fall regeringen kommer till slutsatsen att en punkt i en riksdagsskrivelse inte bör eller behöver föranleda någon åtgärd av regeringen ligger det i klarhetens intresse att ett regeringsbeslut fattas. Beslutet kan då t. ex. innebära att skrivelsen i denna punkt läggs till handlingarna. Detta formella påpekande är föranlett av att utskottet i ett par fall har iakttagit att skrivelser har uppgetts vara slutbehandlade utan att alla punkter har formaliserats i ett regeringsbeslut.

Regeringsbesluten med anledning av riksdagsskrivelserna redovisas i en skrivelse som regeringen årligen lämnar till riksdagen samtidigt med budgetpropositionen. Skrivelsen, som ej utskottsbehandlas, läggs regelmässigt till handlingarna samma dag som den anmäls i riksdagen. Redovisningen i skrivelsen avser regeringsbeslut fattade under perioden 1 december näst föregående år–30 november föregående år. Från statsrådsberedningen har erfarits att en omläggning av redovisningsperioden planeras. Enligt dessa planer skulle skrivelsen omfatta regeringens beslut under tiden fr. o. m. ett

riksmötes början till nästa riksmötes början och överlämnas till riksdagen i månadsskiftet oktober/november. I *bilaga 12 A* finns visst bakgrundsmaterial bl. a. en sammanfattning av en historik över skrivelsen som utarbetats av riksdagens upplysningstjänst.

Utskottet har inget att erinra mot den planerade omläggningen. Den bör enligt utskottets mening kombineras med en förbättring av skrivelsens uppläggning och innehåll. En överskådligare uppläggning bör eftersträvas. Vidare bör de uppgifter som lämnas om regeringsbesluten i vissa hänseenden göras mer informativa. Slutligen är det i åtskilliga fall angeläget att bättre upplysningar lämnas om anledningen till att äldre riksdagsskrivelser inte slutbehandlats.

Årets skrivelse (1979/80:102), som avser tiden 1 december 1978–30 november 1979, har i sedvanlig ordning blivit föremål för en översiktlig genomgång inom utskottets kansli vilken redovisas i ovan nämnda bilaga. Av bilagan framgår bl. a. att antalet skrivelser som ej slutbehandlats t. o. m. den 30 november 1979 uppgick till 150, varav 79 kom in till regeringen 1978 eller tidigare. Båda dessa siffror har varit ungefärligen desamma under senare år.

En mera ingående granskning har, som nämnts, företagits av regeringens åtgärder med anledning av riksdagens beslut under 1978/79 års riksmöte på de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena. Utskottets granskning har avsett dels om regeringen har dröjt för länge med att fatta besluten med anledning av riksdagsskrivelserna, dels om dessa beslut i tillräcklig utsträckning beaktat riksdagens ställningstagande. Underlag för granskningen har varit ett omfattande material, som redovisas som *bilaga 12 B* till betänkandet.

Utskottet har iakttagit att av de sammanlagt 51 skrivelser som riksdagen avlät till regeringen på nämnda områden under föregående riksmöte hade 39 slutbehandlats av regeringen vid mittena av februari 1980. 12 skrivelser stod således öppna i ett eller flera avseenden. Utskottet har tagit del av innehållet i flera av dessa ej slutbehandlade skrivelser och de åtgärder som regeringen hittills vidtagit. Mot bakgrund av denna granskning kan utskottet inte finna att den tid som förflutit i de aktuella fallen är för lång. Allmänt sett, vill utskottet betona att vad som kan anses vara en lång behandlingstid för en riksdagsskrivelse varierar beroende på olika omständigheter såsom skrivelsens innehåll, dess samband med vidtagna och planerade åtgärder från regeringens sida m. m. Enligt utskottet är det självfallet angeläget att riksdagsskrivelser handläggs så skyndsamt som dessa omständigheter ger anledning till.

Inom utskottet har vidare gjorts gällande att regeringen inte tagit tillräcklig hänsyn till riksdagens beslut. Beträffande två av dessa fall – riksdagens begäran att frågan om tillfälle för organisationer att yttra sig i bl. a. mål om könsdiskriminering borde övervägas (AU 1978/79:39 mom. 13) och riksdagens uttalande om inrättande av nationella utvecklingsbolag (NU 1978/79:59

mom. 32) – har utskottet noterat att regeringen kommit till en annan slutsats än riksdagen. Regeringen har förelagt riksdagen sin uppfattning i en proposition (prop. 1979/80:129 s. 15 f. resp. prop. 1979/80:100 bilaga 17 s. 259) och på så sätt erbjudit riksdagen tillfälle att ta upp frågan på nytt. Beträffande övriga fall, där bristande överensstämmelse mellan riksdagens och regeringens beslut påstått föreligga, kan utskottet inte finna annat än att riksdagens beslut blivit i tillräcklig utsträckning beaktat.

I detta granskningsärende har också aktualiserats frågan om förhållandet mellan regeringen och de statliga bolagen mot bakgrund av att åtskilliga av de uttalanden som riksdagen gjort i de granskade ärendena tar sikte på den statliga företagsamheten. I en kanslipromemoria, *bilaga 12 C*, redovisas rättsläget beträffande regeringens möjligheter att styra verksamheten inom statliga bolag.

Utskottet vill först framhålla att riksdagens möjligheter att påverka förhållandena inom de statliga bolagen inte är begränsade till uttalanden riktade till regeringen i samband med behandlingen av propositions- och motionsärenden. Riksdagen kan även genom lagstiftning eller i samband med medelsanvisning bestämma under vilka former verksamheten vid enskilda statliga bolag skall bedrivas. Vidare skall erinras om att riksdagen varje år utser 18 riksdagsledamöter som får närvara och ställa frågor vid Statsföretags bolagsstämmor. Statsföretags årsredovisning blir också förmål för riksdagsbehandling. Motsvarande gäller för Svenska Varvs årsredovisning. En statlig utredning, den s. k. redovisningsutredningen, vars betänkande (SOU 1978:63) efter avslutad remissbehandling f. n. bereds inom industridepartementet, har föreslagit att regeringen varje år skall överlämna en mer fullständig redogörelse till riksdagen över det statliga företagandet. Med några års mellanrum, t. ex. en gång per valperiod, bör rapporten enligt utredningen göras mer omfattande och då innefatta en principdeklaration från regeringens sida om det statliga företagandets mål och riktlinjer. Regeringen bör i ett sådant sammanhang redogöra för hur de statliga företagen levt upp till riksdagens näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska viljeyttringar. Enligt förslaget skall redogörelsen föranleda motionsrätt och utskottsbehandling.

Vad sedan beträffar regeringens styrning av de statliga bolagen utövas denna i formellt avseende vid bolagens stämmor. Genom bl. a. valet av styrelse och möjligheten att i bolagsordningen föra in särskilda bestämmelser om exempelvis bolagets målsättning kan regeringens representanter på bolagsstämman påverka inriktningen av bolagets verksamhet. Utskottet kan inte finna annat än att regeringen handlat på ett korrekt sätt då den – såsom skett i de granskade fallen – beslutat bringa riksdagens uttalanden till resp. bolags kännedom. Utskottet vill tillägga att det inte är utskottets uppgift att granska bolagens åtgärder med anledning av dessa uttalanden från riksdagens sida.

Utskottet skall till sist ta upp regeringens åtgärder med anledning av

riksdagens skrivelse rörande invandras valbarhet. Med anledning av en motion uttalade sig riksdagen den 28 maj 1978 för en översyn av valbarhetsbestämmelserna för statliga organ i vilka kommun och landstingskommun helt eller delvis utser ledamöterna. Översynen skulle syfta till att pröva i vilka av dessa organ valbarhet för utländska medborgare kan komma ifråga. Regeringen uppdrog den 27 mars 1980 åt kommunaldemokratiska kommittén att göra den utredning som riksdagen har begärt.

Utskottet konstaterar att inte mindre än 22 månader förflutit mellan riksdags- och regeringsbeslut. Från justitiedepartementet har uppgetts att skälet till att regeringen har väntat med att fatta något beslut har varit att frågan ansetts ha ett naturligt samband med frågan om utlänningars rösträtt vid riksdagsval. Denna fråga skulle möjligen komma att omfattas av direktiven till den utredning om vissa grundlagsfrågor som man på ett tidigt stadium förutsåg skulle tillsättas. Så blev emellertid inte fallet.

Utskottet har förståelse för den synpunkt som framförts från justitiedepartementet. Denna tämligen begränsade utredningsfråga borde dock ha handlagts med större skyndsamhet.

12. Övriga frågor

a) Utbildning av libyska medborgare vid Telub AB

Inom utskottet har tagits upp fråga om viss teknisk utbildning av ett antal libyska medborgare vid det helstatliga Telub AB i Växjö. Utbildningen påbörjades i mars 1980 och avses pågå fyra år. Frågan har gällt regeringens och enskilt statsråds befattning med ärendet. Utskottet har bl. a. mottagit en promemoria angående utbildningen i fråga, som upprättats inom krigsmaterielexportkommitténs sekretariat.

Av nämnda promemoria, som fogas som *bilaga 13 A* till detta betänkande, framgår bl. a. följande.

Telub AB eller Telub-koncernen, med säte i Växjö men med verksamhet också på en rad andra håll i landet, är ett av det statliga Förenade Fabriksverken (FFV-koncernen) helägt dotterföretag. Bolaget är i hög grad inriktat på det svenska försvaret. Bl. a. sysslar man med radioutrustning, optisk materiel, radar och robotsystem för försvarets räkning. Vidare genomförs kvalificerade tekniska utredningar och utbildningsprogram inom sådana områden som telekommunikation, datateknik och allmän elektronik. Denna verksamhet är i första hand inriktad på försvaret, men en marknadsbreddning mot den civila sektorn har inletts. Ett område gäller allmän teknikinformation som avser både den militära och den civila sektorn och ett annat regionalt materielunderhåll med inriktning på kvalificerad elektronik, såsom dataterminaler och minidatorer.

Telub är aktieägare i det halvstatliga SWEDEC International AB, som förmedlar svenska utbildningsinsatser och annat svenskt kunnande till

u-länder. Den aktuella utbildningen av libysk personal vid Telub har angetts ligga i linje med denna verksamhet. Telub ingick i mars 1979 ett avtal med libyska staten om att under fyra år utbilda en kontingent om ca 80 libyska ungdomar i 18–20-årsåldern i tekniska ämnen till en nivå närmast motsvarande svensk gymnasieutbildning.

Utbildningen i fråga bedrivs i Växjö vid företagets tekniskskola. Utbildningen omfattar – utöver undervisning i engelska som är undervisningsspråk – grundläggande tekniska ämnen, såsom matematik, fysik, elektricitetslära och elektronik under minst två år. Under denna period ingår ett stort mått av praktisk verksamhet, såsom laborationer, enklare apparatbyggen, övningar i mätteknik, felsökningar och reparationer på konventionell materiel. Efter hand som elevernas färdigheter och kunskapsnivå medger lämnas undervisning i tillämpad teknik omfattande radar och telekommunikation, dator- och reglerteknik m. m.

Utbildningsverksamheten är avsedd att hållas helt åtskild från Telubs verksamhet för det svenska försvaret. Ingen utrustning som används i utbildningen utgörs av krigsmateriel eller är underkastad sekretessbestämmelser. I Telubs åtagande ingår inga leveranser av materiel till Libyen. Sverige säljer inte – och har i varje fall under de senaste tjugo åren inte sålt – någon krigsmateriel till Libyen på grund av de spända förhållanden som rått och råder i Mellanöstern.

Inför utskottet har utfrågningar ägt rum med förutvarande utrikesministern Karin Söder, förutvarande handelsministern Hadar Cars och Telubs verkställande direktör Benkt Dahlberg. Utskottet har vidare mottagit en promemoria i ämnet, som upprättats av expeditionschefen i handelsdepartementet. Promemorian fogas som *bilaga 13 B* till detta betänkande. Härvid har bl. a. framkommit följande.

Telubaffären har inte lett till något formellt ärende eller beslut av regeringen. Hösten 1977 tog Dahlberg kontakt med utrikesdepartementet i saken. Ärendet föredrogs för utrikesminister Karin Söder den 20 december samma år. Någon erinran mot projektet i fråga framställdes inte från utrikesministerns sida med hänsyn till att det rörde sig om utbildning och inte krigsmaterielexport. Frågan fördes inte vidare till regeringen i dess helhet.

I oktober 1978, sedan folkpartiregeringen tillträtt, meddelade Dahlberg handelsdepartementet att Telub förde förhandlingar om utbildning av libyska tekniker i Sverige med sikte på kompetens för inträde på teknisk högskola inom vissa teknikområden. Studierna skulle inte vara inriktade på krigsmateriel. Vid besök i Libyen hade Dahlberg sammanträffat med landets försvarsminister som därvid uttryckte intresse för kontakter om köp i Sverige av vissa slag av defensiv försvarsmateriel.

Dahlberg önskade besked om krigsmaterielinspektörens och handelsministerns inställning till de nämnda utbildningsplanerna och vissa andra projekt. Något sammanträffande med handelsministern skedde inte hösten

1978. Krigsmaterielinspektören meddelade Dahlberg den 2 november 1978 att all försäljning av krigsmateriel till Libyen var utesluten.

I *bilaga 13 C* till detta betänkande redovisas de uppgifter Cars lämnade vid utfrågningen inför utskottet.

Cars' första kontakt med Telubaffären skedde den 9 februari 1979 i samband med en överläggning på utrikesdepartementet vid vilken statssekreteraren i försvarsdepartementet tog upp frågan. Med anledning härav begärde Cars en orientering i saken, vilken ägde rum den 14 februari. Vid dessa överläggningar, i vilka förutom Dahlberg bl. a. krigsmaterielinspektören deltog, framhöll Cars att han ansåg att projektet var olyckligt och att han avsåg att ta upp frågan till diskussion inom regeringen. Någon tid därefter anmälde Cars saken för statsminister Ola Ullsten samt utrikesminister Hans Blix, industriminister Erik Huss och samordningsminister Carl Tham. Det framgick enligt Cars därvid att ingen av dessa statsråd tidigare hade varit orienterad i saken. Samtliga delade i sak Cars' uppfattning angående projektet i fråga. Vid fortsatta överväganden ansågs det emellertid att konstitutionella möjligheter för regeringen att inskrida sänkades. Enligt Dahlberg gav industriministern, sedan han av Telubs styrelseordförande, generaldirektör Eric Malmberg, fått en orientering angående utbildningen, uttryck för den uppfattning man kommit fram till och att projektet sålunda kunde fullföljas. Dahlberg lämnade den 6 december 1979 en redogörelse för utbildningen till försvarsminister Eric Krönmark som underströk betydelsen av att sekretess i fråga om svenska försvarshemligheter iakttogs.

I enlighet med riksdagens hemställan vid 1978/79 års riksmöte (UU 1978/79:25, rskr 226) tillkallades den 19 juli 1979 en parlamentarisk utredning för översyn av riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport. I direktiven till utredningen anges bl. a. att utredningen bör ta upp frågan i vad mån det är befogat att betrakta övnings- och utbildningsanordningar som krigsmateriel.

I ett frågesvar i riksdagen den 22 januari 1980 förklarade nuvarande handelsministern Staffan Burenstam Linder att regeringen inte avser vidta några åtgärder för att förhindra ifrågasvarande utbildningsprojekt. I samma svar framhölls att den reglering som gäller för svensk export av krigsmateriel inte omfattar utbildning. Handelsministern hänvisade till att krigsmaterielexportkommittén kommer att studera i vad mån riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport behöver utvidgas.

Den verkställda granskningen har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

b) *Regeringens beslut i visst "utflaggningsärende"*

Som närmare framgår av den kanslipromemoria som fogats till detta betänkande som *bilaga 14* har utskottet granskat regeringens beslut i ett ärende om tillstånd till överlåtelse av fartyg. Det gäller ett beslut från den 20 oktober 1978 enligt vilket regeringen avslog en ansökan om överlåtelse av

fartygen m/s Bellman och m/s Taube till ett liberianskt bolag för registrering i Singapore. För att få en bild av hur regeringens beslut i detta ärende förhåller sig till tidigare och senare praxis har en genomgång gjorts av samtliga regeringsbeslut från det lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg trädde i kraft den 28 juni 1977 och fram till 1979 års utgång.

Enligt lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg får svenskt registreringspliktigt skepp eller andel däri inte överlätas utan tillstånd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, om skeppet genom överlåtelsen upphör att vara svenskt. Vid prövningen av en fråga om tillstånd till överlåtelse skall särskilt beaktas hur denna påverkar effektivitet och sysselsättning inom sjöfartsnäringen och de ombordanställdas förhållanden. Tillstånd skall inte lämnas, om det strider mot väsentligt allmänt intresse att skeppet upphör att vara svenskt.

I förarbetena till lagen (prop. 1976/77:146, TU 1976/77:26, rskr 1976/77:344) sägs bl. a. att överföring till bekvämlighetsflagg normalt får anses strida mot väsentligt allmänt intresse. Det förutsattes emellertid att även här skulle finnas möjligheter till olika lösningar i det konkreta fallet.

Av den genomgång av regeringsbeslut om tillstånd till överlåtelse av fartyg som gjorts framgår att regeringen i samtliga fall utom det angående fartygen m/s Bellman och m/s Taube beviljat ansökt tillstånd. Ärendena har varit av skiftande karaktär. Tillstånd har dock inte i något fall getts till överlåtelse som innebär överföring till bekvämlighetsflagg med bevarat svenskt driftsinflytande.

Ansökningen beträffande fartygen m/s Bellman och m/s Taube innebar att överlåtelse skulle ske till ett liberianskt bolag tillhörigt ett av de japanska byggnadsvarv som byggt fartygen. Fartygen avsågs bli registrerade i Singapore. De skulle således komma att segla under bekvämlighetsflagg. Förutsättningen var vidare att fartygen skulle tidsbefraktas av samma franska befraktare som före överlåtelsen. Detta franska bolag ägdes till 30 % av den svenska överlåtaren. Sedan Svenska sjöfolksförbundets representant motsatt sig bifall underställdes ärendet regeringen. Kommerskollegium anförde i sitt yttrande till regeringen att en principiell bedömning av tillståndsfrågan ledde till slutsatsen att överlåtelse inte borde få äga rum. Mot bakgrund av de speciella omständigheter som förelåg i detta fall, nämligen de ekonomiska svårigheter som rederiet sannolikt skulle råka i om inte tillstånd gavs, ansåg sig kollegiet emellertid böra tillstyrka framställningen. Regeringen avslog framställningen med hänvisning till att överlåtelsen inte kunde anses medföra sådant gagn för svensk sjöfart som åsyftas i förarbetena till lagen.

Utskottet har vid sin granskning inte funnit annat än att regeringens beslut angående fartygen m/s Bellman och m/s Taube står i överensstämmelse med de intentioner som ligger till grund för lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg.

c) *Fråga om bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia*

Inom utskottet har tagits upp fråga om svenskt stöd till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia, som lämnades enligt regeringsbeslut den 3 januari 1980 till bl. a. den Patriotiska Frontens grenar ZAPU och ZANU. Utskottet har från utrikesdepartementet mottagit en promemoria i ärendet vilken fogas som *bilaga 15* till detta betänkande. Utskottet har även tagit del av vissa andra handlingar som bl. a. utvisar att man från svensk sida i oktober 1978 avböjde en biståndsansökan från biskop Muzorewas parti UANC. Utskottets granskning har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

d) *Fråga om remiss av den s. k. KS-utredningen*

Inom utskottet har väckts fråga om varför inte remittering företogs av betänkandet Ds S 1979:6 av KS-utredningen om betingelser för överförande av huvudmannskapet för Karolinska sjukhuset till Stockholms läns landstingskommun. Betänkandet överlämnades våren 1979 till dåvarande sjukvårdsministern Hedda Lindahl. Genom beslut den 5 juli 1979 förordnade regeringen att utredningsbetänkandet jämte skrivelser från Statsanställdas förbund, socialdemokratiska landstingsgruppen i Stockholms län, TCO:s statstjänstemannasektion samt representanter för vissa av sjukhusets personalorganisationer skulle överlämnas till statens förhandlingsnämnd. Någon remissbehandling av utredningsbetänkandet hade inte företagits. Statens förhandlingsnämnd har bl. a. till uppgift att efter uppdrag av regeringen eller vederbörande departementschef föra förhandlingar med kommun, landstingskommun eller annan icke statlig huvudman främst om villkor för samverkan mellan staten och huvudmannen inom sjukvård, utbildning eller forskning.

Från socialdepartementet har utskottet mottagit en promemoria i ämnet, som jämte bilagor fogas till detta betänkande (*bilaga 16 A*). Vidare har utskottet tagit del av en skrivelse från Statsanställdas förbund angående handläggningen av frågan. Skrivelsen jämte viss bilaga fogas till detta betänkande (*bilaga 16 B*).

Utskottet har efter granskning av ärendet och därvid särskilt mot bakgrund av den uttryckliga begäran om remissbehandling av utredningsbetänkandet som framställts från partsorganisationernas sida funnit att remissbehandling lämpligen borde ha ägt rum. I övrigt har granskningen inte gett anledning till något särskilt uttalande från utskottets sida.

e) *Regeringens kontroll av säkerhetspolisens verksamhet*

Liksom förra året (KU 1978/79:30 s. 33) har utskottet granskat regeringens kontroll av säkerhetspolisens verksamhet. Av granskningspromemorian

(bilaga 17) framgår bl. a. vilka rutiner justitieministern följer för denna kontroll.

Granskningen har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

f) *Regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma*

Utskottets granskning har omfattat regeringens beslut om tillsättning av skoldirektörstjänsten i Lomma kommun. De närmare omständigheterna i ärendet liksom de bestämmelser som gäller redovisas i en kanslipromemoria som fogas till detta betänkande som *bilaga 18*. Regeringens beslut innebar att tjänsten tillsattes med en annan sökande än den skolstyrelsen förordad.

Vad som förevarit ger inte anledning till något särskilt uttalande från utskottets sida.

g) *Frågor om medicinska forskartjänster mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning*

Utskottet har granskat regeringens handläggning av vissa frågor om medicinska forskartjänster som föranletts av nedläggningen av Serafimerlasarettet i Stockholm. De närmare omständigheterna framgår av en inom utskottets kansli upprättad promemoria, vilken fogas som *bilaga 19* till detta betänkande.

Riksdagens beslut i april 1979 innebar godkännande av riktlinjer för överflyttning av den läkarutbildning och forskning som berörs av nedläggningen av Serafimerlasarettet. Enligt dessa riktlinjer skulle forskningsresurserna knytas till Huddinge sjukhus. Tre av de fem professurerna som berördes skulle med anledning av att de blivit lediga omprövas i enlighet med bestämmelserna i 19 kap. 22 § högskoleförordningen. Beträffande de två andra professurerna uttalade riksdagen att det var lämpligt att de nuvarande innehavarna bereddes tillfälle att tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset samt att det ankom på regeringen att vidta de åtgärder som krävdes för en sådan övergångsvis anordning.

Regeringens uppdrag den 19 juli 1979 till Karolinska institutet innebar bl. a. att institutet skulle redovisa en plan för den omprövning av forskartjänsterna som skulle äga rum. Härvid skulle bl. a. gälla att vid den till Huddinge sjukhus förlagda forskningsorganisationen även framgent skulle finnas de ytterligare fem tjänster som professor vilka tillkommer genom omplacering från Serafimerlasarettet. Utskottet har granskat regeringens uppdrag mot bakgrund av bestämmelserna om omprövning av tjänst i 19 kap. 22–27 §§ högskoleförordningen. I sammanhanget hör erinras om att regeringen genom propositionen 1979/80:136 underställt riksdagen frågorna om omprövning enligt dessa lagrum. Vad som förekommit ger inte anledning till något särskilt uttalande från utskottets sida.

Beträffande de två professorer som inte varit föremål för omprövning enligt högskoleförordningen görs vissa uttalanden i ett brev till de båda professorerna som enligt uppdrag undertecknats av en tjänsteman i utbildningsdepartementet. Bl. a. sägs i brevet att erbjudandet att tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset inte kan ges innebörden att även forskningen och forskarutbildningen skall vara förlagd dit. Utskottet har granskat de uttalanden som görs i brevet i förhållande till vad riksdagen gett regeringen till känna i fråga om de båda professorerna. Granskningen föranleder inte något särskilt uttalande från utskottets sida.

h) Regeringens fastställande av verksamhetstid för 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd, m. m.

Efter skriftlig framställning av riksdagsledamoten Gunnel Jonäng (c) har utskottet granskat regeringens handläggning av frågan om fastställande av verksamhetstid för 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd ävensom förre kyrkominister Bertil Hanssons (fp) deltagande i denna egenskap i förhandlingarna vid kyrkomötet. En redogörelse för gällande bestämmelser på området m. m. lämnas i granskningspromemorian *bilaga 20*. Beträffande nu angivna frågor har utskottet inte funnit anledning att göra något särskilt uttalande.

i) Regeringens handläggning av ärende om ändring i studiestödsförordningen såvitt avser Nordiskt musikkonservatorium

Som framgår av den kanslipromemoria som fogats som *bilaga 21* till detta betänkande har utskottet granskat regeringens handläggning av ett ärende om ändring i studiestödsförordningen. Genom ändringen, som utfärdades den 31 maj 1979, upptogs bl. a. det privatägda Nordiskt musikkonservatorium i den bilaga till studiestödsförordningen som enligt sin rubrik innehåller en förteckning över läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka utgår studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd. Enligt 1 kap. 1 § förordningen gäller dock att sådant studiestöd utgår endast under förutsättning att läroanstalten eller utbildningslinjen är statlig, statsunderstödd eller ställd under statlig tillsyn. Något statligt ekonomiskt stöd har inte utgått till Nordiskt musikkonservatorium. Vid tidpunkten för regeringens beslut om ändring i studiestödsförordningen stod konservatoriet inte under statlig tillsyn. Först genom beslut den 21 februari 1980, alltså närmare nio månader senare, föreskrev regeringen att konservatoriet skall stå under tillsyn av skolöverstyrelsen. Enligt utskottets mening borde beslutet om tillsyn ha fattats samtidigt som eller åtminstone i nära anslutning till beslutet att ta in skolan i förteckningen. Utöver detta påpekande har granskningen av ärendet inte gett anledning till något särskilt uttalande från utskottets sida.

j) *Regeringens beslut den 1 november 1979 rörande taxitrafiken i Lerum*

Utskottet har granskat regeringens beslut den 1 november 1979 rörande taxitrafiken i Lerum. Besluten och deras bakgrund m. m. redovisas i en kanslipromemoria som fogas till detta betänkande som *bilaga 22*.

Den företagna granskningen har inte gett anledning till något särskilt uttalande från utskottets sida.

k) *Regeringens handläggning av ett besvärssärende angående etableringsrätt för läkare*

Utskottet har granskat regeringens beslut den 6 september 1979, vari besvär av två läkare i Arvika över beslut av socialstyrelsen bifallits. Läkarna har därigenom medgivits att vid etablering som privatpraktiserande läkare få tillämpa sådana särskilda arvoden som det finns möjlighet till enligt övergångsbestämmelserna till läkarvårdstaxan (1974:699). I granskningspromemorian, *bilaga 23*, lämnas redogörelse för gällande regler på området och de uttalanden som regering och riksdag gjort i frågan.

Den verkställda granskningen har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

Den granskning som sålunda slutförts samt resultatet därav får utskottet för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 29 april 1980

På konstitutionsutskottets vägnar

BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s), Per Unckel (m), Yngve Nyquist (s), Sven-Erik Nordin (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Kurt Ove Johansson (s), Bengt Kindbom (c), Daniel Tarschys (fp), Kerstin Nilsson (s) och Sture Thun (s).

Vid avsnitt 9 och 11 har Lahja Exner (s) ersatt Sture Thun (s) och vid avsnitten 4, 5 och 12 a) har Britta Hammarbacken (c) ersatt Sven-Erik Nordin (c).

Reservationer

1. Beträffande avsnittet 9. *Regeringens handläggning av utlänningsärenden*, såvitt avser prövningen av sådana ärenden inom regeringen. av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Lahja Exner (alla s) vilka anser att det avsnitt på s. 24 som börjar "Enligt utskottet" och slutar "särskilt angeläget" bort ha följande lydelse:

Viktiga uppgifter för invandrapolitiken är att säkerställa en inflyttning som svarar mot Sveriges förmåga att på ett tillfredsställande sätt ta emot de invandrade, dels att verka för en fortsatt generös flyktingpolitik. Endast genom en smidig men likafullt handfast tillämpning av uppställda regler kan invandrapolitiken vinna stadga och insatserna för invandrades anpassning till svenska förhållanden ge önskade resultat. Vid genomförande av denna politik blir det alltid sist och slutligen fråga om beslut som rör enskilda människor, vilka med rätta upplever dessa som påfrestande därför att de griper så djupt in i de berördas liv och välfärd. Därmed växer enligt utskottet kraven på insikt, erfarenhet och kompetens hos de ytterst ansvariga.

För tiden efter september 1976 har ansvaret för invandrapolitiken kommit att anförtros inte mindre än fem olika statsråd. Detta förhållande vittnar enligt utskottet inte om att de borgerliga regeringarna försökt lösa de ofta svåra problemen inom invandrapolitiken med det allvar och ansvar som de motiverar. De snabba växlingarna har gjort att ingen ansvarig fått den tid som krävs för att vinna den kunskap och erfarenhet som ett förtroendeingivande handhavande av dessa politiskt och tekniskt svåra frågor förutsätter. Konsekvenserna härav kan enligt utskottet avläsas i växande ärendebalanser i arbetsmarknadsdepartementet och, vilket är än allvarligare, en vacklande hållning inom de borgerliga regeringarna till invandrapolitikens regler. Detta har bl. a. fått menliga följder i fråga om assyriernas/syrianernas invandring och anpassning.

Sammanfattningsvis måste utskottet konstatera att handläggningen av utlänningsärenden inom regeringen präglas av osäkerhet och oklarhet.

Vad utskottet anfört ges riksdagen till känna.

2. Beträffande avsnittet 9. *Regeringens handläggning av utlänningsärenden*, såvitt avser formerna för ändring av den nordiska passkontrollöverenskommelsen. av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Lahja Exner (alla s) vilka anser att det avsnitt på s. 25 som börjar "Anledningen till" och slutar "inte föreligger" bort ha följande lydelse:

Enligt artikel 28 i det s. k. Helsingforsavtalet skall de fördragsslutande parterna söka bevara och ytterligare utveckla det samarbete som lett till att

deras territorier utgör ett passkontrollområde. Kontrollen av resande som passerar gräns mellan nordiska länder skall även i övrigt förenklas och samordnas. I artikel 68 sägs att Nordiska rådet skall beredas tillfälle att yttra sig innan länderna överenskommer om ändring i avtalet. Det förutsätts även i artikel 46 att rådet skall höras i frågor av förevarande karaktär.

Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen tillkom ändringarna i den nordiska passkontrollöverenskommelsen på initiativ av den svenska regeringen. Ändringarna genomfördes utan hörande av Nordiska rådet och dess organ. Enligt utskottet är det i detta avseende befogat att rikta kritik mot handläggningen av frågan.

Vad utskottet anfört ges riksdagen till känna.

3. Beträffande avsnittet 11. *Regeringens behandling av riksdagens skrivelser*, såvitt avser skrivelser på de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena, av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Lahja Exner (alla s) vilka anser att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar "En mera" och på s. 29 slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill först erinra om de parlamentariska förutsättningar som gällde under 1978/79 års riksmöte. Efter den första trepartiregeringens avgång i oktober 1978 kunde riksdagens borgerliga majoritet inte enas om ett regeringsalternativ. Den folkpartiregering som bildades stöddes endast av 39 av riksdagens ledamöter. Det förutsattes därför att nödvändiga majoriteter i riksdagen fick skapas från fall till fall.

Det utmärkande för en parlamentarisk demokrati är under normala förhållanden att politisk samstämmighet råder mellan en majoritet i parlamentet och regeringen. Denna grundläggande förutsättning var som nyss framgått inte uppfylld under folkpartiregeringens tid. Därmed kunde inte heller regeringen göra anspråk på att spela den ledande roll som en regering normalt innehar i en parlamentarisk demokrati. I stället gick denna roll över till riksdagen. Regeringens uppgift borde i detta läge enbart ha blivit att lojalt verkställa de beslut som riksdagen fattat och som i många fall också hade initierats där. Även den borgerliga trepartiregering som tillkom efter valet 1979 borde ha respekterat de av riksdagen fattade besluten.

Utskottets granskning har syftat till att på ett centralt politiskt avsnitt – arbetsmarknads- och industripolitiken – undersöka hur regeringen följt riksdagens beslut. Granskningen har inneburit att viktigare riksdagsbeslut på dessa områden har jämförts med regeringens åtgärder med anledning av dessa beslut. Underlaget för granskningen har varit ett omfattande material, som redovisas som *bilaga 12 B* till betänkandet.

Den företagna granskningen visar enligt utskottet, för det första, att i åtskilliga fall har regeringen ännu inte verkställt riksdagsbesluten. Av de sammanlagt 51 skrivelser som riksdagen avlät till regeringen under 1978/79 års riksmöte på dessa områden stod 12 skrivelser vid mitten av februari

månad 1980 öppna i ett eller flera avseenden. Bland de beslut som inte har verkställts är riksdagens begäran hösten 1978 om en lösning av frågan om anställningsskyddet för vissa långtidssjuka. Frågan borde enligt riksdagen lösas skyndsamt (AU 1978/79:3). Inte heller har regeringen uppfyllt riksdagens begäran samma höst att en plan för skogsnäringen snarast skulle utarbetas. I avvaktan på att denna plan färdigställdes borde enligt riksdagsbeslutet nedläggningar vid ASSI:s anläggningar i Piteå inte ske (NU 1978/79:16 mom. 9.1). Utskottet har inhämtat att på grund av regeringens överksamhet har några klara besked beträffande dessa anläggningar inte kunnat lämnas.

Ytterligare ett annat exempel kan nämnas där regeringen ännu inte har efterkommit riksdagens beslut. Det gäller de s. k. nationella utvecklingsbolag som enligt riksdagen borde inrättas inom i första hand områdena energi, miljövård och transportsystem. I beslutet anvisades också medel för detta ändamål (NU 1978/79:59 mom. 32). I budgetpropositionen 1980 förklarar industriministern att några nationella utvecklingsbolag inte bör inrättas nu.

För det andra har regeringen enligt utskottets uppfattning i flera fall inte handlat i överensstämmelse med riksdagens beslut. Utskottet skall belysa detta med ett par exempel från olika fält. I varvspropositionen hösten 1978 föreslogs bl. a. dels ökade resurser till de regionala utvecklingsfonderna i de berörda länen, dels bildande av särskilda investmentbolag för vardera Göteborgsregionen, Uddevallaregionen och Malmö-Landskronaregionen. De ökade resurserna borde enligt propositionen *främst* (kurs. här) användas i de kommuner där särskilt regionalpolitiskt stöd kan lämnas enligt regeringens beslut. Riksdagen ansåg emellertid att resultatet av de resurser som sätts in blir bäst om de regionala utvecklingsfonderna, som har kännedom om de lokala förhållandena, självständigt får avgöra hur medlen skall användas. Riksdagen beslöt därför, med ändring av propositionen, att samtliga medel skulle kanaliseras via utvecklingsfonderna (NU 1978/79:17 s. 45). I regleringsbrevet har på ett sätt som inte överensstämmer med riksdagsbeslutet handlingsfriheten för utvecklingsfonderna begränsats genom föreskriften att om regionala investmentbolag bildas får deras verksamhet *endast* (kurs. här) avse de kommuner som regeringen har angett i viss förordning.

Riksdagens beslut i fråga om textilindustrin (NU 1978/79:48) har inte fullföljts. Så har exempelvis frågan om tekonäringens kulturella värden inte beaktats, försörjningsberedskapsstödet försvagats och utredningen om ursprungsmärkning kommit till stånd först i december 1979 trots beslut vid 1977/78 års riksmöte och består endast av en person. Vidare har regeringen först efter påstötning från riksdagens sida föranstaltat om utredning av skinn- och lädervaruindustrin. Uppdraget har trots riksdagens begäran dock inte gått till en parlamentarisk utredning utan till tekodelegationen.

Regeringens sätt att verkställa riksdagsbeslutet i maj 1979 om lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (AU 1978/79:39) är ytterligare ett

exempel på handlande som strider mot riksdagens beslut. Genom att inte nödvändiga följdändringar i arbetstvistlagen utarbetades och heller inte den aviserade informationskampanjen om den nya lagstiftningen kom i gång under hösten kunde lagstiftningen inte sättas i kraft den 1 januari 1980 som planerat var. Riksdagen har sedermera beslutat om en ändrad jämställdhetslagstiftning, men denna skall inte träda i kraft förrän den 1 juli 1980.

Vidare visar granskningen enligt utskottet att regeringen i många fall inte fullföljt riksdagens beslut när det gäller de statsägda bolagen.

Utskottet vill i detta sammanhang mera allmänt beröra frågan om förhållandet mellan statsmakterna och de statliga bolagen. I en kanslipromemoria, *bilaga 12 C*, redovisas rättsläget beträffande regeringens möjligheter att styra verksamheten inom statliga bolag.

Utskottet vill först framhålla att riksdagens möjligheter att påverka förhållandena inom de statliga bolagen inte är begränsade till uttalanden riktade till regeringen i samband med behandlingen av propositions- och motionsärenden. Riksdagen kan även genom lagstiftning eller i samband med medelsanvisning bestämma under vilka former verksamheten vid enskilda statliga bolag skall bedrivas. Vidare skall erinras om att riksdagen varje år utser 18 riksdagsledamöter som får närvara och ställa frågor vid Statsföretags bolagsstämmor. Statsföretags årsredovisning blir också föremål för riksdagsbehandling. Motsvarande gäller för Svenska Varvs årsredovisning. En statlig utredning, den s. k. redovisningsutredningen, vars betänkande (SOU 1978:63) efter avslutad remissbehandling f. n. bereds inom industridepartementet, har föreslagit att regeringen varje år skall överlämna en mer fullständig redogörelse till riksdagen över det statliga företagsägandet. Med några års mellanrum, t. ex. en gång per valperiod, bör rapporten enligt utredningen göras mer omfattande och då innefatta en principdeklaration från regeringens sida om det statliga företagandets mål och riktlinjer. Regeringen bör i ett sådant sammanhang redogöra för hur de statliga företagen levt upp till riksdagens näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska viljeyttringar. Enligt förslaget skall redogörelsen föranleda motionsrätt och utskottsbehandling.

Utskottet är väl medvetet om de begränsningar som föreligger i fråga om regeringens formella möjligheter att styra de statliga bolagen. Utskottet vill emellertid erinra om att riksdagen i samband med tillkomsten av Statsföretag år 1969 uttalade att regeringen fortfarande skulle ha huvudansvaret för skötseln av den statliga företagssektorn. Den föreslagna ansvarsuppdelningen mellan regeringen och förvaltningsbolaget såg riksdagen som ett nödvändigt led i en rationell ledning av de statliga företagen (prop. 1969:121, SU 168).

I flera av de granskade fallen har enligt utskottet regeringen undandragit sig detta huvudansvar genom att endast passivt vidarebefordra riksdagens uttalanden till bolagen. Ett exempel på detta är regeringens behandling av riksdagens uttalanden om verksamheten vid SSAB. Regeringen har här nöjt

sig med att skicka över riksdagens beslut för kännedom till SSAB. Någon annan åtgärd har icke vidtagits när det gäller riksdagens begäran om en utvecklingsplan för SSAB, om en utredning med uppgift att skyndsamt granska den mellansvenska gruvindustrins läge och föreslå lämpliga åtgärder m. m. (NU 1978/79:43). På grund av denna passivitet från regeringens sida har t. ex. SSAB-ledningen kunnat inleda MBL-förhandlingar om avveckling av den malmbaserade metallurgin i Dömnarvet redan i mars 1981, trots riksdagens beslut att bibehålla denna verksamhet ytterligare ca. ett år, längst till utgången av år 1982.

Andra exempel på att regeringen inte förmått hindra företag att handla i strid mot riksdagens beslut kan hämtas från varvs- och bryggeriområdena. Sålunda pågick i praktiken en avveckling av Lödöse varv trots att riksdagen uttalat att i avvaktan på utredningsarbetet om de mindre och medelstora varven borde inga åtgärder vidtas som kunde vara av avgörande betydelse för de olika varvens framtid (NU 1978/79:17 s. 34). På bryggeriområdet har nyligen en strukturplan utarbetats utan att, såsom förutsattes i riksdagsbeslutet, hänsyn tagits till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter (NU 1978/79:9 s. 6).

Utskottet måste sammanfattningsvis konstatera att i många fall har regeringen inte följt riksdagens beslut på de närings- och arbetsmarknadspolitiska områdena. I stället för att lojalt och så snabbt som möjligt verkställa dessa beslut har regeringen på viktiga punkter antingen dröjt med sina åtgärder eller handlat i strid mot riksdagsbeslutet eller inte tillräckligt energiskt fullföljt riksdagens intentioner.

Utskottet vill peka på två allvarliga konsekvenser av regeringens försumlighet. Den ena konsekvensen är de svårigheter för olika bygder och branscher som bristen på följsamhet mot riksdagens beslut fört med sig. Den mer sysselsättningsfrämjande näringspolitik som riksdagen beslöt under 1978/79 års riksmöte har på viktiga punkter inte omsatts i verkligheten. Den andra allvarliga konsekvensen är att riksdagens ställning som den främsta statsmakten riskerar att försvagas. Riksdagen måste i enlighet med parlamentarismens princip kunna lita på att regeringen lojalt verkställer riksdagens beslut. Den mest allvarliga konsekvensen är givetvis risken för att medborgarnas förtroende för de parlamentariska institutionerna urholkas.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

4. Beträffande avsnittet 11. *Regeringens behandling av riksdagens skrivelser*, såvitt avser invandrares valbarhet, av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys (båda fp) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar "Regeringen uppdrog" och slutar "större skyndsamhet" bort ha följande lydelse:

En större grundlagsöversyn har länge diskuterats. Vid en överläggning med partiledarna i början av 1979 aktualiserade statsminister Ola Ullsten

frågan om en sådan översyn, men mötte då inte något intresse hos de övriga partiledarna. Vid en förnyad partiledaröverläggning i slutet av 1979 enades dock partiledarna om en grundlagsöversyn, som sedermera kom till stånd genom de direktiv som regeringen utfärdade den 21 februari 1980.

Inom justitiedepartementet gjordes på ett tidigt stadium den bedömningen, att frågan om rösträtt för invandrare som inte är svenska medborgare eventuellt kunde komma att behandlas i den större grundlagsöversynen. Om så skulle bli fallet ansågs det lämpligt att i detta sammanhang också utreda frågan om utländska medborgares och statslösas valbarhet till vissa statliga uppdrag. Sedan det genom riksdagens besked blivit klart att frågan om invandrarnas rösträtt inte skulle behandlas av grundlagskommittén har regeringen den 27 mars 1980 uppdragit åt kommunaldemokratiska kommittén att gör den utredning som riksdagen har begärt.

Utskottets granskning av denna fråga föranleder ingen erinran.

5. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor a)* Utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar "Den verkställda" och slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser sig böra framföra följande kritiska synpunkter på handläggningen av denna fråga.

Ett mycket stort antal statsråd i tre regeringar har deltagit i överläggningar om ifrågasvarande utbildnings lämplighet från utrikespolitiska, försvarspolitiska, handelspolitiska och näringspolitiska utgångspunkter. Däremot har ingen samlad bedömning gjorts av resp. regering i dess helhet. Detta har skapat en ofta motsägelsefylld bild av de olika regeringarnas inställning. Sammanfattningsvis vill utskottet uttala att handläggningen av frågan präglats av stor förvirring och oklara besked. Det har varit ägnat att skapa osäkerhet hos dem, som har sökt råd och anvisningar från medlemmar av regeringen.

Vad utskottet anfört ges riksdagen till känna.

6. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor b)* Regeringens beslut i visst "utflagningsärende" av Anders Björck, Per Unckel och Gunnar Björck i Värmdö (alla m) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar "Utskottet har" och slutar "av fartyg" bort ha följande lydelse:

Regeringens beslut om fartygen m/s Bellman och m/s Taube har lett till att ett tidigare framgångsrikt rederiföretag tvingats till avveckling. Dessutom har statliga kreditgarantimedel om 16 milj. kr. riskerats. Utskottet måste för sin del konstatera att något hinder enligt gällande lagstiftning inte förelåg för

regeringen att bifalla ansökningen. Det är vidare uppenbart att ett bifallsbeslut i detta fall hade varit lämpligt. Även med hänsyn till tidigare praxis, som måste anses som mycket liberal, hade ett sådant beslut varit klart försvarbart. Detta gäller inte desto mindre som kommerskollegium och flertalet övriga remissinstanser hade tillstyrkt att tillstånd gavs. Om så hade skett, skulle de mycket allvarliga ekonomiska konsekvenser som nu blivit följden av regeringsbeslutet ha kunnat undvikas.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

7. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor c)* Fråga om bidrag till vissa befrielseörelser i Zimbabwe-Rhodesia av Anders Björck. Per Unckel och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 34 som börjar "Utskottets granskning" och slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Utskottets granskning har gett vid handen att regeringens beslut om ekonomiskt bistånd till patriotiska frontens båda grenar kort före de allmänna valen i landet 1980 kunnat missuppfattas såsom ett politiskt ställningstagande emedan andra grenar ställts åt sidan. Enligt utskottet är det viktigt att svenska biståndsinsatser i berörda mottagarländer inte kan missuppfattas på detta sätt. Vad utskottet anfört ges riksdagen till känna.

8. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor d)* Fråga om remiss av den s. k. KS-utredningen av Torkel Lindahl och Daniel Tarschys (båda fp) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 34 som börjar "Utskottet har" och slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Av redovisningen framgår att KS-utredningen varit ett led i förberedelserna för de förhandlingar som regeringen 1975 gav Statens förhandlingsnämnd i uppdrag att föra. Personalorganisationerna har varit företrädna i utredningen genom sakkunniga, som kunnat foga särskilda yttranden till dess betänkande. Utskottet noterar att regeringen utan eget ställningstagande överlämnat betänkandet jämte det material som tillförts ärendet av personalorganisationerna till Statens förhandlingsnämnd.

Utskottets granskning har inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

9. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor f)* Regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar "Vad som" och slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Regeringen har i ärendet bl. a. haft att beakta ett riksdagsuttalande från år

1957 om att vid tillsättning av skolledarbefattning stor vikt bör tillmätas skolstyrelsens förord. Vad som förevarit ger utskottet anledning att understryka vikten av att skolstyrelsens förord såsom riksdagen förutsatt tillmäts avgörande betydelse vid tillsättning av skolledartjänster. Det är självfallet den kommunala skolstyrelsen som har bäst förutsättningar att med hänsyn till de lokala förhållandena bedöma de sökandes lämplighet för en viss skolledartjänst. Vad särskilt gäller jämställdhetsaspekten vid tillsättning av skolledartjänster finns ett uttalande av visst intresse i propositionen 1975/76:39 om skolans inre arbete m. m. Där anför föredragande statsrådet bl. a. som sin mening att det är angeläget att vid tillsättning av skolledare en jämnare fördelning mellan könen eftersträvas. Utskottet delar denna uppfattning. Uppgiften att fullfölja strävan att öka antalet kvinnor på skolledande befattningar bör dock i första hand ligga på skolstyrelsen.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

10. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor j)* Regeringens beslut den 1 november 1979 rörande taxitrafiken i Lerum av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar "Den företagna" och slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Enligt gällande bestämmelser om yrkesmässig trafik kan tillståndsgivande myndighet föreskriva skyldighet för innehavare av tillstånd till taxitrafik att ansluta sig till en av myndigheten godkänd förening, som har till syfte att hålla beställningskontor eller ha hand om uppgifter i övrigt för trafiken. I den proposition om vissa taxifrågor (prop. 1979/80:142) som regeringen nyligen framlagt för riksdagen föreslås att tillståndshavarna regelmässigt skall vara anslutna till en gemensam beställningscentral. I sammanhanget uttalas i propositionen att det i allmänhet inte finns något utrymme för flera beställningscentraler inom samma trafikområde.

Huvudfrågan i det granskade ärendet har varit om den sedan 1976 gällande skyldigheten för taxiägarna i Lerums kommun att ansluta sig till en av tillståndsgivaren godkänd förening för gemensamma trafikändamål skall bestå eller inte. Regeringen har genom sitt beslut i frågan den 1 november 1979 förklarat att anslutning till föreningen i fortsättningen inte längre skall vara obligatorisk. Enligt beslutet bör "åtminstone tills vidare" andra åtgärder än anslutningsskyldighet prövas för att åstadkomma en för alla berörda tillfredsställande ordning. I beslutet uppdrar regeringen samtidigt åt vederbörande länsstyrelse att fortlöpande följa utvecklingen och vidta de åtgärder som kan finnas påkallade i syfte att nå ett ändamålsenligt anordnande av taxitrafiken i Lerum.

Genom sitt beslut har regeringen visserligen formellt avgjort den i ärendet tvistiga frågan. Med hänsyn till beslutets utformning och innehåll i övrigt har avgörandet emellertid i realiteten överlämnats till en underordnad myndig-

het, nämligen länsstyrelsen. En sådan lösning är enligt utskottets mening inte förenlig med det ansvar som regeringen har att som högsta besvärsmyndighet på området vägleda underordnade myndigheter och ge klara besked i tvistiga frågor.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

11. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor* k) Regeringens handläggning av ett besvärssärende angående etableringsrätt för läkare av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) vilka anser att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar "Den verkställda" och slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Som närmare framgår av granskningspromemorian, *bilaga 23*, gav regeringen genom beslut den 6 september 1979 två läkare i Ärvika tillstånd att vid etablering som privatpraktiker få tillämpa arvoden som med 20 % översteg läkarvårdstaxans (1974:699) belopp. Detta skedde trots att såväl Värmlands läns landsting som socialstyrelsen vid vardera två tillfällen tagit ställning mot att ett sådant tillstånd meddelades de båda läkarna.

Regeringens beslut inger betänkligheter mot bakgrund av de uttalanden av regering och riksdag som föregick en ändring i läkarvårdstaxan varigenom individuell s. k. taxebindning infördes i viss begränsad omfattning (prop. 1977/78:23, SfU 1977/78:12, SFS 1977:1189). Utskottet vill härvid särskilt peka på uttalandet i nyssnämnda proposition om angelägenheten av att en eventuell privatpraktikeretablering samordnas med de offentliga sjukvårdshuvudmännens läkarvårdsresurser. För att säkerställa en sådan samordning skulle försäkringskassan på orten få medge en särskild taxenivå för en nyetablerad privatpraktiker endast efter tillstyrkan av socialstyrelsen, som i sin tur borde tillstyrka endast i de fall berörd sjukvårdshuvudman lämnat sitt samtycke till etableringen.

Majoriteten i socialförsäkringsutskottet fäste stort avseende vid den ingående prövningen som måste föregå ett beslut om individuell taxebindning vid nyetableringar. Denna innebar enligt socialförsäkringsutskottet en tillfredsställande garanti för att propositionens syfte skulle tillgodoses. Dessa uttalanden ställde sig riksdagen bakom.

Genom det aktuella regeringsbeslutet har regeringen åsidosatt de riktlinjer som riksdagen antagit i frågan. Detta är beklagligt inte minst mot bakgrund av att den offentliga vården fortfarande lider stor brist på läkare, vilket bl. a. lett till att ett stort antal nya moderna vårdcentraler inte kunnat utnyttjas till fullo. Det var som framgår av det föregående i första hand sådana hänsyn som var anledningen till den noggranna prövning som skulle föregå ett etableringstillstånd med individuell taxebindning.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

Särskilda yttranden

1. Beträffande avsnittet 2. *Den nya regeringens sammansättning samt vissa förändringar inom regeringskansliet* av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) vilka anför följande:

Vi är medvetna om regeringens rätt att inom grundlagens regelsystem organisera sin verksamhet. Liksom tidigare vill vi dock ge uttryck åt vår kritik mot ordningen med tre samordningskanslier. Enligt vår mening innebär det också betydande olägenheter att de regionalpolitiska ärendena på nytt skiljs från arbetsmarknadsärendena.

2. Beträffande avsnittet 12. *Övriga frågor g) Frågor om medicinska forskartjänster mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning* av Anders Björck, Per Unckel och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) vilka anför följande:

Till följd av överenskommelsen om nedläggning av Serafimerlasarettet uppkom frågan, vilken sjukhusplacering som skulle ges åt *överläkarbefattningarna* för de *professurer*, som dittills haft sin verksamhet förlagd till Serafimerlasarettet. Överenskommelsen hade förutsatt att de fem ifrågavarande professorernas överläkarbefattningar skulle överflyttas till Huddinge sjukhus, men denna överenskommelse var försedd med tre villkorliga undantag. Sålunda skulle professorn i klinisk bakteriologi "*övergångsvis*" placeras på Roslagstulls sjukhus, och därjämte skulle professorerna i klinisk fysiologi och klinisk kemi efter förnyade förhandlingar mellan parterna kunna förenas med överläkarbefattningar vid andra (icke namngivna) kommunala sjukhus. Regeringen föreslog därutöver att professorn i medicin skulle få en personlig professur föenad med överläkarbefattning vid Karolinska sjukhuset. Utbildningsutskottet kommenterade för sin del situationen ytterligare med upplysningen att tre av tjänsterna (professorerna i medicin, klinisk bakteriologi och klinisk fysiologi) vid ifrågavarande tidpunkt var föremål för s. k. 19:22-prövning vid Karolinska institutet, med anledning varav vare sig de avtalsslutande parterna eller utskottet kunde veta, vilka ämnen dessa professorer framdeles skulle omfatta.

Då det vid utskottsbehandlingen blev känt att professorerna i kirurgi och klinisk kemi sannolikt skulle föredra att flytta till Karolinska sjukhuset gjorde utskottet det tillägget att utskottet ansåg "*det lämpligt*" att dessa befattningshavare "*vid lasarettets nedläggning bereds tillfälle att tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset*". Utskottet tillfogade att "*det ankommer på regeringen att vidta de åtgärder som krävs för en sådan övergångsvis anordning*." Det är uppenbart att utskottet avsåg att bereda dessa båda professorer – om de så önskade – samma förmån som regeringen redan föreslagit för professorn i medicin. Det är likaledes uppenbart att utskottet med uttrycket "*övergångsvis*" för dessa befattningshavare, liksom

för professorn i klinisk bakteriologi, avsåg att bereda de "nuvarande innehavarna" av dessa professorer en faktisk verksamhet vid Karolinska sjukhuset, även om deras överläkarbefattningar sedermera, när de lämnat sina professorer, skulle kunna placeras på Huddinge sjukhus.

De åtgärder, som riksdagen uppdrog åt regeringen att verkställa, kom emellertid icke att motsvara utbildningsutskottets – och därmed riksdagens – avsikter. De båda professorerna erbjöds endast att förena från faktiska resurser helt avskalade överläkarbefattningar vid Karolinska sjukhuset med verksamhet som ansvariga för forskning och undervisning vid Huddinge sjukhus – en självklart omöjlig situation i klinisk verksamhet. Oviljan och kallsinnigheten lyser igenom i den passus i ett brev från en tjänsteman inom departementet till de båda professorerna, som innebär att han särskilt vill framhålla "att regeringen avser att verkställa riksdagens beslut helt i överensstämmelse med ordalydelsen i utskottsbetänkandet. I den mån utskottet haft avsikter som inte tolkningsvis går att förena med ordalydelsen, kan regeringen inte beakta detta."

När det gällde den pågående 19:22-prövningen av professuren i medicin föreskrevs vidare att denna skulle vara förenad med överläkarbefattning på Huddinge sjukhus – vilket innebar en inskränkning av Karolinska institutets författningenliga rätt och skyldighet att göra en fri prövning av den lediga professuren i enlighet med högskoleförordningens föreskrifter – onekligen en anmärkningsvärd åtgärd som även UHÄ funnit skäl att kommentera.

Ett av de väsentligaste motiven för nedläggningen av Serafimerlasarettet torde ha varit ett intresse från de för Huddinge sjukhus ansvariga att tillägna sig Serafimerlasarettets forskningsresurser. I ljuset härav ter sig de redovisade förhållandena förklarliga. De utgör exempel på administrativ förvrängning av riksdagsbeslut och synes böra bringas till riksdagens kännedom.

Bilagedel

Bilaga I

Regeringsärenden år 1978

Ärendegrupp	Ju	UD	Fö	S	K	E	B	U	Jo	H	A	Bo	I	Kn	Sta
1 Propositioner	25	3	10	7	14	7	31	15	15	12	12	5	21	5	182
2 Lagrådsremisser	20	-	1	1	-	2	2	1	1	1	1	-	-	1	31
3 Utfärdade författningar (SFS) ¹	186	4	50	72	121	19	203	199	52	58	28	47	46	23	1 108
4 Kommitté- och utredningsdirektiv	11	2	8	5	11	2	9	15	8	3	8	6	14	4	106
5 Regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden	291	99	186	268	136	40	323	528	357	93	121	418	718	345	3 923
6 Tjänsteärenden	471	205	634	322	189	69	1 263	740	208	122	128	101	225	576	5 253
7 Besvärärenden	271	12	236	295	889	12	710	1 383	742	94	1 550	1 259	133	158	7 744
8 Dispens- och övriga partsärenden	2 472 ²	23	223	530	359	69	1 435	290	213	230	1 199	431	258	215	7 947
9 B-protokollärenden ³	21	39	83	3	26	8	97	18	12	144	18	6	21	6	502
10 Övriga ärenden	61	27	28	60	54	22	76	89	37	42	27	10	43	24	600
Totalt	3 829	414	1 459	1 563	1 799	250	4 149	3 278	1 645	799	3 092	2 283	1 479	1 357	27 396

¹ Inkl. 122 författningar kungjorda i annan författningssamling än SFS.

² Inkl. 2 234 nådeärenden.

³ Ärenden som inte omedelbart har offentliggjorts.

Regeringsärenden år 1979

Ärende-grupp	Ju	UD	Fö	S	K	E	B	U	Jo	H	A	Bo	I	Kn	S:a
1 Proposi-tioner	37	3	4	18	9	10	39	16	11	10	11	4	24	8	204
2 Lagrådsre-misser	13	-	-	-	-	-	1	-	3	1	1	1	-	1	21
3 Utfärdade författningar (SFS) ¹	272	8	41	121	100	40	223	182	77	75	47	44	46	45	1 321
4 Kommitté- och utredningsdi- rektiv	15	1	4	11	11	4	16	22	12	9	7	8	20	11	151
5 Reglerings- brev samt anslags- och statsbidrags- ärenden	149	120	241	229	136	27	352	587	237	82	134	179	784	249	3 506
6 Tjänste- ärenden	685	243	499	325	158	69	1 101	701	199	147	148	76	288	522	5 161
7 Besvärs- ärenden	293	8	501	205	980	15	637	1 456	672	90	1 965	1 615	145	212	8 794
8 Dispens- och övriga partsärenden	2 143 ²	21	253	575	317	43	1 037	358	235	300	1 243	201	294	280	7 300
9 B-protokoll- ärenden ³	10	32	74	2	8	-	20	-	5	148	3	1	10	2	315
10 Övriga ärenden	49	26	38	42	46	29	82	80	68	45	32	13	97	23	670
Totalt	3 666	462	1 655	1 528	1 765	237	3 508	3 402	1 519	907	3 591	2 142	1 708	1 353	27 443

¹ Inkl. 124 författningar kungjorda i annan författningssamling än SFS.

² Inkl. 1 945 nådcärenden.

³ Ärenden som inte omedelbart har offentliggjorts.

Bilaga 2

PM

Regeringsskiftet i oktober 1979

Torsdagen den 20 september 1979 kl. 10.00 inlämnade statsminister Ola Ullsten sin ansökan om entledigande (underbilaga 1) till dåvarande talmannen Henry Allard på dennes tjänsterum. Talman Allard entledigade omedelbart statsministern och övriga statsråd och anmodade Ullsten att ta kontakt med Gösta Bohman och Thorbjörn Fälldin för överläggningar om regeringsbildningen. Talman Allard framhöll angelägenheten av att dessa överläggningar bedrevs med sådan skyndsamhet att den nyvalde talmannen redan tisdagen den 2 oktober kunde avge förslag om ny statsminister för riksdagens godkännande. Exemplar av bifogade skrivelse (underbilaga 2) överlämnades till statsministern och översändes till övriga statsråd.

Ytterligare samtal mellan talman Allard och partiledare ägde under torsdagen rum enligt följande tidsschema:

- kl. 10.30 Olof Palme (s)
- kl. 11.00 Gösta Bohman (m)
- kl. 11.30 Thorbjörn Fälldin (c)
- kl. 12.00 Lars Werner (vpk)

Onsdagen den 26 september sammanträffade talman Allard med Ullsten kl. 13.30, Bohman kl. 14.00 och Fälldin kl. 14.30 för att efterhöra resultatet av deras överläggningar. Talman Allard framhöll på nytt angelägenheten av att den nyvalde talmannen redan den 2 oktober kunde avge förslag om ny statsminister.

Före kammarens sammanträde måndagen den 1 oktober kl. 11.00 hade talman Allard korta sammanträffanden med Ullsten, Bohman och Fälldin och fick därvid en redogörelse för förhandlingsläget.

Måndagen den 1 oktober kl. 16.00 informerade Allard den nyvalde talmannen Ingemund Bengtsson om de kontakter han haft med partiledarna och om det aktuella förhandlingsläget.

Under tiden den 2–9 oktober sammanträffade talman Ingemund Bengtsson med partiledarna och vice talmännen vid följande tidpunkter:

Tisdagen den 2 oktober

- kl. 11.30 Ola Ullsten
- kl. 14.00 Gösta Bohman
- kl. 14.30 Thorbjörn Fälldin

Onsdagen den 3 oktober

kl. 11.45 Ola Ullsten

Torsdagen den 4 oktober

kl. 15.45 Ola Ullsten

Fredagen den 5 oktober

kl. 10.00 Ola Ullsten

kl. 11.00 Gösta Bohman

kl. 11.30 Thorbjörn Fälldin

kl. 13.00 Vice talmännen

Söndagen den 7 och måndagen den 8 oktober

Telefonkontakter med Ola Ullsten

Tisdagen den 9 oktober

kl. 10.30 Ola Ullsten, Gösta Bohman och Thorbjörn Fälldin

kl. 10.45 Vice talmännen

kl. 14.00 Olof Palme och Lars Werner

Kammarens sammanträde tisdagen den 9 oktober började kl. 11.00 och ajournerades kl. 13.31 till kl. 16.00 för att valberedningen skulle få tillfälle att sammanträda.

Då kammarens förhandlingar återupptogs *tisdagen den 9 oktober kl. 16.00* föreslog talmannen i ett anförande riksdagen "att till ny statsminister utse Thorbjörn Fälldin, som avser att bilda en regering i vilken kommer att ingå företrädare för centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet." Detta förslag bordlades.

I enlighet med stadgandet i 5 kap. 2 § riksdagsordningen bordlades förslaget åter onsdagen den 10 oktober kl. 14.00.

Vid kammarens sammanträde *torsdagen den 11 oktober kl. 16.00* erinrade talmannen om att förslaget om ny statsminister bordlagts två gånger och att riksdagens prövning av förslaget kunde ske antingen vid detta sammanträde eller vid ett följande sammanträde, dock senast lördagen den 13 oktober.

Kammaren beslöt pröva förslaget om ny statsminister vid sammanträdet den 11 oktober. Därvid avgavs röstförklaringar av Olof Palme (s) och Lars Werner (vpk).

Sedan talmannen erinrat om att förslag till ny statsminister skulle prövas av riksdagen genom omröstning upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som godkänner talmannens förslag att till ny statsminister utses Thorbjörn Fälldin röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Röstar mer än hälften av riksdagens ledamöter nej har riksdagen förkastat förslaget.

Vid omröstning genom uppresning förklarades mindre än hälften av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Under överläggningen hade emellertid begärts rösträkning, varför votering verkställdes med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 170
Nej – 174
Avstår – 1

Riksdagen hade alltså godkänt talmannens förslag och utsett Thorbjörn Fälldin till ny statsminister.

Talmannen utfärdade samma dag på riksdagens vägnar förordnande för statsministern (underbilaga 3).

Fredagen den 12 oktober kl. 09.00 anmälde statsminister Thorbjörn Fälldin för riksdagen de statsråd som han utsett att tillsammans med honom ingå i regeringen. I omedelbar anslutning till denna anmälan avgav statsministern en regeringsförklaring.

Statsministerns anmälan lades till handlingarna.

Fredagen den 12 oktober kl. 10.00 höll Thorbjörn Fälldin, Gösta Bohman och Ola Ullsten en presskonferens i stora partilokalen i riksdagshuset.

Regeringsskifteskonselj hölls samma dag kl. 11.15. För förfarandet vid denna konselj hade rättschefen i statsrådsberedningen upprättat bifogade promemoria (underbilaga 4).

Vid konseljen lämnade talmannen bilagda redogörelse (underbilaga 5).

De statsråd som inte deltagit i presskonferensen kl. 10.00 mötte massmedia i talmansmatsalen i riksdagshuset kl. 13.30.

Vid kammarens sammanträde *måndagen den 15 oktober kl. 14.00* anmälde talmannen de förändringar som skett i kammarens sammansättning på grund av regeringsskiftet.

Underbilaga 1

1979-09-20

Till
Riksdagens talman

Jag begär härmed att bli entledigad från befattningen som statsminister.

Ola Ullsten

Underbilaga 2

Till
Statsministern och övriga statsråd

Statsministern har i dag till mig överlämnat en skrivelse med begäran om entledigande. I anledning därav och med stöd av bestämmelserna i 6 kap. 6 och 7 §§ regeringsformen entledigar jag statsministern och övriga statsråd. Jag erinrar om stadgandet i 8 § i samma kapitel: Har regeringens samtliga ledamöter entledigats, uppehåller de sina befattningar till dess ny regering har tillträtt.

Stockholm den 20 september 1979

Henry Allard
Talman

Underbilaga 3

Förordnande för statsministern

Sedan riksdagen denna dag godkänt mitt förslag om ny statsminister förordnar jag enligt 6 kap. 4 § regeringsformen riksdagsledamoten Thorbjörn Fälldin att vara statsminister.

Stockholm den 11 oktober 1979

Ingemund Bengtsson

Talman

STATSRÅDSBEREDNINGEN

Rättschefen
1979-10-10

PM

**Förfarande vid konseljen den 12 oktober 1979 kl. 11.15 (regerings-
skifteskonseljen)**

I BAKGRUND

1. Hans Maj:t Konungen är ordförande vid konseljen (5 kap. 1 § regeringsformen).
2. De avgående statsråden deltar *inte* i konseljen.
3. Vid konseljen förs protokoll enligt vanliga regler [se förordningen (1975:1) om protokoll och expeditioner i regeringsärenden m. m.].
4. Konseljens inledande del är offentlig. Under denna del (avsnitt II p. 1-7) står konseljsalens dörrar öppna.

II KONSELJEN

1. Talmannen och statsråden samlas i konseljsalen. Statsråden ställer sig vid sina platser vid konseljbordet (namnskyltar finns vid platserna) -- se vidare punkten 4 där principerna för placeringen anges.
2. Hans Maj:t Konungen kommer in i konseljsalen och hälsar på talmannen och statsministern.
3. Hans Maj:t Konungen går runt bordet och hälsar på statsråden som därvid presenteras av statsministern.
4. Hans Maj:t Konungen, talmannen och statsråden sätter sig vid konseljbordet.

Hans Maj:t Konungen sätter sig vid bordets. från dörren sett. övre kortända.

Talmannen sätter sig till höger om Hans Maj:t Konungen.

Statsministern sätter sig till vänster om Hans Maj:t Konungen.

Avgörande för placeringen av övriga *statsråd* är i första hand vem som har varit statsråd längst tid. Härvid tas hänsyn också till tiden som statsråd i tidigare regeringar. Bland dem som har varit statsråd lika länge har den till levnadsåren äldste företrädde. Skulle två eller flera statsråd vara födda samma år avgörs placeringen av födelsetiden det året. Det statsråd som med tillämpning av dessa principer är främst sätter sig till höger om talmannen, det statsråd som kommer därefter

sätter sig till vänster om statsministern osv. (7 kap. 8 § regeringsformen).¹

5. Hans Maj:t Konungen öppnar konseljen och hälsar de närvarande välkomna.
6. Talmannen redogör för den i regeringsformen 6 kap. 2–4 §§ fastlagda proceduren vid utseende av statsminister och för det förslag som han har lagt fram samt riksdagens beslut med anledning av detta.
7. Hans Maj:t Konungen konstaterar att regeringsskifte enligt 6 kap. 4 § regeringsformen nu har skett.

Med Hans Maj:t Konungens konstaterande är den "öppna" delen av konseljen avslutad. Talmannen samt ev. närvarande allmänhet avlägsnar sig. Dörrarna till konseljsalen stängs.

-
8. Statsministern redogör för innehållet i den regeringsdeklaration som han tidigare under dagen har lämnat i riksdagen.
 9. Hans Maj:t Konungen förklarar konseljen avslutad.

¹ Det förutsätts att samma placeringsprincip skall gälla såväl vid följande konseljer som vid regeringssammanträdena.

Underbilaga 5

1979-10-12

Talmän Bengtssons redogörelse vid regeringsskifteskonsej

Eders Majestät!

Sedan statsminister Ola Ullsten den 20 september begärt att bli entledigad från sin befattning beviljade dåvarande talmannen Henry Allard samma dag honom och övriga statsråd entledigande.

Efter samråd med företrädare för varje partigrupp inom riksdagen och överläggning med vice talmännen föreslog jag den 9 oktober riksdagen att till ny statsminister utse Thorbjörn Fälldin. Detta förslag godkändes av riksdagen den 11 oktober och jag har på riksdagens vägnar utfärdat förordnande för den nye statsministern, som i dag anmält de av honom utsedda statsråden för riksdagen.

Bilaga 3A

Förordnanden enligt 7 kap. 5 § RF

Föredragande statsråd	Fr. o. m.	Ärendegrupp	Dep.
Britt Mogård (m)	79-10-12	1. Ungdomsorganisationers verksamhet och därmed sammanhängande frågor. 2. skolväsendet. 3. lärarytbildningen	U
Olof Johansson (c)	79-10-12 ändrat 80-03-07	1. Förvaltningsärenden som rör arbets- och anställningsvillkor i offentlig tjänst, personaladministrativ planering, personalhälsovård och personalsocial verksamhet inom det statligt reglerade förvaltningsområdet, olika former av samverkan mellan staten och dess arbetstägare, medbestämmandefrågor som rör offentlig anställning, jämställdhet mellan kvinnor och män såvitt rör offentlig anställning samt utbildning av statens arbetstägare. 2. Författningsärenden rörande arbetstägare i allmän tjänst.	B
Elisabet Holm (m)	79-10-12	1. Allmän hälsovård, sjukvårdsväsendet, läkar- och tandläkaryrkenas utövning, folktandvård, läkemedel och apoteksväsendet. 2. omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, handikappfrågor och rehabiliteringsverksamhet, 3. det rättsmedicinska undersökningsväsendet och det rättspsykiatriska undersökningsväsendet	S
Karin Andersson (c)	79-10-12	1. utlännningar och flyktingar, 2. medborgarskap, 3. jämställdhet mellan män och kvinnor	A
Georg Danell (m)	79-10-12	1. planläggning av markanvändning och bebyggelse. 2. expropriation enligt 2 kap. 1 och 11 §§ expropriationslagen eller expropriation enligt 2 kap. 4 § samma lag, om expropriation sker för att bereda utrymme åt verksamhet vars lokalisering provas enligt 136 a § byggnadslagen. 3. tillstånd till förköp enligt 9 § förköpslagen. 4. tillämpning av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, i den mån sådana ärenden inte ankommer på något annat departement. 5. tillämpning av lagen om äganderättsutredning och legalisering. 6. lantmäteriväsendet; kartväsendet	Bo
	79-10-12	1. expropriation och förköp av fast egendom. 2. fastighetsbildning, inbegripet äganderättsutredning och legalisering. 3. gemensamhetsanläggningar, samfälligheter och ledningsrätt. 4. allmänna vatten- och avloppsanläggningar, 5. tomträtt	Ju
Karin Söder (c)	79-10-12	som ansvarig för samordningen av nordiska samarbetsfrågor	II
Staffan Burenstam-Linder (m)	79-10-12	föredragande i de ärenden som omfattas av de i handelsdepartementets regleringsbrev upptagna anslagen A 5 Kostnader för nordiskt samarbete och A 6 Nordiska ministerradets allmänna budget utrikeshandeln med undantag av samfärdsfrågor	UD

Birgit Friggebo (fp)	79-10-12	lagstiftningsärenden som rör 1. hyra, 2. förvärv och förvaltning av hyresfastighet, 3. bostadsrätt	Ju
Carl Axel Petri	79-11-06	Energipolitiken	I
	79-11-09	1. förvaltningsärenden rörande nåd i brottmål, 2. författningsärenden rörande a) andra konstitutionella ämnen än sådana som angår grundlag eller riksdagsordningen, b) allmänt förvaltningsrättsliga ämnen, c) statligt partistöd	Ju

Bilaga 3 B

REGERINGSKANSLIETS
FÖRHANDLINGSDELEGATION

AVTAL
1979-05-15

Avtal om informationssekreterare och politiskt sakkunniga inom regeringskansliet

1 §

Detta avtal som sluts mellan regeringskansliets förhandlingsdelegation och undertecknade centrala arbetstagarorganisationer inom det statliga avtalsområdet omfattar statsrådets informationssekreterare och i övrigt de politiskt sakkunniga tjänstemän som är anställda inom regeringskansliet. Tjänstemän som är riksdagsledamot omfattas ej av avtalet.

Avtalet gäller endast tjänstemän med arvodestjänst.

2 §

Med arbetsgivaren avses i detta avtal regeringskansliets förhandlingsdelegation.

3 §

Utan hinder av lagen om anställningsskydd (LAS) 5 § 2 st. får tjänstemän som omfattas av detta avtal tillsättas med förordnande tills vidare dock längst till dess vederbörande statsråd lämnar sitt ämbete. Parterna är överens om att företrädesrätt till ny anställning enligt LAS §§ 25–28 inte gäller.

4 §

Till informationssekreterare utgår arvode motsvarande månadslönen i löneintervallet F 15–F 23. Om synnerliga skäl föreligger kan inplacering utanför detta löneintervall förekomma. Arbetsgivaren fastställer det arvode som skall gälla efter samråd med berörda lokala arbetstagarorganisationer.

5 §

Till politiskt sakkunniga utgår arvode som fastställs av arbetsgivaren efter samråd med berörda lokala arbetstagarorganisationer.

6 §

Utöver arvode enligt §§ 4–5 skall tjänstemannen tillförsäkras sociala förmåner enligt bestämmelserna i 2 (dock ej § 9, uppsägningstidens längd) och 3 samt 6–14 kap. AST med tillhörande specialbestämmelser. Arbetsgivaren fastställer efter samråd med berörda lokala arbetstagarorganisationer vilken lönegrad de sociala förmånerna skall knytas till.

7 §

Vid uppsägning gäller inget uppsägningstid.

8 §

Upphör anställningen utan att tjänstemannen själv begärt detta utgår månadsvis avgångsvederlag enligt följande:

Har tjänstemannen varit anställd kortare tid än sex månader utgår avgångsvederlag motsvarande månadsarvodet under tre månader, i annat fall under sex månader.

PROTOKOLLSANTECKNING

Parterna är ense om att avgångsvederlag enligt andra grunder skall kunna fastställas om synnerliga skäl härför föreligger. Med synnerliga skäl avses t. ex. faktorer som tjänstgöringstidens längd, havandeskap.

9 §

För tjänsteman som efter avgången från sin tjänst som informationssekreterare eller politiskt sakkunnig återgår till anställning från vilken han varit tjänstledig gäller att arbetsgivaren äger avräkna från avgångsvederlaget den lön tjänstemannen uppbär i den anställning han återgått till. Avräkningen får börja från och med den dag tjänstemannen återinträtt i sin tidigare anställning.

Uppbär tjänsteman lön som avses i första stycket är han skyldig att underrätta arbetsgivaren därom.

10 §

Detta avtal gäller tills vidare med tolv månaders ömsesidig uppsägningstid.

ÖVERGÅNGSBESTÄMMELSE

Avtalet gäller även tjänsteman som är anställd vid avtalets ikraftträdande om överenskommelse därom nås mellan arbetsgivaren och tjänstemannen.

Regeringskansliets
förhandlingsdelegation
Thomas Hedin

TCO:s statstjänstemannasektion
Tor Nitzelius

Statsanställdas Förbund
Alf Karlsson

PM angående personförändringar i regeringskansliet i samband med regeringsskiftet hösten 1979

I det följande skall lämnas en redogörelse för de personskiften som ägt rum i fråga om statssekreterare, informationssekreterare och politiskt sakkunniga i samband med regeringsskiftet. En motsvarande redogörelse lämnades av KU för regeringsskiftet 1978. Redogörelsen föranledde inga kommentarer från utskottets sida. (Se KU 1978/79:30 s. 5–7 samt bilaga 3, jfr även KU 1976/77:44 s. B 163.)

Statssekreterare. I samband med regeringsskiftet entledigades 13 statssekreterare. Fyra av dessa bytte emellertid endast arbetsuppgift. Av de båda statssekreterarna i budgetdepartementet flyttade således den ene över till motsvarande befattning i ekonomidepartementet och den andre till arbetsmarknadsdepartementet. Industridepartementets statssekreterare gick in på den ena av de båda ledigblivna statssekreterartjänsterna i budgetdepartementet. Statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet blev chef för folkpartiets samordningskansli. Två statssekreterare – statssekreterarna i justitie- och kommundepartementen – hade före regeringsskiftet utnämnts till andra befattningar men vakanserna fylldes först efter regeringsskiftet.

Tre statssekreterare stannade kvar på samma befattning. Det var UD:s kabinetssekreterare, den ene av statssekreterarna i utbildningsdepartementet samt statssekreteraren i bostadsdepartementet.

Efter regeringsskiftet har 12 nya statssekreterare utnämnts för att ersätta avgångna eller förflyttade statssekreterare. Dessutom har bostadsdepartementet fått ytterligare en statssekreterare. Som nämnts ovan har också cheferna för de nyinrättade samordningskanslierna inom ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen ställning som statssekreterare.

Antalet statssekreterare uppgår alltså f. n. till 21. Härtill kommer två statssekreterare inom utrikes- resp. utbildningsdepartementen med särskilda uppgifter, nämligen nedrustningsfrågor resp. framtidsstudiefrågor. Dessa 23 statssekreterare fördelar sig mellan departementen på följande sätt: SB 1, Ju 1, UD 3, Fö 1, S 1, K 1, E 1, B 2, U 3, Jo 1, H 1, A 1, Bo 2, I 1, Kn 1, samordningskanslierna 2.

Antalet statssekreterare, som lämnade sina tjänster i samband med regeringsskiftet och inte heller gick över till någon annan statssekreterartjänst, uppgick som framgått ovan till nio. Av dessa nio har två fått befattningar inom regeringskansliet och tre som chefer för statlig myndighet eller offentlig stiftelse. Två har återgått till riksdagsmannauppdrag resp. länsstyrelsetjänst. Två har särskilda utredningsuppdrag inom de departement där de tjänstgjorde.

Tre av de 13 nya statssekreterarna hade samma befattning under den förra

trepartiregeringen. Tre andra tjänstgjorde under samma regering som politiskt sakkunniga. Av de återstående var en tidigare tjänsteman i riksdagen, tre tjänstemän i regeringskansliet, en landstingsråd samt två anställda inom olika organisationer.

Informationssekreterare. I den avgångna regeringen hade samtliga statsråd utom statsrådet Tham en informationssekreterare. Kvar i samband med regeringsskiftet blev statsråden Mundebos, Wirténs och Friggebos informationssekreterare. Pressekreteraren i statsrådsberedningen flyttade över till UD. Övriga 14 informationssekreterare entledigades. Statsrådet Wikström bytte alltså också informationssekreterare vid denna tidpunkt, men detta hade inte något samband med regeringsskiftet.

Efter regeringsskiftet har nya informationssekreterare anställts hos samtliga nyttillträdande statsråd utom statsrådet Johansson. F. n. finns alltså 20 informationssekreterare.

Politiskt sakkunniga. Vid regeringsskiftet fanns inom regeringskansliet 28 sakkunniga med huvudsakligen politiska uppgifter. I samband med regeringsskiftet lämnade 18 sina uppdrag. T. o. m. mitten av februari 1980 har 27 nya sakkunniga anställts.

Departementsfördelningen framgår av följande tabell.

Dep.	Entledigade	Förordnade	Kvar	Anmärkning
SB	8	5	–	3 av de entledigade överflyttade till A
UD	–	2	–	
Fö	–	–	–	
S	1	2	–	
K	1	1	–	
E	–	4	–	Samtliga knutna till M:s samordningskansli
B	–	–	1	
U	–	4	6	
Jo	2	2	–	
H	2	–	–	
A	1	5	2	4 av de 7 knutna till Fp:s samordningskansli
Bo	–	–	1	
I	2	2	–	
Kn	1	–	–	
Summa	18	27	10	

Av de 37 personer som den 15 februari 1980 var anställda som politiskt sakkunniga arbetade 13 med samordningsfrågor inom statsrådsberedningen, ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen.

Bland de politiskt sakkunniga finns flera riksdagsledamöter. Vid rege-

ringsskiftet uppgick antalet riksdagsledamöter till sju, fem avgick i samband med regeringsskiftet och tre har förordnats efter regeringsskiftet. F. n. är alltså fem riksdagsledamöter knutna som sakkunniga till olika departement. Tre representerar folkpartiet i riksdagen, en centerpartiet och en moderata samlingspartiet.

PM angående remisser till lagrådet

De grundläggande reglerna om lagrådet finns i 8 kap. 18 § regeringsformen (RF). Reglerna har ändrats under 1979 (prop. 1978/79:195, KU 1978/79:39, rskr 1978/79:359, KU 1979/80:1, rskr 1979/80:2, SFS 1979:933). De nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1980. Utskottets granskning avser dock endast propositioner som avlämnats under år 1979. Äldre bestämmelser har alltså gällt under den tid som granskningen avser.

8 kap. 18 § RF hade före den 1 januari 1980 följande lydelse:

För att avge yttrande till regeringen över lagförslag skall finnas ett lagråd, vari ingår domare i högsta domstolen och regeringsrätten. Även riksdagsutskott får inhämta yttrande från lagrådet enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen. Närmare bestämmelser om lagrådet meddelas i lag.

Denna bestämmelse i RF innebär att regeringen fritt har kunnat avgöra om yttrande från lagrådet skolat inhämtas. Beslut om denna ordning fattades av 1970 och 1971 års riksdagar. Härigenom upphävdes Kungl. Maj:ts skyldighet att beträffande viss lagstiftning inhämta yttrande av lagrådet. Denna s. k. obligatoriska lagrådsgranskning omfattade bl. a. allmän civil- och kriminallag samt lag om svenkt medborgarskap och statstjänstemännens rättsställning. Utanför detta obligatoriska område föll t. ex. grundlag, kommunallag, vallag, sekretesslag och skattelag.

Vid slopandet av den obligatoriska lagrådsgranskningen framhöll konstitutionsutskottet (KU 1970:20) särskilt värdet av att lagrådsgranskningen kunde utsträckas till lagförslag utanför det obligatoriska området. Det framstod för utskottet som en brist att det inte tidigare funnits utrymme härför med hänsyn bl. a. till att enligt utskottet en lagrådsgranskning inom andra områden i åtskilliga fall kunde vara en angelägnare uppgift än granskningen av vissa lagförslag inom den obligatoriska sektorn.

Vid riksdagsbehandlingen av författningsreformen förelåg inte enighet inom konstitutionsutskottet angående den framtida utformningen av lagrådsgranskningen (KU 1973:26 s. 55 och s. 125). Riksdagen följde utskottets majoritet, som under hänvisning till utskottets uttalande i samband med obligatoriets avskaffande bl. a. framhöll värdet av att lagrådsgranskningen kunde utsträckas till lagförslag utanför det tidigare obligatoriska området. Reservanterna i utskottet (c, fp, m) förordade å sin sida i princip återinförande av obligatorisk lagrådsgranskning och framhöll därvid som sin åsikt att lagrådsgranskningen utgjorde ett vidgat skydd för rättssäkerhetsintresset och för enhetlighet, konsekvens och klarhet i rättssystemet.

Lagrådsgranskningen har därefter vid flera tillfällen behandlats av riksdagen dels i samband med utskottets dechargegranskning, dels med anledning av motioner (KU 1974:22 och 57, 1975:12, 1975/76:50 och 56, 1976/77:44, 1977/78:35 samt 1978/79:30).

I 1978/79 års granskningsbetänkande (KU 1978/79:30 s. 7–8) tog utskottet upp en fråga om förfarandet vid lagrådsgranskningen. Bakgrunden var att det blivit vanligt förekommande att lagrådsgranskningen påbörjats innan lagrådsremissen slutligt färdigställts. Utskottet sade sig ha förståelse för att detta kan ha vissa praktiska fördelar och såg heller inget hinder i att lagrådsföredragningen påbörjas innan lagrådsremissen hunnit tryckas. Det ligger, anförde utskottet, också i sakens natur att man i detta skede kan göra formella ändringar, som i och för sig inte kräver några särskilda kommentarer från lagrådets sida. Däremot borde det enligt utskottets mening inte komma i fråga att väsentliga ändringar görs på detta sätt. Utskottet framhöll att lagrådet enligt regeringsformen är ett i förhållande till regeringen självständigt granskningsorgan. Avsikten är således inte att det skall tas i anspråk för uppgifter som bör fullgöras på beredningsstadiet i departementet. Vidare ansåg utskottet det viktigt både för riksdagens och allmänhetens kontroll av regeringsarbetet att lagrådets yttrande ger en riktig bild av vad som förekommit. För ärendets allsidiga belysning är det, anförde utskottet, heller inte utan intresse för riksdagen att få del av de överväganden som låg till grund för regeringens ursprungliga förslag.

Lagrådets närmare sammansättning, arbete på avdelningar m. m. reglerades före den 1 januari 1980 i lagen (1965:186) om lagrådet (ändrad senast 1974:578). Enligt lagen skulle lagrådet utgöras av en ordinarie och högst två extra avdelningar, varje avdelning i normalfallet bestående av tre justitieråd och ett regeringsråd. Det stadgades vidare, att extra avdelning skulle träda i tjänst endast när regeringen förordnat därom och att sådant förordnande fick meddelas när arbetsbördan i lagrådet kunde antas bli särskilt betungande. Beträffande rekryteringen till lagrådet har enligt lagen högsta domstolen haft att utse justitieråden och regeringsrätten regeringsråden. Regeringen har kunnat förordna ledamot som inte är justitieråd eller regeringsråd att tjänstgöra i lagrådet.

Inriktningen av lagrådets granskningsverksamhet har inte varit reglerad vare sig i RF eller i lagen om lagrådet. Vid skilda tillfällen har det emellertid gjorts uttalanden av statsmakterna om vilken inriktning verksamheten bör ha (se SOU 1978:34 s. 113 ff.). Enighet torde råda om att lagrådets granskning skall avse bara lagförslagets juridiska sida och inte deras allmänna politiska grunder.

Lagrådet har under hela år 1979 arbetat på tre avdelningar.

En förteckning över de under år 1979 till riksdagen avlämnade propositioner som har granskats av lagrådet fogas som *underbilaga 1* till denna PM. Som framgår av förteckningen uppgår det totala antalet propositioner där lagförslagen granskats av lagrådet till 23. Som jämförelse kan nämnas att

motsvarande antal under år 1972 var 15, 1973 13, 1974 10, 1975 20, 1976 11, 1977 26 och 1978 21. Hela antalet propositioner som innehöll lagförslag var under år 1979 ca 125.

Här skall slutligen som en jämförelse med den ordning för lagrådsgranskningen som redovisats i det föregående lämnas en redogörelse för de nya regler som gäller fr. o. m. den 1 januari 1980. Enligt 8 kap. 18 § RF i dess nya lydelse bör yttrande av lagrådet inhämtas innan riksdagen beslutar lag som tillhör någon av ett antal uppräknade kategorier. Dessa är 1. grundlag om tryckfriheten, 2. lag om begränsning av rätten att få ta del av allmänna handlingar, 3. annan lag som angår begränsning av någon av de grundläggande fri- och rättigheterna, 4. lag om kommunal beskattning, 5. lag om svenskt medborgarskap och civilrättslig lag, 6. offentligrättslig lag som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden samt 7. lag om rättegången, lag om offentligrättsliga tjänstemäns rättsställning och annan lag som avses i 11 kap. RF. Denna grundlagsregel om remiss till lagrådet är tillämplig, om lagen är viktig för enskilda eller från allmän synpunkt. I några undantagsfall behövs inte lagrådets yttrande. Dessa fall är att lagrådets hörande skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller att det skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Effekten av huvudregeln om remiss till lagrådet förstärks genom att regeringen är skyldig att redovisa sina motiv till att den lägger fram förslag till lag av någon av de uppräknade kategorierna utan att ha hört lagrådet. I grundlagstexten understryks att det förhållandet att lagrådet inte har hörts över ett lagförslag aldrig utgör hinder mot lagens tillämpning. Vidare har en uttrycklig grundlagsregel om inriktningen av lagrådets granskning införts. Regeln innebär att lagrådet skall undersöka hur ett lagförslag förhåller sig till grundlagarna och till rättsordningen i övrigt samt hur förslaget föreskrifter förhåller sig till varandra och till rättssäkerhetens krav. Lagrådet skall vidare överväga om förslaget är så utformat att lagen kan antas tillgodose angivna syften och i övrigt söka belysa problem som kan uppstå vid tillämpningen. Liksom hittills gäller att i lagrådet skall ingå domare i högsta domstolen och regeringsrätten, att yttrande från lagrådet inhämtas av regeringen eller – enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen – av riksdagsutskott samt att närmare bestämmelser om lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag.

Konstitutionsutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande (KU 1978/79:39 s. 15–16) med anledning av bl. a. förslaget till de nya grundlagsreglerna om lagrådsgranskningen (prop. 1978/79:195 s. 43–49 och 64) att förslaget borde prövas mot bakgrund av vissa utgångspunkter om vilka i stort sett allmän enighet råder. En väsentlig sådan utgångspunkt är, anförde utskottet, att lagrådets verksamhet upplevs som ett värdefullt led i arbetet på att få fram fullgoda lagförslag. Granskningen i lagrådet har enligt utskottet setts som en garanti för att rättssäkerhetsintresset och kravet på

enhetlighet, konsekvens och klarhet iakttas. Som en annan utgångspunkt angavs att granskningen uteslutande borde ägnas åt lagförslagets juridiska sida och sålunda aldrig omfatta deras allmänna politiska grunder. På omfattningen av lagrådsgranskningen måste enligt utskottet inverka, att man inte gärna kan låta lagrådsgranskningen få ta i anspråk flera ledamöter i de högsta domstolarna än ungefär det antal som då förekom. Slutligen är man, anförde utskottet, ense om att det inte kan komma i fråga att skapa regler som innebär att en lag i efterhand sätts åt sidan enligt gällande principer om lagprövning på den grunden att lagrådets yttrande inte har inhämtats. Utifrån de angivna utgångspunkterna fann utskottet att förslaget på ett lämpligt sätt tillgodosåg de krav som måste kunna ställas i sammanhanget.

Utskottet erinrade i betänkandet om att det nya systemet för lagrådsgranskning inte innebär en obligatorisk granskning. Enligt utskottet kan det snarare karaktäriseras som ett mellanting mellan ett obligatoriskt system och ett system som det hittillsvarande med en helt fakultativ granskning. Härigenom undviks enligt utskottet helt risken för att ett uteblivet hörande av lagrådet över ett förslag till en lag skall kunna leda till att lagen i efterhand genom lagprövning kan sättas åt sidan i rättstillämpningen. Utskottet underströk härvid att det således alltid i sista hand ankommer på riksdagen att avgöra om lagrådet skall höras över ett lagförslag eller inte. Enligt utskottet borde det nya systemet leda till att lagrådet inom ramen för sin kapacitet får granska alla de lagförslag som behöver dess granskning men inga andra.

I anslutning till de nya grundlagsreglerna om lagrådsgranskningen har en ny lag (1979:368) om lagrådet antagits. Den nya lagen, som trädde i kraft den 1 januari 1980, ersätter den tidigare nämnda lagen från 1965. De viktigaste nyheterna är att varje lagrådsavdelning normalt skall bestå av tre i stället för som tidigare av fyra ledamöter samt att antalet justitieråd och regeringsråd på varje avdelning inte fastställs i lagen utan kan variera inom den ram som bestäms av att såväl justitieråd som regeringsråd skall ingå i varje avdelning. Lagrådet kan enligt den nya lagen bestå av högst fyra avdelningar.

Med anledning av de nya bestämmelserna om inhämtande av yttrande från lagrådet har rättschefen i statsrådsberedningen i en promemoria den 29 januari 1980 lämnat vissa anvisningar om samordning av regeringskansliets kontakter med lagrådet. I promemorian framhålls bl. a. att s. k. underhandsföredragningar skall undvikas i görligaste mån. Lagrådsremisen bör således vara slutjusterad när föredragningen påbörjas. Den behöver däremot inte vara tryckt. En underhandsföredragning får enligt promemorian aldrig medföra några väsentliga ändringar i regeringsförslaget. Promemorian fogas här till som *underbilaga 2*.

*Underbilaga 1***Under år 1979 till riksdagen avlämnade propositioner som har granskats av lagrådet**

- Prop. 1978/79:80 om godkännande av tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen och den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål, m. m. (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:84 om myndigheters skadeståndsansvar i vissa personalärenden, m. m. (budgetdepartementet)
- Prop. 1978/79:85 med förslag till jordförvärvslag, m. m. (jordbruksdepartementet)
- Prop. 1978/79:88 om försöksverksamhet med användning av telefon vid rättegång (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:90 med förslag till ändring i rättshjälpslagen (1972:429), m. m. (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:105 med förslag till ändring i konkurslagen (1921:225), m. m. (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:110 om riktlinjer för skogspolitiken, m. m. (jordbruksdepartementet)
- Prop. 1978/79:163 med förslag till lag om skötsel av jordbruksmark (jordbruksdepartementet)
- Prop. 1978/79:170 med förslag till lag om finansbolag, m. m. (ekonomidepartementet)
- Prop. 1978/79:175 med förslag till lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, m. m. (arbetsmarknadsdepartementet)
- Prop. 1978/79:179 om ändring i tryckfrihetsförordningen m. m. (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:182 om försöksverksamhet med s. k. kontraktsvård av narkotikamissbrukare som har begått brott (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:183 om ändring i arrendelagstiftningen (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:196 med förslag till lag om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia (handelsdepartementet)
- Prop. 1978/79:212 om ändring i brottsbalken, m. m. (justitiedepartementet)
- Prop. 1978/79:215 med förslag till lagstiftning om gränsövervakning (justitiedepartementet)
- Prop. 1979/80:1 om socialtjänsten (socialdepartementet)
- Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m. m. (justitiedepartementet)

- Prop. 1979/80:5 om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden (justitiedepartementet)
- Prop. 1979/80:9 om konsumentförsäkringslag, m. m. (justitiedepartementet)
- Prop. 1979/80:17 om ordningshållning vid offentliga tillställningar m. m. (kommundepartementet)
- Prop. 1979/80:66 med förslag till lag om ändring i brottsbalken (häleri m. m.) (justitiedepartementet)
- Prop. 1979/80:72 om bostadsanvisningslag, m. m. (bostadsdepartementet)

*Underbilaga 2***Statsrådsberedningen**

Rättschefen

PM 1980:1

1980-01-29

Rättscheferna

Samordning av regeringskansliets kontakter med lagrådet*Inledning*

Vid årsskiftet trädde nya bestämmelser om inhämtande av yttrande från lagrådet i kraft (8 kap. 18 § regeringsformen). Sannolikt kommer därmed antalet lagrådsremisser att öka betydligt. Detta ställer ökade krav på samordningen mellan arbetet i regeringskansliet och lagrådets granskningsverksamhet. Man får bl. a. räkna med att det blir vanligare att flera ärenden konkurrerar med varandra om granskningstid. Det är därför nödvändigt att statsrådsberedningen (SB) i ökad utsträckning hålls informerad om arbetsläget i departementen och lagrådet.

Periodiskt återkommande rapportering till SB

SB kommer i fortsättningen – liksom tidigare – att i slutet av varje höst och vår gå ut till departementen med en förfrågan om vilka lagrådsremisser som planeras det följande halvåret, om tidpunkten för avlämnande av remisserna samt om den tid som beräknas för föredragningen. SB gör därefter dels en sammanställning av dessa uppgifter, dels en uppställning över hur de anmälda remisserna skulle kunna fördelas mellan lagrådsavdelningar. Dessa planer distribueras till lagrådet och de berörda departementen. SB kommer sedan att efter kontakt med de olika departementen framställa reviderade versioner en gång per månad.

Löpande rapportering till SB

Departementen skall fortlöpande informera SB om förändringar i planeringen.

Vidare skall departementen rapportera till SB

1. när en lagrådsremiss avlämnas
2. när föredragningen påbörjas
3. när föredragningen avslutas

Rapportering till lagrådet

SB sänder över de särskilt upprättade planerna till lagrådet. SB underrättar också lagrådet under hand om förändringar i planerna. Departementen skall däremot själva ta kontakt med lagrådet och komma överens om vilken dag en planerad föredragning skall börja. Denna kontakt bör tas av rättschefen och äga rum någon tid innan det enligt planen är tid för föredragning. Om man med säkerhet vet vilken avdelning som skall behandla ärendet bör man vända sig till ordföranden på den avdelningen. I övriga fall tas kontakten lämpligast med första avdelningens ordförande.

Överlämnande av remiss

S. k. underhandsföredragningar skall undvikas i görligaste mån. Lagrådsremissen bör vara slutjusterad när föredragningen påbörjas; den behöver däremot inte vara tryckt. En underhandsföredragning får aldrig medföra några väsentliga ändringar i regeringsförslaget (se vidare KU 1978/79:30 s. 7 och 8).

Det formella överlämnandet av remissen sker genom att ett vederbörligen underskrivet och kontrasignerat exemplar överlämnas till lagrådet. I fortsättningen bör gälla att endast de lagrådsremisser som är av större allmänt intresse skall tryckas. Normalt bör upplagan framställas i stencil eller genom offset.

Normalupplagan av en lagrådsremiss är antingen 70 eller 500 exemplar. Den mindre upplagan är till fyllest i de fall där man räknar med att propositionen snart kommer att vara klar. Då en remiss framställs i stencil eller genom offset torde det i det övervägande antalet fall räcka med den mindre upplagan. Oavsett hur en remiss framställs skall i varje särskilt fall kontakt tas med riksdagens tryckeriexpedition (Arne Bjernevik, ankn. 1128) för bestämmande av hur stor upplaga som skall gå till riksdagen. I de fall remisserna framställs i stencil eller genom offset ombesörjer SOU-förrådet denna expediering.

Övrigt

För att de nu nämnda åtgärderna skall fylla sin funktion och motivera den arbetsinsats de kommer att kräva är det angeläget att rapportsystemet fungerar. Planerna måste vara aktuella när de kommer ut. Det är därför nödvändigt att departementen verkligen lämnar uppgifterna vid den tidpunkt som har bestämts. Det är ett tidsödande arbete för SB att ringa runt och fordra in uppgifter som inte anlänt i tid. Det är vidare angeläget att departementen omedelbart anmäler alla förändringar i planen till SB.

Uppgifterna lämnas till Marianne Eliason, ankn. 1285 eller Eva Dybeck, ankn. 1277. Om det i något departement är någon annan än rättschefen som ansvarar för kontakterna med SB bör det anmälas till SB vem denne är.

Claes Eklundh

PM angående propositionsavlämnandet till riksdagen*Nuvarande regler*

De nuvarande reglerna för propositionsavlämnandet finns i 3 kap. riksdagsordningen. Enligt 2 § skall regeringen senast den 10 januari eller, om hinder möter till följd av nyligen inträffat regeringsskifte, snarast möjligt därefter avlämna budgetproposition för det närmast följande budgetåret. Kompletteringsproposition skall, om hinder inte möter, avlämnas före utgången av april månad. Annan proposition angående anslag för det närmast följande budgetåret skall avlämnas senast den 10 mars, såvida regeringen inte finner att propositionens behandling kan uppskjutas till följande riksmöte. Enligt 3 § skall annan proposition än sådan som avses i 2 § avlämnas senast den 31 mars om regeringen anser att propositionen bör behandlas under pågående riksmöte. De nu nämnda bestämmelserna gäller inte om budgetpropositionen med stöd av 2 § har avlämnats efter den 10 januari, eller i fråga om proposition varigenom regeringen enligt lag för prövning underställer riksdagen en utfärdad förordning, eller om regeringen finner synnerliga skäl föreligga att avlämna propositionen senare (4 §). Enligt 5 § bör regeringen avlämna sina propositioner på sådana tider att anhopning av arbete hos riksdagen om möjligt förebyggs. Regeringen skall samråda med talmannen därom. Proposition kan avlämnas även när riksmöte inte pågår. Enligt tilläggsbestämmelse 3.1.1 avlämnas proposition genom att den ges in till kammarkansliet. Den anmäls av talmannen vid sammanträde med kammaren efter det att den har delats ut till riksdagens ledamöter.

Tidigare granskning av propositionsavlämnandet

Sedan år 1975 har utskottet årligen granskat propositionsavlämnandet till riksdagen. Särskilda undersökningar har gjorts av spridning i avlämnandet av propositioner i helårsperspektiv men framför allt av spridningen under vårarna. Dessutom har studerats hur regeringens planering av propositionsavlämnandet har fallit ut, liksom omfattningen av försenade propositioner och hur stora förseningarna har varit.

Vid granskningen av förhållandena under 1977 konstaterade utskottet att de otillfredsställande förhållanden rörande propositionsavlämnandet som utskottet under flera tidigare år påpekat fortfarande kvarstod. Utskottet anförde (KU 1977/78:35 s. 11) därefter följande:

Även om det skett förbättringar i vissa avseenden avlämnas fortfarande alltför många propositioner under vissa, korta tidsperioder under våren, och ett inte obetydligt antal propositioner avlämnas efter att propositionstiderna gått ut. Vidare har utskottet kunnat konstatera att det skett en kraftig ökning

av antalet aviserade men ej avlämnade propositioner under år 1977. Ett icke obetydligt antal propositioner avlämnades också utan avisering i de propositionsförteckningar som lämnats av statsrådsberedningen. Det är för utskottet angeläget att framhålla att propositionsförteckningarna blir så realistiska som möjligt, eftersom de i stor utsträckning kommer att styra riksdagsarbetets planering.

Vid förra årets granskning undersökte utskottet främst avlämnandet under 1978 men tog även upp avlämnandet under första kvartalet 1979. Utskottet redovisade följande jämförelse mellan 1978 och 1979:

	Upptagna i propositionsförteckning				Ej upptagna i prop. förteckning
	Avl. före eller vid angiven tidpunkt	Avl. efter angiven tidpunkt	Ej avläm- nade	Totalt	Avlämnade
Våren 1978	ant. 47	32	37	116	32
	% 41	28	32	101	
Hösten 1978	ant. 21	32	28	81	16
	% 26	40	35	101	
1:sta kv. 1979	ant. 38	42	47 ¹	127	28
	% 40	30	37 ¹	100	

¹ Ej avlämnade senast den 2 april 1979.

Utskottet anförde enhälligt med anledning av den företagna granskningen:

De propositioner, som avlämnats före eller vid den angivna tidpunkten, uppgick våren 1978 till drygt 40 % av de aviserade propositionerna, till omkring 30 % hösten 1978 och första kvartalet 1979. Andelen försenade propositioner varierar mellan ca 26 % våren 1978 och 40 % hösten 1978, medan andelen ej avlämnade har hållit sig kring 35 %. Antalet avlämnade propositioner som ej aviserats i statsrådsberedningens förteckningar uppgick under de tre perioderna till 32, 16 resp. 28. För våren och hösten 1978 innebär det en ökning jämfört med motsvarande tid år 1977 med sex resp. fyra propositioner.

Enligt utskottet måste de förhållanden som råder beträffande propositionsavlämnandet betecknas som synnerligen otillfredsställande. Koncentrationen i avlämnandet under våren till vissa korta tidsperioder och avvikelserna från de planer som inges till riksdagen har fått en sådan omfattning att riksdagens arbete med propositionerna allvarligt försvåras. Särskilt oroande är enligt utskottet att problemen, trots upprepade påpekanden från riksdagens sida, snarast accentuerats under senare år. Kraftfulla ansträngningar måste nu göras från regeringens sida för att få till stånd en ordning för propositionsavlämnandet som möjliggör en utjämning och en bättre planering av riksdagens arbete, främst under vårarna.

Årets granskningsarbete

Som underlag för årets granskning har framtagits ett statistiskt material, motsvarande vad som skett tidigare år. Vid bedömning av materialet måste hänsyn tas till att regeringsskifte genomfördes under hösten 1979.

I tabell A redovisas antalet avlämnade propositioner samt spridningen i propositionsavlämnandet under åren 1971–1979. Under 1979 avlämnades sammanlagt 210 propositioner, ett antal som ligger en bra bit över genomsnittet för åren 1971–1979. 67 propositioner (32 %) avlämnades under hösten. Av dessa hade 19 avlämnats under sommaren av den folkpartistiska regeringen.

När det gäller spridningen i propositionsavlämnandet under våren kan konstateras att förhållandena under 1979 innebar en återgång till den tidigare starka koncentrationen till slutet av mars månad som är utmärkande för förhållandena under 1970-talet med undantag för 1977 och 1978. Under dessa två år avtog koncentrationen något till förmån dels för tidigare avlämnade, dels också för ett ökat antal avlämnade efter mitten av april.

Särskilt iögonenfallande beträffande 1979 är att en synnerligen stor mängd propositioner avlämnades sista veckan av resp. propositionstider. Av tabell A framgår att 80 av vårens 143 propositioner (=56 %) avlämnades under sista veckan. Däremot har andelen propositioner som avlämnats sista dagen av resp. propositionstid minskat.

Under 1979 har andelen propositioner som avlämnats efter propositionstidens utgång uppgått till knappt 23 %. Därmed har denna andel för andra gången sedan år 1971 minskat något. Till innevarande riksmöte uppskjöts behandlingen av 18 propositioner. Under sommaruppehållet avlämnades 19 propositioner av vilka 11 aviserats i propositionsförteckningen.

Tabell B innehåller uppgifter om propositionsavlämnandet under våren 1979 i förhållande till statsrådsberedningens förteckning 1979-01-10. Tabellen visar att 40 % av de aviserade propositionerna ej avlämnades, ca 32 % avlämnades efter angiven tidpunkt. Andelen aviserade men ej avlämnade propositioner för budgetdepartementets del är även i år särskilt hög. Ca hälften av de på detta departements förteckning upptagna propositionerna avlämnades ej.

Antalet avlämnade propositioner som ej aviserats uppgick till 24, en minskning med 8 i förhållande till föregående år. För industridepartementets del kan noteras att antalet avlämnade propositioner som ej aviserats uppgick till 9 medan antalet avlämnade, aviserade propositioner, var 5.

Propositionsförteckningen för hösten 1979 lämnades först den 23 oktober. I tabell C lämnas uppgifter om propositionsavlämnandet hösten 1979 av motsvarande slag som i tabell B. Av tabellen framgår att ca 39 % av de aviserade propositionerna ej avlämnades, 25 % avlämnades efter angiven tidpunkt och resten, 36 %, avlämnades före eller vid angiven tidpunkt. Antalet avlämnade propositioner som ej aviserats uppgick till 9, en minskning med 7 från hösten 1978.

I tabell D belyses förseningen i propositionsavlämnandet under åren 1971–1979. Den genomsnittliga förseningstiden i förhållande till de ursprungligen lämnade förteckningarna var under år 1979 (vår+höst) 12,9 dagar vilket innebär att avvikelsen ligger på för 1970-talet genomsnittlig nivå. Vid bedömningen av genomsnittsavvikelser varom här är fråga bör man emellertid vara medveten om att det under senare år i allt större utsträckning blivit vanligare att propositionerna uppges skola avlämnas under viss månad eller vissa angivna månader. Om de då avlämnas inom uppgiven tid antecknas heller ingen avvikelse i de av kammarkansliet upprättade förteckningarna. I den första propositionsförteckningen i januari 1979 angavs drygt en tredjedel av de 162 aviserade propositionerna på så vagt sätt som februari eller februari/mars. I de fall angivits att avlämnandet planerats till viss vecka eller slutet resp. början av viss månad har dessa inte inräknats i ovannämnda tredjedel. I den reviderade förteckningen av den 13 mars 1979 angavs också ungefär en tredjedel av de aviserade 110 propositionerna för avlämnande icke preciserad tid.

Tabell A

Antalet propositioner samt spridningen i propositionsavlämnandet under åren 1971-1979

År	Antal prop. därav	Av värsessionens propositioner avlämnades (till kammarkansliet)										Efter prop.tidernas utgång							
		V/s	H/s	-10/2	11/2-10/3	11/3-12/4	13/4	Sista veckan av resp. prop.tid	Sista dagen av resp. prop.tid	Budget-prop.	Andra prop.	To-talt	%	Budget-prop.	Andra prop.	To-talt	%		
1971	181	171 ¹	64 ²	13	15	76	13	21	12	33	28,2	5	0	5	4,3	9	8	17	14,5
1972	147	101 ³	46 ⁴	11	15	62	13	24	16	40	39,6	6	4	10	9,9	8	10	18	17,8
1973	204	132 ⁵	72	12	23	82	15	22	26	48	36,4	9	12	21	15,9	15	9	24	18,2
1974	188	125 ⁶	63 ⁷	18	16	77	14	19	24	43	34,4	4	5	9	7,2	15	8	23	18,4
1975 ⁹	190	109 ⁸	81 ¹⁰	13	29	53	14	17	19	36	33,0	9	2	11	10,1	12 ¹¹	14 ¹¹	26	23,9
1976	177	128 ¹²	49	18	37	58	15	25	33	58	45,3	11	12	23	17,9	14	17	31	24,2
1977	172	103 ¹³	69	16	31	39	17	18	19	37	35,9	8	8	16	15,5	10	17	27	26,2
1978	186	109 ¹⁴	77	16	29	47	17	20	33	53	48,6	10	20	30	27,5	3	21	24	23,3
1979	210	143	67	14	39	70	20	41	39	80	55,9	5	2	7	4,7	7	22	29	22,8
1971-1979	1 655	1 067	588	131	234	564	138	207	221	428	35,2	63	65	132	12,5	93	126	219	21,0

¹ Behandlingen av tre propositioner har uppskjutits till Hs 1971.
² Behandlingen av en proposition har uppskjutits till 1972.
³ Behandlingen av fyra propositioner har uppskjutits till Hs 1972.
⁴ Behandlingen av tre propositioner har uppskjutits till 1973.
⁵ Behandlingen av sex propositioner har uppskjutits till Hs 1973.
⁶ Behandlingen av tre propositioner har uppskjutits till Hs 1974.
⁷ Behandlingen av två propositioner har uppskjutits till 1975 års riksmöte.
⁸ Behandlingen av sju propositioner har uppskjutits till 1975/76 års riksmöte.
⁹ Sessionsindelningen har upphört fr. o. m. år 1975.
¹⁰ Del av 1975/76 års riksmöte (t. o. m. 1975-12-31).
¹¹ För 1975 gäller att propositionsiderna har gått ut resp. 1975-03-10 (för budgetpropositioner) och 1975-03-31 (för andra propositioner).
¹² Behandlingen av 17 propositioner har uppskjutits till 1976/77 års riksmöte.
¹³ Behandlingen av 10 propositioner har uppskjutits till 1977/78 års riksmöte.
¹⁴ Behandlingen av 8 propositioner har uppskjutits till 1978/79 års riksmöte.

Tabell B

Propositionsavlämnandet under våren 1979

(i förhållande till statsrådsberedningens förteckning 1979-01-10)

Dep.	Antal aviserade prop.	Antal aviserade prop. som ej avlämnats under våren 1979	Antal aviserade prop. som avlämnats under våren 1979 ¹	Försening (antal dagar) i förhållande till an-given tidpunkt	Antal av-lämnade prop. som ej avise-rats			
	totalt	direkt an-given tid-punkt	därav utan närmare an-given tid-punkt	vid an-given tid-punkt	före an-given tid-punkt	efter an-given tid-punkt	gcnomsnitt	variation
Ju	28	9	4	4	4	11	22,6	4-50
UD	3	3	1	1 (1)	0	1	9	-
Fö	5	4	2	2 (1)	0	1	28	-
S	9	0	0	0	0	5	1,8	1-3
K	9	9	4	4 (4)	0	1 (1)	3	-
E	7	6	1	3 (3)	1	2 (1)	30	3-57
B	29	7	5	2	0	12 (2)	18	2-57
U	19	15	6	3 (3)	2	7 (5)	22,3	1-49
Jo	11	7	2	5 (4)	2	2	8,5	3-14
H	13	4	3	2 (2)	3	2	11,7	6-20
A	7	0	0	3	0	2	18	14-22
Bo	7	5	4	2 (1)	1	0	-	-
I	9	2	3	0	2	4	22	7-20
Kn	6	1	1	0	1	1	9	-
Totalt	162	72	35	31 (19)	16	51 (9)	13,8	1-57

¹ Inom parentes antalet propositioner för vilka ej någon bestämd tidpunkt angetts (t. ex. endast "mars-april").

² Vissa frågor som aviserats i icke avlämnade propositioner kan i några fall ha framlagts i annan avlämnad proposition.

Tabell C

Propositionsavlämnandet under hösten 1979
(i förhållande till statsrådsberedningens förteckning 1979-10-23)

Dep.	Antal aviserade prop.	Antal aviserade prop. som ej avlämnats under hösten 1979	därrav utan närmare an-given tid-punkt	vid an-given tid-punkt	före an-given tid-punkt	efter an-given tid-punkt	genomsnitt	Försening (antal dagar) i förhållande till an-given tidpunkt	Antal av-lämnade prop. som ej avise-rats
	totalt ²	totalt	därrav utan direkt an-given tid-punkt	därrav utan närmare an-given tid-punkt	vid an-given tid-punkt	före an-given tid-punkt	efter an-given tid-punkt	variation	
Ju	15	6	8	5	3	1	3	5,3	2-9
UD	0	0	0	0	0	0	0	-	-
Fö	0	0	0	0	0	0	0	-	-
S	4	0	0	0	3	0	1	1	-
K	5	0	4	3	0	0	1	1	-
E	5	2	2	2	1	1	1	5	-
B	17	1	6	0	5	1	5	17,2	1-40
U	1	0	0	0	0	1	0	-	-
Jo	2	2	1	1	1(1)	0	0	-	-
Hi	5	2	2	2	2	1	0	-	-
A	2	0	0	0	0	0	2	11,5	9-14
B	2	2	0	0	0	0	1	2	-
I	3	1	1	0	2	0	0	-	-
Kn	3	1	1	1	0	0	2	13,0	4-22
Totalt	64	17	25	11	17 (1)	5	16	7,0	1-40

¹ Inom parentes antalet propositioner för vilka ej någon bestämd tidpunkt angetts (t. ex. endast "oktober").
² Under sommarupphället avlämnades 19 propositioner av vilka 8 inte hade aviserats i vårens propositionsförteckningar.

Tabell D

Försening i propositionsavlämnandet åren 1971-1979

	År	Antal avlämnade prop.	Antal prop. avlämnade senare än enl. SB:s utspr. eller revid. förteckning	Total försening enligt SB:s utspr. förteckning (dagar)	Total försening enligt SB:s revid. förteckning (dagar)	Gemensnittlig försening för prop. avlämnade senare än enl. SB:s utspr. förteckning (dagar)	Försening har varierat mellan (dagar)
Vårsessionen	1971	117	65	925	124	14,2	1-53
Höstsessionen	1971	64	32	185	-	5,8	1-20
Hela året	1971	181	97	1 110	124	11,4	1-53
Vårsessionen	1972	101	50	645	88	12,9	1-67
Höstsessionen	1972	46	25	201	-	8,0	1-35
Hela året	1972	147	75	846	88	11,3	1-67
Vårsessionen	1973	132	56	829	96	14,6	1-55
Höstsessionen	1973	72	26	200	-	7,7	1-17
Hela året	1973	204	82	1 020	96	12,4	1-55
Vårsessionen	1974	125	66	1 097	351	16,6	1-81
Höstsessionen	1974	63	35	271	-	7,7	1-25
Hela året	1974	188	101	1 368	351	13,5	1-81
Våren ¹	1975 ²	109	47	610	233	13,0	1-58
Hösten ¹	1975 ³	81	41	422	-	10,3	1-45
Hela året	1975	190	88	1 032	233	11,7	1-58
Våren	1976	128	59	844	500	17,2	1-105
Hösten	1976	49	18	126	-	7,0	1-37
Hela året	1976	177	77	970	500	12,6	1-105
Våren	1977	103	44	502	208	11,4	1-41
Hösten	1977	69	26	343	-	13,2	1-45
Hela året	1977	172	70	845	208	12,1	1-45
Våren	1978	109	32	549	298	17,2	1-68
Hösten	1978	77	32	592	-	18,5	1-51
Hela året	1978	186	64	1 122	298	17,5	1-68

Försening i propositionsavlämnandet åren 1971-1979 (forts.)

	Antal avlämnade prop.	Antal prop. avlämnade senare än enl. SB:s urspr. eller revid. förteckning	Total försening enligt SB:s urspr. förteckning (dagar)	Total försening enligt SB:s revid. förteckning (dagar)	Gemensnittlig försening för prop. avlämnade senare än enl. SB:s urspr. förteckning (dagar)	Försening har varierat mellan (dagar)
Våren	143	57	846	239	15,9	1-57
Hösten	67	16	160	-	10,0	1-40
Hela året	210	73	1 006	239	12,9	1-57
Totalt	1971-1979 1 865	800	10 325	2 376	12,8	1-105

1 Sessionindelningen har upphört fr. o. m. 1975.

2 1975 års riksmöte (dvs. t. o. m. 1975-05-31).

3 Del av 1975/76 års riksmöte (t. o. m. 1975-12-31).

Bilaga 6

Antalet författningar i SFS som utkommit från trycket senare än två veckor före ikraftträdandet

<i>Utkom från trycket</i>	<i>Antal författningar</i>
13 dagar före ikraftträdandet	28
12 dagar före ikraftträdandet	62
11 dagar före ikraftträdandet	27
10 dagar före ikraftträdandet	1
8 dagar före ikraftträdandet	5
7 dagar före ikraftträdandet	26
6 dagar före ikraftträdandet	33
5 dagar före ikraftträdandet	49
4 dagar före ikraftträdandet	59
3 dagar före ikraftträdandet	30
2 dagar före ikraftträdandet	20
1 dag före ikraftträdandet	39
1 dag efter ikraftträdandet	2
2 dagar efter ikraftträdandet	8
4 dagar efter ikraftträdandet	4
5 dagar efter ikraftträdandet	1
6 dagar efter ikraftträdandet	7
8 dagar efter ikraftträdandet	1
9 dagar efter ikraftträdandet	2
118 dagar efter ikraftträdandet	1 ¹

¹ Avser SFS 1979:54, lag om beslutanderätt för stiftelse som har bildats för att främja tillkomst och utveckling av tillverkande för tillverkande företag i u-länder.

PM beträffande regeringens utövning av normgivningsmakten

Inledning

1974 års regeringsform (RF) medförde stora förändringar i fråga om normgivningssystemet. Trots detta var avsikten inte att den fördelning av normgivningsmakten mellan riksdag och regering, som i praxis vuxit fram på grundval av 1809 års regeringsform, skulle förändras på något mera genomgripande sätt. De tekniska lösningarna skiljer sig emellertid i hög grad från den äldre regeringsformens. En grundläggande strävan var att ersätta den tidigare praxisregleringen med skrivna bestämmelser.

Regleringen i RF bygger på följande huvudprinciper. Lagstiftningsmakten skall ligga hos riksdagen ensam. Riksdagen skall vara suverän inom hela normgivningsområdet. Regleringen skall garantera att de viktigaste normbesluten fattas av riksdagen.

RF:s regler om normgivningsmaktens fördelning finns huvudsakligen i 8 kap. Dessutom finns det i andra kapitel ett stort antal spridda bestämmelser. Det förutsätts i RF att detaljregleringen av normgivningskompetensens fördelning i betydande utsträckning skall ske i vanlig lag. En närmare redogörelse för systemet lämnas nedan i avsnittet RF:s regler om normgivningsmakten samt i underbilaga 1.

Normgivningsystemet i 1974 års RF började tillämpas den 1 januari 1975. Genom olika beslut därefter har antagits en relativt omfattande följdlagstiftning. Genom denna har normgivningskompetensens fördelning mellan riksdag, regering, förvaltningsmyndigheter och kommuner detaljutformats.

Efter fem års tillämpning av det nya normgivningsystemet har tiden syntts vara mogen att börja utvärdera detta. Har systemet motsvarat förväntningarna och lett till önskade resultat? Eller har den kritik mot huvudprinciperna i systemet, som bl. a. redovisades i flera remissyttranden över grundlagberedningens förslag till författningsreform, visat sig vara berättigad?

Konstitutionsutskottet har hittills i sin i 12 kap. 1 § RF föreskrivna granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning inte närmare tagit upp frågan om regeringens utövning av sin normgivningsmakt enligt RF och enligt riksdagens delegeringsbeslut. Vid årets granskning skall enligt utskottets beslut göras en början i detta hänseende. Undersökningen skall vara av stickprovskaraktär. Den skall begränsas till två departement – kommunikations- och bostadsdepartementen – och avse åren 1978 och 1979. Departementen är slumpvis utvalda. Undersökningens huvudsyfte bör enligt utskottets beslut vara att ge underlag för en bedömning om fördjupade och vidgade undersökningar i ämnet är påkallade.

Undersökningsområdet är i första hand de förordningar som har publicerats i SFS under åren 1978 och 1979 och som har beslutats av regeringen inom bostads- och kommunikationsdepartementen.

Genom denna promemoria redovisas kansliets granskning av ifrågavarande regeringsförordningar.

RF:s regler om normgivningsmakten

I propositionen 1975:8 om följdlagstiftning med anledning av den nya regeringsformens bestämmelser om normgivning lämnas i ett särskilt avsnitt en sammanfattning av regelsystemet i RF om normgivningsmakten. Avsnittet har följande lydelse.

Reglerna i 1974 års RF om fördelningen av normgivningskompetens mellan olika organ, i första hand riksdagen och regeringen, skiljer sig i hög grad från motsvarande regler i 1809 års RF. Avsikten då den nya RF beslutades var emellertid att den kompetensfördelning som hittills har rått och som har utvecklats i praxis skulle i huvudsak gälla också i framtiden (prop. 1973:90 s. 207).

Enligt det centrala stadgandet i 87 § 1 mom. i 1809 års RF skulle bl. a. allmän civil- och kriminallag stiftas av riksdagen gemensamt med konungen. Ur bestämmelserna i 89 § gamla RF kunde utläsas att som ett moment i konungens styrande makt ingick befogenhet att besluta författningar som rörde rikets allmänna hushållning eller grunderna för allmänna inrättningar av alla slag (den s. k. ekonomiska och administrativa lagstiftningen). Av 89 § framgick vidare att Konungen kunde överlämna till riksdagen att gemensamt med honom besluta författningar tillhörande dessa två kategorier.

Den gräns som i praxis kom att dras kring området för den samfällda lagstiftningen kan endast högst ofullständigt härledas ur de regler i 1809 års RF vilka angav de ämnen som måste regleras i denna form. Helt allmänt kan sägas att den praxis, som med tiden stabiliserade sig, till den samfällda lagstiftningens område hänförde bestämmelser som innebar väsentliga ingrepp i medborgarnas frihet och egendom över huvud taget, vare sig dessa bestämmelser var att anse som civil- eller kriminallag i gängse mening eller ej. I fråga om straffrätten innebar detta bl. a. att föreskrifter om mera långvariga frihetsstraff (normalt fängelse mer än sex månader) ansågs vara förbehållna den samfällda lagstiftningen.

Den nya RF:s regler om normgivningsmakten finns samlade i 8 kap. Grundlagsreformen innebär först och främst att den samfällda lagstiftningen försvinner. De centrala delarna av normgivningen läggs hos riksdagen ensam. Riksdagen beslutar föreskrifter i form av *lag*. Huvuddelen av normgivningen i övrigt tillkommer regeringen antingen direkt på grund av bestämmelser i RF eller på grund av delegationsbeslut fattade av riksdagen i lag. Av regeringen beslutade författningar kallas i den nya RF för *förordningar*.

Den nya RF innebär att riksdagen – i motsats till vad som gäller för närvarande – kan besluta föreskrifter inom regeringens hela normgivningsområde utan föregående regeringsinitiativ (8 kap. 14 §). En fråga inom regeringens område som riksdagen på detta sätt har lagt under sig kommer på grund av den formella lagkraftens princip (8 kap. 17 §) att kunna regleras endast av riksdagen så länge lagstiftningen består.

I den nya RF anges ett antal ämnen där normgivningskompetensen i första hand skall ligga hos riksdagen och utövas genom lagstiftning. De viktigaste av de bestämmelser som beskriver detta *primära lagområde* finns i 8 kap. 2, 3 och 5 §§. Genom bestämmelserna i 2 § förs hela den civilrättsliga normgivningen till det primära lagområdet. Bestämmelserna i 3 § innebär att till detta område vidare skall räknas föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Till det primära lagområdet hör med andra ord de för enskilda betungande delarna av den offentliga rätten - bl. a. den statliga beskattningen och straffrätten. Med "ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden" förstås sådana åtgärder från lagstiftarens sida som allmänt anses innebära inskränkningar i enskildas ditillsvarande handlingsfrihet, möjligheter att förfoga över egendom etc. Bestämmelserna i 3 § har utformats på sådant sätt att även en föreskrift, som t. ex. i något hänseende begränsar omfattningen av ett redan föreliggande ingrepp i enskildas förhållanden och därför kan sägas gå i "berättigande" riktning, omfattas av kravet på lagform. I 5 § föreskrivs lagform för viss normgivning som gäller kommunernas ställning. Enligt denna paragraf skall grunderna för ändringar i rikets indelning i kommuner samt grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen bestämmas i lag. I lag skall enligt samma paragraf också meddelas föreskrifter om kommunernas befogenheter i övrigt och om deras åligganden.

Det är tydligt att det primära lagområdet är större än det område som f. n. regleras genom samfällad lagstiftning. Denna utvidgning har skett framför allt genom att viss ekonomisk och administrativ normgivning som hittills har utövats av Kungl. Maj:t har förts över till det primära lagområdet. Detta har åstadkommits bl. a. genom att alla strafföreskrifter har förts in under 3 §. Om man, som förutsattes vid den nya RF:s tillkomst, skall kunna i huvudsak bibehålla nuvarande kompetensfördelning mellan riksdag och regering, blir det därför nödvändigt att återföra en del av vad som faller inom det primära lagområdet till regeringen. En sådan möjlighet öppnas genom bestämmelser om *delegation* av riksdagens primärkompetens till regeringen. De viktigaste av dessa bestämmelser finns i 8 kap. 7 och 8 §§. Reglerna i 7 § avser delegation på den offentliga rättens område. Denna delegationsmöjlighet avser m. a. o. de normgivningsområden som beskrivs i 8 kap. 3 och 5 §§. Inom dessa kan delegation äga rum beträffande följande ämnen: 1. skydd för liv, personlig säkerhet och hälsa, 2. utlännings vistelse i riket, 3. in- och utförelse av varor, av pengar eller av andra tillgångar, tillverkning, kommunikationer, kreditgivning och näringsverksamhet, 4. jakt, fiske samt natur- och miljövård, 5. trafik och ordningen på allmän plats, 6. undervisning och utbildning. Av 8 § framgår att riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om moratorium (anstand med betalningar). Någon annan delegation inom civilrättens område är inte möjlig.

De i 8 kap. 7 § angivna delegationsmöjligheterna är försedda med viktiga begränsningar i två hänseenden. För det första får regeringen aldrig med stöd av ett bemyndigande meddela föreskrifter som begränsar någon av de svenska medborgare tillkommande fri- och rättigheter som beskrivs i 2 kap. 1-3 §§ RF. Undantag har emellertid gjorts för vissa föreskrifter om tystnadsplikt. För det andra får regeringen inte meddela föreskrifter om annan rättsverkan av brott än böter. Riksdagen kan emellertid enligt 7 § tredje stycket i en delegationslag föreskriva t. ex. frihetsstraff för överträ-

delse av föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av delegationen i lagen (blankettstraffstadgande).

Föreskrifter som regeringen har beslutat med stöd av bemyndigande skall enligt 8 kap. 12 § *underställas riksdagen* om riksdagen så bestämmer. Detta gäller även i fråga om bemyndigande enligt andra bestämmelser i RF än de i 8 kap. intagna.

De delar av det primära lagområdet som inte kan öppnas för regeringen genom delegation utgör det *obligatoriska lagområdet*. Hit hör, som redan har nämnts, bl. a. föreskrifter som innebär begränsningar av de i 2 kap. angivna fri- och rättigheterna (med undantag av vissa föreskrifter om tystnadsplikt) samt föreskrifter om annan rättsverkan av brott än böter. Till det obligatoriska lagområdet hör vidare föreskrifter som enligt bestämmelser i grundlag på annat ställe än i 8 kap. 2, 3 och 5 §§ RF skall meddelas genom lag.

Det normgivningsområde som ligger utanför det primära lagområdet kan betecknas som *regeringens primärområde*. Inom detta har regeringen nämligen en direkt på 8 kap. 13 § första stycket 2 grundad behörighet att besluta föreskrifter. Till detta område hör i första hand huvuddelen av den gamla administrativa lagstiftningen. Dit hör också för enskilda berättigande eller i fråga om enskildas rättsställning "neutrala" föreskrifter inom den offentliga rätten, t. ex. bestämmelser i statsbidragsförfattningar.

Regeringen har vidare på grund av 8 kap. 13 § första stycket 1 behörighet att utan särskilt bemyndigande i lag meddela *föreskrifter om verkställighet av lag*. Detta gäller även om lagen ligger inom det obligatoriska lagområdet och verkställighetsföreskrifterna således rör ett ämne som i princip inte får regleras annat än i lagform. Bestämmelsen om verkställighetsföreskrifter får emellertid inte tillämpas på sådant sätt att RF:s övriga kompetensfördelningsregler sätts ur kraft. Det är inte avsett att man skall förfara på så sätt att riksdagen beslutar mycket allmänt hållna lagregler inom det obligatoriska lagområdet som sedan fylls ut av regeringen med "verkställighetsföreskrifter". Jag hänvisar i denna fråga till mina uttalanden i prop. 1973:90 s. 211.

Av 8 kap. 11 § framgår att riksdagen, samtidigt som den bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne, kan medge att regeringen överlåter åt *förvaltningsmyndighet* eller *kommun* (härmed avses i RF både primärkommun och landstingskommun) att meddela bestämmelser i ämnet (*subdelegation*). Riksdagen kan också uppdra direkt åt förvaltningsmyndighet under riksdagen att meddela bestämmelser. Föreskrifterna i 11 § gör det formellt möjligt för regeringen att – efter bemyndigande – delegera vidare hela den normgivningskompetens som den har fått av riksdagen. Vid stadgandets tillkomst förutsatte jag emellertid att subdelegation i allmänhet skulle komma att omfatta endast en del av den normgivningskompetens som regeringen har fått av riksdagen. Såvitt gällde vissa avgifter kunde det dock, yttrade jag, vara ändamålsenligt att regeringen överlämnade beslutanderätten i dess helhet till förvaltningsmyndighet eller kommun. Jag uttalade i sammanhanget vidare att straffbestämmelser aldrig bör subdelegeras.

Jag har i det föregående nämnt att föreskrifter om *skatt till staten* genom bestämmelserna i 8 kap. 3 § förs in under det primära lagområdet. Delegationsreglerna i 8 kap. 7 § gäller inte i fråga om skatt. Riksdagen kan däremot enligt 8 kap. 6 § i viss begränsad utsträckning bemyndiga finans- och skatteutskotten att gemensamt besluta vissa föreskrifter om skatt. I fråga om tullar finns en särskild delegationsmöjlighet enligt 8 kap. 9 §. Detta lagrum

innebär att regeringen efter bemyndigande i lag kan meddela föreskrifter om tull på införsel av vara.

Sådana offentlighetsrättsliga *avgifter* som innebär åligganden för enskilda eller ingrepp i deras ekonomiska förhållanden faller på grund av bestämmelserna i 8 kap. 3 § inom det primära lagområdet. I fråga om sådana avgifter öppnas en delegationsmöjlighet i 8 kap. 9 §. Enligt de där intagna bestämmelserna kan regeringen eller kommun efter riksdagens bemyndigande – givet i lag eller annan form – meddela sådana föreskrifter om avgifter som på grund av 3 § annars skall meddelas av riksdagen. Som jag redan har antytt öppnar bestämmelserna i 8 kap. 11 § också på detta område möjlighet till subdelegation. Föreskrifter om andra statliga avgifter än de nyss angivna hör till regeringens i 8 kap. 13 § angivna kompetensområde.

De författningar som förelåg vid årsskiftet 1974/75 fortsätter självfallet att gälla även efter denna tidpunkt. Detta framgår av p. 6 i övergångsbestämmelserna till 1974 års RF. Enligt nämnda författningsrum äger äldre författning eller föreskrift fortsatt giltighet utan hinder av att den inte har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av den nya RF. Det föreskrivs vidare att ett bemyndigande, som har beslutats av konungen och riksdagen gemensamt eller av riksdagen ensam, får utnyttjas även efter det att den nya RF har trätt i tillämpning, tills riksdagen bestämmer annorlunda.

I *underbilaga 1* återges statsrådsberedningens sammanfattning av normgivningsmakten enligt den nya RF. Redogörelsen ingår i statsrådsberedningens anvisningar för författningsskrivning – den s. k. gröna boken. Den har också intagits i statsrådsberedningens anvisningar för propositionsskrivning – den s. k. röda boken. Det avsnitt i *underbilaga 1* som avser skatter och avgifter (s. 122–123) återfinns endast i sistnämnda anvisningar.

Det bör understrykas att sammanfattningen ovan och i *underbilaga 1* inte beaktar de ändringar som vidtagits i RF genom besluten om vidgat skydd för fri- och rättigheter m. m. 1976 och 1979. 1979 års ändringar, som trädde i kraft den 1 januari 1980, saknar relevans för denna undersökning, som ju är begränsad till förordningar som beslutats dessförinnan.

Återgivandet av statsrådsberedningens sammanfattning har ansetts befogat av två skäl. Sammanfattningen är relativt svaråtkomlig utanför departementen. Den tjänar vidare till ledning för de handläggare som i departementen sysslar med utarbetandet av förslag till regeringsförordningar och styr därför i viss mån detta arbete. Någon anmärkning ur saklig synpunkt mot innehållet i den i *underbilaga 1* återgivna sammanfattningen synes inte befogad. Den återger på ett korrekt sätt reglerna om normgivningsmakten enligt RF.

Följdförfattningar och delegeringsbeslut

Frågan om följdlagstiftning till RF:s normgivningsregler och delegeringsbeslut i samband därmed aktualiserades så snart RF trätt i kraft. Genom prop. 1975:8 framlades en rad förslag i dessa hänseenden. Beträffande arbetet på en *anpassning till den nya RF:s regler om normgivningsmakten* anförde dåvarande justitieministern Lennart Geijer i propositionen följande (s. 40–41):

Det framgår av den redogörelse som jag nyss har lämnat, å ena sidan, att det normgivningsområde, inom vilket enligt nya RF primärt råder krav på lagform, är vidsträcktare än området för samfällad lagstiftning enligt 1809 års RF och, å andra sidan, att avsikten har varit att i huvudsak behålla regeringens nuvarande handlingsmöjligheter. Vid tillkomsten av den nya RF förutsattes som jag har nämnt att de båda ståndpunkterna skulle förenas på så sätt att riksdagen överläter – delegerar – normgivningskompetens till regeringen inom de ramar som RF anger. Det är i första hand delar av Kungl. Maj:ts hittillsvarande s. k. ekonomiska lagstiftningsmakt som genom delegation bör föras tillbaka till regeringens kompetens. Om regeringen inte utrustas med tillräckliga bemyndiganden, kan effekten bli en olycklig försvagning av regeringens styrande funktion, samtidigt som riksdagen belastas med ett växande antal lagstiftningsärenden utan principiell vikt. Lagstiftning om delegation – en principiell nyhet i 1974 års RF – framstår därför som den f. n. angelägnaste uppgiften i arbetet på *anpassning till den nya RF:s bestämmelser om normgivningskompetensen*. Sådan lagstiftning är som nämnts också huvudföremålet för propositionsförslagen. Jag skall i det avsnitt som följer närmare behandla problem som är förknippade med delegationslagstiftningen.

Övergången till den nya RF:s system för normgivning föranleder också andra åtgärder än beslut om delegering. Det är sålunda inte självklart att det för alla fall, där det är möjligt, bör utverkas bemyndiganden som täcker redan gällande regeringsföreskrifter. Vidare framgår av vad jag har sagt förut att långt ifrån alla föreskrifter som primärt hör till riksdagens kompetensområde är delegeringsbara. Jag kan erinra om att till det obligatoriska lagområdet räknas bl. a. regler som begränsar någon av de i RF särskilt angivna fri- och rättigheterna samt bestämmelser om annan rättsverkan av brott än böter. Gällande författningar uppvisar emellertid talrika exempel på föreskrifter av denna typ som har meddelats av regeringen. Skall regeringsförfattningar, för vilka inte bör eller kan utverkas riksdagsbemyndigande, ändras eller upphävas, krävs för framtiden lagbeslut (se dock i det följande om verkan av äldre fullmactsregler). I hittillsvarande lydelse behåller emellertid de äldre föreskrifterna sin giltighet med stöd av övergångsbestämmelserna till RF. Att i längden låta föreskrifterna stå kvar i författning på lägre nivå än lag är å andra sidan enligt min mening knappast godtagbart. Det skulle te sig förvirrande, om författningsbeståndet även efter en lång övergångstid uppvisade inslag från två, principiellt skiljaktiga system för normgivning.

Bland de förslag som jag lägger fram nu finns några som gäller transformation till lag av föreskrifter i regeringsförfattning. Flertalet avser bestämmelser om fängelse eller förverkande med anledning av överträdelse av föreskrift som regeringen meddelar med stöd av ett bemyndigande. Allmänt sett bör emellertid enligt min mening gälla, att frågor om

transformation eller upphävande av regeringsföreskrifter inom lagområdet, vilka inte kommer att tackas av bemyndigande, ges ganska låg prioritet. Arbetet med att inpassa det äldre författningsbeståndet i den nya RF:s systematik är inom vissa områden komplicerat och ganska tidskrävande. Några praktiska olägenheter med en viss tids anstånd föreligger inte. Arbetet bör bedrivas kontinuerligt, men det bör inte få medföra att annat lagstiftningsarbete eftersätts. Inte sällan kan det visa sig lämpligt att göra den behövliga anpassningen i samband med att det regelkomplex i vilket den berörda författningen ingår ses över av andra skäl.

I åtskilliga lagar förekommer bemyndiganden eller andra fullmaktsliknande bestämmelser som tillåter regeringen att besluta föreskrifter inom det obligatoriska lagområdet. Också dessa regler behåller med stöd av RF:s övergångsbestämmelser sin giltighet tills vidare. Lika litet som regeringsföreskrifter inom det obligatoriska lagområdet bör de emellertid bestå under obestämd tid framöver. Vad jag nyss yttrade om arbetet med att se över regeringsförfattningar, som kan tänkas inkräkta på lagområdet, men som inte får stöd genom delegering, bör gälla också genomgången av äldre bemyndiganderegler i lag och lagstiftningsåtgärder med anledning därav.

I propositionen utvecklades vissa allmänna synpunkter på frågan om *delegering av normgivningsbefogenhet*. I dessa delar anförde föredragande departementschefen följande:

Jag har redan framhållit att de förslag till bemyndiganden som jag nu lägger fram inte syftar till att ge regeringen några nya befogenheter. Vad saken gäller är att på vissa områden och inom vissa ramar förse regeringen med kompetens att ändra och att upphäva bestämmelser som f. n. är upptagna i kungörelser eller andra regeringsförfattningar och att besluta nya föreskrifter av samma art.

Det hade naturligtvis varit en fördel att över hela normområdet i ett sammanhang kunna presentera förslag till de bemyndiganden som f. n. förefaller påkallade. Av praktiska skäl har detta emellertid inte varit möjligt eller lämpligt. De nu framlagda förslagen kommer alltså att följas av andra.

En förklaring till att delegationsåtgärderna måste genomföras successivt är att söka i att åtskilliga regeringsförfattningar upptar både föreskrifter som är delegeringsbara och sådana som faller inom det obligatoriska lagområdet. De svårigheter som föranleds av detta tvingar i vissa fall fram en genomgripande omfördelning av författningsstoffet mellan lag och regeringsförfattning. För överväganden härom krävs ytterligar rådrum. På områden där reformer planeras kan det f. ö. vara lämpligt att avvakta en översyn i sakligt hänseende av hela regelkomplexet.

Den nya RF kräver i allmänhet att bemyndiganden för regeringen att besluta föreskrifter skall tas upp i lag. Äldre bemyndiganden i lag behöver givetvis inte förnyas. Något annorlunda ställer sig saken i fråga om äldre bemyndiganden som riksdagen har meddelat på annat sätt än genom författning. Sådana bemyndiganden behåller visserligen sin giltighet i kraft av övergångsbestämmelserna till RF, men de bör efter hand överföras till lag. För att lagstiftningsarbetet inte i onödan skall betungas, bör emellertid uppgiften att lagfästa de ifrågakommande bemyndigandena anstå till ett senare skede av följdarbetet.

De förslag som jag avser att ta upp i detta sammanhang gäller i första hand

bemyndiganden inom olika ämnesområden med stöd av 8 kap. 7 § RF. Sådana bemyndiganden kräver, bortsett från övergångssituationerna, alltid lag. Jag kommer emellertid också att föreslå bemyndiganden med stöd av 8 kap. 9 § andra stycket RF att besluta föreskrifter om offentligt rättsliga avgifter. För sådan delegation är lagformen inte obligatorisk. Frågor om avgiftsdelegation tar jag upp till särskild behandling (avsnitt 5).

Jag skall här efter diskutera vissa problem som är förknippade med utformningen av delegationslagstiftning med stöd av 8 kap. 7 § RF.

En första fråga är vilken lagteknisk form som bör väljas för riksdagens bemyndiganden. En möjlighet kunde vara att samla alla bemyndiganden i en enda delegationslag, något som otvivelaktigt skulle öka överskådligheten på rättsområdet. Jag vill emellertid här erinra om vissa uttalanden från min sida i propositionen med förslag till ny regeringsform (1973:90 s. 209). Uttalandena hade den innebörden att bemyndiganden, som var så allmänt hållna att de inte mycket skilde sig från grundlagstextens beskrivningar av delegeringsbara angelägenheter, inte borde förekomma och att, när fråga var om föreskrifter, där mera väsentliga medborgarintressen kunde beröras, riksdagen tämligen preciserat borde ange de ramar inom vilka regeringen fick röra sig. – Enligt min bedömning skulle bemyndiganden som ingår i en längre uppräknings i en gemensam delegationslag tendera att bli alltför allmänt hållna och därigenom komma i strid med de återgivna motivuttalandena. Det möter nämligen tydliga svårigheter att i en uppräknings av äsyftat slag nå den önskvärda graden av precisering. Jag har bl. a. av nu angivna skäl avvisat tanken på en gemensam delegationslag.

I stället anser jag att det ligger närmast till hands att, där så låter sig göra, föra in bemyndigandena i sådana lagar som innehåller centrala materiella föreskrifter inom ett ämnesområde. Gränsdragningen kring bemyndigandena kan med denna metod lätt få den önskvärda fastheten genom att anknyta till lagens bestämmelser och i den använda begrepp. Bemyndiganden som inte osökt kan placeras i en lag med materiell reglering får föras in i särskilda delegationslagar. Varje delegationslag bör omfatta ett naturligt avgränsat ämnesområde eller flera närbesläktade ämnesområden. I allmänhet bör man räkna med att en och samma delegationslag inte upptar bemyndiganden i fråga om föreskrifter inom skilda departementsansvarsområden. I vissa fall kan det dock visa sig ändamålsenligt att i en bemyndigandelag reglera en normgivningsbefogenhet som är av betydelse för flera eller t. o. m. för samtliga departement. Exempel härför erbjuder de i det följande föreslagna lagarna om tystnadsplikt för offentliga funktionärer och om bemyndigande att meddela föreskrifter om in- och utförelse av varor.

Vilka handlingsramar som skall ges regeringen i bemyndigandena får avgöras från fall till fall. Jag vill här i första hand hänvisa till mina i det föregående omnämnda uttalanden i grundlagsärendet. Av avgörande betydelse är självfallet i vilken grad och i vilken omfattning som föreskrifter, meddelade med stöd av bemyndigandet, kan gripa in i intressen som framstår som väsentliga från medborgarnas synpunkt. Vid utformningen av bemyndigandena bör helt naturligt vägledning också kunna hämtas från innehållet i de författningar som regeringen hittills har ansetts behörig att besluta.

I sammanhanget vill jag framhålla att systemet med bemyndiganden för regeringen att besluta föreskrifter inom vissa områden inte bör leda till att den ordningen slopas att regeringen i vissa fall inhämtar riksdagens yttrande över förslag i fråga som avses bli reglerad i ny regeringsförfattning eller över ifrågasatta ändringar i äldre regeringsförfattningar. Den nya RF hindrar inte

att detta i praxis utbildade förfarande alltjämt tillämpas (prop. 1973:90 s. 322). Regeringen bör enligt min mening i väsentligen samma omfattning som f. n., och oavsett att den har stöd i ett bemyndigande, inhämta riksdagens yttrande, innan den beslutar föreskrifter som innebär principiell avvikelse från vad som tidigare har gällt eller som annars är av särskilt intresse. Författningstexten behöver inte underställas riksdagen i sådana fall. Den angivna metoden möjliggör en smidig och ändamålsenlig arbetsfördelning mellan riksdag och regering. Jag vill också erinra om att många regeringsföreskrifter under alla omständigheter så till vida är beroende av ställningstagande från riksdagen som de grundar sig på riksdagens anslagsbeslut och de villkor för anslagens utnyttjande som riksdagen därvid har ställt upp.

Tekniskt bör ämnesbemyndigandena utformas utan att de i 8 kap. 7 § första stycket RF angivna punkterna eller de i punkterna använda ämnesbeskrivningarna direkt återopas i lagtexten. Under alla omständigheter måste bemyndiganden i lag tolkas mot bakgrund av RF:s delegationsregler.

Skilda delegationsbestämmelser som anger regeringens normgivningsrätt genom att beskriva visst eller vissa ämnen kan komma att få delvis samma tillämpningsområden. I de flesta fall torde några tolkningssvårigheter inte uppkomma. Jag vill emellertid framhålla att det av allmänna grundsatser torde följa att exempelvis en delegationsföreskrift som kompletterar en materiell lag i viss angelägenhet har företrädare framför en mera allmän regel i en fristående delegationslag. Den senare lagen kan alltså inte återopas till stöd för kompetens för regeringen att besluta föreskrifter som enligt delegationsregeln i den materiella lagen får anses ha förbehållits riksdagens beslutanderätt. Jag vill i tydlighetens intresse tillägga, att regeringen naturligtvis inte kan utnyttja ett bemyndigande för beslut om föreskrifter som kommer i strid med materiell reglering i lag. Detta följer av den formella lagkraftens princip (8 kap. 17 § RF).

En för den praktiska tillämpningen betydelsefull fråga är vilka medel för genomförandet av en reglering som ställs till förfogande genom ett ämnesanknutet bemyndigande.

Av 8 kap. 7 § tredje stycket RF framgår att ett bemyndigande enligt paragrafen inte medför rätt att, utom i fråga om tystnadsplikt för offentliga funktionärer, meddela föreskrifter som innebär inskränkning i de fri- och rättigheter som särskilt anges i RF. Inte heller får bemyndigande utnyttjas för att meddela föreskrifter om annan rättsverkan av brott än böter. Dessa direkt i grundlag uppställda begränsningar, som i jämförelse med gällande rätt inte obetydligt inskränker regeringens normgivningsbefogenhet, behöver givetvis inte upprepas i varje bemyndigande. Av regeringen beslutade författningar innehåller f. n. ofta bestämmelser om fängelsepåföljd eller om förverkande med anledning av straffbart åsidosättande av författningens föreskrifter. Inte sällan föreligger ett behov att för framtiden dels behålla redan gällande sanktioner, dels låta regeringen föreskriva de kanske mycket detaljerade handlingsreglerna inom området. I sådana fall måste den i 8 kap. 7 § sista meningen RF anvisade utvägen med s. k. blankettstraffbud i lag anlitas. Sådana straffbud har knutits till vissa av de i det följande föreslagna bemyndigandena.

Om alltså regeringen inte själv kan föreskriva fängelse eller förverkande med anledning av brott mot föreskrift som den meddelar i kraft av ett bemyndigande, är den däremot oförhindrad att bestämma om böter som påföljd. Regeringen bör också kunna förena föreskrifterna med annan

sanktion som inte kommer i konflikt med 8 kap. 7 § tredje stycket RF, t. ex. vitespåföljd. Det står enligt min mening klart att nu nämnda befogenheter tillkommer regeringen utan att de särskilt behöver omnämnas i riksdagens bemyndigande.

Nära samband med den nu diskuterade frågan har spörsmålet huruvida ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § första stycket att meddela föreskrifter inom visst ämnesområde inbegriper rätt att – utan att det framgår särskilt – besluta om tystnadsplikt för offentliga funktionärer med stöd av 8 kap. 7 § andra stycket RF. Formuleringen av 8 kap. 7 § tredje stycket första meningen ger närmast vid handen att frågan kunde besvaras jakande. Det är emellertid att märka att tystnadsplikt innebär en inskränkning i en medborgerlig rättighet. Det vore mindre tillfredsställande om åläggande härom kunde meddelas av annan än riksdagen utan att beslutsbefogenheten är öppet angiven i riksdagsbemyndigande. Jag har på grund härav utformat delegationsreglerna i den föreslagna lagen om offentliga funktionärens tystnadsplikt med tanke på att de – bortsett från fall då uttryckligt bemyndigande ges i annan lag – uttömmande skall ange när regeringen kan besluta föreskrifter om tystnadsplikt. Ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § första stycket RF att meddela föreskrifter i visst ämne bör alltså i och för sig inte anses inkludera befogenhet att ålägga tystnadsplikt.

Den genomgång av gällande författningar, som har föregått de förslag jag nu för fram, har visat att det ganska regelmässigt föreligger ett behov av att låta regeringen överlåta till underlydande förvaltningsmyndighet att besluta närmare föreskrifter i hänseenden som omfattas av delegation till regeringen. Det är endast undantagsvis möjligt att i bemyndigandet ange villkor för sådan subdelegation eller att begränsa subdelegationsrätten till att gälla viss bestämd myndighet. Det torde i regel få ankomma på regeringen att under parlamentariskt ansvar avgöra vilken normgivningsrätt som bör anförtros förvaltningsmyndighet. Förvaltningsmyndigheten bör i allmänhet få i uppdrag endast att besluta föreskrifter som mera i detalj fyller ut vad regeringen har föreskrivit. Som jag framhöll när jag lade fram förslaget till ny RF (prop. 1973:90 s. 320) bör straffbestämmelser inte bli föremål för subdelegation.

Lagbeslut om bemyndiganden att meddela föreskrifter har ansetts böra anstå till 1975 års riksmöte. Det är nämligen högst tveksamt, om riksdagen skulle ha varit konstitutionellt behörig att, på det sätt jag nu föreslår, delegera normgivningsmakt under tid då 1809 års RF allttjämt var tillämplig. Det är emellertid angeläget att de beslut om bemyndiganden som riksdagen fattar med anledning av förslagen får träda i tillämpning snarast möjligt.

Beträffande *bemyndiganden att besluta om avgifter* anförde dåvarande justitieministern följande:

Som jag har nämnt i det föregående innebär regleringen i 8 kap. RF att föreskrifter om sådana offentligrättsliga avgifter som medför åligganden för enskilda eller ingrepp i deras ekonomiska förhållanden hör till det primära lagområdet men att riksdagen genom lag eller i annan form kan överlåta beslutanderätten till regeringen. Avgifter som inte har den angivna, ingripande karaktären kan bestämmas av regeringen direkt med stöd av RF. Angående gränsdragningen mellan de två kategorierna av avgifter samt mellan skatt och avgift vill jag hänvisa till uttalandena i prop. 1973:90 s. 218 f.

Inom den offentliga sektorn utgår ett stort antal avgifter för vitt skilda ändamål. Vid tillkomsten av den nya RF förutsatte jag att delegation inom avgiftsområdet skulle komma till stånd i inte obetydlig omfattning och i enkla former. I syfte att skaffa underlag för förslag till delegation i fråga om avgifter har regeringen uppdragit åt riksrevisionsverket att inventera förekommande avgifter.

Inventeringen visar att avgiftssättningen i vissa fall har reglerats direkt i lag eller annan av riksdagen beslutad författning. Till denna kategori hör överlastavgifter enligt lagen (1972:435) om överlastavgifter, skattetillägg och förseningsavgifter enligt skatteförfattningar, restavgift enligt uppbördslagen (1953:272) samt avgifter enligt lagen (1967:340) med vissa bestämmelser om prisreglering på jordbrukets område och lagen (1974:226) om prisreglering på fiskets område. Någon ändring av gällande ordning för beslut om föreskrifter om nu äsyftade avgifter är självfallet inte aktuell.

Övervägande antalet föreskrifter om avgifter har emellertid bestämts av regeringen eller underlydande myndighet. Genomgången har visat att flertalet av dessa avgifter får anses falla under regeringens direktkompetens enligt nya RF. Till denna kategori är att räkna – utöver vad jag nämnde i prop. 1973:90, nämligen taxor för de affärsdrivande verken och avgifter som erlaggs för tjänster av s. k. uppdragsmyndigheter – exempelvis avgifter för register- och statistikbearbetningar, för datamaskinbearbetningar och för anslutning till datamaskin, inträdesavgifter vid museer m. m., ersättningar för polismyndighets kostnad för hittegods och ersättning för förfrågningsunderlag vid upphandling i byggnadsärenden. Genomgående rör det sig om avgifter som utgör rimligt vederlag för en frivilligt ianspråktagen prestation. Jag vill här erinra om att, enligt uttalande som jag gjorde i prop. 1973:90, vid bedömningen av om vederlaget är rimligt avgiftssättningen inom ett verksamhetsområde bör ses som en helhet.

I åtskilliga fall har visserligen regeringen eller annan myndighet beslutat om avgift inom lagområdet, men beslutet har kunnat stödjas på ett bemyndigande av riksdagen. Sålunda har, för att ta ett par exempel, avgiftssättning enligt kungörelsen (1967:850) om bankaktiebolags bidrag till bestridande av kostnader för banksinspektionens verksamhet stöd i lagen (1955:183) om bankaktiebolag, avgiftsföreskrifterna i kungörelsen (1959:482) om bidrag från försäkringsanstalter och understödsföreningar till kostnaden för försäkringsinspektionen stöd i bl. a. lagen (1948:433) om försäkringsrörelse och lagen (1972:262) om understödsföreningar samt en avgiftsregel i kungörelsen (1971:284) om arbeten av guld, silver eller platina stöd i lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina.

Av påträffade avgiftsbestämmelser som har beslutats av regeringen återstår härefter ett förhållandevis begränsat antal som faller inom lagområdet men som, såvitt framgår, saknar stöd i riksdagsbemyndigande. Några av dessa föreskrifter kommer att täckas genom uttryckliga bestämmelser i den lagstiftning om normgivningsrätt för regeringen i fråga om vissa ämnen som jag föreslår i det följande med hänvisning till 8 kap. 7 § första stycket RF. I enlighet med vad jag förut har uttalat om kompetensfördelningen på avgiftsområdet bör emellertid regeringen behålla sin beslutsbefogenhet också med avseende på övriga ifrågavarande föreskrifter.

En möjlighet skulle vara att i en särskild delegationslag ge övergripande regler om när regeringen är berättigad att besluta om avgifter som hör till lagområdet. De avgifter för vilka bemyndigande nu bör inhämtas är

emellertid av så disparat natur att de inte gärna låter sig föras in under en gemensam beskrivning med anspråk på en hållfast och meningsfull avgränsning. Jag är därför inte beredd att nu föreslå en allmänt hållen lagreglering av regeringens beslutanderätt på avgiftsområdet. I stället förordar jag att bemyndigande inhämtas från riksdagen beträffande de avgifter som berörs. Dessa avgifter har, med uppgift om de författningar i vilka de f. n. är reglerade, tagits upp i en förteckning, som torde få fogas som *bilaga 1* till detta protokoll.

Av administrativa skäl är det ofta nödvändigt att regeringen efter prövning i varje särskilt fall överlåter beslutanderätt i fråga om avgifter till förvaltningsmyndighet. Det nyss nämnda bemyndigandet bör därför kompletteras med ett medgivande till subdelegation.

Jag vill slutligen anmäla att chefen för finansdepartementet kommer att föreslå att regeringen uppdrar åt riksrevisionsverket att föra register över förekommande offentligrättsliga avgifter. Registret skall innehålla uppgifter om vilken instans som får besluta föreskrifter om avgiften och på vilken grund det sker. Uppdrag bör vidare ges åt vederbörande myndigheter att meddela riksrevisionsverket när ändring sker i detta avseende eller när avgiftsättningen i övrigt inom myndighetens område ändras. Syftet med dessa uppdrag är att få till stånd ett aktuellt register över förekommande avgifter.

Riksdagen (KU 1975:10, rskr 62) avslag ett i propositionen framlagt förslag till lag om offentliga funktionärers tystnadsplikt men godtog propositionen i övrigt.

Nedan skall särskilt behandlas de väsentligaste av de delegeringsbeslut m. m. som riksdagen fattat med avseende på verksamhetsområdena för de båda departement som uppmärksammas i denna undersökning, nämligen kommunikations- och bostadsdepartementen.

Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Enligt departementsförordningen (1963:214) ankommer det på kommunikationsdepartementet att handlägga följande lagstiftningsärenden:

Lagstiftning angående vägar, vägtrafik, sjöfart och luftfart med undantag av lagstiftning av civillags natur i transporträttsliga frågor och av annan lagstiftning om straff för vissa trafikbrott än som avser värdslöshet i trafik, hindrande av trafik och olovlig körning; lagstiftning angående arbetstid på fartyg, säkerheten på fartyg och åtgärder mot vattenförorening från fartyg; lagstiftning angående förbud mot rundradiosändning på öppna havet;

Ärenden angående förordningar skall handläggas av departementet inom följande områden:

Ärenden rörande

järnvägar, spårvägar och tunnelbanor, postkommunikationer, postgiro samt tele- och radiokommunikationer, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement:

vägar, broar och färjor, vägtrafik dock ej vägtransport av farligt gods, samt kommunikationsväsendet i övrigt till lands;

bidrag till kollektiv persontrafik:

fraktbidrag:

överlastavgift:

sjöfart, kanaler, farleder och hamnar, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement: säkerheten på fartyg: åtgärder mot vattenförorening från fartyg: befäl på handelsfartyg och fiskefartyg: anställning och mönstring av sjömän, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement: arbetstid på fartyg: skeppsmätning: sjökarteverksamhet: lotsning: fyrar: sjöräddning: statens isbrytarverksamhet:

särskild undersökningskommission vid sjöolyckor:

luftfart:

transport- och trafikforskning, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement:

geotekniska undersökningar:

meteorologiska och hydrologiska undersökningar:

radioväsendet, dock icke andra ärenden angående rundradioverksamhet än sådana som avse distribution av radioprogram med undantag av anvisande av medel för investeringar i rundradioanläggningar eller som avse föreskrifter om användning av mottagare eller avse uppbörd och förvaltning av avgifter för samt anmälningsskyldighet angående innehav av mottagare:

mark och byggnader för postverket, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, sjöfartsverket och luftfartsverket, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement.

På kommunikationsdepartementets område har de flesta bemyndigandena samlats i lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer. Lagen har – efter ändringar år 1978 – följande lydelse:

1 § Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3 eller 5 § regeringsformen, om föreskrifterna gäller

1. befordran i spårbunden trafik som är avsedd för allmänheten.

2. sådan befordran i vägtrafik som ombesörjes av järnvägsföretag till komplettering av eller som ersättning för järnvägsbefordran som avses under 1,

3. säkerheten i spårbunden trafik eller ordningens upprätthållande i samband med sådan trafik,

4. postbefordran eller telekommunikationer.

5. rätt att driva sjöfart inom Sveriges sjöterritorium med utländskt fartyg.

6. trafikregler eller säkerhetsanordningar för sjötrafiken inom Sveriges sjöterritorium eller för sjötrafiken med svenska fartyg, sjöflygplan och svävare utanför Sveriges sjöterritorium.

7. skeppsmätning.

8. trafik på väg eller i terräng.

9. fordons beskaffenhet och utrustning.

10. registrering eller annan kontroll av fordon.

Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om avgifter för granskning eller kontroll enligt bestämmelse som avses i första stycket 3, 9 eller 10. Regeringen bemyndigas också att besluta föreskrifter om fyravgifter och farledsvaravgifter samt om avgifter för skeppsmätning.

2 § Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter som avses i 1 §. Regeringen får vidare överlåta åt kommun att meddela föreskrifter som avses i 1 § första stycket 8.

Frågan om normgivningsbefogenheter inom det ämnesområde som gäller trafik, transporter och kommunikationer behandlades relativt utförligt i lagens motiv (prop. 1975:8 s. 73-75). Med hänsyn till frågans betydelse för denna undersökning intas nedan dessa motiv i sin helhet:

Inom det ämnesområde som gäller trafik, transporter och kommunikationer återfinns det nuvarande beståndet av offentlighetsrättsliga föreskrifter till ganska stor del i författningar som har beslutats av regeringen. I viss utsträckning innebär föreskrifterna i dessa författningar alliganden för enskilda eller avser i övrigt ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. I samma mån faller de enligt nya RF inom det primära lagområdet. Å andra sidan medger grundlagen i vid omfattning att normgivningsrätt på området överläts till regeringen. I 8 kap. 7 § första stycket RF nämns sålunda som delegeringsbara ämnen både kommunikationer (punkt 3) och trafik (punkt 5).

Bemyndiganden på kommunikationsväsendets område finns i en del fall i lag men har också meddelats i annan form. Bemyndiganden av detta senare slag behåller enligt punkt 6 i övergångsbestämmelserna till RF sin giltighet tills vidare. Som jag har framhållit förut (avsnitt 4), bör en överflyttning av dessa bemyndiganden till lag anstå till senare tidpunkt.

I en del fall saknar emellertid regeringsförfattningar om trafik, kommunikationer m. m., vilka hör till det primära lagområdet enligt nya RF, stöd av ett riksdagsbemyndigande. Vissa av dessa författningar bör upphöjas till lag, eftersom de helt eller till betydande del rör frågor som är att hänföra till det obligatoriska lagområdet och som alltså inte är delegeringsbara. Av denna anledning föreslår jag i det följande (se avsnitten 6.8 och 6.9) lagstiftning i två fall. Andra regeringsföreskrifter bör erhålla stöd genom bemyndigande som upptas i en redan befintlig lag, till vilken föreskrifterna i fråga har anknytning. Jag föreslår i detta sammanhang att bemyndiganden införs i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg (avsnitt 6.6) och i lagen (1972:275) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg (avsnitt 6.7). Härfter återstår en grupp författningar som i princip alljämt bör falla under regeringens normgivningskompetens men beträffande vilka det erforderliga riksdagsbemyndigandet inte naturligen kan placeras i någon existerande lag. Jag förordar att vissa av dessa delegationsföreskrifter, som alltså har det gemensamt att de gäller frågor om trafik, transporter och kommunikationer, sammanförs till en särskild lag.

Den föreslagna delegationslagen upptar två paragrafer. I 1 § anges de frågor som kan bli föremål för delegering.

I första stycket punkterna 1, 2 och 4 avses bl. a. föreskrifter i fråga om befordran med järnväg (i vissa fall bil), postbefordran och utnyttjande av telekommunikationsnätet som finns i järnvägstrafikstadgan (1966:202), allmänna poststadgan, telegrafreglementet (1959:582) och telefonreglementet (1963:18) och som i vissa delar torde vara att hänföra till det primära lagområdet. Vidare avses bemyndigandet omfatta bestämmelser om postmonopolet, jämför kungörelsen (1947:175) angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m. m.

Med bemyndigandet i p. 3 åsyftas bestämmelser av bl. a. det slag som finns i kungörelsen (1967:604) om tillsyn över enskilda järnvägar, spårvägar och tunnelbanor.

Bestämmelser som avses i p. 5 finns f. n. i förordningen den 10 november 1724 angående De Främmandes Fahrt på Sverige och Finland och i förklaringen den 28 februari 1726 över denna förordning. Enligt kungörelsen (1974:235) om tillstånd till sjöfart i inrikes trafik med utländskt fartyg prövas fråga om undantag i visst fall från det i nämnda författningar meddelade förbudet mot sjöfart i inrikes trafik med utländskt fartyg av sjöfartsverket.

I p. 6 avses bl. a. föreskrifter av det slag som återfinns i sjötrafikförordningen (1962:150), sjötrafikkungörelsen (1962:267), lots- och fyrkungörelsen (1970:698) och i de författningar som har utfärdats om trafiken på rikets kanaler. Riksdagen har dock vid behandlingen av sjötrafikförordningen förbehållit sig rätt att besluta i frågor om ansvar för vardslöshet i sjötrafik och obehörigt avlägsnande från olycksplats (4 §) samt om utvidgning av länsstyrelses befogenhet att utfärda lokala sjötrafikföreskrifter (5 §). Eventuella förslag till ändringar i dessa avseenden får därför underställas riksdagen, utan att riksdagen för den skull torde behöva besluta om själva författningstexten i nämnda paragrafer. Det kan tilläggas att både sjötrafikförordningen och sjötrafikkungörelsen innehåller straffbestämmelser med fängelse i straffskalan. Dessa straffbestämmelser bör, i den mån fängelsepåföljden skall behållas, transformeras till lag. Det har emellertid varit möjligt att i detta sammanhang lägga fram förslag härom. Frågorna övervägs inom kommunikationsdepartementet. Bemyndigandet under p. 6 medför givetvis inte rätt för regeringen att meddela föreskrift som ger ändrat innehåll åt förordningens eller kungörelsens regler om fängelsestraff (8 kap. 7 § tredje stycket RF).

Bestämmelser som avses i p. 7 finns f. n. i kungörelsen (1954:550) angående skeppsmätning.

Enligt den nyss nämnda kungörelsen (1967:604) om tillsyn över enskilda järnvägar, spårvägar och tunnelbanor kan ersättning utgå för granskning, avsyning, besiktning eller kontroll som har föranletts av bestämmelse i kungörelsen. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på de bestämmelser om skyldighet att erlägga fyravgift som är upptagna i fyravgiftskungörelsen (1970:702) och på de föreskrifter om avgifter för skeppsmätning som återfinns i kungörelsen (1954:550) angående skeppsmätning. De nu nämnda avgifterna, som får anses falla inom lagområdet, anknyter till fråga som har angetts i första stycket under punkt 3, punkt 6 respektive punkt 7. Jag föreslår att i paragrafens andra stycke upptas en bestämmelse, varigenom regeringen bemyndigas att också i fortsättningen besluta om de ifrågakvarande avgifterna.

I 2 § föreslås en föreskrift om subdelegation.

Lagen innehöll från början inte något bemyndigande att meddela föreskrifter om vägtrafik. Regeringen hade här tidigare, inom ramen för den ekonomiska och administrativa lagstiftningsmakten och med stöd av 1970 års principbeslut om formerna för väglagstiftningen (prop. 1970:171, 3LU 1970:88, rskr 1970:398), i stor utsträckning beslutat utan att höra riksdagen. Principbeslutet hade av regeringen uppfattats som ett bemyndigande enligt p. 6 i övergångsbestämmelserna till RF (jfr prop. 1977/78:81, s. 60 och 62).

Kritik mot denna uppfattning har framförts bl. a. av H. Strömberg i Förvaltningsrättslig Tidskrift 1976 s. 72. Uttryckligt bemyndigande genom lag lämnades genom ändring i bemyndigandelagen 1978 (prop. 1977/78:81, TU 1977/78:20, rskr 1977/78:226). Därvid tillkom bemyndigandena 8–10 i 1 §. Dessa avsåg normgivningsbefogenheter när föreskrifterna gäller trafik på väg eller i terräng (8), fordons beskaffenhet och utrustning (9) samt registrering eller annan kontroll av fordon (10). I motiven underströks att riktlinjer för reformer av större principiell betydelse bör underställas riksdagen, varvid riksdagen dock inte skall behöva ta ställning till den mera detaljerade författningsutformningen (prop. s. 60, TU s. 17).

Beträffande luftfart och luftfartyg finns omfattande normgivningsbemyndiganden för regeringen i luftfartslagen (1957:297). I åtskilliga fall medges subdelegering till luftfartsverket. (Lagen är senast omtryckt i SFS 1979:643.)

Vidare har riksdagen bemyndigat regeringen att besluta föreskrifter om nedan angivna avgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1975:8, KU 1975:10, rskr 1975:62):

Bilregisternämnden

Avgifter enl. bilregisterkungörelsen (1972:599).

Statens trafiksäkerhetsverk

Avgifter enl. kungörelsen (1972:648) om taxa för statens trafiksäkerhetsverk.

Statens vägverk

Ersättning enligt kungörelsen (1952:793) angående statsbidrag till enskild väghållning.

Avgifter för exportvagnsförteckning och exportvagnsskylt enl. kungörelsen (1964:39) med vissa bestämmelser om personbil som för tillfälligt brukande i riket här förvärfvas av utomlands bosatt person (exportvagnskungörelse).

Avgifter för internationellt tillståndsbevis eller internationellt körkort enl. kungörelsen (1930:371) med anledning av Sveriges tillträde till den i Paris den 24 april 1926 undertecknade internationella konventionen rörande automobiltrafik.

Avgifter för registreringsbevis för motorfordon eller för internationellt körkort enl. kungörelsen (1952:520) med anledning av Sveriges tillträde till den i Genève den 19 september 1949 undertecknade konventionen rörande vägtrafik.

År 1978 vidgades avgiftsbemyndigandena genom ändringen i lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer. Då tillkom en allmän rätt för regeringen att meddela föreskrifter om avgifter för granskning eller kontroll enligt bestämmelser om fordons beskaffenhet eller utrustning samt om registrering eller annan kontroll av fordon. Regeringen bemyndigades också att besluta föreskrifter om fyravgifter och farledsvaruavgifter samt om avgifter för skeppsmät-

ning.

Bemyndigandena medger att regeringen överlåter åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser om sådana avgifter som avses med bemyndigandena.

Bostadsdepartementets verksamhetsområde

Enligt departementsförordningen (1963:214) handläggs inom bostadsdepartementet följande lagstiftningsärenden:

lagstiftning angående planläggning av markanvändning och bebyggelse; lagstiftning angående byggnadsväsendet med undantag av expropriationslagstiftning; lagstiftning angående kommunala åtgärder för att främja bostadsförsörjningen samt angående bostadssanering;

På departementet ankommer vidare att handlägga ärenden angående förordningar inom följande områden:

Ärenden rörande
bostadsväsendet, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement;
bostadsbidrag för barnfamiljer m. m.;
byggnadsväsendet;
byggnadsforskning, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement;
planläggning av markanvändning och bebyggelse;
allmänna samlingslokaler;
expropriation enligt 2 kap. 1 och 11 §§ expropriationslagen eller expropriation enligt 2 kap. 4 § samma lag, om expropriationen sker för att bereda utrymme åt verksamhet vars lokalisering prövas enligt 136 a § byggnadslagen;
tillstånd till förköp enligt 9 § förköpslagen;
tillämpning av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, i den mån sådana ärenden ej ankomma på annat departement;
tillämpning av lagen om äganderättsutredning och legalisering;
lantmäteriväsendet; kartväsendet.

RF innehöll ursprungligen inte någon bestämmelse som gav riksdagen möjlighet att delegera kompetens att meddela föreskrifter som rör markanvändning och byggande. En sådan tillkom genom 1976 års ändringar i RF i samband med utbyggnaden av skyddet i grundlag för fri- och rättigheter. 8 kap. 7 § första stycket 3 kompletterades då med normgivningsämnet "utformning av byggnader, anläggningar och bebyggelsemiljö".

Ändringen motiverades i prop. 1975/76:209 på följande sätt:

I byggnadsstadgan (1959:612) finns vid sidan av för den enskilde mycket betydelsefulla regler angående planläggning, dispens och byggnadslov även en rad föreskrifter om byggande av mera detaljbetonat slag. Dessa kompletteras av föreskrifter som meddelas av statens planverk och fastställs

av regeringen och som finns intagna i Svensk byggnorm 1975 (SBN 1975). Före 1974 års grundlagsreform meddelades visserligen bestämmelserna i byggnadsstadgan i allmänhet efter riksdagens hörande vilket hade sin grund i att stadgan innehåller sådana mera ingripande föreskrifter som jag nyss har nämnt. För den mera detaljbetonade regleringen av byggandet torde däremot något behov av riksdagens medverkan i allmänhet inte föreligga. Det har heller inte förekommit att föreskrifterna i SBN har underställtts riksdagen.

Det kan i fråga om byggandet uppkomma behov av en så skyndsam och detaljbetonad normgivning att ett undantagslöst krav på lagform framstår som mindre ändamålsenligt. Visserligen kan behovet av delegation i viss utsträckning beaktas inom ramen för en del av de i 7 § första stycket uppräknade ämnena. Sålunda kan säkerhets- och hygienföreskrifter anses röra skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa, medan vissa andra föreskrifter angående byggandet kan falla inom ramen för naturvård eller miljövård. Som exempel på föreskrifter, som enligt gällande regler däremot inte kan delegeras, kan nämnas sådana som rör hushållningen med energi eller som tar sikte på trevnad eller bekvämlighet i byggnader eller ett värdat utseende hos bebyggelse. Det är också tveksamt om sådana föreskrifter som avser att tillgodose kulturvårdssynpunkter faller inom det delegeringsbara området.

Inom bostadsdepartementet pågår f. n. arbete med en ny byggnadslagstiftning. Detta arbete avses utmynna i ett förslag till lag om markanvändning och byggande. Avsikten är vidare att i möjligaste mån ta in byggnadsstadgans mera detaljbetonade regler om byggande samt föreskrifterna i SBN 1975 i en eller flera regeringsförfattningar. Det föreligger mot bakgrund härav ett stort praktiskt behov av att öppna en möjlighet till delegering av kompetens att meddela sådana föreskrifter till regeringen. Vad som bör vara delegeringsbart är dels föreskrifter om de egenskaper som skall krävas hos byggnader och andra sådana anläggningar, dels föreskrifter om utformningen av byggnadernas och anläggningarnas omgivning, bebyggelsemiljön.

I sitt av riksdagen godkända betänkande (KU 1975/76:56 s. 41) underströk konstitutionsutskottet att riksdagen vid begagnande av denna delegationsmöjlighet kan och bör närmare precisera de befogenheter som regeringen skall erhålla på ifrågakvarande område. Enligt utskottet var det självfallet inte avsett att delegering skall omfatta annat än befogenheter att meddela detaljbetonade föreskrifter.

Den nya delegationsmöjligheten har hittills aldrig utnyttjats.

I övrigt synes normgivningsbemyndiganden från riksdagen som direkt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde endast föreligga inom ett snävt avgränsat område. De bemyndiganden som finns tar sikte på föreskrifter om lyft- eller transportanordningar samt portar och liknande anordningar.

Lagen (1977:484) med bemyndigande att meddela föreskrifter om hissar och andra lyft- eller transportanordningar avsåg att fylla en lucka i de bemyndiganden regeringen erhållit av riksdagen på kontroll- och tillsynsområdena (se prop. 1976/77:125 s. 83-84, NU 40, rskr 345). Lagen utbyggdes senare med motsvarande bemyndiganden avseende jämväl portar och liknande anordningar (prop. 1977/78:50 s. 124-126, CU 6, rskr 72).

Enligt lagen i dess nuvarande lydelse bemyndigas regeringen att i fråga om dels hissar och andra lyft- eller transportanordningar, dels portar och liknande anordningar meddela föreskrifter som gäller utförande, användande, besiktning eller tillsyn eller som i övrigt är pakallade från säkerhetssynpunkt. Vidare bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om avgifter för kontrollverksamhet m. m. i detta sammanhang. Regeringen får i sin tur ge motsvarande bemyndiganden till förvaltningsmyndighet. Vidare kan regeringen överlåta åt kommuner att meddela föreskrifter om avgifter.

Bemyndigande att meddela föreskrifter medför inte rätt att genom förordning begränsa det skydd i övrigt som enligt 2 kap. RF gäller för grundläggande fri- och rättigheter m. m. (med undantag endast för åläggande om tystnadsplikt enligt 8 kap. 7 § 7 och föreskrift att lag-om rättighetsbegränsning skall börja eller upphöra att tillämpas enligt 8 kap. 10 §). Regeringen kan därför inte med stöd av bemyndigande meddela föreskrift som medger t. ex. husrannsakan eller liknande intrång (2 kap. 6 § RF).

Vid granskningen har konstaterats att regeringen trots det anförda i ett fall har meddelat en föreskrift som innebär tillåtelse till intrång som får anses falla inom det skydd som 2 kap. 6 § RF ger.

Detta har skett i förordningen (1979:210) om maskindrivna portar m. m. Förordningen går tillbaka på riksdagens bemyndigande i den nyssnämnda lagen 1977:484. Enligt 10 § i förordningen har byggnadsnämnden rätt att få tillträde till en fastighet, byggnad eller anläggning, om det behövs för tillsyn av en maskindrivna port. Genom denna tillträdesrätt för ett offentligt organ begränsas det i 2 kap. 6 § RF stadgade skyddet mot husrannsakan och liknande intrång. Sådan begränsning får emellertid enligt 2 kap. 12 § RF endast göras genom lag.

Undersökningsområdet

Som redan angetts omfattar den nu företagna undersökningen endast en i hög grad begränsad del av författningsmaterialet efter RF:s ikraftträdande. Två departements verksamhetsområden har genomgått vad gäller normgivningen under två år. Departementen – kommunikations- och bostadsdepartementen – är som tidigare nämnts slumpvis utvalda. Åren 1978 och 1979 har valts för att få en så aktuell bild som möjligt.

Granskningen har omfattat författningar som intagits i SFS något av åren 1978 och 1979 och som utfärdats inom kommunikations- och bostadsdepartementen. I de fall då författningarna inneburit ändringar i tidigare beslutade författningar har endast ändringarna granskats, alltså inte författningen i sin helhet. Granskningens tyngdpunkt har legat på de av regeringen beslutade författningarna, förordningarna. Dessa har granskats ur olika synpunkter. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt frågan om otillåten normgivning har

- förekommit från regeringens sida, t. ex. om i förordning har förekommit
- rättighetsinskränkande bestämmelse
 - eljest odelegerbar normgivning (ex. inom riksdagens obligatoriska lagområde såsom civilrättsliga föreskrifter eller föreskrifter om riksdagen och dess myndigheter)
 - normgivning utan att erforderligt delegeringsbeslut förelegat
 - överskridande av delegeringsbeslut
 - verkställighetsföreskrifter som går utöver vad som enligt grundlagsmotiven får utgöra sådana föreskrifter.

Syftet med granskningen har allmänt sett varit att få en bild av normgivningskompetens och normgivningspraxis och därmed en grund för bedömning av hur normgivningssystemet i 1974 års RF fungerar i praktiken.

De undersökta författningarna är 300 till antalet. De redovisas med angivande av rubrik och huvudsaklig omfattning i *underbilagorna 2-5*.

I redovisningen i underbilagorna ingår även notiserna. Dessa avser sådana författningar som har kungjorts i annan författningssamling än SFS. I notisen i SFS anges när författningen har utfärdats och var den har kungjorts. De med notiserna avsedda förordningarna har inte granskats närmare.

Kommunikationsdepartementet

För 1978 är totala antalet författningar i SFS 116 (totalt i SFS 1978 1001 författningar). Av dessa är 14 lagar (4 nya, 1 fortsatt giltighet och 9 ändringar). Övriga 102 är förordningar (28 nya, 1 fortsatt giltighet, 2 upphävande av förordning och 71 ändringar). Fem av förordningarna avser ikraftträdande av lagar. I åtta fall har omtryck skett av författning i samband med ändring (därav i tre fall betr. lagar och i fem fall betr. förordningar). Dessutom har fyra förordningar kungjorts i annan författningssamling än SFS (notis därom har införts i SFS).

För 1979 är totala antalet författningar i SFS 95 (totalt i SFS 1979 1212 författningar). Av dessa är 15 lagar (5 nya, 1 fortsatt giltighet, 1 upphävande av lag och 8 ändringar). Förordningarna är 80 till antalet (27 nya, 2 fortsatt giltighet, 4 upphävande av förordning och 47 ändringar). I sex fall har ändrad författning omtryckts i samband med ändringen (därav 2 lagar och 4 förordningar). Dessutom har fyra förordningar kungjorts i annan författningssamling än SFS (notis därom har införts i SFS).

Förordningarna kan schematiskt hänföras till huvudområden på sätt framgår av nedanstående årsvisa sammanställningar. Det bör framhållas, att raderna 1-5 tar sikte på förordningens huvudsakliga innehåll oberoende av ämnesområde. Raderna 6-12 tar däremot sikte just på ämnesområdet. De omfattar endast de förordningar som inte redovisats i raderna 1-5.

<i>Kommunikationsdepartementet 1978</i>	<i>Antal</i>	<i>Kompetensgrund*</i>
1 Statsbidrag (S)	7	R
2 Instruktioner (I)	7	R
3 Taxor vid myndighetsutövning (Tm)	6	D
4 Taxor för affärsverk (Ta)	8	R
5 Enskilda taxor (tillstånd att höja etc.) (Te)	8	D
6 Farledsvaruavgift (F)**	9	D
7 Vägtrafik och motorfordon (V)	43	D, V
8 Järnvägstrafik (J)	–	–
9 Fartyg och sjöfart (Ft)	8	D, V
10 Flygplan och luftfart (Fl)	3	D
11 Post (P)	1	D
12 Radio- och telekommunikationer (R)	2	D
Summa	102	
<i>Kommunikationsdepartementet 1979</i>		
1 Statsbidrag (S)	9	R
2 Instruktioner (I)	16	R
3 Taxor vid myndighetsutövning (Tm)	2	D
4 Taxor för affärsverk (Ta)	6	R
5 Enskilda taxor (tillstånd att höja etc.) (Te)	6	D
6 Farledsvaruavgift (F)	1	D
7 Vägtrafik och motorfordon (V)	26	D, V
8 Järnvägstrafik (J)	2	D
9 Fartyg och sjöfart (Ft)	8	D, V
10 Flygplan och luftfart (Fl)	2	D
11 Post (P)	2	D
12 Radio- och telekommunikationer (R)	–	–
Summa	80	

* R = regeringens restkompetens

D = riksdagens delegeringsbeslut

V = verkställighetsföreskrifter till lag

** Föreskrifterna i förordningen (1977:1119) om farledsvaruavgift har kritiskt granskats i en artikel av Clas Nordström i Förvaltningsrättslig Tidskrift 1978 (s. 187 ff.). Då förordningen tillkom 1977, och alltså ligger utanför den tidsperiod som denna undersökning omfattar, har den inte särskilt behandlats i denna undersökning.

Se vidare underbilagorna 2–3.

Bostadsdepartementet

För 1978 är totala antalet författningar i SFS 46 (totalt i SFS 1978 1 001 författningar). Av dessa är fyra lagar. Alla fyra innebär ändringar i tidigare stiftade lagar. Övriga 42 författningar har beslutats av regeringen. En författning bär beteckningen cirkulär (1978:227) medan övriga 41 är förordningar. Cirkuläret och 14 förordningar är nya, 26 innebär ändringar och en upphävande av förordning. Endast i två fall har ändrad förordning omtryckts i SFS i samband med ändringen. Dessutom har en förordning

kungjorts i annan författningssamling än SFS (notis därom har införts i SFS).

För 1979 är totala antalet författningar i SFS 43 (totalt i SFS 1979 1 212 författningar). Av dessa är fem lagar, alla avseende ändringar i tidigare stiftade lagar. Övriga 38 författningar – samtliga förordningar – har beslutats av regeringen. 11 är nya, medan 27 utgör ändringar. I intet fall har ändrad förordning omtryckts i SFS i samband med ändringen.

Ett stort antal ändringar i förordningar år 1978 har samband med riksdagens antagande av propositionen 1977/78:93 om riktlinjer för ansvarsfördelning inom bostadsförsörjningen m. m. (CU 1977/78:28, rskr 265). Riksdagsbeslutet har antecknats i en not till den tryckta förordningen i flertalet fall.

De år 1978 av regeringen beslutade författningarna kan hänföras till följande huvudområden:

<i>Bostadsdepartementet 1978</i>	<i>Antal</i>	<i>Kompetensgrund</i>
Statsbidrag (S)	31	R
Instruktioner för verk eller liknande (I)	8	R
Lantmäteritaxa (Lm)	1	D
Cirkulär (C)	1	R
Verkställighetsföreskrifter till lag (V)	1	V
Summa	42	

Förordningarna år 1979 kan sammanföras på följande schematiska sätt:

<i>Bostadsdepartementet 1979</i>	<i>Antal</i>	<i>Kompetensgrund</i>
Statsbidrag (S)	26	R
Instruktioner eller liknande (I)	7	R
Lantmäteritaxa (Lm)	2	D
Efter delegeringsbeslut i övr. (D)	2	D
Verkställighetsföreskrifter till lag (V)	1	V
Summa	38	

Se vidare underbilagorna 4–5.

Särskilda frågor

Samband med riksdagsbeslut

Enligt statsrådsberedningens anvisningar för författningsskrivning skall ingressen till lag alltid förses med not. I denna skall normalt anges proposition, utskottsbetänkande och riksdagsskrivelse. Om en förordning rör en fråga som prövats av riksdagen i sak, t. ex. statsbidrag, skall ingressen förses med not med upplysning om proposition, utskottsbetänkande och

riksdagsskrivelse. Noten inleds när det gäller förordningar med ordet "jfr".

Av de granskade förordningarna har följande antal varit försedda med not, som anger att riksdagen sakprövat frågan:

Kommunikationsdep.	1978	6	(av totalt 102)
Kommunikationsdep.	1979	4	(av totalt 80)
Bostadsdep.	1978	18	(av totalt 42)
Bostadsdep.	1979	20	(av totalt 38)

Det helt övervägande flertalet förordningar, där not har medtagits beträffande riksdagsbeslut, avser statsbidrag.

Vid granskningen har på grund av tidsbrist inte kunnat närmare undersökas om förordningarna helt överensstämmer med riksdagens viljeyttringar. Vid förfrågan hos de aktuella fackutskotten (trafik- och civilutskotten) har inte framkommit att man där observerat något direkt fall av avvikelser från riksdagens beslut.

Kompetensgrund

Riksdagen brukar inte ange vilken bestämmelse i RF den stöder sig på när den beslutar lag med bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter. Inte heller brukar regeringen i en med stöd av ett bemyndigande beslutad förordning ange bemyndigandet eller över huvud att förordningen grundar sig på ett bemyndigande. Det är därför inte sällan förenat med svårigheter att ta reda på den konstitutionella grunden för utfärdade författningar. (Förhållandet har kritiserats av H. Strömberg i Förvaltningsrättslig Tidskrift 1976 s. 76 f.) Förhållandet är inte tillfredsställande. Att uppställa ett generellt krav på att kompetensgrunden skall anges i en förordning är emellertid förenat med svårigheter.

Rådande praxis kan förklaras på följande sätt. Gränsen kan vara oklar mellan ett bemyndigande med stöd av 8 kap. 7 § RF och en erinran om regeringens rätt enligt 8 kap. 13 § 1 RF att meddela verkställighetsföreskrifter. (En erinran av sistnämnda slag, som alltså i princip inte ger regeringen någon vidgad kompetens, brukar kallas "kvasidelegering".) Det finns fall när en och samma föreskrift fyller båda funktionerna. Vidare förhåller det sig ofta så, att en av regeringen beslutad förordning har ett komplicerat konstitutionellt underlag. Vissa bestämmelser i förordningen kan grunda sig på ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § RF. Andra utgör verkställighetsföreskrifter som avses i 8 kap. 13 § 1 RF. Återstående bestämmelser i förordningen grundar sig på bestämmelser i 8 kap. 13 § 2 RF om regeringens "restkompetens".

I den allmänna redovisningen ovan har – trots det anförda – försök gjorts

att ange kompetensgrunden för de granskade förordningarna. Åtskilliga reservationer måste anföras mot redovisningen i denna del. Angiven kompetensgrund är ofta inte den enda som är tillämplig. När en författning redovisas som grundad på bemyndigande från riksdagen betyder detta således inte mera än att åtminstone vissa bestämmelser i författningen går tillbaka på ett bemyndigande.

I tveksamma fall kan ledning ges av vissa särskilda förhållanden. Det kan t. ex. erinras om att straffbestämmelser eller föreskrifter i övrigt om straffliknande påföljder alltid kräver delegering från riksdagen. Sådana föreskrifter får nämligen inte meddelas enbart med stöd av regeringens kompetens att meddela verkställighetsföreskrifter eller dess "restkompetens". Delegering av normgivningsbefogenheter till kommun fordrar vidare alltid bemyndigande av riksdagen.

Av lämnade redovisningar framgår att en mycket stor del av kommunikationsdepartementets förordningar (1978/80 av 102, 1979/49 av 80) grundar sig på av riksdagen delegerad normgivningskompetens. Med hänsyn till departementets verksamhetsområde och den stora räckvidden hos riksdagens delegeringsbeslut är detta knappast förvanande.

Inom bostadsdepartementets verksamhetsområde finns det däremot endast få förordningar som går tillbaka på delegeringsbeslut av riksdagen. Delegering har också varit sällsynt och endast omfattat några särskilda områden.

Vid undersökningen har inte framkommit att normgivning förekommit utan stöd av delegeringsbeslut, där sådant varit erforderligt, eller gått utöver vad som medgivits genom riksdagens delegeringsbeslut.

Verkställighetsföreskrifter

Av undersökningen att döma är kompetensgrunden verkställighetsföreskrifter inte ofta förekommande inom förordningarna från kommunikations- och bostadsdepartementet. Förklaringen är väl för det förstnämnda departementets vidkommande att riksdagens delegeringsbeslut har så stor räckvidd att de täcker större delen av normgivningsbehovet. Förordningarna inom det sistnämnda departementet avser till större delen olika stödformer. Anslagsbesluten ankommer här på riksdagen medan regeringen direkt med stöd av sin restkompetens kan besluta erforderliga författningar. Inte heller här finns det därför något egentligt utrymme för kompetensgrunden verkställighetsföreskrifter.

I de fåtal fall där förordningar eller delar av förordningar är att hänföra till kompetensgrunden verkställighetsföreskrifter synes föreskrifterna inte gå utöver vad som enligt grundlagsmotiven får rymmas inom denna kompetensgrund.

Av det anförda torde framgå att en närmare undersökning av den praktiska tillämpningen av kompetensgrunden verkställighetsföreskrifter

lämpligen bör göras mot bakgrund av författningsmaterial från andra departement, där denna kompetensgrund oftare ligger till grund för beslutade föreskrifter.

Normgivning som är förbehållen riksdagen

I det föregående har angetts att det vid undersökningen framkommit att regeringen i ett fall (i SFS 1979:210) har meddelat en rättighetsbegränsande föreskrift som enligt RF är förbehållen riksdagens lagstiftning. I övrigt har undersökningen inte gett vid handen att regeringen genom de granskade författningarna har beslutat föreskrifter som är förbehållna riksdagen.

Det kan tilläggas att gränsdragningen mellan föreskrifter enligt 8 kap. 2 § RF (främst civilrättsliga föreskrifter) och enligt 8 kap. 3 § RF (betungande offentligrättsliga föreskrifter) inte förefaller utgöra något problem inom de båda granskade departementen. Förhållandet kan vara annorlunda inom andra departement. (Jfr dock betr. farledsvaruavgiften Clas Nordströms artikel i Förvaltningsrättslig Tidskrift 1978 s. 187 ff.)

Subdelegation

I det granskade författningsmaterialet förekommer ofta att regeringen i en förordning bemyndigar förvaltningsmyndighet och/eller kommun att besluta kompletterande föreskrifter. Delegation av normgivningsbefogenheter till kommun är dock inte så vanlig som delegation till förvaltningsmyndighet.

Delegation från regeringen till kommun får bara ske om riksdagen medgett sådan delegation i samband med bemyndigande för regeringen att besluta föreskrifter inom riksdagens primärområde (8 kap. 11 § RF). Delegation från regeringen till förvaltningsmyndighet kan förekomma efter motsvarande riksdagsbeslut men också när det gäller föreskrifter som faller inom ramen för regeringens befogenhet att meddela verkställighetsföreskrifter samt föreskrifter som inte enligt grundlag skall meddelas av riksdagen (restkompetensen).

I riksdagens normgivningsbemyndiganden till regeringen medges som regel att regeringen överlåter åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser i ämnet (s. k. subdelegation). Mera sällan ger riksdagen motsvarande bemyndigande när det gäller kommun. Se t. ex. 2 § i den ovan intagna lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer. Bemyndigandet till subdelegation omfattar där hela fältet när det gäller förvaltningsmyndighet men endast föreskrifter om trafik på väg eller i terräng (punkten 8) när det gäller kommun.

Riksdagens bemyndiganden till subdelegation är som regel inte inskränkta till viss begränsad del av det normgivningsområde som riksdagen samtidigt öppnar för regeringen. Avsikten är i stället att regeringen i sina beslut om

subdelegering skall införa erforderliga begränsningar beträffande förvaltningsmyndigheters och kommuners normgivningskompetens. Av undersökningen framgår att regeringen regelmässigt begränsar överläten normgivningskompetens. Begränsningen görs t. ex. genom att den överlätna kompetensen endast avser verkställighetsföreskrifter eller genom att den uttryckligen begränsas till att avse föreskrifter i visst annat närmare angivet hänseende.

Det framgår av det granskade författningsmaterialet att subdelegering av normgivningsbefogenheter ofta utgör ett led i arbetet med att decentralisera handläggningen av olika ärenden – från regeringen till centrala och regionala organ samt från centrala och regionala organ till lokala.

Av den verkställda undersökningen framgår alltså att regeringen i rätt stor utsträckning delegerar normgivningsbefogenheter till förvaltningsmyndigheter och – ehuru mindre ofta – till kommuner. I vilken utsträckning förvaltningsmyndigheterna och kommunerna utnyttjar regeringens bemyndiganden har inte undersökts.

En särskild fråga i detta sammanhang som kan vara värd att ägna uppmärksamhet är besvär till regeringen över normgivningsbeslut som förvaltningsmyndigheterna har fattat. Vid utskottets fortsatta granskning senare år av normgivningsfrågor kan denna fråga lämpligen tas upp. Därvid bör belysas gällande besvärregler, omfattningen av besvär över myndigheters normgivningsbeslut, handläggningen hos regeringen av sådana ärenden, frekvensen gillade resp. ogillade besvär, m. m.

Statsrådsberedningens granskning av förordningarna

Inom ramen för delningsförfarandet inom regeringskansliet har statsrådsberedningen en viktig funktion som granskare av alla förslag till regeringsförordningar.

Delning är en form av gemensam beredning. Den innebär att förslag till propositioner, lagrådsremisser, utredningsdirektiv, författningsförslag samt svar på frågor och interpellationer underställs olika befattningshavare, bl. a. rättschefen i statsrådsberedningen. Den del av statsrådsberedningens granskning som leds av rättschefen koncentreras på frågor om de framlagda förslagen är korrekta ur konstitutionell synpunkt. Vidare görs en allmän begriplighetsgranskning av de föreslagna texterna. Författningsförslagen underkastas en lagteknisk granskning. Dessutom bevakas att statsrådsberedningens anvisningar i formella frågor följs.

I *underbilaga 6* lämnas närmare uppgifter om statsrådsberedningen och dess arbete med granskning av författningsförslag m. m.

Slutsatser och förslag

Den genomgång som har företagits av regeringens utövning av sin normgivningsbefogenhet inom två departements verksamhetsområden under åren 1978 och 1979 har inte gett vid handen att normgivningssystemet enligt 1974 års RF fungerar otillfredsställande. Det allmänna intrycket får i stället anses vara det motsatta. Savitt undersökningen utvisar synes systemet i stort sett svara mot de förväntningar och önskemål som uppställdes i förarbetena till RF.

Regeringsförordningarna är till antalet betydligt flera än lagarna inom de undersökta områdena. Att så skulle bli fallet var förutsett och avsett. Det tyngre och mera omständliga lagstiftningsförfarandet skulle enligt systemets intentioner förbehållas de viktigare normbesluten, medan mera detaljbetonade frågor – liksom tidigare – skulle lösas inom ramen för regeringens, förvaltningsmyndigheternas och kommunernas normgivningskompetens.

Undersökningen har – med ett undantag som angetts på s. 104 – inte påvisat att regeringen inom de ämnesområden som undersökningen omfattat fattat normbeslut inom riksdagens obligatoriska lagområde. Det har inte heller framkommit att gränsdragningen mellan detta område och normområdet i övrigt är svår att tillämpa eller opraktisk. Här – liksom där i övrigt allmänna slutsatser dras av undersökningen – måste dock understrykas att undersökningen varit i hög grad begränsad till sitt omfång. Att några egentliga problem såvitt nu är i fråga inte visat sig föreligga inom kommunikations- och bostadsdepartementens verksamhetsområden innebär naturligtvis inte att förhållandet är detsamma också på andra områden.

RF:s normgivningsystem bygger på och fordrar i praktiken en relativt omfattande delegation från riksdagens sida. Beslut därom har också i olika omgångar tagits av riksdagen. I de delar som undersökningen omfattat synes – åtminstone i stort sett - delegeringsbesluten ha varit välavvägda och tillräckliga. Det har inte framkommit att delegeringsbeslut utnyttjats utöver vad som varit avsett.

Undersökningen visar att delegering till förvaltningsmyndigheter och kommuner är ett ofta återkommande inslag i regeringens normgivning. Inte minst det pågående och av riksdagen önskade arbetet med decentralisering av olika beslutsfunktioner har varit en betydelsefull faktor därvidlag. Utövningen av de befogenheter riksdagen gett regeringen att i sin tur delegera normgivningsbefogenheter till förvaltningsmyndigheter och/eller kommuner (s. k. subdelegering) synes ha begagnats med erforderlig försiktighet i enlighet med vad motivuttalandena till RF har förutsatt.

Den verkställda undersökningen får anses ge vid handen att fortsatta undersökningar av regeringens utövning av sina normgivningsbefogenheter är meningsfulla och lämpliga.

Förslag

I det föregående har framhållits att det inte sällan kan vara besvärligt att ange tillämplig kompetensgrund för en regeringsförordning. De svårigheter som föreligger i detta sammanhang leder till att krav inte rimligen bör uppställas att regeringen i sina förordningar skall ange kompetensgrund.

Ett väsentligt led i kompetensregleringen är riksdagens beslut att delegera normgivningsbefogenheter. Delegeringsbeslut har – som framgått av det föregående – fattats bl. a. genom särskilda lagar på området, som har stor räckvidd. I en hel del fall fattar riksdagen också beslut om delegering, som ingår som en detalj i en lagstiftning som i övrigt främst är inriktad på olika materiella frågor.

Det är få förunnat att äga kännedom om hela området för normgivning som i vederbörlig ordning delegerats av riksdagen till regeringen. Någon samlad redovisning av de beslut som riksdagen fattat i denna del finns t. ex. inte.

Detta kan leda till svårigheter också för riksdagen och regeringen. Bl. a. minskar riksdagens möjligheter till överblick och kontroll.

För att underlätta möjligheterna till kontroll och överblick bör samtliga bemyndiganden i normgivningshänseende som riksdagen hittills lämnat och i fortsättningen kommer att lämna samlas, systematiseras och hållas tillgängliga på lämpligt sätt. Med hänsyn till statsrådsberedningens övergripande uppgifter inom regeringskansliet – bl. a. med gransknings- och anvisningsverksamhet – synes detta organ vara väl ägnat att svara härför.

Det föreslås att utskottet i samband med sin redovisning av den verkställda undersökningen gör ett uttalande av angiven innebörd.

Statsrådsberedningens anvisningar

I NORMGIVNINGSMAKTEN ENLIGT DEN NYA REGERINGSFORMEN

INLEDNING

Riksdagen och regeringen fullgör i betydande utsträckning sina uppgifter genom att besluta föreskrifter som blir bestämmande för myndigheters och enskildas handlande (normgivning). De centrala delarna av normgivningen, bortsett från kyrkolag, läggs i den nya regeringsformen (RF) hos riksdagen ensam.

Riksdagens föreskrifter meddelas i allmänhet i form av lag. Kännetecknande för lagbegreppet är att detta kan omfatta endast rättsregler, dvs. regler som i princip är bindande för myndigheter och enskilda. I begreppet rättsregel ligger att vad som föreskrivs skall ha generell tillämpbarhet. Enligt departementschefens uttalande i prop. 1973:90 (s. 204) får en lag anses uppfylla kravet på generell tillämpbarhet om den exempelvis avser situationer av ett visst slag eller vissa typer av handlingssätt eller om den riktar sig till eller på annat sätt berör en i allmänna termer bestämd krets av personer.

Riksdagens möjlighet att genom lag besluta rättsregler i olika ämnen begränsas materiellt i vissa hänseenden. Enligt 8 kap. 15–17 §§ RF kan grundlag eller huvudbestämmelse i den nya riksdagsordningen (RO) stiftas, ändras eller upphävas endast på ett mer kvalificerat sätt än annan lag. Av detta följer att riksdagen inte genom vanlig lag kan meddela bestämmelser som strider mot grundlag eller huvudbestämmelse i RO. I RF finns dessutom uttryckliga förbud mot lagstiftning av visst slag (se t. ex. 8 kap. 1 §, 11 kap. 1 och 8 §§). Med dessa inskränkningar kan riksdagen i lagform meddela rättsregler i vilket ämne som helst.

I RF anges ett antal ämnen i vilka det i första hand ankommer på riksdagen att besluta. Dessa ämnen bildar det *primära lagområdet*. Inom del av detta område kan riksdagen genom lag eller undantagsvis i annan form delegera normgivningskompetens till regeringen. Riksdagen kan i ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter medge att regeringen överläter åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela bestämmelser i ämnet. Den del av det primära lagområdet där delegering inte är möjlig bildar det *obligatoriska lagområdet*. Inom detta område kan endast riksdagen ha beslutanderätt.

I de ämnen som inte ingår i det primära lagområdet kan regeringen besluta utan bemyndigande. Dessa ämnen bildar *regeringens primärområde*. Härutöver har regeringen behörighet att besluta *föreskrifter om verkställighet av lag*. Den normgivningskompetens som nu har nämnts tillkommer regeringen direkt på grund av bestämmelser i RF. Regeringen kan överläta at

underordnad myndighet att meddela bestämmelser som faller inom området för regeringens nu angivna normgivningskompetens. Sammanfattningsvis innebär RF, såvitt det gäller regeringens normgivningskompetens, att regeringen kan meddela föreskrifter om verkställighet av lag, föreskrifter som inte enligt grundlag skall meddelas av riksdagen och föreskrifter som riksdagen har bemyndigat regeringen att meddela. Regeringens föreskrifter inom normgivningsområdet meddelas så gott som alltid genom förordning.

Någon motsvarighet till vad som tidigare benämndes "samfällad lagstiftning" finns alltså inte i RF, om man bortser från kyrkolag. Det är emellertid förutsatt att regeringen som ett normalt led i lagstiftningsproceduren utarbetar lagförslag och överlämnar dessa till riksdagen för prövning.

RF innehåller som nämnts bestämmelser om ett antal ämnen hos riksdagen. Härutöver ger RF riksdagen möjlighet att genom lag meddela föreskrifter i ämne där regeringen har behörighet att besluta föreskrifter (8 kap. 14 § RF). Detta innebär att riksdagen är oförhindrad att meddela föreskrifter såväl inom regeringens primärområde som i fråga om sådana ämnen inom riksdagens primärområde där riksdagen tidigare har delegerat normgivningskompetensen till regeringen. En fråga som riksdagen på detta sätt har lagt under sig kommer på grund av den formella lagkraftens princip att kunna regleras endast av riksdagen så länge den av riksdagen beslutade lagen består (8 kap. 17 § RF).

I det följande lämnas en översikt av kompetensfördelningen i *fredstid* mellan riksdagen och regeringen i fråga om normgivningen. En närmare redogörelse för normgivningskompetensen enligt den nya RF finns i justitiedepartementets (L 6) promemoria i augusti 1973 i ämnet.

A RIKSDAGENS NORMGIVNINGSKOMPETENS

A.1 *Det primära lagområdet*

I det följande förstås med uttrycket *delegeringsbart* att riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter i de avseenden som särskilt nämns. I fråga om riksdagens möjlighet att delegera direkt till kommun eller förvaltningsmyndighet under riksdagen samt om regeringens möjlighet till s. k. subdelegation m. m., se avsnittet A.1.4 nedan.

A.1.1 Den civilrättsliga och därmed likställda normgivningen

Till denna normgivning hör föreskrifter om enskildas personliga ställning och om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden inbördes (8 kap. 2 § RF).

Delegeringsbart: föreskrifter om anstånd att fullgöra förpliktelse (moratorium, 8 kap. 8 § RF).

A.1.2 "Betungande" offentligrättslig normgivning

Till denna normgivning hör föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (8 kap. 3 § RF).

Till dessa föreskrifter hör bl. a. sådana som begränsar de fri- och rättigheter och det skydd i övrigt som enligt 2 kap. 1–3 §§ RF tillkommer svensk medborgare, föreskrifter om brott och rättsverkan av brott, föreskrifter om skatt till staten samt föreskrifter om rekvisition och annat sådant förfogande.

Delegeringsbart:

- 1 föreskrifter om anstånd att fullgöra förpliktelse (moratorium, 8 kap. 8 § RF),
- 2 föreskrifter om annat än skatt, om föreskriften avser
 - 2.1 skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa,
 - 2.2 utlännings vistelse i riket,
 - 2.3 in- eller utförsel av varor, av pengar eller av andra tillgångar, tillverkning, kommunikationer, kreditgivning eller näringsverksamhet,
 - 2.4 jakt, fiske eller natur- och miljövård,
 - 2.5 trafik eller ordningen på allmän plats,
 - 2.6 undervisning och utbildning (8 kap. 7 § första stycket RF).
- 3 föreskrifter om förbud att röja sådant som någon har erfarit i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt (tystnadsplikt, 8 kap. 7 § andra stycket),
- 4 föreskrifter om tull på införsel av vara (8 kap. 9 § första stycket RF),
- 5 sådana föreskrifter om avgifter som på grund av 8 kap. 3 § RF annars skall meddelas av riksdagen (8 kap. 9 § andra stycket RF),
- 6 föreskrifter att sådan föreskrift som har meddelats i lag och som rör ämne som avses i punkterna 2, 4 eller 5 ovan skall börja eller upphöra att tillämpas (8 kap. 10 § RF).

Delegering i ämne som avses i punkt 2 innebär inte att regeringen får rätt att meddela föreskrifter som begränsar de fri- och rättigheter eller det skydd i övrigt som tillkommer svensk medborgare enligt 2 kap. 1–3 §§ RF. Delegering som avses i punkt 6 kan förekomma även om den föreskrift som har meddelats i lagen begränsar ifrågavarande fri- och rättigheter eller skydd (8 kap. 7 § tredje stycket och 8 kap. 10 § RF).

Delegering som avses i punkt 2 eller 3 medför inte rätt att meddela föreskrifter om annan rättsverkan av brott än böter (dvs. regeringen kan inte föreskriva t. ex. frihetsstraff eller förverkande). Riksdagen kan i lag som

innehåller bemyndigande i ämne som avses i punkt 2 eller 3 föreskriva även annan rättsverkan än böter för överträdelse av föreskrift som regeringen meddelar med stöd av bemyndigandet (s. k. blankettstraffstadgande – 8 kap. 7 § tredje stycket RF). Självfallet bör man dock sträva efter att i största möjliga utsträckning i lag ange de gärningar som kan följas av viss angiven rättsverkan.

A.1.3 Vissa föreskrifter rörande kommuner

Föreskrifter om

- 1 grunderna för ändringar i rikets indelning i kommuner,
- 2 grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer,
- 3 grunderna för den kommunala beskattningen,
- 4 kommunernas befogenheter i övrigt och om deras åligganden (8 kap. 5 § RF).

Delegeringsbart: sådana föreskrifter som avses i A.1.2 punkterna 1, 2 och, i tillämpliga delar, 6.

A.1.4 Närmare om delegering m. m.

Delegering som riksdagen beslutar skall ske genom lag. I fråga om bemyndigande som avses i A.1.2 punkt 5 (föreskrift om vissa avgifter) är lagformen dock inte nödvändig (8 kap. 9 § andra stycket RF).

Som framgår av vad som tidigare har sagts kan riksdagen bemyndiga regeringen att meddela sådana delegeringsbara föreskrifter som avses i A.1.1 – A.1.3. I fråga om delegeringsbar föreskrift som avses i A.1.2 punkt 5 kan riksdagen lämna bemyndigande även direkt till kommun. Hur detaljerade bemyndigandena skall vara avgör riksdagen från fall till fall. Är det fråga om föreskrifter som är mindre ingripande från medborgarnas synpunkt, bör tämligen vidsträckt bemyndiganden kunna ges. När det gäller föreskrifter, t. ex. på näringsrättens område, där mera väsentliga medborgarintressen kan komma att beröras av regleringen, bör däremot i bemyndigandet mera preciserat anges de ramar inom vilka regeringen skall få röra sig.

Bemyndigar riksdagen regeringen att meddela föreskrifter i visst ämne, kan riksdagen samtidigt medge att regeringen överläter åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela bestämmelser i ämnet (8 kap. 11 § RF). 8 kap. 11 § innehåller dessutom en speciell delegeringsbestämmelse som tar sikte på den kredit- och valutapolitiska lagstiftningen.

Riksdagen kan i delegeringsbeslut bestämma att regeringen skall underställa riksdagen föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av bemyndigande som avses i RF (8 kap. 12 § RF). Riksdagen är naturligtvis oförhindrad att i beslutet bestämma att föreskrift som regeringen meddelar skall ha begränsad giltighetstid.

Regeringen kan medge undantag (dispens) från bestämmelse i lag endast

om bemyndigande därtill har lämnats i lagen eller annan lag. Under förutsättning att riksdagen i sådant bemyndigande har medgett det får regeringen överlåta åt underordnad myndighet att meddela dispens. Riksdagen kan också i lag direkt uppdra åt viss myndighet att dispensera från lagen eller bestämmelse i denna.

A.1.5 Den formella lagkraftens princip

Enligt 8 kap. 17 § RF får lag inte ändras eller upphävas annat än genom lag. Detta innebär bl. a. – som tidigare har sagts – att om riksdagen med stöd av 8 kap. 14 § RF genom lag har meddelat föreskrifter i en fråga inom regeringens primärområde, frågan kan regleras endast av riksdagen så länge den beslutade lagen består. Det har tidigare förekommit att riksdagen har bemyndigat Kungl. Maj:t att i viss lag eller annan riksdagsbunden författning vidta ändringar av endast formell eller teknisk art. Denna möjlighet till bemyndigande kvarstår inte nu längre.

A.1.6 Övriga föreskrifter som grundlagsenligt kan meddelas endast i form av lag

I fråga om dessa föreskrifter kan – bortsett från regleringen i 13 kap. RF – ingen delegering ske. Föreskrifterna tillhör således i princip det obligatoriska lagområdet.

- 1 Föreskrifter som avser val till riksdagen och utseende av ersättare för riksdagsledamot (3 kap. 2 och 12 §§ RF; bestämmelser även i RO)
- 2 Föreskrifter om vilka regeringsärenden som får avgöras av chefen för försvarsdepartementet, s. k. kommandomål (7 kap. 3 § RF)
- 3 Föreskrifter om grunderna för ersättning vid expropriation eller annat sådant förfogande (8 kap. 1 § fjärde stycket RF)
- 4 Föreskrifter om rådgivande folkomröstning i hela riket (8 kap. 4 § RF)
- 5 Närmare föreskrifter om lagrådet (8 kap. 18 § RF)
- 6 Föreskrifter om att någon statens tillgång skall vara avsatt till särskild förvaltning (9 kap. 8 § RF)
- 7 Närmare föreskrifter om och för den myndighet under riksdagen som skall ha till uppgift att ta upp och förvalta lån till staten (f. n. riksgäldskontoret, 9 kap. 10 § RF)
- 8 Föreskrifter om val av riksbanksfullmäktige, om riksbankens ledning i övrigt samt om riksbankens verksamhet (9 kap. 12 § RF)
- 9 Föreskrifter om penning- och betalningsväsendet (9 kap. 13 § RF)
- 10 Föreskrifter om förutsättningarna för att svensk väpnad styrka skall få sättas in i strid eller sändas till annat land när fråga inte är om att möta väpnat angrepp mot riket (10 kap. 9 § första stycket 2 RF)
- 11 Föreskrifter om begränsningar i rätten att få mål prövat av högsta domstolen eller regeringsrätten (11 kap. 1 § första stycket RF)

- 12 Föreskrifter om inrättande av annan domstol än högsta domstolen eller regeringsrätten (förbud gäller mot att inrätta domstol för redan begängen gärning, för viss tvist eller i övrigt för visst mål. 11 kap. 1 § andra stycket RF)
- 13 Föreskrifter om undantag från kravet att i domstol skall finnas ordinarie domare (får meddelas endast för domstol som inrättas för handläggning av en viss bestämd grupp eller vissa bestämda grupper av mål. 11 kap. 1 § tredje stycket RF)
- 14 Föreskrifter om att annan myndighet än domstol skall få avgöra rättstvist mellan enskilda (11 kap. 3 § första stycket RF)
- 15 Föreskrifter om sammansättningen av sådan nämnd som får pröva beslut av annan myndighet än domstol att tvångsvis omhänderta svensk medborgare av annan anledning än brott eller misstanke om brott (11 kap. 3 § andra stycket RF)
- 16 Föreskrifter om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen av deras organisation och om rättegången (11 kap. 4 § RF)
- 17 Föreskrifter om skyldighet för ordinarie domare att avgå med pension (11 kap. 5 § första stycket 2 RF)
- 18 Föreskrifter om vilka förvaltningsmyndigheter som är myndigheter under riksdagen (11 kap. 6 § första stycket RF)
- 19 Föreskrifter om överlämnande av förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning till bolag, förening, samfällighet eller stiftelse (11 kap. 6 § tredje stycket RF)
- 20 Föreskrifter om krav på eller förutsättningarna för krav på svenskt medborgarskap för behörighet att inneha eller utöva tjänst eller uppdrag hos staten eller kommun (11 kap. 9 § tredje stycket RF)
- 21 Grundläggande föreskrifter om statstjänstemännens rättsställning i andra hänseenden än som berörs i RF (11 kap. 10 § RF)
- 22 Närmare föreskrifter om resning och om återställande av försutten tid (11 kap. 11 § RF)
- 23 Föreskrifter om riksdagsrevisorernas rätt att infordra handlingar, uppgifter och yttranden (12 kap. 7 § andra stycket RF)

Utöver de angivna bestämmelserna i RF finns bestämmelser i tryckfrihetsförordningen (TF) som föreskriver lagform för vissa beslut.

A.2 Riksdagens kompetensområde i övrigt

I föregående avsnitt har nämnts att riksdagen genom lag kan besluta föreskrifter också på sådana områden som faller inom regeringens kompetensområde (8 kap. 14 § RF). Som exempel på föreskrifter som riksdagen har beslutat, fastän föreskrifterna enligt nya RF faller inom regeringens kompetensområde, nämns i propositionen 1973:90 (s. 210) föreskrifterna om allmänna barnbidrag och bestämmelserna om förvaltningsförfarandet som

f. n. har formen av lag. Det kan därför bli aktuellt med propositioner i vilka regeringen föreslår riksdagen att anta lag i ett ämne som i och för sig tillhör regeringens kompetensområde.

Regeringen kan inhämta riksdagens yttrande över förslag beträffande vilka den formella beslutanderätten tillkommer regeringen ensam. Riksdagens beslut får då politisk betydelse men saknar rättslig verkan (jfr prop. 1973:90 s. 322). I sådana fall torde det endast undantagsvis vara behövt eller lämpligt att förelägga riksdagen förslag till den författningstext som förslaget kan föranleda. Skulle detta i något fall anses böra ske bör det klart framgå att regeringen inte avser att avhända sig sin formella normgivningskompetens.

A.3 Övrigt om riksdagens normgivningskompetens

Riksdagen kan undr vissa förutsättningar överläta viss beslutanderätt och viss rättskipnings- eller förvaltningsuppgift till mellanfolklig organisation och liknande (10 kap. 5 § RF).

B REGERINGENS NORMGIVNINGSKOMPETENS

B.1 Regeringens direkt på RF grundade normgivningskompetens

Regeringen har direkt på grund av RF rätt att besluta *föreskrifter om verkställighet av lag* (8 kap. 13 § första stycket 1 RF). Med detta förstås i första hand föreskrifter av rent administrativ karaktär. Med stöd av sin behörighet att besluta verkställningsföreskrifter får emellertid regeringen också i viss utsträckning i materiellt hänseende "fylla ut" en lag, även om lagen i och för sig skulle befinna sig inom det obligatoriska lagområdet. En förutsättning för att regeringen skall få göra detta är dock att den lagbestämmelse som skall kompletteras är så detaljerad att regleringen inte tillförs något väsentligt nytt genom den av regeringen beslutade föreskriften. Det bör beaktas att man inte får förfara så att riksdagen beslutar mycket allmänt hållna lagregler som sedan fylls ut och får sitt reella innehåll genom de "verkställighetsföreskrifter" som regeringen beslutar (se prop. 1973:90 s. 211).

Direkt på grund av RF får regeringen vidare meddela *föreskrifter som inte enligt grundlag skall meddelas av riksdagen* (den s. k. restkompetensen – 8 kap. 13 § första stycket 2 RF). Till detta område (regeringens primärområde) hör i första hand den administrativa normgivningen. Dit hör också sådana föreskrifter inom den offentliga rätten som är berättigande för enskilda eller som är "neutrala" i förhållande till enskildas rättsställning.

Bestämmelserna i 8 kap. 13 § första stycket RF ger *inte* regeringen behörighet att besluta föreskrifter som avser riksdagen och dess myndigheter. Utanför regeringens kompetens faller också sådana föreskrifter avseende den kommunala beskattningen som inte har karaktär av föreskrift om verkställighet av lag (8 kap. 13 § andra stycket RF).

Regeringen har enligt 8 kap. 13 § tredje stycket RF möjlighet att delegera beslutanderätten till underordnad myndighet i fråga om föreskrift som faller inom området för regeringens direkt på RF grundade normgivningskompetens. Den kompetens som på detta sätt kan delegeras är enligt RF inte formellt begränsad till närmare bestämmelser i ämnet utan avser bestämmelser över huvud taget i detta. Det har emellertid förutsatts (prop. 1973:90 s. 321) att delegation i allmänhet kommer att omfatta endast en del av regeringens normgivningskompetens. Beträffande föreskrifter om avgifter som faller inom ramen för regeringens kompetens kan det dock vara ändamålsenligt att rätten att besluta om avgifterna i sin helhet överläts på underordnad myndighet.

Av 11 kap. 6 § RF följer att regeringen kan överlämna förvaltningsuppgift som ej innefattar myndighetsutövning till bolag, förening eller annat liknande privaträttsligt rättssubjekt.

Regeringen kan dispensera från föreskrift i förordning utan att särskilt förbehåll har gjorts om det i författningen i fråga. En förutsättning för detta är självfallet att regeringens dispensbeslut inte kommer i konflikt med vad riksdagen har beslutat genom lag eller beslut om utgiftsanslag (11 kap. 12 § RF). För att underordnad myndighet skall kunna meddela dispens från bestämmelse i förordning krävs en särskild föreskrift härom.

B.2 Regeringens övriga kompetensområde

Som framgår av redogörelsen under 2.1 kan riksdagen delegera viss del av sin normgivningskompetens till regeringen.

Tystnadsplikt som regeringen har föreskrivit med stöd av ett i lag givet bemyndigande är inte att anse som föreskriven i lag i den mening som avses i 7 kap. 3 § andra stycket och 13 kap. 5 § första stycket TF. Detta gäller även om straffbestämmelsen skulle finnas i lag.

Om riksdagen bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i visst ämne, kan riksdagen också medge att regeringen överläter åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela bestämmelser i ämnet. I fråga om normgivningskompetens som på detta sätt kan delegeras vidare gäller detsamma som ovan har sagts om delegation av föreskrift inom regeringens primärområde. Befogenhet att meddela straffbestämmelse bör dock aldrig subdelegeras.

B.3 Övrigt om regeringens normgivningsbefogenhet

Föreskrifter som regeringen meddelar ges genom förordning. Formen förordning är dock inte obligatorisk när det gäller föreskrifter om avgifter som meddelas på grund av bemyndigande. Anledning torde emellertid i regel saknas att frångå formen förordning.

B.4 Kyrkolag

Enligt punkt 9 av övergångsbestämmelserna till den nya RF (se SFS 1974:152) gäller att kyrkolag stiftas, ändras eller upphävs av regeringen gemensamt med riksdagen. Dessutom fordras allmänt kyrkomötes samtycke. Har av riksdagen antaget förslag angående kyrkolag inte utfärdats som lag före närmast följande lagtima riksmötes början, är förslaget förfallet.

C FINANSMAKTEN

1 Skatter och avgifter

Riksdagen beslutar i fråga om *skatt* till staten¹ genom lag, 8 kap. 3 § RF (se avdelning I avsnitt B 2.1.2). Av 8 kap. 9 och 10 §§ RF följer att riksdagen genom lag kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om tull på införsel av vara eller bestämma att föreskrift i en tullag skall börja eller upphöra att tillämpas. I fråga om annan skatt än skatt på inkomst, förmögenhet, arv eller gåva kan riksdagen i den aktuella skattelagen bemyndiga finans- och skatteutskotten att gemensamt på förslag av regeringen bestämma om skattesatsen eller besluta att skatt som avses i lagen skall börja eller upphöra att utgå. För att de båda utskotten skall ha denna behörighet fordras att riksmöte inte pågår när beslutet fattas (se vidare 8 kap. 6 § RF, särskilt om underställningsskyldighet).

I fråga om *avgifter* gäller de allmänna reglerna om fördelningen av normgivningskompetensen mellan riksdagen och regeringen. Detta innebär att föreskrifter om avgifter ligger inom riksdagens primära område, om föreskrifterna gäller alligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskilds ekonomiska förhållanden. Riksdagen har dock enligt 8 kap. 9 § andra stycket RF möjlighet att delegera beslutanderätten till regeringen eller direkt till kommun. Det föreligger inte något krav på att detta bemyndigande skall ges i lag. Används inte lagformen måste föredragandens hemställa innefatta begäran om bemyndigande.

I den mån enskild förpliktas att erlagga en avgift för vilken någon direkt motprestation från det allmänna inte utgår, krävs i princip riksdagsbeslut. (Här föreligger ofta skatt i RF:s mening, se vidare i det följande.) I fråga om avgift som skall erläggas i utbyte mot vara eller tjänst kan det ibland vara svårt att bedöma om beslutanderätten primärt skall tillkomma riksdagen eller regeringen. Avgörande vikt bör fästas vid om den enskilde befinner sig i en sådan situation att han rättsligt eller faktiskt kan anses tvingad att erlagga avgiften (prop. 1973:90 s. 218). Frågan får avgöras för varje särskilt fall efter

¹ I fråga om skatt till kommun gäller enligt 1 kap. 6 § andra stycket RF att kommun får ta ut skatt för skötsel av sina uppgifter. Härvid är dock kommunerna bundna bl. a. av de föreskrifter riksdagen meddelar i lag i fråga om grunderna för beskattningen (8 kap. 5 § RF).

en helhetsbedömning. Erläggs avgift inom ett visst verksamhetsområde frivilligt som ersättning för vara eller prestation och avser avgiften att bidra till eller helt täcka statens kostnader inom ifrågavarande verksamhetsområde får regeringen själv besluta om avgiftssättningen. Bestämmelserna i 8 kap. 3 § RF är nämligen då inte tillämpliga utan i stället gäller 8 kap. 13 § RF. Syftar avgiftssättningen däremot till intäkter som klart överstiger statens kostnader bör avgiftssättningen anses falla inom det primära lagområdet. Detta utesluter inte att viss avgift inom ett verksamhetsområde får innebära ett överuttag och likväl anses tillhöra regeringens kompetensområde, om nämligen andra avgifter inom samma verksamhetsområde lämnar motsvarande underuttag. Avgiftssättningen inom ett verksamhetsområde bör således betraktas som en helhet. Till avgifter som på denna grund faller inom regeringens kompetensområde hör sålunda taxor för de affärsdrivande verken och avgifter som erläggs för tjänster av s. k. uppdragsmyndigheter.

I vissa fall kan det vara tveksamt om en penningpåлага skall betecknas som skatt eller avgift. Enligt uttalande i prop. 1973:90 (s. 219) har man i allmänhet att göra med en avgift endast om ett specificerat vederlag utgår för de erlagda pengarna. Även i vissa andra fall får dock en penningpåлага anses ha karaktär av avgift, t. ex. när pengarna tas ut endast i näringsreglerande syfte och i sin helhet tillförs näringsgrenen i fråga enligt särskilda regler (t. ex. avgifter som utgår som led i prisreglering inom jordbrukets eller fiskets område). Sådana avgifter hör självfallet till det primära området.

Till underbilagorna 2-5

I *underbilagorna 2 och 3* förtecknas de författningar i SFS 1978 och 1979 som utfärdats av regeringen (kommunikationsdepartementet). De i förteckningarna begagnade förkortningarna invid förordningarnas rubrik avser:

- S = Statsbidrag
- I = Instruktioner
- Tm = Taxor vid myndighetsutövning
- Ta = Taxor för affärsverk
- Te = Enskilda taxor (tillstånd att höja etc.)
- F = Farledsvaruavgift
- V = Vägtrafik och motorfordon
- J = Järnvägstrafik
- Ft = Fartyg och sjöfart
- Fl = Flygplan och luftfart
- P = Post
- R = Radio- och telekommunikationer

I *underbilagorna 4 och 5* förtecknas de författningar i SFS 1978 och 1979 som utfärdats av regeringen (bostadsdepartementet). De i förteckningarna begagnade förkortningarna invid förordningarnas rubrik avser:

- S = Statsbidrag
- I = Instruktioner för verk eller liknande
- Lm = Lantmäteritaxa
- C = Cirkulär
- V = Verkställighetsföreskrifter till lag
- D = Efter delegeringsbeslut i övrigt

Underbilaga 2

Förteckning över författningar i SFS 1978 som utfärdats av regeringen (kommunikationsdepartementet)

- 4 Förordning om ändring i förordningen (1975:06:05) om taxor för statens järnvägar **Ta**
- 5 Förordning om taxor för vissa enskilda järnvägar **Te**
- 6 Förordning om ändring i förordningen (1975:1423) med taxor för Rederiaktiebolaget Gotlands linjesjöfart på Gotland
ändr. 2, 4 §§ **Te**
- 12 Förordning om ändring i förordningen (1977:1119) om farledsvaravgift
ändr. 5 §, övergångsbest.: omtryck **F**
- 13 Förordning om farledsvaravgift i vissa fall **F**
- 17 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik
ändr. 2 § **S**
- 18 Förordning om upphävande av förordningen (1976:13) med taxor för Aktiebolaget Sjölinjers linjesjöfart på Gotland
upph. **Te**
- 25 Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)
ändr. 117 b, 148 §§ **V**
- 26 Förordning om ändring i förordningen (1975:43) om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)
ändr. övergångsbest. till 1975:43 **V**
- 54 Förordning om förbud i vissa fall mot trafik med tyngre lastfordon **V**
- 77 Förordning om ändring i förordningen (1975:48) om upphävande av kungörelsen (1940:440) om hänförande av vissa bilar till fordonstypen motorredskap
ändr. övergångsbest. till 1975:48 **V**
- 78 Förordning om ändring i förordningen (1967:339) med instruktion för luftfartsverket
ändr. 3, 7, 8 a, 14, 15, 33 §§ **Ft**
- 94 Lag om ändring i körkortslagen (1977:477)
ändr. 23 §
- 95 Förordning om ändring i bilregisterkungörelsen (1972:599)
ändr. 4, 8 §§ **V**
- 104 Förordning om ändring i förordningen (1978:13) om farledsvaravgift i vissa fall
ändr. **F**
- 109 Lag om ändring i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg
nuvarande 1 kap 10–15 §§ betecknas 1 kap 11–16 §§, 3 kap 8–11 §§ betecknas 3 kap 9–12 §§, 9 kap 3–12 §§ betecknas 9 kap 4, 6, 13–20 §§, 10 kap 5–9 §§ betecknas 10 kap 6–10 §§; ändr. 1 kap 3, 6, 7, 9 §§, nya 3 kap 9–12 §§, 7 kap 1, 5, 15, 18 §§, 8 kap 1–3 §§, nya 9 kap 6, 18, 20 §§, 10 kap 4 §, nya 10 kap 7, 10 §§, rubr. till 8 kap: nya 1 kap 10 §, 3 kap 8 §, 8 kap 4, 5 §§, 9 kap 3, 5, 7–12 §§, 10 kap 5 §; omtryck
- 110 Förordning om ändring i körkortsförordningen (1977:722)
ändr. 98 § **V**
- 139 Lag om ändring i kungörelsen (1974:748) om internationell järnvägstransport
ny 3 §
- 148 Förordning om ändring i kungörelsen (1972:605) om införande av ny vägtrafiklagstiftning
ändr. 24 § **V**
- 178 Förordning om taxor för statens järnvägar **Ta**
- 179 Förordning om ändring i förordningen (1975:433) om taxor för postverkets busslinjetrafik
ändr. 4, 5 §§ **Ta**
- 180 Förordning om taxor för viss linjetrafik med buss **Te**
- 205 Förordning om internationellt certifikat för fritidsfartyg **Ft**
- 206 Förordning om ändring i sjöbefälskungörelsen (1960:487)
ändr. 22 § **Ft**
- 232 Lag om ändring i luftfartslagen (1957:297)
upph. 11 kap 9 §; ändr. 11 kap 8, 10–13 §§

- 233 Lag om ändring i lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer
ändr. 1, 2 §§; omtryck
- 234 Lag om trafiknämnd
- 237 Lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik
- 287 Förordning om ändring i förordningen (1978:13) om farledsvaravgift i vissa fall
ändr. F
- 288 Förordning om upphävande av kungörelsen (1968:384) om navigeringsmottagare
upph. Ft
- 326 Förordning om ändring i fordonskungörelsen (1972:595)
ändr. 3, 35, 36, 43, 44, 46-48, 51, 53, 55, 57-61, 65-67, 69, 71, 73, 74, 83, 84, 88, 89, 115, 116 §§ V
- 327 Förordning om ändring i bilavgaskungörelsen (1972:596)
ändr. 7, 16 §§ V
- 328 Förordning om ändring bilregisterkungörelsen (1972:599)
ändr. 4, 9, 34, 37, 40 §§ V
- 329 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:766) om interimslicens för fordon
ändr. 3 § V
- 330 Förordning om ändring i turistvagnkungörelsen (1972:601)
ändr. 3, 11 §§ V
- 334 Förordning om ändring i förordningen (1967:654) med instruktion för statens trafik-säkerhetsverk
ändr. 3 § I
- 335 Förordning om ändring i kungörelsen (1974:35) om internationell vägtransport av farligt gods
ändr. 2 § V
- 336 Förordning om ändring i förordningen (1975:430) om uppgifter i bilregistret angående däckdimensioner m. m. i fraga om kilometerskattepliktiga fordon
ändr. 2 § V
- 337 Förordning om ändring i förordningen (1972:648) med taxa för statens trafiksäkerhetsverk
ändr. 1 §, bil.; omtryck Tm
- 338 Förordning om ändring i förordningen (1977:54) om förrättningsavgifter för Aktiebolaget Svensk Bilprovning
ändr. Tm
- 346 Förordning om ändring i kungörelsen (1965:908) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 19 november 1965 (nr 719) om säkerheten på fartyg
upph. 8 kap 1 §, 9 kap 7 §; nuvarande 1 kap 6-21 §§ betecknas 1 kap 8-23 §§, nuvarande 9 kap 8-13 §§ betecknas 9 kap 10-15 §§; ändr. författningsrubr., 1 kap 1 §, nya 1 kap 8, 9, 14-17, 19, 20 §§, 3 kap 33 §, 7 kap 13 §, 9 kap 2, 6 §§, nya 9 kap 15 §, 10 kap 1, 2 §§, 11 kap 3, 4 §§, rubr. till 10 kap; nya 1 kap 6, 7, 24 §§, 9 kap 7-9, 16 §§; omtryck Ft
- 347 Förordning om ändring i lots- och fyrkungörelsen (1970:698)
ändr. 31 § Ft
- 348 Lag om fortsatt giltighet av lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg
forts. giltighet
- 349 Förordning om fortsatt giltighet av förordningen (1977:495) om tillstånd till överlåtelse av fartyg
forts. giltighet Ft
- 350 Förordning om ändring i förordningen (1977:497) om statlig kreditgaranti till svenskt rederiföretag
ändr. 4 § S
- 351 Förordning om ändring i kungörelsen (1970:664) om trafik på Södertälje kanal
ändr. 2, 14, 23, 24 §§ Ft
- 418 Förordning om ändring i förordningen (1969:320) med instruktion för sjöfartsverket
ändr. 14 §; ny 36 § I
- 438 Lag om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik
- 440 Lag om kollektivtrafiknämnd
- 441 Förordning om kollektivtrafiknämnd V
- 442 Lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.
ändr. 7 § 2 mom. 11, 12 §§, 19 § 2 mom; ny 5 a §
- 443 Förordning om statligt stöd till viss kollektiv persontrafik S
- 444 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik
ändr. 1-3, 7, 13-20, 22, 23 §§; ny 20 a §; omtryck S

- 445 Förordning om ändring i förordningen (1975:192) om statligt stöd till regional landsbygdstrafik
ändr. 1, 6, 9, 13-15, 17 §§; omtryck **S**
- 446 Förordning om statligt stöd till viss skärgårds- trafik **S**
- 447 Förordning om statligt stöd till fjällflygtrafik **S**
- 448 Förordning om ändring i instruktionen (1973:641) för busshidragsnämnden
ändr. 2, 6, 7 §§ **I**
- 449 Lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.
upph. 16, 22 §§, 25 § 3 mom, 31 §, 34 § 4 mom, 36, 37, 40, 43, 46 §§;
ändr. 2, 5 §§, 7 § 1, 3 mom, 9 § 1 mom, 11-13, 15 §§, 17 § 1, 2 mom, 18 § 1, 2 mom, 19 § 1 mom, 25 § 2 mom, 26, 27 §§, 32 § 1-4, 6 mom, 33 § 4 mom, 34 § 1-3, 5 mom, 39 §, 44 § 1, 2 mom, 45 §; ny 5 b §;
omtryck
- 450 Lag om ändring i lagen (1967:420) om flyttning av fordon i vissa fall
ändr. 1, 6 §§
- 451 Lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift
ändr. 7 §
- 453 Förordning om ikraftträdande av lagen (1978:450) om ändring i lagen (1967:420) om flyttning av fordon i vissa fall
ikrafttr. av 1978:450 **V**
- 454 Förordning om ikraftträdande av lagen (1978:451) om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift
ikrafttr. av 1978:451 **V**
- 456 Förordning om ändring i fordonskungörelsen (1972:595)
ändr. 6, 105 §§; ny 13 a § **V**
- 457 Förordning om ändring i bilavgaskungörelsen (1972:596)
ändr. 14 § **V**
- 458 Förordning om ändring i bilregisterkungörelsen (1972:599)
ändr. 4, 7, 12, 52, 55, 83 §§, bil. **V**
- 459 Förordning om ändring i förordningen (1975:885) om utmärkning av buss i beställningstrafik
ändr. författningsrubr., 1-3, 5, 7, 9 §§;
omtryck **V**
- 460 Förordning om ändring i förordningen (1965:842) med instruktion för televerket
ändr. 14, 15, 45 §§ **I**
- 551 Förordning om ändring i brevet (1962:111) till generalpoststyrelsen angående vissa undantag för postverket från gällande trafikförfattningar
ändr. 1 p **V**
- 552 Förordning om ändring i brevet (1962:112) till järnvägsstyrelsen angående vissa undantag för statens järnvägar från gällande trafikförfattningar
ändr. 1 p **V**
- 553 Förordning om ändring i luftfartskungörelsen (1961:558)
upph. 130, 132 §§; ändr. 122-124, 127-129, 131, 133, 134 §§ **FI**
- 555 Förordning med instruktion för statens haverikommission **I**
- 556 Förordning om ändring i lotsavgiftskungörelsen (1970:699)
ändr. 2 § **Tm**
- 575 Förordning om ikraftträdande av lagen (1978:237) om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.
ikrafttr. av 1978:237 **V**
- 576 Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)
upph. 159 a §; ändr. 145, 148, 152, 154, 156, 159, 162, 165, 167, 169, 170 §§; ny 148 a § **V**
- 577 Förordning om ändring i terrängtrafikkungörelsen (1972:594)
ändr. 3, 6, 16, 20, 24, 26, 28, 30 a, 36, 57-60, 62, 65, 67, 68, 80-83 §§; ny 58 a § **V**
- 581 Förordning om ikraftträdande av lagen (1978:234) om trafiknämnd
ikrafttr. **V**
- 585 Förordning om upphävande av förordningen (1977:753) om avvikelser från lagen (1964:731) om trafiknämnder
upph. **V**
- 595 Förordning om ändring i militära vägtrafikkungörelsen (1974:97)
ändr. 2, 4, 9, 18 §§; ny 9 a § **V**
- 596 Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1974:98) för civillösvaret
ändr. 3, 6, 10 §§ **V**

- 644 Förordning om ändring i förordningen (1978:178) om taxor för statens järnvägar
ändr. 5, 7, 10, 14, 15 §§ **Ta**
- 645 Förordning om ändring i förordningen (1975:1423) med taxor för Rederiaktiebolaget Gotlands linjesjöfart på Gotland
ändr. 2, 4 §§ **Te**
- 646 Förordning om taxor för vissa enskilda järnvägar **Te**
- 683 Förordning om ändring i förordningen (1978:13) om farledsvaravgift i vissa fall
ändr. **F**
- 688 Förordning om ändring i bilregisterkungörelsen (1972:599)
ändr. 5, 28, 34, 35, 37, 95 §§ **V**
- 689 Förordning om ändring i exportvagnskungörelsen (1964:39)
ändr. 1, 3, 5, 6 §§ **V**
- 690 Förordning om ekonomisk lämplighetsprövning i vissa ärenden om yrkesmässig trafik **V**
- 691 Förordning med bemyndigande för statens trafiksäkerhetsverk att meddela föreskrifter för provning av yrkeskunnande i ärenden om trafiktillstånd **V**
- 692 Förordning om ikraftträdande av lagen (1978:449) om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.
ikrafttr. av 1978:449 **V**
- 701 Förordning om ändring i fordonskungörelsen (1972:595)
ändr. 4, 35, 104 §§; ny 9 a § **V**
- 702 Förordning om dels fortsatt giltighet av postala tidningskungörelsen (1968:489), dels ändring i kungörelsen
forts. giltighet; ändr. bil. **P**
- 726 Förordning om ändring i sjötrafikkungörelsen (1962:267)
ändr. 2 § 1, 2 mom **Ft**
- 752 Förordning om ändring i förordningen (1978:13) om farledsvaravgift i vissa fall
ändr. **F**
- 754 Förordning om ändring i kungörelsen (1976:446) om radiosändare
ändr. 4 § **R**
- 755 Förordning om ändring i telefonreglementet (1963:18)
ändr. 7 § 1 mom **R**
- 783 Förordning om ändring i förordningen (1972:648) med taxa för statens trafiksäkerhetsverk
ändr. bil. **Tm**
- 784 Förordning om ändring i bilregisterkungörelsen (1972:599)
ändr. 63-65, 67 §§ **V**
- 785 Förordning om ändring i turistvagnskungörelsen (1972:601)
ändr. 8 § **V**
- 786 Förordning om ändring i exportvagnskungörelsen (1964:39)
ändr. 8 § **V**
- 787 Förordning om ändring i instruktionen (1965:690) för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
ändr. författningsrubr., 9, 11, 13, 19, 28 §§ **I**
- 788 Förordning om luftleder **Fl**
- 789 Förordning om ändring i instruktionen (1967:659) för transportnämnden
ändr. författningsrubr., 6, 7, 9, 10, 18 §§ **I**
- 841 Förordning om ändring i förordningen (1977:1119) om farledsvaravgift
ändr. 5 §, bil. **F**
- 842 Förordning med bemyndigande för statens vattenfallsverk att fastställa taxa för Trollhätte kanal **Ta**
- 843 Förordning med bemyndigande för sjöfartsverket att fastställa taxa för Södertälje kanal **Ta**
- 844 Förordning om ändring i kungörelsen (1954:550) angående skeppsmätning
upph. 22 a, 23 §§; ändr. 22 § **Tm**
- 845 Förordning om ändring i kungörelsen (1954:555) angående mätbrev för fart genom Suezkanalen
ändr. 4 § **Ft**
- 846 Förordning om ändring i kungörelsen (1954:556) angående mätbrev för fart genom Panamakanalen
ändr. 4 § **Ft**
- 847 Förordning med bemyndigande för sjöfartsverket att fastställa vissa taxor **Tm**
- 981 Förordning om ändring i förordningen (1975:433) om taxor för postverkets busslinjetrafik
ändr. 4, 5 §§ **Ta**

- 982 Förordning om ändring i förordningen (1978:178) om taxor för statens järnvägar
ändr. 1, 5, 7, 10, 20, 21 §§ **Ta**
- 983 Förordning om taxor för viss linjetrafik med buss **Te**
- 984 Förordning om taxor för vissa enskilda järnvägar **Te**
- 998 Förordning om ändring i kungörelsen (1966:270) om vägmärken m. m.
ändr. 26 § **V**
- 999 Förordning om ändring i kungörelsen (1972:605) om införande av ny vägtrafiklagstiftning
ändr. 80 § **V**
- 1000 Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)
ändr. 2, 20, 23, 24, 72, 74, 147, 167 §§.
bil. 1; omtryck **V**
- 1001 Vägmärkesförordning

Notiser

- N 1978:14 Förordning om flerårsplan och fördelningsplan rörande väg- och gatuhållning
Förordningen har utfärdats den 23 februari 1978. Den har kungjorts i Statens vägverks författningssamling under nummer 1978:01.
- N 1978:26 Förordning om ändring i förordningen (1975-04-17) med luftfartstaxa
Förordningen har utfärdats den 25 maj 1978. Den har kungjorts i Luftfartsverkets författningssamling under nummer 1978:9.
- N 1978:103 Förordning med referenstaxa för lokal landsbygdstrafik
Förordningen har utfärdats den 28 september 1978. Den har kungjorts i Statens vägverks författningssamling under nummer 1978:09 B.
- N 1978:104 Förordning om ändring i förordningen (1975-04-17) med luftfartstaxa
Förordningen har utfärdats den 20 oktober 1978. Den har kungjorts i Luftfartsverkets författningssamling under nummer 1978:12.

Underbilaga 3

Förteckning över författningar i SFS 1979 som utfärdats av regeringen (kommunikationsdepartementet)

- 32 Lag om upphävande av instruktionen (1964:808) för besiktningmännen hos Aktiebolaget Svensk Bilprovning upph.
- 33 Tjänstebrevsförordning **P**
- 37 Lag om ändring i förordningen (1961:87) om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordningen)
ändr. 1, 4, 11, 15, 33, 37, 41, 43-49, 52-54 §§, rubr. närmast före 43 §; omtryck
- 38 Förordning om läkarintyg för sjöfolk **Ft**
- 40 Förordning om ändring i kungörelsen (1960:487) om befäl å svenska handelsfartyg m. m. (sjöbefälskungörelsen)
ändr. 6, 34 §§ **Ft**
- 41 Förordning om ändring i förordningen (1965:908) om säkerheten på fartyg
ändr. 6 kap 1 § **Ft**
- 67 Förordning om förbud i vissa fall mot trafik med tyngre lastfordon **V**
- 109 Förordning om försöksverksamhet rörande beslut om hastighetsbegränsning **V**
- 110 Förordning om ändring i förordningen (1977:495) om tillstånd till överlåtelse av fartyg
ändr. 2 §; omtryck **Ft**
- 118 Förordning om ändring i förordningen (1967:654) med instruktion för statens trafik-säkerhetsverk
upph. 24 §; ändr. författningsrubr., 1, 3 §§ **I**
- 257 Lag om fortsatt giltighet av lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg
forts. giltighet
- 258 Förordning om fortsatt giltighet av förordningen (1977:495) om tillstånd till överlåtelse av fartyg
forts. giltighet **Ft**
- 259 Förordning om ändring i förordningen (1977:497) om statlig kreditgaranti till svenskt rederiföretag
ändr. 4 § **S**
- 260 Förordning om ändring i förordningen (1977:496) om statsbidrag till sjöfolkets fria resor
ändr. 1 § **S**
- 261 Förordning om ändring i förordningen (1965:842) med instruktion för televerket
ändr. 15 § **I**
- 432 Förordning om ändring i förordningen (1978:178) om taxor för statens järnvägar
upph. 15 §; ändr. 13, 14, 16, 17 §§;
ny 11 a § **Ta**
- 433 Förordning med godstaxa för Trafikaktiebolaget Stockholm-Södra Lidingön **Te**
- 434 Förordning om godstransporter på olönsamma järnvägslinjer **J**
- 460 Förordning om särskild hastighetsbegränsning **V**
- 462 Lag om ändring i lagen (1972:275) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg
nya 14 a, 22 a §§
- 463 Lag om ändring i lagen (1976:6) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg inom Östersjöområdet
upph. 16 §; ändr. 21 §
- 464 Förordning om ändring i kungörelsen (1972:278) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg
ny 12 b § **Ft**
- 465 Förordning om ändring i förordningen (1976:573) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg inom Östersjöområdet
upph. 21 §; ändr. 23 § **Ft**
- 508 Förordning om ändring i förordningen (1975:192) om statligt stöd till regional landsbygdstrafik
upph. 5 §; ändr. 9 § **S**
- 509 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik
upph. 6 §; ändr. 12 § **S**
- 510 Förordning om ändring i förordningen (1978:443) om statligt stöd till viss kollektiv persontrafik
ändr. 7 § **S**

- 512 Förordning med instruktion för nämnden för riksfärdtjänst **I**
- 513 Förordning om ändring i instruktionen (1971:233) för statens väg- och trafikinstitut
ändr. författningsrubr., 7, 11, 12, 21, 23 §§ **I**
- 558 Lag om handikappanpassad kollektivtrafik
- 559 Yrkestrafiklag
- 560 Lag om transportförmedling
- 561 Lag om biluthyrning
- 562 Lag om ändring i lagen (1976:206) om felparkeringsavgift
ändr. 13 §
- 563 Lag om ändring i lagen (1967:420) om flyttning av fordon i vissa fall
ändr. 3, 10 §§
- 565 Förordning om ändring i sjötrafikkungörelsen (1962:267)
ändr. 4 § **Ft**
- 622 Förordning om trafikövervakning på motorvägar och motortrafikleder **V**
- 627 Förordning om statsbidrag för cykelleder **S**
- 640 Förordning om ändring i bilregisterkungörelsen (1972:599)
upph. 77 §; ändr. 2, 4, 5, 10-17, 19, 21, 23, 28, 29, 32, 34-37, 39-41, 46, 53, 55, 57, 57 a, 62-65, 67, 70, 71, 73, 76, 78-86, 88, 90, 94-96, 98, 99 §§, rubr. närmast före 85 §, bil. 1, 2; omtryck **V**
- 641 Förordning om ändring i fordonskungörelsen (172:595)
upph. 40, 41, 44 §§; ändr. 3-5, 12-13 a, 30, 36-38, 42, 45, 47, 53, 56, 57, 60, 63, 67, 68, 70-73, 89, 96, 102-106, 109, 115, 117 §§, rubr. närmast före 102 §; omtryck **V**
- 642 Förordning om ändring i terrängtrafikkungörelsen (1972:594)
ändr. 2-4, 18, 26-28, 58 a, 60, 65-67, 70, 71, 74, 80, 82 §§; rubr. närmast före 64 §; omtryck **V**
- 643 Lag om ändring i luftfartslagen (1957:297)
ändr. 2 kap 2, 8 §§; omtryck
- 660 Lag om ändring i lagen (1961:300) om avgift till sjöfolks pensionering
ändr. 2 §
- 745 Förordning om ändring i förordningen (1979:460) om särskild hastighetsbegränsning
ändr. ikrafttr. best. **V**
- 756 Förordning om ändring i förordningen (1978:692) om ikraftträdande av lagen (1978:449) om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.
ändr. 1978:692 **V**
- 757 Förordning om biltrafik valdagen den 16 september 1979 **V**
- 766 förordning om ändring i förordningen (1976:1128) om felparkeringsavgift
ändr. 2-4, 6, 8-11 §§ **V**
- 767 Förordning om ändring i kungörelsen (1967:421) angående tillämpningen av lagen den 9 juni 1967 (nr 420) om flyttning av fordon i vissa fall
ändr. författningsrubr., 13 § **V**
- 768 Förordning om ändring i kungörelsen (1955:635) med närmare bestämmelser om luftfartygsregistret m. m.
ändr. 8, 10 §§ **FI**
- 769 Förordning med bemyndigande för statens vägverk att pröva vissa frågor om enskilda järnvägar **J**
- 783 Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)
ändr. 3, 65, 148, 148 a, 150, 152, 156-160, 162, 169 §§, rubr. närmast före 157 § **V**
- 784 Förordning om ändring i terrängtrafikkungörelsen (1972:594)
ändr. 11 § **V**
- 785 Förordning om yrkestrafikregister **V**
- 786 Förordning om indelning av bussar i yrkesmässig trafik **V**
- 787 Förordning om ändring i förordningen (1975:885) om utmärkning av buss i yrkesmässig trafik
ändr. 2, 3, 5, 7, 8, 11 §§ **V**
- 788 Förordning om statsbidrag till enskild väghållning **S**
- 789 Förordning om ändring i förordningen (1967:258) med instruktion för statens vägverk
ändr. 8 § **I**

- 790 Förordning om ändring i förordningen (1675:843) med instruktion för statens järnvägar
ändr. 5, 12 §§ **I**
- 813 Förordning om dels fortsatt giltighet av postala tidningskungörelsen (1968:489), dels ändring i kungörelsen
forts. giltighet; ändr. bil. **P**
- 871 Yrkestrafikförordning **V**
- 872 Förordning om transportförmedling **V**
- 873 Förordning om biluthyrning **V**
- 874 Förordning om upphävande av förordningen (1977:955) om kostnad för kungörande av ärenden enligt förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.
upph. **V**
- 875 Förordning om upphävande av förordningen (1978:691) med bemyndigande för statens trafiksäkerhetsverk att meddela föreskrifter för prövning av yrkeskunnande i ärenden om trafikillstånd
upph. **V**
- 876 Förordning om förrättningsavgifter för Aktiebolaget Svensk Bilprovning **Tm**
- 889 Förordning om ändring i förordningen (1978:178) om taxor för statens järnvägar
ändr. 5, 7, 10 §§ **Ta**
- 890 Förordning om taxor för vissa enskilda järnvägar **Te**
- 891 Förordning med taxor för Rederiaktiebolaget Gotlands linjesjöfart på Gotland **Te**
- 911 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:639) om statligt stöd till lokal landsbygdstrafik
ändr. 12, 13, 15, 16, 18, 19, 22, 23 §§ **S**
- 912 Förordning om ändring i förordningen (1975:192) om statligt stöd till regional landsbygdstrafik
ändr. 9, 11–18 §§ **S**
- 969 Förordning om restriktioner för luftfart inom vissa områden **Fl**
- 989 Förordning om ändring i förordningen (1977:1119) om farledsvaruavgift
ändr. 5 § **F**
- 1008 Förordning om ändring i förordningen (1972:648) med taxa för statens trafiksäkerhetsverk
ändr. författningsrubr. 1–6 §§, bil. **Tm**
- 1009 Förordning om ändring i bilregisterkungörelsen (1972:599)
ändr. 63–65, 67, 69 §§ **V**
- 1010 Förordning om ändring i turistvagnskungörelsen (1972:601)
ändr. 8, 9, 11, 15 §§ **V**
- 1011 Förordning om ändring i exportvagnskungörelsen (1964:39)
ändr. 8, 9, 14 §§ **V**
- 1012 Förordning med taxa för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut **Ta**
- 1035 Lag med bemyndigande om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter
- 1036 Förordning om högsta pris för vissa lastbilstransporter **Te**
- 1037 Förordning med instruktion för transportrådet **I**
- 1038 Förordning om ändring i förordningen (1967:659) med instruktion för transportnämnden
upph. 1–16, 18 §§ **I**
- 1039 Förordning om upphävande av instruktionen (1970:593) för fraktbidragsnämnden
upph. **I**
- 1040 Förordning om upphävande av instruktionen (1973:641) för bussbidragsnämnden
upph. **I**
- 1041 Förordning om ändring i förordningen (1965:843) med instruktion för statens järnvägar
ändr. 3, 4 §§ **I**
- 1042 Förordning om ändring i förordningen (1967:258) med instruktion för statens vägverk
ändr. 2, 4 §§ **I**
- 1043 Förordning om ändring i förordningen (1967:654) med instruktion för trafiksäkerhetsverket
ändr. 2, 3, 21 §§ **I**
- 1044 Förordning om ändring i förordningen (1969:320) med instruktion för sjöfartsverket
ändr. 3, 9 §§ **I**
- 1045 Förordning om ändring i förordningen (1967:339) med instruktion för luftfartsverket
ändr. 7 §; ny 3 b § **I**
- 1082 Förordning om lokala trafikföreskrifter i vissa fall **V**
- 1083 Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)
ändr. 2, 108 §§ **V**

- 1106 Förordning om ändring i telefonreglementet (1963:18)
ändr. 7 § 1 mom, 10 § 2 mom **Ta**
- 1107 Lag om ändring i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg
ändr. 1 kap. 11, 16 §§, 6 kap, 7 kap 18 §, 8 kap 1 §, 9 kap 15 §, 10 kap, 11 kap 3 §
- 1198 Förordning om ändring i förordningen (1978:178) om taxor för statens järnvägar
ändr. 20, 21 §§ **Ta**
- 1199 Förordning om ändring i förordningen (1975:433) om taxor för postverkets busslinjetrafik
ändr. 4, 5 §§ **Ta**
- 1200 Förordning om taxor för viss linjetrafik med buss **Te**
- 1201 Förordning om ändring i förordningen (1979:891) med taxor för Rederiaktiebolaget Gotlands linjesjöfart på Gotland
ändr. 5 § **Te**

Notiser

- N 1979:26 Förordning om ändring i förordningen (1975-04-17) med luftfartstaxa
Förordningen har utfärdats den 20 april 1979. Den har kungjorts i Luftfartsverkets författningssamling under nummer 1979:7.
- N 1979:61 Förordning med instruktion för organisationskommittén för transportrådet
Förordningen har utfärdats den 28 juni 1979. Den har kungjorts i Statens vägverks författningssamling under nummer 1979:07.
- N 1979:102 Förordning om ändring i förordningen (1975-04-17) med luftfartstaxa
Förordningen har utfärdats den 25 oktober 1979. Den har kungjorts i Luftfartsverkets författningssamling under nummer 1979:13.
- N 1979:104 Förordning med referenstaxa för lokal landsbygdstrafik
Förordningen har utfärdats den 25 oktober 1979. Den har kungjorts i Statens vägverks författningssamling under nummer 1979:09 B.

Underbilaga 4

Förteckning över författningar i SFS 1978 som utfärdats av regeringen (bostadsdepartementet)

<p>185 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler
ändr. 36, 39 §§ S</p> <p>227 Cirkulär till samtliga statsmyndigheter med erinran om riktlinjer för utnyttjande av obrutna fjällområden i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län C</p> <p>310 Lag om ändring i bostadssaneringslagen (1973:531)
ändr. 1 §</p> <p>369 Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)
ändr. 44 a, 48 a, 50 §§</p> <p>379 Lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.
ändr. 3 §; ny 6 §</p> <p>380 Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946)
ändr. 2, 3, 6, 9, 10, 15, 17, 18, 26, 29, 38-41, 43, 53 §§, 8 p övergångsbest. S</p> <p>381 Förordning om ändring i bostadslånekungörelsen (1967:552)
ändr. 2, 8, 24, 31, 33 §§ S</p> <p>382 Förordning om ändring i räntelånekungörelsen (1967:553)
ändr. 14 § S</p> <p>383 Förordning om ändring i förordningen (1977:332) om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m.
ändr. 17, 25 §§ S</p> <p>384 Förordning om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån S</p> <p>385 Förordning om tidskoefficient för juli 1978 S</p> <p>386 Förordning om ändring i förordningen (1976:257) om lån för förvärv av egnahemsfastighet i vissa fall
ändr. 2 § S</p> <p>387 Förordning om prövning av fråga om ersättning av statsmedel för förlust vid förvaltning av bostadshus i vissa fall S</p> | <p>388 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:327) om bostadsanpassningsbidrag
ändr. 2 § S</p> <p>389 Förordning om ändring i förordningen (1976:263) om statliga bostadsbidrag till barnfamiljer
ändr. 5, 7, 10 §§ S</p> <p>390 Förordning om ändring i förordningen (1976:262) om statskommunala bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl.
ändr. 8 § S</p> <p>391 Förordning om ändring i förordningen (1977:392) om statskommunala bostadsbidrag till vissa folkpensionärer m. fl.
upph. 24 §; ändr. 5, 23 §§ S</p> <p>392 Förordning om ändring i förordningen (1975:129) om bidrag av statsmedel till förbättring av boendemiljöer
ändr. 5-7, 9 §§ S</p> <p>393 Förordning om ändring i kungörelsen (1962:538) om förbättringslån
ändr. 1-3, 6-8, 11, 12 §§; ny 4 a § S</p> <p>394 Förordning om ändring i förordningen (1976:260) om hyresförlustlån
ändr. 2-4, 11-13, 18, 20-22 §§ S</p> <p>395 Förordning om ändring i kungörelsen (1974:255) om tilläggs lån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse
ändr. 3, 6 §§ S</p> <p>396 Förordning om ändrade bestämmelser om uppsägning av vissa egnahemslån S</p> <p>397 Förordning om kommunala bostadsförsörjningsprogram V</p> <p>398 Förordning om ändring i instruktionen (1965:669) för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna
ändr. 3, 5 a, 9 a, 10, 32 §§; ny 7 a § I</p> <p>399 Förordning med instruktion för bostadsstyrelsens råd för belånings- och värderingsmetoder I</p> <p>542 Förordning om ändring i instruktionen (1965:672) för statens råd för byggnadsforskning
ändr. 5 § I</p> |
|---|---|

- 634 Förordning om tidskoefficient för augusti 1978 S
- 656 Förordning om tidskoefficient för september och oktober 1978 S
- 657 Förordning om ändring i förordningen (1978:384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån
ändr. 4, 11 §§ S
- 658 Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946)
ändr. 36, 42 §§; ny 36 a § S
- 678 Förordning om ändring i förordningen (1975:129) om bidrag av statsmedel till förbättring av boendemiljöer
upph. 8 §; ändr. 1, 3, 5, 7, 10 §§; omtryck S
- 682 Förordning om ändring i instruktionen (1965:673) för statens institut för byggnadsforskning
ändr. 3, 7, 8 §§ I
- 713 Förordning om tidskoefficient för november och december 1978 S
- 714 Förordning om ändring i instruktionen (1967:329) för statens planverk
ändr. 3 § I
- 902 Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)
ändr. 54 § 2 mom, 55 § 1, 3 mom, 56 § 1 mom, 75 §; nytt 76 § 3 mom.
- 903 Lag om ändring i lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.
ändr. 7 §
- 914 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:922) om rikets indelning i lantmäteridistrikt
ändr. 1 § I
- 1019 Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946)
ändr. 24, 28, 32, 33, 36-38, 53 §§ S
- 1020 Förordning om ändring i förordningen (1977:332) om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m.
ändr. 17 § S
- 1021 Förordning om ändring i förordningen (1978:384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån
ändr. 14, 20, 21 §§ S
- 1022 Förordning om ränta för år 1980 på statliga bostadslån m. m. S
- 1070 Förordning om ändring i lantmäteritaxan (1971:1101)
ändr. 7 §, bil.; nya 4 a, 7 a §§ Lm

Notiser

- N 1978:25 Förordning om upphävande av vissa föreskrifter i fråga om förhandsbesked om bostadslån
Förordningen har utfärdats den 25 maj 1978. Den har kungjorts i Bostadsstyrelsens författningssamling under nummer 1978:19.

Underbilaga 5

Förteckning över författningar i SFS 1979 som utfärdats av regeringen (bostadsdepartementet)

- 30 Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946)
ändr. 45, 56 §§ S
- 31 Förordning om ändring i förordningen (1976:23) med instruktion för statens planverksråd för energihushållning
ändr. 2, 3 §§ I
- 49 Förordning om tidskoefficient för mars och april 1979 S
- 126 Förordning om kriskoppling V
- 138 Förordning om ändring i förordningen (1978:384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån
ändr. 5 § S
- 147 Förordning om ändring i lantmäteritaxan (1971:1101)
ändr. 12 § 7; ny 11 a § Lm
- 160 Förordning om tidskoefficient för maj och juni 1979 S
- 210 Förordning om maskindrivna portar m. m. D
- 211 Förordning om ändring i kungörelsen (1939:783) angående anordnande och begagnande samt tillsyn av vissa hissar
ändr. 6, 7, 9 §§ D
- 223 Förordning om ändring i bostadslånekungörelsen (1967:552)
ändr. 36 § S
- 224 Förordning om ändring i förordningen (1975:129) om bidrag av statsmedel till förbättring av boendemiljöer
ändr. 2, 9 §§ S
- 225 Förordning om ändring i kungörelsen (1962:538) om förbättringslån
ändr. 6-8, 17 §§ S
- 226 Förordning om ändring i förordningen (1976:260) om hyresförlustlån
ändr. 3 § S
- 227 Förordning om ändring i förordningen (1976:263) om statliga bostadsbidrag till barnfamiljer
ändr. 5, 10, 13 §§ S
- 228 Förordning om ändring i förordningen (1976:262) om statskommunala bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl.
ändr. 4, 6, 8 §§ S
- 229 Förordning om ändring i förordningen (1977:392) om statskommunala bostadsbidrag till vissa folkpensionärer m. fl.
ändr. 5-7 §§ S
- 255 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:327) om bostadsanpassningsbidrag
ändr. 3, 4, 8 §§ S
- 256 Förordning om ändring i kungörelsen (1968:227) om markförvärvslån till kommun
ändr. 7 § S
- 314 Lag om ändring i lagen (1972:175) med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån m. m.
ändr.
- 422 Förordning om ändring i förordningen (1977:332) om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m.
ändr. 1, 4, 12, 15, 17, 27 §§ S
- 423 Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946)
ändr. 18, 25, 33, 34, 36, 38, 44, 56 §§ S
- 556 Förordning om tidskoefficient för juli och augusti 1979 S
- 557 Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)
ändr. 66, 82 a §§
- 619 Förordning om ändring i förordningen (1978:384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån
ändr. 4 § S
- 620 Förordning om ändring i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946)
ändr. 9 a § S
- 656 Lag om ändring i lagen (1960:77) om byggnadsforskningsavgift
ändr. 2 §
- 669 Förordning om ändring i förordningen (1967:329) med instruktion för statens planverk
ändr. 8 § I

- 670 Förordning med instruktion för statens planverks råd för samhällsplanering **I**
- 747 Förordning om tidskoefficient för september och oktober 1979 **S**
- 772 Förordning om ändring i kungörelsen (1973:922) om rikets indelning i lantmäteridistrikt
ändr. 1 § **I**
- 816 Förordning om statligt stöd till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader m. m. **S**
- 817 Förordning om ändring i förordningen (1978:399) med instruktion för bostadsstyrelsens råd för belånings- och värderingsmetoder
ändr. 2, 3 §§ **I**
- 840 Förordning om ändring i kungörelsen (1971:1085) om ersättning till gode män vid fastighetsbildningsförrättning m. m.
ändr. 2 § **I**
- 842 Förordning om tidskoefficient för november och december 1979 **S**
- 881 Förordning om preliminär utbetalning av vissa bostadsbidrag för januari 1980 **S**

STATSRÅDSBEREDNINGEN

PROMEMORIA

1978-10-18

Statsrådsberedningens organisation och arbetsuppgifter*Inledning*

Enligt förordningen (1965:386) med instruktion för regeringskansliet (omtryckt 1977:434) ingår departementen och statsrådsberedningen (SB) i regeringskansliet (1 §). SB:s uppgift är enligt instruktionen att biträda statsministern och statsråd utan departement. I administrativt hänseende hör SB till justitiedepartementet (2 §). Chefstjänstemännen i SB är en statssekreterare och en rättschef (4 §). Statssekreteraren är den som närmast under statsministern leder arbetet i SB (9 §).

SB svarar för samordningsarbetet inom regeringskansliet. Detta arbete leds av statssekreteraren (samordningsministern). SB bedriver vidare under rättschefens ledning gransknings- och anvisningsverksamhet. I denna ingår vissa decentraliseringsfrågor. Till verksamheten är vidare knutna två språkexperter som sysslar med språkvård inom regeringskansliet. Till rättschefens uppgifter hör också att ansvara för kanslisäkerhetstjänsten och utgivningen av Svensk författningssamling.

Gransknings- och anvisningsverksamheten

Den gransknings- och anvisningsverksamhet i regeringskansliet som tidigare lag hos de s. k. juristkonsulterna leds numera av rättschefen i SB. Denne har till sin hjälp ett departementsråd med halvtidstjänstgöring och tre hovrättsjurister.

Granskningsarbetet i regeringskansliet bygger på den form av gemensam beredning som i dagligt tal kallas delning. Denna innebär att förslag till propositioner, lagrådsremisser, utredningsdirektiv, författningsförslag samt svar på frågor och interpellationer underställs olika befattningshavare, bl. a. rättschefen i SB. SB:s granskning koncentreras på frågan om de framlagda förslagen är korrekta ur konstitutionell synpunkt. Vidare görs en allmän begriplighetsgranskning av de föreslagna texterna. Författningsförslagen underkastas en lagteknisk granskning. Dessutom bevakas att SB:s anvisningar i formella frågor följs.

SB svarar också på frågor som uppstår inom departementen vid utarbetandet av de nyss nämnda förslagen. S. k. underhandsdelning förekommer också, dvs. ett förslag underställs rättschefen i SB för synpunkter på ett tidigare stadium i beredningsprocessen än delningen.

Detta gäller främst frågor av konstitutionell art.

Någon generell granskning av förvaltningsbesluten förekommer inte. Ibland underställer dock departementen SB vissa frågor som har samband med dessa beslut. SB:s anvisningsverksamhet tar i första hand sikte på utformningen av författningsförslag och propositioner. Anvisningarna i dessa ärenden är samlade i vad som populärt brukar kallas gröna resp. röda boken. Dessa kompletteras efter hand med promemorior i särskilda frågor. SB utfärdade t. ex. våren 1978 anvisningar om en förenklad utformning av propositionerna.

SB ger vidare ut anvisningar och förebilder i speciella frågor.

SFS-verksamheten

Svensk författningssamling (SFS) är den viktigaste av de offentliga publikationer där författningar kungörs. Alla författningar som regeringen utfärdar skall kungöras i SFS om inte regeringen bestämmer att författningen i stället skall kungöras i annan författningssamling. Rättschefen i statsrådsberedningen är utgivare av SFS. I denna egenskap har han bl. a. att ge tillstånd till tryckning av författning (s. k. trycklov).

Inom SB finns en avdelning, SFS-expeditionen, som handhar de arbetsuppgifter som har samband med SFS. Denna verksamhet sysselsätter en assistent i stort sett på heltid och en av hovrättsjuristerna, den senare endast i mindre utsträckning.

Sedan ett antal år används modern ADB-teknik inom SFS-expeditionen för att registrera SFS-författningar. Uppgifter om författningar förs in i ett datasystem över bildskärmsterminaler. Två sådana terminaler finns hos SFS-expeditionen.

Dataregistret innehåller uppgifter om i princip alla nu gällande författningar och även uppgifter om sådana upphävda författningar som fortfarande gällde år 1970. I dataregistret redovisas vissa formella uppgifter om författningen som dess rubrik, departementsstillhörighet och eventuella förarbeten. Däremot återfinns inte själva författningstexten i dataregistret. För att ta del av en författnings lydelse måste man därför gå till den tryckta författningstexten.

Allteftersom ändringar sker i en författning tillförs dataregistret uppgifter om dessa ändringar, registrerade som tillägg på grundförfattningens plats i registret. Dataregistret ger således anvisning om den vid varje tidpunkt gällande lydelsen av en författning samt om den författning genom vilken en ändring har ägt rum.

Datatekniken används också för att på maskinell väg framställa kronologiska och alfabetiska register till SFS.

Dataregistret över SFS ingår i ett större datasystem, rättsväsendets informationssystem (RI).

Vidare förs hos SFS-expeditionen ett kronologiskt register över kommitédirektiv.

Statsrådsberedningens granskningsverksamhet

Allmänna synpunkter

Statsrådsberedningens (SB:s) granskningsverksamhet är en del av beredningsprocessen i regeringskansliet. SB har här till uppgift att tillföra beredningen av ett regeringsärende vissa särskilda synpunkter. Granskningen innebär däremot inte någon total överarbetning av departementens förslag. Det är de enskilda departementen och inte SB som har huvudansvaret för utformningen av de produkter som lämnar regeringskansliet.

Viktigast bland SB:s granskningsuppgifter är bevakningen av de *konstitutionella frågorna*. På grund av sin överblick över verksamheten i regeringskansliet kan SB vidare bidra till enhetlighet hos de produkter som granskas.

SB kan naturligtvis också bidra med vissa *allmänna synpunkter*, främst av juridisk karaktär. SB har t. ex. särskilda kunskaper på det förvaltningsrättsliga området. Också lagtekniska frågor får anses höra till SB:s specialområde. Det skulle däremot vara förmätet att arbeta från den utgångspunkten att SB vet mer i de olika sakfrågorna än fackdepartementen.

En annan viktig uppgift för SB är att spela rollen av *läsande allmänhet*. I denna roll ingår självfallet att påpeka rena språkfel. Viktigare är emellertid att dispositions- och andra begriplighetsfrågor blir beaktade från "den vanlige läsarens" utgångspunkt.

Delningsgranskningens på sikt kanske viktigaste funktion är att ge *underlag för generella anvisningar* som kan bidra till att förbättra regeringskansliets produkter i bl. a. formellt och språkligt hänseende. När sådana anvisningar har utfärdats, bör man självfallet bevaka att de följs.

Påpekandenas form och omfattning

Påpekanden vid delningsgranskning skall utformas på sådant sätt att det klart framgår att det är departementen och inte SB som har huvudansvaret för den delade produkten. Det innebär att påpekandena bör ge hjälp till självhjälp. Hellre än att skriva om eller göra rättelser och ändringar bör man peka på de brister man anser sig ha funnit och, i förekommande fall, hänvisa till den relevanta upplysningskällan, t. ex. Röda eller Gröna boken.

När man någon gång skriver om en mening eller ett avsnitt, skall man förklara varför, om skälet till ändringen inte är uppenbart. Om flera lösningar är möjliga bör det anges. Påpekandena bör över huvud taget så mycket som möjligt utformas som inlägg i en diskussion med departementen.

Allmänt gäller att granskningen av lagtext skall vara noggrannare än granskningen av vanlig propositionstext. Alla avvikelser från Gröna boken och övriga anvisningar som gäller författningstext måste påpekas.

Man bör däremot i fråga om propositionstext kunna överse med enstaka brott mot regler som gäller rena formalia. Man bör t. ex. inte jaga otillättna förkortningar eller underlåtenhet att använda påbjudna sådana. Förekommer sådana fel i större omfattning bör det emellertid påpekas för författaren som sedan själv gör rättelserna.

Inriktningen av granskningen

Det är huvudsakligen fyra typer av dokument som granskas: propositioner (inkl. lagrådsremisser), förordningar, kommittédirektiv samt svar på frågor och interpellationer. Granskningen är något olika för de olika produkterna.

Propositioner

1 Lagtext

Konstitutionell granskning

1. Avser en föreskrift om beslutskompetens för regeringen eller någon annan myndighet normgivning eller beslut i det särskilda fallet? Det bör observeras att normgivningskompetens inte kan överlämnas direkt till en förvaltningsmyndighet. Exempel på normgivningsbemyndigande finns i lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer; exempel på beslut i det särskilda fallet finns i 1 § tredje stycket lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

2. Är det fråga om ett reellt bemyndigande (RF 8:7) eller ett "kvasibemyndigande" (RF 8:13)?

3. a. Om det är fråga om ett reellt bemyndigande: avser detta ett delegeringsbart ämne?

3. b. Om det är fråga om ett "kvasibemyndigande": behövs det? Exempel på kvasibemyndigande finns i lagen (1976:891) om val av ledamöter i länsstyrelsers styrelse.

4. Är det som betecknas som en avgift verkligen en avgift och inte en skatt?

5. Innehåller lagtexten sådant som inte behöver och av lämplighetsskäl inte heller bör stå i lagtext (t. ex. bestämmelser som har karaktär av verkställighetsföreskrifter)?

Lagteknisk granskning

- Är dispositionen lämplig?
- Bör rubriker föras in? alt. Är använda rubriker lämpliga?
- Har hänvisningsteknik använts på ett riktigt och lämpligt sätt?
- Är indelningen av texten i paragrafer och stycken lämplig: användningen av punkter?
- Är övergångsbestämmelserna riktiga?

Formell granskning

- Har man följt Gröna boken och de anvisningar som anknyter till den?

Språklig granskning

- Vid granskningen fästs främst avseende vid begripligheten och språkriktigheten.

Delegeringsgranskning

- Läggs några uppgifter på regeringen som inte borde ligga där?

Övrig granskning

- Har författningen anpassats till nu gällande förhållanden (t. ex. terminologiska förändringar: anpassning till instruktionsförebilden m. m.)?
- Har behövliga följdändringar gjorts (har man t. ex. tagit bort följdändringar till paragrafer som upphävts)?

II Propositionstext

Konstitutionell granskning

- Vid granskningen bevakas
 - att man inte har för avsikt att låta någon annan än riksdagen göra något som endast riksdagen har behörighet till.
 - att man inte ger formliga direktiv till kommuner, myndigheter och andra; för detta krävs författning.

Begriplighetsgranskning

- Framgår det klart vad riksdagen föreslås besluta?
- Korresponderar "klämmar" och innehåll?
- Finns det verkliga riktlinjer beskrivna i alla de fall där det i "klämmarna" talas om sådana?

Formell granskning

Har man följt Röda boken och de anvisningar som anknyter till den (t. ex. PM 1978:4 och 5)?

Språklig granskning

Vid granskningen fästs främst avseende vid dispositionsfrågor. Språkfel som upptäcks rättas.

Delegeringsgranskning

Se under avsnitt I "delegeringsgranskning".

Förordningar*Konstitutionell granskning m. m.*

Är valet mellan normbeslut och förvaltningsbeslut korrekt?

Är förordningsformen över huvud taget möjlig eller krävs lagform? Observera här särskilt transformering av internationella överenskommelser!

Avser en föreskrift om beslutskompetens för en myndighet normgivning eller beslut i det särskilda fallet (jfr vad som sägs under I 1.)?

Är kungörandet riktigt?

Lagteknisk granskning

Se under "propositioner" avsnitt I "lagteknisk granskning".

Formell granskning

Se under "propositioner" avsnitt I "formell granskning".

Språklig granskning

Se under "propositioner" avsnitt I "språklig granskning".

Delegeringsgranskning

Se under "propositioner" avsnitt I "delegeringsgranskning".

Övrig granskning

Se under "propositioner" avsnitt I "övrig granskning".

Kommittédirektiv

Är det fråga om en kommitté alt. utredare i kommittéförordningens mening eller är det en organisation med beslutsfunktioner?

Framgår det klart vad som skall utredas: dvs. förstår kommittén vad den skall göra?

Ger direktiven anledning till något påpekande om delegering? .

Är dispositionen lämplig?

Uppfyller direktiven ställda formkrav?

Språkfel som upptäcks rättas.

Interpellationer och frågor

Går statsrådet i svaret in på något som enligt RF inte får bli föremål för fråga eller interpellation?

Följer utskriften SB:s anvisningar?

PM angående tidsutdräkt vid besvarande av interpellationer och frågor

Gällande regler

Regler om besvarande av interpellationer och frågor finns i 6 kap. 1 resp. 2 §§ RO.

I 6 kap. 1 § RO föreskrivs att statsråd som inte besvarar interpellation inom fyra veckor från det att riksdagen medgav att interpellationen fick framställas, skall före utgången av denna tid muntligen meddela riksdagen varför svar uteblir eller anstår. En interpellation som inte har besvarats vid det riksmöte då den väcktes har förfallit.

En fråga bör enligt tilläggsbestämmelsen 6.2.2 besvaras vid den frågestund som infaller närmast efter sex dagar från det att frågan lämnades till kammarkansliet. Även en fråga har förfallit om den inte har besvarats vid det riksmöte då den väcktes.

Som framgår av dessa regler föreligger inte någon skyldighet för statsråden att besvara interpellationer och frågor.

Tidigare granskning

Frågan behandlades i 1977/78 års granskningsbetänkande (KU 1977/78:35 s. 16–18 samt bilaga 11). Utskottet redovisade först viss statistik rörande besvarandet av interpellationer och frågor. Därefter anförde utskottet följande:

Enligt utskottet är det självfallet omöjligt att helt undvika vissa tidsöverdrag när det gäller besvarandet av interpellationer och frågor. Det kan t. ex. vara sjukdomsfall eller utrikes tjänsteresa som nödvändiggör senareläggning av svar, vilket i sin tur sammanhänger med antingen vederbörande statsråds eller frågeställares förhållanden. Även måste hänsyn tas till det stora antalet interpellationer och frågor som förekommit under senare år. Det kan särskilt under mycket arbetstyngda perioder vara svårt att vid planeringen av kammarens arbete få tid för alla interpellations- och frågedebatter. Utskottet vill dock framhålla angelägenheten av att tidsöverdrag i möjligaste mån undviks. Inte minst ur allmänhetens synpunkt är det av stor vikt att en fråga inte har förlorat sin aktualitet när den besvaras.

I en reservation (7 s.) föreslogs bl. a. följande tillägg till utskottets skrivning på denna punkt:

Utskottets granskning har som tidigare framgått givit vid handen att påfallande många tidsöverdrag beträffande svar på frågor förekommit under hösten 1977. Inte mindre än 48 frågor besvarades först inom tre veckor eller längre tid, i några fall efter hela 5–7 veckor. Utskottet anser denna utveckling oroande och synnerligen otillfredsställande.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Uppgifter för år 1979

De följande uppgifterna bygger på en sammanställning som gjorts på kammarkansliet (underbilaga 1). Jämförelser kommer att göras med uppgifter från KU:s undersökning för två år sedan.

Interpellationer. Våren 1979 framställdes 62 interpellationer. Beträffande 16 svar meddelade statsråd anledning till att interpellationen inte kunde besvaras inom den föreskrivna tiden av fyra veckor. Förseningsmeddelanden lämnades således i 26 % av fallen. Motsvarande siffror för våren 1977 är: 82 framställda interpellationer, 28 förseningsmeddelanden, vilket utgör 34 % av antalet interpellationer.

Under hösten 1979 uppgick antalet interpellationer till 104. Förseningsmeddelanden lämnades i elva fall (11 %). Hösten 1977 framställdes ett lika stort antal interpellationer, dvs. 104. Antalet förseningsmeddelanden uppgick till 22 (21 %).

Frågor. Följande tabell innehåller uppgifter om tidsutdräkten vid besvarande av frågor hösten 1975, våren 1976, hösten 1977, våren 1979 och hösten 1979. Uppgifterna t. o. m. hösten 1977 är hämtade från 1977/78 års granskningsbetänkande.

Besvarade inom	hösten 1975		våren 1976		hösten 1977		våren 1979		hösten 1979	
	abs. tal	%	abs. tal	%	abs. tal	%	abs. tal	%	abs. tal	%
1 vecka	95	61	133	59	101	45	140	41	98	44
2 veckor	48	31	62	28	76	34	151	44	87	39
3 veckor	9	6	24	11	35	16	34	10	19	9
4 veckor	3	2	5	2	8	4	9	3	11	5
5 veckor	2	1	—	—	3	1	5	1	6	3
mer än 5 veckor	—	—	1	0	2	1	1	0	1	0
Summa	157	101	225	100	225	101	340	99	222	100

Andelen frågor som besvarades inom en vecka var hösten 1975 och våren 1976 omkring 60 %. Motsvarande andel låg under hösten 1977 samt under år 1979 mellan 40 och 45 %. Samtidigt skall noteras att antalet frågor ökat mellan hösten 1975 och höstarna 1977 samt 1979 med drygt 40 % och mellan våren 1976 och våren 1979 med drygt 50 %.

Kammarkansliet

1980-02-29

Tidsöverdrag beträffande svar på frågor våren 1979

140 frågor besvarade inom en vecka efter framställandet
151 frågor besvarade inom två veckor efter framställandet
34 frågor besvarade inom tre veckor efter framställandet
9 frågor besvarade inom fyra veckor efter framställandet
5 frågor besvarade inom fem veckor efter framställandet
1 fråga besvarad efter nio veckor efter framställandet p. g. a. frågeställarens sjukdom (nr 325)

340 frågor besvarade.

Totalt framställdes 343 frågor. (3 frågor togs tillbaka).

Tidsöverdrag beträffande svar på frågor hösten 1979

98 frågor besvarades inom en vecka efter framställandet
87 frågor besvarades inom två veckor efter framställandet
19 frågor besvarades inom tre veckor efter framställandet
11 frågor besvarades inom fyra veckor efter framställandet
6 frågor besvarades inom fem veckor efter framställandet
1 fråga besvarades efter sju veckor efter framställandet p. g. a. frågeställarens sjukdom (nr 148).

Totalt framställdes 222 frågor.

Våren 1979 framställdes 62 interpellationer.

Beträffande 16 svar lämnades meddelanden av statsråd om anledningen till varför interpellationerna inte kunde besvaras inom den föreskrivna tiden av 4 veckor.

Hösten 1979 framställdes 104 interpellationer.

Beträffande 11 svar lämnades meddelanden av statsråd om anledningen till varför interpellationerna inte kunde besvaras inom den föreskrivna tiden av 4 veckor.

PM

angående regeringens handläggning av besvärssärenden

I samband med 1976 års granskning företogs en bred undersökning av regeringens handläggning av besvärssärenden. Undersökningen gav utskottet anledning till uttalanden på flera olika punkter (KU 1975/76:50 s. 5–13, 74–211). Avsikten med den föreliggande undersökningen som påbörjades vid föregående års granskning är att göra en uppföljning i vissa delar av 1976 års granskning. Bl. a. redovisas vissa aktuella uppgifter om utvecklingen av antalet årligen avgjorda och vid årsskiftena oavgjorda besvärssärenden. Vidare behandlas frågor som gäller remittering av besvärssärenden och handläggningen av besvär som kommit in för sent. Undersökningen bygger på genomgångar av regeringsprotokollen och infordrade akter samt på en enkät som företogs med departementens expeditionsschefer våren 1979.

1. Frågans behandling under åren 1968–1974

Sedan 1968 har utskottet vid flera tillfällen behandlat regeringens handläggning av administrativa partsärenden, främst besvärssärenden, från allmänt förvaltningsrättsliga synpunkter. I det följande skall lämnas en kort sammanfattning av utskottets behandling av dessa frågor under åren 1968–1974. En redovisning av 1976 års granskning och dess resultat ges nedan i samband med redogörelsen för årets granskning.

I 1968 års granskningsmemorial (KU 1968:15) tog utskottet i en brett upplagd undersökning upp vissa allmänna frågor beträffande handläggningen av förvaltningsärenden i departementen. Utskottet granskade bl. a. handläggningstider, remissförfaranden, principerna för kommunikation och beslutsmotivering. Utskottet gjorde en rad uttalanden, som blivit vägledande för departementens arbete med förvaltningsärenden och som sedermera inarbetats i de av statsrådsberedningen utgivna anvisningarna om tillämpningen av förvaltningslagen hos regeringen.¹ En uppföljning i mindre skala av 1968 års undersökning gjordes året därpå (KU 1969:18). I 1970 års granskningsmemorial (KU 1970:42) tog utskottet upp frågan om onödig remissbehandling av besvär som ej hade tagits upp till prövning i sak. Samma fråga behandlades på nytt i 1974 års granskningsbetänkande (KU 1974:22). Mot bakgrund av bl. a. förvaltningslagens tillkomst år 1971 granskade utskottet under 1972 (KU 1972:26) Kungl. Maj:ts motiveringar av beslut, främst i fråga om besvärssärenden. Frågan om beslutsmotiveringen uppmärksammades också i den undersökning av handläggningen av naturalisations-

¹ Första upplagan utkom år 1972, andra upplagan 1979.

ärenden som redovisades i 1973 års granskningsbetänkande (KU 1973:20).

2. Ärendeutvecklingen

2.1 1976 års undersökning och dess resultat

1976 års undersökning inleddes med en ingående kartläggning av omfattningen och utvecklingen av antalet besvärärenden. Med anledning av denna kartläggning konstaterade utskottet (KU 1975/76:50 s. 6-7) att tillströmningen av besvär till regeringen hade ökat starkt och oavbrutet under den gångna tioårsperioden. Mellan åren 1966 och 1975 beräknades antalet besvär hos regeringen ha ökat från ca 2 000 till drygt 7 000. Detta innebar att vart fjärde ärende som företogs till avgörande i regeringen under år 1975 var ett besvärärende. Ökningen av antalet besvärärenden hade enligt utskottet otvivelaktigt inneburit en ökad belastning på departementen. Utskottet såg häri en risk för längre handläggningstider och mindre ingående behandling av ärendena. Utskottet hade erfarit att utvecklingen hade uppmärksamats inom regeringskansliet och att bl. a. vissa åtgärder i decentraliseringssyfte övervägdes. Mot denna bakgrund fann utskottet inte anledning till annat uttalande än att den vidare utvecklingen på detta område skulle följas med uppmärksamhet.

Utskottets påpekande beträffande ärendeutvecklingen föranledde statsrådsberedningen att i en skrivelse till expeditionscheferna i april 1977 förorda en "ordentlig genomgång av möjligheterna att i större omfattning än som gäller f. n. befria regeringen från handläggningen av vissa besvärärenden". Utskottet noterade detta initiativ i 1977 års granskningsbetänkande (KU 1976/77:44 s. 25) och uttjade sin avsikt att följa resultatet av det.

Även i andra sammanhang har utskottets påpekande om utvecklingen av antalet besvärärenden noterats. Några exempel på detta skall anföras.

I 1977 års budgetproposition (prop. 1976/77:100, bilaga 12, utbildningsdepartementet, s. 229 ff.) behandlades frågan om rätt att hos regeringen överklaga beslut rörande granskning och registrering av läromedel. Denna fråga hade på riksdagens begäran (UbU 1974:15) utretts av skolöverstyrelsen och statens institut för läromedelsinformation. Föredragande statsrådet erinrade inledningsvis om vad konstitutionsutskottet uttalat om tillströmningen av besvärärenden hos regeringen. Statsrådet fann vidare de nuvarande formerna för granskning och registrering av läromedel inrymma sådan sakkunskap och erfarenhet och därmed garantier för en allsidig belysning av dessa frågor att en besvärspövning inte kunde anses meningsfull. En besvärsrätt skulle enligt statsrådet också innebära en överprövning i objektivitetsfrågor i politisk instans, vilket ansågs betänkligt. Med hänvisning till bl. a. dessa synpunkter fann statsrådet att besvär inte borde få anföras. Utbildningsutskottet (UbU 1976/77:13) förklarade sig ha blivit

övertygat om att det saknades anledning att införa besvärsmätt i dessa ärenden. Riksdagen följde utskottet.

Utlänningslagkommittén (A 1975:04) fick bl. a. i uppdrag att överväga möjligheten att inrätta ett särskilt organ med uppgift att i stället för regeringen vara slutlig besvärsmätt i utlänningsärenden. Bakgrunden till uppdraget var att åstadkomma en skyndsammare handläggning av ärenden som rör utlännings rätt att få stanna kvar i Sverige. Kommittén, som i sitt delbetänkande Kortare väntetider i utlänningsärenden (SOU 1977:28 s. 99–117) redogjorde för de pågående decentraliseringssträvandena inom regeringskansliet och därvid även berörde konstitutionsutskottets påpekande, stannade emellertid efter ingående övervägande för att besvärsmätt även i fortsättningen borde prövas av regeringen. Kommittén bedömde utlänningsärendena så viktiga, både för den enskilde och samhället, att de i sista hand borde avgöras av en instans med politiskt ansvar. Två av ledamöterna reserverade sig och förordade inrättandet av en fristående, slutlig besvärsmätt som ett led i de pågående decentraliseringssträvandena och för att möjliggöra för det ansvariga statsrådet att koncentrera sig på de viktigare av utlänningsärendena. Remissopinionen var på denna punkt starkt splittrad. Föredragande statsrådet anförde i proposition våren 1978 (prop. 1977/78:90 s. 60) att han i och för sig delade uppfattningen att regeringens prövning av enskilda ärenden borde i möjlig mån begränsas till förmån för dess planerande verksamhet. Å andra sidan ansåg statsrådet att beslut om avvismning eller förpassning ofta grep så djupt in i den berörda personens liv att det var befogat att han fick möjlighet att föra sin sak vidare till regeringen. Besvärsmätten till regeringen borde därför tills vidare finnas kvar. Enligt statsrådet skulle förslaget i övrigt leda till en kraftig ökning av antalet besvärsmätt. Det skulle därför bli nödvändigt med personalförstärkning inom arbetsmarknadsdepartementet. Riksdagen godkände utan erinran propositionens förslag i detta hänseende (AU 1977/78:30 s. 15).

I decentraliseringsutredningens principbetänkande Lagg besluten närmare människorna (SOU 1978:52) föreslogs som en av vägarna till ökad decentralisering att den centrala tillsynen och kontrollen på olika sätt begränsas. I detta sammanhang diskuterade utredningen besvärsmättprövningens roll och hänvisade bl. a. till utskottets uttalande att en ökad belastning på regeringskansliet av besvärsmätt ärenden kan medföra längre handläggningstider och en mindre ingående behandling av ärendena. Utredningen anförde därefter följande:

Undersökningar som senare gjorts i regeringskansliet har bekräftat konstitutionsutskottets uttalande farhågor. Det har exempelvis visat sig att det i en del departement förekommit mycket långa handläggningstider i partsärenden – i många fall har det rört sig om mellan 15 och 20 månader, ibland ännu längre tider. Det har i dessa fall ifrågasatts om inte strävandena att i rättssäkerhetens intresse tillåta besvärsmätt upp till regeringen gett ett resultat som är motsatt det eftersträvade.

I propositionen 1978/79:111 Om åtgärder mot krångel och byråkrati m. m. behandlades i bilaga 14 (kommundepartementet) decentraliseringsutredningens nyssnämnda principbetänkande. Utredningens resonemang om besvärsprovningens roll kommenterades inte vare sig i propositionen eller under riksdagsbehandlingen.

2.2 Den aktuella utvecklingen

Som framgår av *tabell 1* över ärendeutvecklingen följdes den starka ökningen av antalet avgjorda besvärssärenden under 1970-talets första hälft av två år, som kännetecknades av en viss stagnation. Under år 1976 minskade för första gången under 1970-talet antalet besvärssärenden och under år 1977 skedde en återgång till 1975 års nivå, dvs. drygt 7 000 ärenden. För år 1978 kan på nytt noteras en uppgång. Jämfört med år 1977 rör det sig om en ökning med ca 500 ärenden (7 %). Av hela antalet avgjorda regeringsärenden under år 1978 utgör andelen besvärssärenden drygt 28 %.

Bilden av utvecklingen under de senaste åren på de olika departementen är emellertid ganska splittrad. Två departement – utbildnings- och arbetsmarknadsdepartementen – uppvisar betydande ökningar såväl i absoluta tal som i procent av det totala antalet avgjorda ärenden. Inom utbildningsdepartementet har antalet besvärssärenden ökat från 983 (1975) till 1 383 (1978) och utgjorde under år 1978 drygt 40 % av hela antalet ärenden. Som jämförelse kan nämnas att så sent som år 1971 var motsvarande andel drygt 10 %. Än mer dramatisk har utvecklingen varit inom arbetsmarknadsdepartementet. Där har antalet besvärssärenden fördubblats sedan år 1975. Under år 1978 var vartannat ärende som avgjordes inom arbetsmarknadsdepartementets område ett besvärssärende. Ökningen inom arbetsmarknadsdepartementet beror främst på ändringar i utlänningslagstiftningen under senare år (jfr ovan s. 4).

Minskningar beträffande antalet prövade besvärssärenden under senare år kan noteras för försvars-, kommunikations- och handelsdepartementen. För försvarsdepartementets del beror nedgången på att handläggningen av vapenfrilärenden i princip avbröts den 1 april 1977 i avvaktan på ny vapenfrilag. I mitten av 1978 återupptogs handläggningen av dessa ärenden.

För övriga departement är tendensen under senare år oregelbunden eller också är förändringarna i den ena eller andra riktningen av ganska måttlig omfattning.

Tabell 1 Antalet besvärärenden hos regeringen åren 1971–1978

Absoluta tal

Dep/år	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Ju	156	224	175	230	266	315	251	271
UD	1	5	6	3	17	16	11	12
Fö	406	431	426	525	541	589	309	236
S	109	163	197	255	358	238	280	295
K	535	593	768	1 102	1 607	899	922	889
Fi ⁴	138	330	604	649	697	881	–	–
E ³	–	–	–	–	–	–	92	12
B ³	–	–	–	–	–	–	769	710
U	451	627	976	960	983	988	1 174	1 383
Jo	411	686	582	656	664	602	750	742
H	267	35	63	149	50	161	206	94
In ²	748	622	802	–	–	–	–	–
A ¹	–	–	–	785	775	813	1 222	1 550
Bo ¹	–	–	–	1 126	1 056	1 238	1 044	1 259
C ²	940	893	1 027	–	–	–	–	–
I	15	16	23	46	52	92	108	133
Kn ¹	–	–	–	119	116	82	121	158
Totalt	4 177	4 625	5 649	6 605	7 182	6 914	7 259	7 744

i % av hela antalet ärenden inom resp. departement

Dep/år	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Ju	3,6	4,4	3,4	4,6	6,1	7,1	6,0	7,1
UD	0,2	0,9	0,9	0,5	3,2	3,4	1,8	2,9
Fö	16,4	17,5	17,3	27,7	30,0	29,7	20,4	16,2
S	6,1	8,0	10,6	15,0	19,3	15,5	17,2	18,9
K	28,1	28,0	38,8	52,5	58,6	51,1	50,8	49,4
Fi ⁴	3,5	7,5	13,3	14,0	13,4	17,2	–	–
E ³	–	–	–	–	–	–	30,1	4,8
B ³	–	–	–	–	–	–	17,1	17,1
U	12,4	17,1	25,5	26,2	26,7	27,2	34,5	42,2
Jo	28,1	42,8	40,3	40,0	40,8	39,9	43,1	45,1
H	34,8	6,8	4,4	14,2	8,0	23,0	22,1	11,8
In ²	33,9	28,9	32,8	–	–	–	–	–
A ¹	–	–	–	33,5	33,3	31,9	44,1	50,1
Bo ¹	–	–	–	67,6	59,6	60,1	50,8	55,1
C ²	41,1	52,8	54,9	–	–	–	–	–
I	2,6	2,8	3,2	5,1	6,5	11,3	8,9	9,0
Kn ¹	–	–	–	14,6	11,9	8,2	10,4	11,6
Totalt	16,0	17,2	19,9	23,6	25,4	25,1	26,1	28,3

¹ Inrättat 74-01-01

² Upphört 73-12-31

³ Inrättat 76-11-25

⁴ Upphört 76-11-24

3. Handläggningstider och balanser

I 1976 års undersökning redovisades olika studier av handläggningstiderna för besvärärenden. Bl. a. gjordes en kartläggning av handläggningstiderna för de ärenden som avgjordes under första kvartalet 1975 efter beredning i utbildnings-, jordbruks- och bostadsdepartementen (s. 100-101). Vidare redovisades ett sammanlagt åttiototal av de besvär som inom olika ärendegrupper och departement haft den längsta handläggningstiden, varvid dock ströks under att "lång handläggningstid" var ett mycket relativt begrepp, beroende på vad besvärerna avsåg i sak (s. 101-102, underbilaga 6). En redogörelse lämnades också för ett antal brådskande ärenden, där trots detta handläggningstiden hade blivit så lång att besluten hade förlorat sin aktualitet vid det tillfälle då regeringen tog upp besvärerna till avgörande (s. 102, underbilaga 6). I de specialstudier av åtta olika grupper av besvärärenden som hade företagits gjordes också en kartläggning av handläggningstiderna (s. 111-137). Slutligen redovisades vissa uppgifter om balanser av oavgjorda besvärärenden vid de tre närmast föregående årsskiftena (s. 103-104, underbilaga 10).

Med anledning av de undersökningar av handläggningstidens längd som hade företagits framhöll utskottet (s. 10) vikten av att regeringens prövning inte fördröjs genom onödigt eller onödigt utdraget remissförfarande. Utskottet betonade också att det självfallet var angeläget att ärendena efter avslutad remissbehandling togs upp till avgörande av regeringen så snart som möjligt. Givetvis måste strävan vara att undvika en sådan tidsutdräkt i brådskande ärenden att frågan förlorat sin aktualitet då regeringens beslut fattades.

Dessa uttalanden av utskottet redovisades i skrivelse den 6 september 1976 från rättschefen i statsrådsberedningen till statssekreterarna, expeditionscheferna och rättscheferna. Med anledning av dessa och andra uttalanden, som utskottet gjorde beträffande handläggningen av besvärärenden i 1976 års granskningsbetänkande, anmodade statsrådsberedningen departementen "att - i den mån avvikelser föreligger - anpassa sina handläggningsrutiner i besvärärenden till dem som riksdagen har uttalat sig för". Statsrådsberedningen framhöll att dessa rutiner i allt väsentligt överensstämde med dem som rekommenderades i statsrådsberedningens anvisningar för förvaltningslagens tillämpning hos regeringen.

Från statsrådsberedningen har vidare erfarits att frågan om de långa handläggningstiderna i vissa besvärärenden och andra enskilda partsärenden uppmärksammats på olika sätt. Vissa undersökningar har företagits beträffande handläggningstiderna för denna typ av ärenden inom justitie-, jordbruks- och bostadsdepartementen. Vidare infordras årligen från departementen förteckningar över mer än ett år gamla, oavgjorda ärenden. Dessa förteckningar bearbetas och granskas inom statsrådsberedningen. Bl. a. görs statistiska sammanställningar över antalet ärenden som är upptagna på dessa

förteckningar och hur "åldersfördelningen" ser ut, dvs. hur de fördelar sig på de år varunder de kom in till departementen. De tabeller som gjordes upp på grundval av de förteckningar som lämnades i början av år 1979 har överlämnats till utskottet och återges i *underbilaga 1 och 2*. Vid ett studium av dessa tabeller bör man komma ihåg att redovisningen omfattar alla äldre ärenden, ej endast besvärärenden. Vid granskningen av dessa förteckningar inom statsrådsberedningen ägnas dock särskild uppmärksamhet åt ärenden som rör enskilds rätt. Bland dessa ärenden utgör besvärärendena en mycket stor andel. Den särskilda granskning som görs av dessa ärenden innebär bl. a. att man från statsrådsberedningens sida hör efter på resp. departement om anledningen till att handläggningen inte har avslutats samt om ärendena kan komma att avgöras eller avskrivas inom den närmaste framtiden. Dessa kontakter leder i många fall till att behandlingen av dessa ärenden påskyndas.

I den enkät, som i samband med förra årets granskning skickades ut till departementen, infortrades uppgifter om balansläget beträffande besvärärenden vid årsskiftena 1976/77, 1977/78 och 1978/79. I *tabell 2* har dessa uppgifter sammanställts med motsvarande uppgifter för årsskiftena 1973/74, 1974/75 och 1975/76, hämtade från 1976 års besvärundersökning (s. 211). Tabellen utvisar alltså balanslägets utveckling från årsskiftet 1973/74 t. o. m. årsskiftet 1978/79.

Tabell 2 Antalet oavgjorda besvärärenden vid årsskiftena 1973/74–1978/79

Dep./årsskifte	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79
Ju	93	103	115	98	102	110
UD	0	2	4	4	9	6
Fö	168	165	201	107	210	326
S	76	97	53	119	85	91
K	180	437	594	510	471	594
Fi	141	206	1 000 ¹	–	–	–
E	–	–	–	43	5	5
B	–	–	–	703	603	224
U	707	534	553	567	493	500
Jo	210	290	490	699	683	661
H	26	17	21	63	64	23
A	231	237	222	493	749	1 788
Bo	925	919	1 028	984	1 434	1 403
I	20	22	55	71	78	121
Kn	63	76	49	65	97	147
Totalt	2 840	3 105	4 385	4 526	5 083	5 999

¹ 872 av dessa ärenden avser besvär över beslut av riksskatteverket om kompensation för mervärdeskatt på bostadsbyggande.

Sedan årsskiftet 1973/74 har den totala balansen av besvärssärenden ökat fortlöpande. Vid årsskiftet 1978/79 var den mer än dubbelt så stor som fem år tidigare. Särskilt stora är ökningarna mellan årsskiftena 1974/75 och 1975/76 samt mellan årsskiftena 1977/78 och 1978/79.

Utvecklingen av balansläget på de enskilda departementen skall kommenteras något närmare, delvis med hjälp av uppgifter och synpunkter som departementen själva lämnat i anslutning till sin redovisning.

Justitiedepartementet noterar i sitt enkätsvar att balansläget inom departementet är i stort sett oförändrat i förhållande till tidigare år. Departementet påpekar dock att ärendegrupperna har förändrats. Sålunda har som nya grupper tillkommit ärenden rörande räkenskapsår och arkivering av räkenskapsmaterial enligt 12 och 22 §§ bokföringslagen (1976:125) och ärenden om tillstånd m. m. till TV-övervakning enligt lagen (1977:20) om TV-övervakning.

Utrikesdepartementet har en oförändrat liten balans av besvärssärenden. Departementet handlägger, som tidigare framgått (se tabell 1), ett mycket litet antal besvärssärenden.

Balansläget inom *försvarsdepartementet* har undergått vissa svängningar. Efter en nedgång mellan årsskiftena 1975/76 och 1976/77 har balansen ökat starkt. De besvärssärenden som handläggs inom försvarsdepartementet rör främst tjänstetillsättningsfrågor och ansökningar om vapenfri tjänst. Den ökade balansen beror, som redan framhållits, på att handläggningen av vapenfribesvärerna i princip avbröts den 1 april 1977 i avvaktan på ny vapenfri lag. Fr. o. m. den 1 juli 1978 återupptogs handläggningen av de "frysta" besvärssärendena. Av den balans på 268 ärenden som fanns inom värnpliktsenheten vid årsskiftet 1978/79 har under januari och februari månad 1979 avgjorts 121 besvär.

Socialdepartementet har en tämligen oförändrad balans av besvärssärenden.

Inom *kommunikationsdepartementet* skedde en markant uppgång av antalet balanserade ärenden t. o. m. årsskiftet 1975/76. Vid de två närmast följande årsskiftena skedde en nedgång. Balansen vid årsskiftet 1978/79 ligger på samma höga nivå som 1975/76.

Finansdepartementet fick vid årsskiftet 1975/76 vidkännas en kraftig ökning av antalet balanserade besvärssärenden beroende på det stora antalet besvär över riksskatteverkets beslut om kompensation för mervärdeskatt på bostadsbyggande. Vid finansdepartementets uppdelning på ekonomi- och budgetdepartementen i november 1976 föll huvuddelen av besvärssärendena, bl. a. de nämnda mervärdeskatteärendena, inom *budgetdepartementets* område. Nedgången av de balanserade ärendena fr. o. m. årsskiftet 1976/77 beror enligt uppgift från departementet på att mervärdeskatteärendena minskat och i stort sett upphört under år 1978. Vidare överfördes den 1 januari 1978 alla ärenden som berör alkohollagstiftningen till socialdepartementet.

Inom *utbildningsdepartementet* har en viss minskning i balanserna inträtt sedan årsskiftet 1976/77. Detta beror i stor utsträckning på att kyrkoenheten under år 1977 överfördes till kommundepartementet. Från departementet framhålls vidare att balansen av oavgjorda besvärshärenden är avsevärt större omkring halvårsskiftena då besvär i fråga om intagning till högskolan kommer in och sedan snabbt avgörs.

För *jordbruksdepartementets* del skedde en uppgång på ca 200 ärenden mellan årsskiftena 1975/76 och 1976/77. Därefter har balansläget varit tämligen oförändrat. Uppgången kan enligt departementet antas bero på ökning av antalet inkomna besvär men också på att arbetet i departementet påverkades såväl av riksdagsvalet 1976 som av regeringsskiftet detta år.

Handelsdepartementet hade vid årsskiftena 1976/77 och 1977/78 ett förhållandevis stort antal oavgjorda besvärshärenden. Vid det senaste årsskiftet hade emellertid balansen minskat till den nivå som rådde före uppgången 1976/77.

Balansen av besvärshärenden inom *arbetsmarknadsdepartementet* visar en stark ökning under senare år. Från undersökningsperiodens början t. o. m. årsskiftet 1975/76 låg balansen på något över 200 ärenden. Därefter skedde en ökning, vid årsskiftet 1976/77 till ca 500 ärenden, vid årsskiftet 1977/78 till ca 750 ärenden och vid årsskiftet 1978/79 till ca 1 800 ärenden. Ökningen hänför sig till en mycket stor del till enheten för invandrar- och medborgarskapsärenden (IM-enheten) och sammanhänger med ändringar i utlänningslagstiftningen under senare år. Som framgått ovan (s. 4) var ökningen förutsedd och föranledde förslag inom utlänningslagstiftningskommittén att inrätta en särskild besvärinstans i utlänningsärenden. Förslaget avvisades dock av kommittén och sedermera även av regeringen.

Arbetsmarknadsdepartementet har lämnat vissa ytterligare uppgifter om balansläget och arbetsbelastningen på IM-enheten. I mitten av februari 1979 utgjorde balansen på enheten 1 433 ärenden, varav 1 017 besvärshärenden. Vid årsskiftet 1979/80 hade den gått ned till 1 172 ärenden. Härav var 791 besvärshärenden. Den helt övervägande delen av besvärshärendena utgörs av besvär över invandrarverkets beslut om avlägsnande av utlänning från Sverige. Departementet påpekar i sammanhanget att en stor grupp ärenden vid sidan av besvärshärendena utgörs av ansökningar om återbrytning av lagakraftvunna avlägsnandebeslut (51 § utlänningslagen). Denna möjlighet att återkomma sedan besvär avslagits utnyttjas i stor utsträckning.

Betydande personalförstärkningar har skett under senare år på IM-enheten. Enhetens personaluppsättning var den 1 januari 1977 en enhetschef, en ställföreträdare för enhetschefen, sex handläggare och två biträden. I mitten av februari 1980 består enhetens personal av ett departementsråd (huvudman), ett kansliråd, två handläggare (F 21/23), varav en bemyndigats att vid sidan av huvudmannen fullgöra vissa huvudmannauppgifter, en handläggare (F 19/20), nio handläggare (F 19), varav två extra tjänstemän som tillfällig förstärkning, en kanslist med reducerad arbetstid, samt sju

assistenter, varav en med reducerad arbetstid. Antalet handläggare har alltså ökat från sex till 12 och biträdespersonalen från två till åtta personer.

Den stora arbetsbelastningen på enheten har också föranlett andra åtgärder vid sidan av personalförstärkningarna. Sedan några år är enhetsledningen dubblerad vad gäller handläggningen av ärenden enligt utlännings- och medborgarskapslagstiftningen. Vissa handläggaruppgifter, såsom åtgärder i samband med att ett ärende anhängiggjorts fram till föredragning för remissbedömning, utförs av assistenter. Förenklingar av administrativa rutiner genomförs kontinuerligt i syfte att förkorta handläggningstiderna. Bl. a. har införts en särskild ordning för remissbedömning. Trots dessa åtgärder förekommer förhållandevis ofta overtidsarbete.

Förslagen i den lagrådsremiss angående ny utlänningslag som f. n. föredras i lagrådet kommer att på några punkter medföra förändringar i fråga om IM-enhetens ärenden. Antalet återbrytningsärenden kommer att minska. Å andra sidan tillkommer en ny grupp av besvärärenden, besvär över invandrarverkets beslut om flyktingförklaring.

Bostadsdepartementet har – utom vid årsskiftet 1978/79 – den största ärendebalansen av samtliga departement. Fram till årsskiftet 1976/77 låg antalet oavgjorda besvärärenden kring 1 000 men har de två senaste årsskiftena uppgått till drygt 1 400.

Handläggningen av olika slags förvaltningsärenden inom *bostadsdepartementet*, främst besvärärenden, granskades av utskottet både 1978 och 1979. Härvid redovisades bl. a. balansläget utförligt. I 1979 års granskningsbetänkande (KU 1978/79:30 s. 20, 153–155) framhöll utskottet att balansen av oavgjorda ärenden måste betecknas som otillfredsställande hög men att en utveckling i positiv riktning syntes vara på väg. Utskottet såg detta som en följd av de ansträngningar som man gjort inom departementet för att bemästra den svåra arbetssituationen. Utskottet fann därför inte skäl för annat uttalande än att utskottet avsåg att uppmärksamt följa det fortsatta resultatet av de åtgärder som vidtagits och kommer att vidtas för att komma till rätta med handläggningsfrågorna inom *bostadsdepartementet*.

Antalet balanserade besvärärenden inom *industridepartementet* visar en fortgående ökning sedan årsskiftet 1973/74. Ökningen hänger enligt uppgifter som lämnats från departementet främst samman med att nya ärendegrupper tillkommit. I maj 1977 överfördes regionalpolitiska ärenden från arbetsmarknadsdepartementet till *industridepartementet*. Ökningen mellan de två senaste årsskiftena avser dock till största delen besvär över beslut av statens industriverk i fråga om statsbidrag till energibesparande åtgärder. Den 1 juli 1978 utvidgades möjligheterna till sådana bidrag. Arbetsbelastningen på den enhet som handlägger energifrågor har ökat kraftigt under senare år, bl. a. på grund av tillströmningen av besvärärenden, och enheten har byggts ut avsevärt sedan år 1975.

Även inom *kommundepartementet* har balansen av besvärärenden ökat sedan årsskiftet 1975/76. De senaste årens ökningar beror bl. a. på att

kyrkoärendena överflyttades från utbildnings- till kommundepartementet den 1 juli 1977.

4. Remittering

Ett många gånger nödvändigt led i utredningen av ett besvärssärende är att genom remiss inhämta annan myndighets yttrande. Bestämmelserna i 10 § förvaltningslagen om remissbehandling syftar bl. a. till att undvika onödiga dröjsmål med ärendes avgörande. Paragrafen har följande lydelse:

10 § Innan myndighet inhämtar yttrande genom remiss, skall myndigheten noga pröva behovet av åtgärden. Behöver yttrande inhämtas från flera skall det göras samtidigt, om ej särskilda skäl föranleder annat. Om det ej är obehövt, anges i remissen i vilka avseenden och inom vilken tid yttrande önskas samt huruvida mottagaren bör inhämta yttranden från annan.

I statsrådsberedningens anvisningar framhålls – bl. a. under hänvisning till konstitutionsutskottets uttalanden i ämnet – att förvaltningslagens nyss nämnda bestämmelser bör följas i departementen. Sålunda bör man enligt anvisningarna noga pröva behovet av remiss, innan en sådan åtgärd beslutas. Är det ovisst om någon sakprövning skall ske i ett ärende – det är t. ex. oklart om en klagande är besvärshärbäddad eller om anförda besvär har kommit in i rätt tid – bör remissyttande i sakfrågan inte inhämtas, förrän man har avgjort om ärendet skall prövas i sak. Man kan emellertid, framhålls vidare i anvisningarna, behöva inhämta yttrande från beslutsmyndigheten t. ex. för att få utgångspunkten för besvärstiden fastställd. Kan det inte bli aktuellt att inhämta yttrande från någon annan än beslutsmyndigheten, är det enligt anvisningarna praktiskt att inhämta yttrande i denna del samtidigt som man inhämtar yttrande i den formella frågan. I remissen bör emellertid då anges att yttrande i sakfrågan inte skall avges, om myndigheten anser att besvären inte kan tas upp till prövning i sak.

Enligt anvisningarna bör man också, om det inte är obehövt, i remissen ange bl. a. inom vilken tid yttrande önskas. Om tid för remissyttande har angetts, ligger det enligt statsrådsberedningen "i sakens natur att man från departementets sida fortlöpande övervakar att tiden hålls". Man bör därför ha ett system som gör det möjligt att omedelbart observera ett dröjsmål. Ett sådant övervakningssystem bör omfatta även de fall där tid för remissyttande inte uttryckligen har angetts, men där yttrande inte har kommit in till departementet "inom skälig tid".

Utskottet har vid ett flertal tillfällen uttalat att besvärssärenden som av formella skäl inte kan tas upp till prövning i sak inte bör bli föremål för en remissbehandling, som saknar betydelse för ärendets prövning och endast är ägnad att onödigt fördröja regeringens avgörande. Både de enskilda parternas intresse av att få svar utan onödigt dröjsmål och förvaltningens intresse av att inte åsamkas en onödig och kostsam ökning av arbetsbördan har ansetts tala härför. Av den undersökning som utskottet företog vid 1976

års granskning framgick dock att ett mycket stort antal besvärssärenden som kommit in för sent gjorts till föremål för remissbehandling. Utskottet konstaterade därför att handläggningen av dessa ärenden fortfarande inte skedde efter enhetliga principer. En förändring borde enligt utskottet komma till stånd så att de av utskottet och i statsrådsberedningens anvisningar förordade principerna följs inom samtliga departement (KU 1975/76:50 s. 8-9).

Vid den granskning av handläggningen av vissa grupper av besvärssärenden som utskottet företog 1976 (KU 1975/76:50 s. 9) uppmärksammades att i de grupper av ärenden där remiss har skett av alla, eller så gott som alla, ärenden hade remissen gått ut omedelbart efter det att besvärslagan kommit in till departementet. Det var enligt utskottet uppenbart att i sådana fall remissen hade karaktär av en ren rutinåtgärd. Den kunde knappast ha föregåtts av den noggranna prövning av behovet av åtgärden som förordas i förvaltningslagen och statsrådsberedningens anvisningar. Utskottet ville emellertid inte bestrida att det beskrivna förfarings sättet ibland kunde ha vissa praktiska fördelar, särskilt i fråga om sådana ärendegrupper där ett behov av remiss erfarenhetsmässigt förelåg. Utskottet ansåg det dock önskvärt att remissbehovet för ärendegrupper av nämnt slag togs upp till prövning från tid till annan. Beträffande remittering iakttog utskottet vidare att det mycket ofta förekom att tid för yttrande inte sattes ut. Enligt utskottet syntes detta förfarings sätt, som inte stämde överens med statsrådsberedningens anvisningar, rent av vara det normalt tillämpade. Sammanfattningsvis framhöll utskottet som redan nämnts vikten av att regeringens prövning inte fördröjs genom onödigt eller onödigt utdraget remissförfarande.

De uttalanden av utskottet som återgivits i det föregående sammanfattades i skrivelsen av den 6 september 1976 till statssekreterarna m. m. från rättschefen i statsrådsberedningen (se ovan s. 7).

I enkäten till expeditionscheferna ställdes fyra frågor beträffande remittering av besvär. Dessa frågor avsåg undvikande av rutinmässig remittering, remittering av för sent inkomna besvär, utsättande av tid för remissytrande och bevakning av remissytrande. Svaren på dessa frågor skall redovisas i det följande.

4.1 Remittering till beslutsmyndigheten

Den första frågan löd:

Hur bör enligt Er mening undvikas att besvärssärenden av visst slag rutinmässigt remitteras till beslutsmyndigheten eller till vissa andra myndigheter?

Några departement har reagerat mot frågans formulering och ansett att vad som bör undvikas är schablonmässig eller slentrianmässig remittering, ej remittering enligt en fast och genomtänkt rutin.

Ett par departement har nöjt sig med att konstatera att rutinmässig remittering inte förekommer eller inte bör förekomma eller att frågan är löst genom statsrådsberedningens anvisningar.

De övriga svaren fördelar sig i stort sett lika mellan två modeller för beslut om remittering skall ske till beslutsmyndigheten eller ej. Enligt den ena modellen fastställs först om besvären anförts i rätt tid. Finner man att detta ej är fallet, avgörs ärendet utan föregående remiss. I motsatt fall är huvudregeln att ärendet remitteras till beslutsmyndigheten. Flera av de departement som arbetar efter denna modell framhåller dock att inte heller frågan om besvären kommit in i rätt tid alltid kan avgöras utan remiss.

Enligt den andra modellen är den första åtgärd som vidtas att beslutsmyndighetens akt infordras. På grundval av innehållet i denna görs en bedömning av remissbehovet. Mot remiss talar därvid inte bara förhållanden som kan medföra att ärendet inte prövas i sak, t. ex. att besvären inte anförts i rätt tid, utan också omständigheter av annat slag. De departement som arbetar efter denna modell menar sålunda att remiss bör begränsas till sådana fall där besvärsskrivelsen innehåller nya omständigheter som är av det slaget att de kan påverka utgången. Vissa andra omständigheter kan också föranleda remiss.

Några av de departement som förespråkar den första modellen motiverar mer eller mindre utförligt sitt ställningstagande. Ett av dessa departement framhåller i en mycket ingående motivering att det för det första är gammal praxis inom förvaltningen att i mål, där offentlig motpart saknas till enskild klagande, i stället inhämta yttrande över besvär från beslutsmyndigheten. För det andra anføres att det är lättare för beslutsmyndigheten än för besvärmyndigheten att bedöma om klaganden anført något nytt genom sina besvär. Bl. a. påpekas det att det ofta bara är beslutsmyndigheten som vet om klaganden har muntligen argumenterat på samma sätt hos beslutsmyndigheten som i besvären. Sammanfattningsvis framhålls att en arbetsrutin som innebär att remiss regelmässigt sker till beslutsmyndigheten synes befogad i många grupper av besvärärenden. Bedömningen av remissbehovet måste emellertid alltid göras av åtminstone huvudman, som alltid noga bör pröva remissbehovet i varje särskilt ärende. Att ändra ett överklagat beslut utan föregående remiss bör enligt departementets uppfattning dock inte förekomma.

Ett par andra departement, som är anhängare av den förstnämnda modellen, anser att remiss till beslutsmyndigheten i regel medför den rationellaste handläggningsordningen både för departementet och vederbörande myndigheter. Ett förfarande som innebär att beslutsmyndighetens yttrande inhämtas samtidigt med att akten i ärendet rekvireras därifrån behöver inte medföra något onödigt arbete för beslutsmyndigheten. I de fall då akten innehåller tillräckliga upplysningar i ärendet behöver beslutsmyndigheten endast lämna ett mycket kort yttrande som remissvar.

Ett av de departement, som förespråkar den andra modellen, anser

däremot att ett förfarande som innebär att inkomna besvär omedelbart remitteras för yttrande samtidigt som beslutsmyndigheten anmodas översända handlingarna i ärendet, är mindre lämpligt eftersom remissen beslutas på ett ofullständigt underlag. Behovet av att inhämta yttrande från beslutsmyndigheten bör i stället prövas i varje enskilt fall sedan man genom en skriftlig beställning till vilken fogats en kopia av besvärslagan infordrat akten från beslutsmyndigheten. Enligt detta departements uppfattning blir resultatet av ett sådant förfarande en avsevärt snabbare handläggning.

Flera av de departement som är anhängare av ett mera selektivt remissförfarande diskuterar vilka omständigheter som bör vara avgörande för remissbeslutet. Samtliga departement som tagit upp denna fråga är ense om att om besvärsskrivelsen innehållit nytt material eller nya skäl som kan påverka utgången av ärendet, bör besvären remitteras till beslutsmyndigheten för att ge denna tillfälle att bemöta vad som anförts. En annan omständighet som enligt dessa departement talar för remittering av besvären är att underinstansen tvekat om beslutet eller givit en oklar beslutsmotivering eller att materialet i akten inte ger tillräcklig ledning för bedömningen.

4.2 Remittering av för sent inkomna besvär

I den andra frågan ombads expeditionscheferna ge sin syn på frågan om remittering av besvär som kommit in först efter besvärstidens utgång, s. k. deserta besvär.

En stor majoritet av departementen svarar på denna fråga att deserta besvär ej remitteras annat än då sakprövning är tänkbar (jfr nedan avsnitt 5). Några departement anger också att man tar reda på om besvärstiden överskridits genom andra förfaranden än remiss, t. ex. telefon- eller brevkontakt med beslutsmyndigheten eller genom infordrande av handlingarna, inklusive delgivningsbeviset.

Ett par departement har svarat på ett sätt som får tolkas så att man inte delar majoritetens synsätt. Ett departement förklarar att remiss av "deserta besvär, dvs. besvär om vilka det är känt att de kommit in för sent" inte bör ske annat än vid sakprövning. I svaret anges inte närmare hur "det är känt" att vissa ärenden kommit in för sent. Ett annat departement svarar att deserta besvär i regel inte bör remitteras men att det dock bör ske om det behövs för att kunna bedöma om besvären är deserta. Ett tredje departement anför följande:

Avvisning av besvär bör ske snabbt. Om på grund av besvärsskrivelsen finns skäl misstänka att besvären anförts för sent, bör handlingarna utan remiss infordras. I flertalet fall ger enbart besvärsskrivelsen ingen grund för desertion. Då bör remiss – utom i personalärenden – ske utan undersökning beträffande delgivningsdag. I remissen bör då framhållas, att yttrande i sakfrågan inte skall avges, om myndigheten anser att besvären bör avvisas.

För att ytterligare belysa frågan om remittering av deserta besvär har en genomgång företagits av 1978 års regeringsprotokoll för samtliga departement utom utrikes- och ekonomidepartementen där antalet besvärssärenden är mycket litet (jfr tab. 1, s. 6). Motsvarande genomgångar har skett tidigare, senast vid 1976 års granskning (1975 års protokoll). Som tidigare framgått visade 1976 års undersökning, att ett mycket stort antal deserta besvär hade remitterats. Närmare bestämt var det 141 av 327 deserta besvärssärenden (43 %) som hade gjorts till föremål för remissbehandling. Vidare konstaterades att departementens praxis varit mycket varierande. Inom social-, kommunikations-, finans- och jordbruksdepartementen hade alla eller i stort sett alla för sent inkomna besvärssärenden underkastats remissbehandling. Även inom bostadsdepartementet hade det förekommit ett större antal sådana remissbehandlade ärenden. Inom justitie-, försvars-, utbildnings- och arbetsmarknadsdepartementen hade däremot remissbehandling skett endast undantagsvis.

Den genomgång av 1978 års protokoll som gjorts har gett det resultat som framgår av följande tabell.

Tabell 3. Remittering av deserta besvärssärenden 1978

Dep.	Antal deserta ärenden	därav remitterade
Ju	4	1
Fö	29	0
S	11	5
K	54	50 ^a
B	31 ^b	28 ^c
U	16	4
Jo	20	17
H	4	4
A	28 ^d	0
Bo	100 ^e	13 ^f
I	4	0
Kn	4	0
Summa	305	122

^a Därav 25 i vilka har angetts att remissyttranden avser besvärstiden.

^b Därav 9 som endast delvis är deserta

^c Därav 8 som endast delvis är deserta

^d Därav 1 som endast delvis är desert

^e Därav 18 som endast delvis är deserta

^f Därav 8 som endast delvis är deserta och 2 i vilka har angetts att remissyttranden avser besvärstiden.

Tabellen visar att ca 40 % av alla deserta ärenden remitterades under år 1978. Bland de 122 remitterade ärendena finns dock, för det första, 27 ärenden där remissen uttryckligen avsett besvärstiden, för det andra, 16

ärenden som endast delvis är deserta, dvs. det har funnits fler än en besvärsskrivelse i ärendet och alla skrivelserna har inte kommit in för sent. Om dessa omständigheter beaktas går antalet remitterade deserta ärenden ned till 79 (26 %).

Av de departement som har ett större antal deserta besvärärenden remitterar kommunikations-, budget- och jordbruksdepartementen alla eller praktiskt taget alla ärenden. Därvid bör dock anmärkas att kommunikationsdepartementet i hälften av de remitterade fallen angett att remissen avsåg besvärstiden. Försvars-, social-, utbildnings-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen remitterar däremot i ingen eller liten utsträckning de deserta ärendena. Övriga departement behandlar för få deserta ärenden för att det skall vara möjligt att göra något uttalande om deras praxis.

Jämförs dessa resultat med resultaten av 1976 års undersökning finns inga större skillnader att notera. Alltjämt remitteras ett stort antal deserta besvärärenden. Inte heller har de enskilda departementens praxis förändrats på något märkbart sätt.

4.3 Utsättande av remisstid

Den tredje frågan om remittering i enkäten till expeditionscheferna gällde behovet av att ange remisstider i besvärärenden. Frågan löd på följande sätt:

Under vilka omständigheter anser Ni det lämpligt resp. olämpligt att ange tid för yttrande vid remiss av besvärärende?

De flesta departementen svarar på denna fråga att det i regel är lämpligt att ange remisstid. Ett departement anför flera skäl för denna ståndpunkt. Bl. a. framhålls att såväl klaganden som andra intressenter (tredje man, allmänheten) får bättre möjligheter att följa ett ärendes gång om remisstid anges. Även besvärmyndighetens och remissinstansernas arbetsplanering underlättas. Ett annat departement anser att erfarenheten har visat att handläggningstiden tenderar att bli för lång om man ej anger remisstid. Denna uppfattning är dock, som framgår nedan, inte oomstridd.

Några av de departement som svarat att remisstid i regel bör anges, nöjer sig med detta allmänna svar medan andra preciserar sina svar ytterligare genom att ange omständigheter där det är *särskilt lämpligt* resp. *olämpligt* att sätta ut remisstid. Särskilt lämpligt anser ett par departement det vara då ärendet brådskar. Enligt ett annat departement kan det vara olämpligt om remissen bedöms föranleda ett omfattande utredningsarbete hos remissmyndigheten eller då det är känt att myndigheten i fråga vanligen inte dröjer oskäligt länge med yttrande. Olämpligt är enligt ytterligare ett annat departement även att sätta ut en tid där den är svår att beräkna och man kan räkna med ett så snabbt svar som möjligt, t. ex. på grund av myndighetens eget intresse. Något departement påpekar också att det kan vara obchövt

att ange tid om det gäller en viss typ av återkommande besvärshandlingar där det är klart att remissinstansen avger yttrande så snart det är möjligt.

En annan grupp av svar på denna fråga som dock endast ges från ett par departement går ut på att remisstid skall anges om ärendet brådskar, men ej annars. Som framgått ovan är brådskan också en omständighet, som enligt anhängarna till uppfattningen att utsättande av remisstid bör vara huvudregeln, gör det *särskilt* lämpligt att ange remisstid.

Resten av svaren på denna fråga är av mer individuell karaktär. Enligt ett departement bör man, när ett ärende remitteras till en myndighet, räkna med att myndigheten svarar snarast möjligt. Man menar vidare att departementet i regel inte kan bedöma den tid som myndigheten behöver för att svara. Inte så sällan behövs t. ex. tid för att skaffa upplysningar från annan myndighet.

Ett annat departement vill göra en åtskillnad mellan remisser som går ut samtidigt till flera myndigheter (solfjädersremiss) och remisser där remissinstanserna får yttra sig en efter annan (kedjeremiss). Enligt departementet är det vid solfjädersremiss både lämpligt och behövligt att ange remisstiden. Däremot anser departementet att mycket talar för uppfattningen att angivande av tid är obehövligt vid kedjeremiss till länsstyrelser och centrala ämbetsverk som ändå besvarar remisser inom skäligen tid. Departementet ställer frågan om inte dessa myndigheter själva bör få prioritera inom sitt arbetsområde. Utsättande av remisstid kan enligt departementet fresta myndigheten att i onödan utnyttja hela remisstiden. Inom detta departement är det emellertid numera rutin att bestämd tid anges, åtminstone i personalärenden och vid remiss till länsstyrelse. Enligt departementet torde dock rutinen knappast ha inneburit någon generell förkortning av handläggningstiden. Däremot sägs önskemål från länsstyrelse om förlängning av remisstid ha vällat visst merarbete.

4.4 Bevakning av remissvar

Ytterligare en fråga ställdes beträffande remittering. Den gällde bevakningen av remissyttranden och hade följande lydelse:

Hur bör man ordna bevakningen av att remissyttranden kommer in i utsatt tid resp. inom skäligen tid, om remisstid inte särskilt angivits?

I de flesta svaren anges att bevakningen får ordnas olika beroende på om det är många eller få yttranden som skall bevakas. Har en sakenhet inom ett departement få besvärshandlingar bör handläggarna själva kunna svara för bevakningen. Förekommer det ett mycket stort antal besvärshandlingar på en enhet bör bevakningen däremot enligt de flestas uppfattning ske i mera "centraliserade" former. Det kan ske genom att enhetsassistenten får i uppgift att bevaka remissyttranden eller genom att ett särskilt bevakningsregister läggs upp eller genom en kombination av dessa båda metoder.

5. Handläggningen av besvär som kommit in för sent

I 12 § förvaltningslagen finns vissa bestämmelser om ordningen för anförande av besvär. Bl. a. stadgas att besvär som ej anförts i rätt tid, dvs. normalt inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet, ej upptas till prövning. I förvaltningspropositionen uttalade departementschefen (s. 701) att denna regel inte borde göras direkt tillämplig i ärenden hos regeringen. Hade en särskild besvärstid föreskrivits i en av regeringen beslutad författning, följde nämligen av allmänna statsrättsliga grundsatser att regeringen hade rätt att medge undantag för särskilt fall i fråga om besvärstidens iakttagande.

Frågan togs upp av konstitutionsutskottet vid 1968 års granskning (KU 1968:15). Utskottet uttalade därvid att om besvär över beslut inte anförts inom föreskriven tid borde saken i möjligaste mån betraktas som slutligt avgjord. Särskilt viktigt var det enligt utskottet att departementen och förvaltningsmyndigheterna strikt upprätthöll principen att lagkraftvunna beslut inte fick omprövas om tredje mans rätt därigenom skulle kränkas.

Med hänvisning till dessa uttalanden av utskottet framhålls i statsrådsberedningens anvisningar att man bör följa förvaltningslagens bestämmelser i detta hänseende och alltså avvisa för sent inkomna besvär. Undantag bör göras bara i de fall då besvären gäller tillämpningen av en författning som har beslutats av regeringen eller någon underordnad myndighet. Möjligheten att i de nu nämnda fallen bortse från att besvärstiden inte har iakttagits bör enligt statsrådsberedningens anvisningar utnyttjas bara om man finner dels att något tredjemansintresse inte berörs, dels att ett avvisande av besvären på formella grunder skulle leda till ett materiellt otillfredsställande resultat, t. ex. att klaganden skulle gå miste om en förmån.

Handläggningen av de för sent ingivna besvären togs också upp i 1976 års granskning (KU 1975/76:50 s. 7 ff.). Utskottet noterade att så pass många som drygt 300 besvärärenden hade kommit in till regeringen efter besvärstidens utgång. Utskottet framhöll i sammanhanget vikten av att besvärstidsreglerna klart framgick av besvärshänvisningarna. Regeringen borde enligt utskottet verka för att enhetliga och entydiga formuleringar används i dessa hänseenden av förvaltningsmyndigheterna.

Vid sin granskning uppmärksammade utskottet särskilt tre ärenden där regeringen hade beslutat ta upp besvären till prövning i sak, trots att de hade kommit in efter besvärstidens utgång. Med anledning av denna granskning underströk utskottet vikten av att de i statsrådsberedningens anvisningar fastlagda principerna för handläggning av för sent ingivna besvär, som helt överensstämde med utskottets rekommendationer, strikt tillämpades inom samtliga departement.

I statsrådsberedningens ovan omnämnda skrivelse i september 1976 till statssekreterarna m. fl. sammanfattas nu återgivna uttalanden av utskottet.

I departementsenkäten ställdes frågan om det förekom inom departementet att deserta, dvs. för sent inkomna, besvär sakprövades och i så fall hur ofta och i vilka slags ärenden.

Hälften av departementen uppgav som svar på denna fråga att någon sakprövning av deserta besvär inte förekommer, i några fall modifierat med att det i princip inte förekommer. De departement som svarat att det förekommer sakprövning av deserta besvär har i allmänhet angivit under vilka förutsättningar det sker. Några departement anger samma förutsättningar som finns i statsrådsberedningens anvisningar, nämligen att det är fråga om ett enpartsärende där parten skulle ha gått miste om en förmån om inte ärendet prövats i sak. Därutöver förekommer i svaren hänvisning till andra omständigheter, såsom att det överklagade beslutet inte tillkommit i laga ordning, att klaganden är oförhindrad att på nytt vända sig till beslutsmyndigheten i samma fråga och att klaganden alternativt hade kunnat vända sig direkt till regeringen i samma fråga som besvären avsåg. Två departement pekar också på vissa ärendegrupper inom departementets område där deserta besvär i regel sakprövas.

Underbilaga 1

Departementens ärendebalanser år 1979

Tabell 1

Departementens balans och ärendenas fördelning på de år varunder de har kommit in. Uppgifterna avser, med vissa nedan angivna undantag, ärenden som har kommit in till resp. departement före den 1 januari 1978 och som ej har avgjorts före den 1 februari 1979.

År	Ju	Fö	S	K	E ¹	B ¹	U	Jo	H	A	Bo ¹	I ¹	Kn ¹	Summa
1954							1							1
1959							2							2
1961	2													2
1962				1										1
1963	3													3
1964	3			1										4
1965	2													2
1966	5													5
1967	1	1		4		1		1					1	9
1968	5	1											1	7
1969	10	5		2	2	7	1	1		1			2	29
1970	5	7		1		6	8	3						31
1971	4	5		7		3	3	4	1				2	29
1972	9	8		4		10	10	8					2	57
1973	14	8		1	1	16	15	6	6	1	3	1	7	91
1974	17	17		7	2	24	23	25	7	2	8	1	12	180
1975	28	16		7	2	43	47	41	9	2	43	8	26	299
1976	51	79		27	30	7	85	70	21	5	242	56	29	778
1977	99	228		100	87	16	185	304	92	106	515	189	63	2 237
Summa	258	375	143	181	30	371	448	463	137	116	842	260	145	3 769

¹ Avser ärenden som ej har avgjorts före den 1 januari 1979.

Underbilaga 2

Tabell 2
 Departementens balans åren 1970-1979. Uppgifterna avser ärenden som kommit in till resp. departement före den 1 januari ett år före redovisningsåret och som ej har avgjorts före den 1 februari redovisningsåret.

År	Ju	Fö	S	K	Fj	E	B	U	Jo	H	In	A	Bo	C	I	Kn	Summa
1970	399	123	195	196	245			426	192	39	76			692	36		2 619
1971	396	163	223	205	324			437	109	63	111			748	55		2 834
1972	1	287	166	227	447			492	166	39	100			621	91		2 636
1973	404	264	144	215	367			327	154	19	69			208	91		2 262
1974	335	297	116	221	324			370	158	8		57	245		82	15	2 228
1975	306	272	107	272	351			341	184	25		53	156		99	14	2 180
1976	321	251	78	266	407			405	239	28		82	293		94	22	2 486
1977	250	321	73	280	477			554	385	48		89	275		92	15	2 859
1978	255	852	79	211		23	570	401	426	111		51	655		198	146	3 978
1979	258	375	143	181		30	371	448	463	137		116	842		260	145	3 769

! Uppgift saknas.

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

Margareta Hörnlund

1980-03-10

Antalet utomnordiska medborgare¹ som erhållit tillstånd att få stanna i Sverige av olika skäl åren 1978 och 1979

	1978	1979
Flyktingskäl ²	3 126	2 979
<i>Anknytningskäl</i>		
Före inresa	1 472	1 682
Efter inresa	6 097	5 657
<i>Humanitära och arbetsmarknadsskäl</i> (flest humanitära)		
Före inresa	418	434
Efter inresa	601	767
Nya gäststuderande	635	814
Summa	12 349	12 333

Som framgår av ovanstående uppgifter domineras den utomnordiska invandringen av personer som kommer hit vid sidan av den reglerade invandringen och får stanna här på grund av personanknytning (46 § p. 2) eller annat särskilt skäl, t. ex. politiska eller humanitära skäl (46 § p. 3). Den reguljära arbetskraftsinvandringen inom ramen för den reglerade invandringen har under senare år varit obetydlig och omfattar endast ett tusental personer per år.

¹ Barnen ej inräknade. Antal barn 1978 = ca 4 800

² Både A- och B-flyktingar. Antal barn 1979 = ca 3 700

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

1980-03-31

Tidpunkter för statsråden

Anna-Greta Leijon

1973-11-16

Per Ahlmark

1976-10-08

Ola Ullsten

1977-01-14

Rolf Wirtén

1978-03-07

Eva Winther

1978-10-18–1979-10-11

Karin Andersson

1979-10-12–

Bilaga 10 C

Antal tillstånds-, avlägsnande- och verkställighetsärenden hos regeringen under tiden 1977-1979

Ärendeslag	Antal ärenden		
	1977	1978	1979
<i>Avvisning</i>			
Återbrytning	39	24	25
Besvär	64	112	100
<i>Förpassning</i>			
Återbrytning	267	408	553
Besvär	893	1 144	1 263
<i>Verkställighet, förvisning</i>			
Besvär	22	8	11
<i>Verkställighet, avvisning</i>			
Besvär	2	4	3
<i>Verkställighet, förpassning</i>			
Besvär	3	2	1
<i>Underställning, 47 § UtLL</i>	205	75	44
Summa:	1 495	1 777	2 000
Upphävande av förvisningsbeslut m. m.	303	239	325
Fortsatt/tillstånd utan hinder av förvisningsbeslut	131	105	115

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

Expeditionschefen

1980-02-15

Riksdagens konstitutionsutskott

Kanslichefen

Viss komplettering av uppgifter om balansläget i fråga om besvärssärenden i arbetsmarknadsdepartementet

Som komplettering till expeditionschefens skrivelse den 22 februari 1979 får jag anföra följande angående utvecklingen under år 1979 av de besvärssärenden som handläggs på invandrar- och utlänningsenheten (IM-enheten).

Enhetens totala balans uppgick den 31 december 1979 till 1 172 ärenden. Härav var 791 besvärssärenden. Under år 1979 hade 1 640 besvärssärenden inkommit och 1 741 avgjorts. Den helt övervägande delen utgörs av besvär över av statens invandrarverk (SIV) meddelade beslut om avlägsnande av utlännning från Sverige. Det bör i detta sammanhang påpekas att en stor grupp ärenden vid sidan av besvärssärenden utgörs av ansökningar om återbrytning av lagakraftvunna avlägsnandebeslut (51 § utlänningslagen). Denna möjlighet att återkomma sedan besvär avslagits utnyttjas i stor utsträckning. Vid en räkning som gjordes för utlänningslagkommittén framkom att under första t. o. m. tredje kvartalet 1978 ansökan om återbrytning en eller flera gånger gjordes i ca 45 % av de fall där regeringen hade beslutat att utlännningen skulle lämna Sverige. Återbrytningsärendena uppgår f. n. till 23 % av enhetens totala antal ärenden. Ansökningarna innehåller nästan alltid ett yrkande om inhibition av verkställigheten. Inhibitionsfrågan måste handläggas synnerligen skyndsamt och beslut måste ofta meddelas av det ansvariga statsrådet (51 a § utlänningslagen), eftersom nästkommande regeringssammanträde inte hinner avvaktas.

Under 1979 har vissa förändringar skett i enhetens personaluppsättning. För närvarande består enheten av 1 departementråd (huvudman), 1 kansliråd, 2 handläggare (F 21/23), varav en bemyndigats att vid sidan av huvudmannen fullgöra vissa huvudmannauppgifter, 1 handläggare (F 19/20), 9 handläggare (F 19), varav 2 extra tjänstemän som tillfällig förstärkning, 1 kanslist med reducerad arbetstid, samt 7 assistenter, varav 1 med reducerad arbetstid.

Den stora arbetsbelastningen på enheten har föranlett att särskilda åtgärder vidtagits. Sedan några år tillbaka är enhetsledningen dubblerad vad gäller handläggningen av ärenden enligt utlännings- och medborgarskaps-

lagstiftningen. Vissa handläggarguppgifter (såsom initiala åtgärder i samband med att ett ärende anhängiggjorts fram till föredragning för remissbedömningen) utförs av assistenter. Förenklingar av administrativa rutiner genomförs kontinuerligt i syfte att förkorta handläggningstiden. Trots dessa åtgärder förekommer förhållandevis ofta övertidsarbete.

För att förkorta handläggningstiderna har på enheten införts en särskild ordning för remissbedömning. Huruvida ett besvärssärende enligt utlänningslagen och medborgarskapslagen skall remitteras eller ej avgörs efter föredragning för enhetschefen eller dennes "ställföreträdare". När en besvärsskrivelse inkommer till arbetsmarknadsdepartementet lånas de prövade handlingarna (persondossier) in från statens invandrarverk. Om det därvid visar sig att besvärsskrivelsen inte innehåller någonting nytt remitteras ärendet vanligtvis endast om utgången i underinstansen framstår som tveksam. När nya skäl framkommer i besvärsskrivelsen och dessa bedöms som helt irrelevanta och inte kan påverka utgången eller om det är uppenbart att de nya omständigheterna skall föranleda en annan bedömning än underinstansens remitteras inte ärendet. Föranleder de återopade omständigheterna ytterligare utredning i ärendet kan departementet i vissa fall självt föranstalta om detta. Resultatet av utredningen avgör om ärendet skall remitteras. Remiss sker i alla ärenden där det anses angeläget att underinstansen får tillfälle att bedöma de nya skäl som kommit fram i besvärssärendet. Om ärendet remitteras utsätts alltid viss tid före vilken yttrandet skall vara departementet till handa, vanligen fyra veckor.

Förslagen i den lagrådsremiss angående ny utlänningslag som f. n. föredras i lagrådet kommer att på några punkter medföra förändringar i fråga om IM-enhetens ärenden. De viktigaste förändringarna för enhetens räkning är följande.

1. Återbrytningsärenden

I lagrådsremissen föreslås att regeringen inte längre skall ha rätt att på ansökan pröva återbrytning av lagakraftvunna avlägsnandebeslut i andra fall än de där avlägsnandebeslutet har sin grund i brottslighet eller asocialitet. Rätten att återbryta i andra fall läggs enligt huvudregeln på SIV. Endast om SIV överlämnar sådant ärende kommer det till regeringens prövning. Ett sådant överlämnat ärende kommer inte att vara lika brådskande, bl. a. torde frågorna om inhibition av verkställigheten inte komma att behöva prövas i regeringskansliet. De föreslagna bestämmelserna skulle innebära att antalet utlänningsärenden minskar.

2. Flyktningförklaringsärenden

Ett nytt institut, kallat flyktningförklaring, föreslås infört. Om SIV inte utfärdar en sådan förklaring skall det finnas besvärsrätt till regeringen. En ny

grupp besvärärenden tillkommer härigenom. Antalet sådana ärenden kan f. n. inte uppskattas.

Slutligen vill jag komplettera uppgifterna i skrivelsen den 22 februari 1979 med uppgifter om den totala balansen av besvärärenden hos departementet vid årsskiiftena 1976-1977 och 1977-1978.

1976-1977:493

1977-1978:749

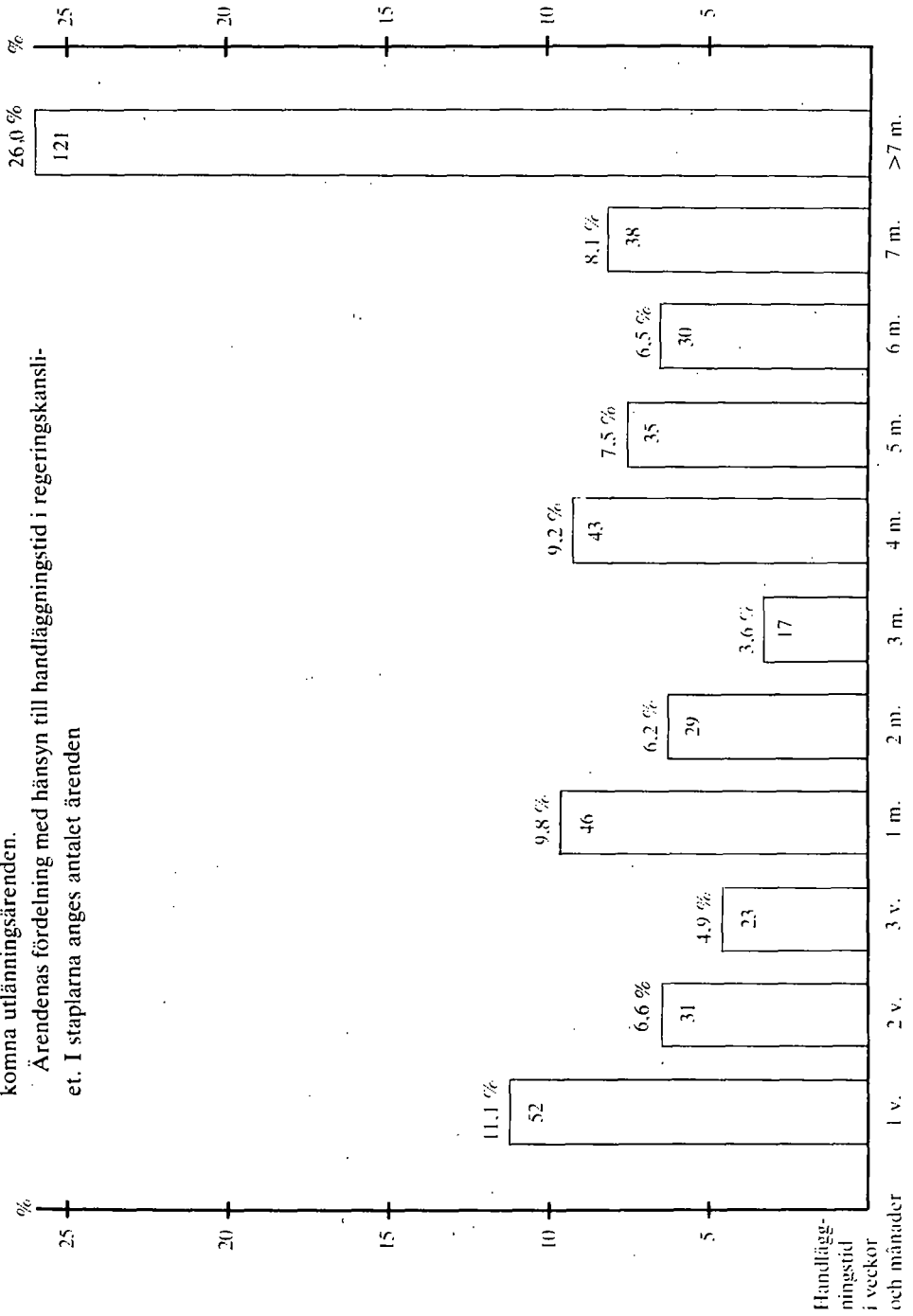
Stina Wahlström

Avskrift till

registratorn

IM-enheten

Diagram 1
 Avser till arbetsmarknadsdepartementet under januari-februari 1979 inkomna utlänningsärenden.
 Ärendenas fördelning med hänsyn till handläggningstid i regeringskansliet. I staplarna anges antalet ärenden

Kortfattad redogörelse för tre utlänningsärenden hos regeringen

A. Regeringen lämnade den 29 november 1979 utan bifall besvär av tunisiska medborgaren M. B. B. M. Rafrafi, född 1950, i fråga om förpassning. Invandrarverket hade den 15 juni samma år förordnat enligt 22 § utlänningslagen att Rafrafi skulle förpassas ur riket eftersom han saknade tillstånd att vistas här. Av akten i ärendet framgår att Rafrafi är journalist och i Tunisien varit verksam vid ett flertal tidningar. Ett par av dessa tidningar har tvingats upphöra som en följd av motsättningar till regeringen. Han har vidare uppehållit sig i Libyen och där bedrivit politisk opinionsbildande verksamhet mot den tunisiska regimen. Sedan han i april 1975 lämnade Tunisien har han uppehållet sig i följande länder:

april 1975–okt. 1976	Libyen
okt. 1976–dec. 1976	Egypten
dec. 1976–juli 1977	Irak
juli 1977–aug. 1977	Jordanien
aug. 1977–dec. 1977	Libanon (Beirut)
dec. 1977–juli 1978	Irak

därefter kortare tider i Egypten, Algeriet och Frankrike innan han i okt. 1978 kom till Sverige, där han stannade till dec. samma år. Efter en kortare tid i Libanon återvände han till Sverige den 24 januari 1979. Han har en bror som är svensk medborgare. Det kan nämnas att han redan 1974 vistades två månader i Sverige.

B. Regeringen lämnade den 20 dec. 1979 utan bifall besvär av chilenske medborgaren M. J. Torres Wenche, född 1943, i fråga om avvisning. Polisstyrelsen i Norrköpings polisdistrikt hade den 5 aug. 1977 enligt 19 § första stycket utlänningslagen förordnat att Wenche skulle avvisas eftersom han saknade erforderliga medel för sin vistelse här och för sin hemresa. Mot detta beslut anförde Wenche först besvär hos invandrarverket, som den 9 jan. 1979 lämnade besvären utan bifall. Av akten i ärendet framgår bl. a. att Wenche under Allende-epoken i Chile var verksam i en kommitté för produktivitetsökning, som efter militärkuppen upplöstes. Wenche arbetade under denna tid inom kommunistpartiet. Han kom till Sverige i augusti 1977 och har som skäl för att få stanna här åberopat politiska skäl – risk för förföljelse i hemlandet. Wenche har familj i Chile – hustru och tre barn. Sedan midsommar 1978 har Wenche bott ihop med en tidigare gift svensk kvinna i Norrköping.

C. Regeringen lämnade den 22 febr. 1980 utan bifall ansökan om inresetillstånd för turkiske medborgaren H. F. Bulut, född 1950. Invandrarverket hade till regeringens avgörande med tillstyrkan överlämnat ansökningen, som gjorts av en svensk kvinna. Av akten framgår bl. a. att Bulut, som är kurd, åren 1971–1972 deltagit i studentdemonstrationer m. m. i hemlandet. Han ansåg sig förföljd av militär och fascistiska grupper och lämnade landet 1972. År 1973 tillfångatogs han av israeliska trupper då han befann sig i flyktingläger i Libanon tillhörande Al Fatah. Bulut dömdes av israelisk militärdomstol till 11 års fängelse för medlemskap i Al Fatah m. m. Han gifte sig i jan. 1977 med en svenska. Hustrun hade kommit i kontakt med Bulut 1976 i Israel. Invandrarverket har även tidigare vägrat inresetillstånd trots anknytningen.

NORDISK RÅD

Juridisk udvalg

Betænkning over Nordisk Ministerråds meddelelse til 28. session 1980 om rekommandation nr. 10/73 angående samordnet udlændingelovgivning og udlændingepolitik

Juridisk udvalg har behandlet den til Nordisk Råds 28. session 1980 afgivne meddelelse om rekommandation nr. 10/1973 angående samordnet udlændingelovgivning og udlændingepolitik på møder den 29. januar og 3. marts 1980.

Meddelelsen indeholder en redegørelse for det aktuelle arbejde i de nordiske lande vedrørende revisionen af udlændingelovgivningen m. v. Arbejdet foregår efter retningslinjer, der er i overensstemmelse med henstillingen i rekommandationen.

Meddelelsen indeholder endvidere oplysning om den i 1979 gennemførte ændring af den nordiske paskontroloverenskomst og om baggrunden herfor.

Ændringen betyder, at det er blevet muligt at foretage paskontrol af ikke-nordiske statsborgere ved grænseovergangene til et andet nordiskt land. En sådan kontrol må hver gang ske i en periode af højst 6 måneder. Ved beslutningen om kontrol ophæves tilbagetagelsespligten for det andet nordiske land. Dette indebærer, at afvisninger må gennemføres til et ikke-nordisk land, sædvanligvis den indrejsendes hjemland. Muligheden for at indføre generel paskontrol er endnu ikke udnyttet.

Det oplyses i meddelelsen, at baggrunden for den gennemførte ændring er den i 1977 og 1978 konstaterede stigende illegale indvandring af assyrer fra Tyrkiet, som har givet anledning til omfattende socialpolitiske problemer.

Juridisk udvalg har i sin betænkning over ministerrådets beretning om det nordiske samarbejde, C 1/1980, oplyst, at udvalget på sit fællesmøde den 1. november 1979 med de nordiske justitsministre har modtaget en redegørelse for den stedfundne ændring. Udvalget har taget oplysningerne om ændringerne og de bevæggrunde, der har ligget bag ændringerne til efterretning men fremsat kritik af, at ændringen ikke inden dens vedtagelse havde været forelagt Nordisk Råd til behandling i henhold til Helsingforsaftalens art. 46. Justitsministrene har over for juridisk udvalg beklaget, at dette ikke har været tilfældet og har erkendt, at der har været tale om en kommunikationsbrist.

Juridisk udvalg har taget dette til efterretning, efter at ministrene har meddelt udvalget, at man vil søge at undgå, at noget lignende sker i fremtiden og redegjort for, hvorfor sagens karakter af en hastesag har medført, at den

sædvanlige procedure blev fraveget.

Da det fremgår af dagsordenen for Nordisk Råds 28. session, at der under sessionen vil blive stillet to spørgsmål til Nordisk Ministerråd vedrørende paskontroloverenskomsten, vil juridisk udvalg efter sessionen fortsætte behandlingen af meddelelsen om rekommandation nr. 10/1973 i lyset af de under sessionen afgivne svar på de stillede spørgsmål.

Juridisk udvalg skal på denne baggrund indstille, at Nordisk Råd tager den til Nordisk Råds 28. session 1980 afgivne meddelelse om rekommandation nr. 10/1973 angående samordnet udlændingelovgivning og udlændingepolitik til efterretning og afventer ny meddelelse til næste ordinære session.

Reykjavik den 3. marts 1980

K. B. Andersen (S)

Formand

Nils Carlshamre (m)

Astrid Gjertsen (H)

Erkki Liikanen (Sd)

Asser Stenbäck (Skl)

Lars Werner (vpk)

Lennart Andersson (s)

Halldór Ásgrímsson

Ib Christensen (DR)

Guttorm Hansen (A)

Ilkka Kanerva (Kok)

Nathalie Lind (V)

Liv Stubberud (A)

Bilaga 10 H

1980-03-10

Sammanställning av rapporter om utförd stickprovskontroll vid internordisk resandetraffic under tiden 1980-02-04–1980-03-02 (W 006–009)

Ort	Antal kontr. fartyg	Antal avvisningsärenden			Anm.
		ang. assyrier/ syrianer	ang. andra utl.	Totalt	
Ystad	29				
Malmö	1 154	4	40	44	
Landskrona	248		5	5	
Helsingborg	5 320	6	57	63	
Varberg	52				
Göteborg	241	2	1	3	
Totalt	7 044	12	103	115	

Jämförelsetabell avseende tiden 1976-11-12–1980-03-02 (W 646–009) på omstående sida.

Jämförelsetabell avseende tiden 1976-11-12-1980-03-02 (W 646-009)

Tidsperiod	Antal kontr. fartyg	Antal avvisningsärenden		
		ang. assyrier/ syrianer	ang. andra utl.	Totalt
W 646-701	7 752	123	139	262
W 702-801	51 444	593	1 764	2 357
W 802-805	4 120	54	55	109
W 806-809	4 094	33	61	94
W 810-813	4 093	42	97	139
W 814-817	4 124	24	121	145
W 818-821	4 263	36	102	138
W 822-825	4 433	38	124	162
W 826-829	4 678	32	147	179
W 830-833	4 647	61	214	275
W 834-837	4 311	44	167	211
W 838-841	4 163	31	127	158
W 842-845	4 031	34	119	153
W 846-849	4 044	42	86	128
W 850-901	3 563	77	71	148
W 902-905	3 610	13	77	90
W 906-909	3 172	5	70	75
W 910-913	3 447	11	78	89
W 914-917	3 914	28	168	196
W 918-921	3 950	21	129	150
W 922-925	4 100	13	169	182
W 926-929	4 535	33	233	266
W 930-933	4 444	69	254	323
W 934-937	4 119	31	234	265
W 938-941	4 844	29	187	216
W 942-945	7 090	19	151	170
W 946-949	7 156	25	97	122
W 950-001	6 790	24	91	115
W 002-005	6 906	5	82	87
W 006-009	7 044	12	103	115
W 646-009	188 881	1 602	5 517	7 119

Bilaga 11 A

Förhandlingar enligt 11 § MBL, som FHR påkallat i tjänstetillsättningsärenden efter AD-dom 118/79, 1979-10-10.

Dep.	Datum	Ärende	Fackliga organisationer med vilka FHR påkallat förhandl.	Prot. i ärendet*
Fö	1979-12-11	Tillsättning av tjänst som forskningschef hos FortF (sakkunnigförfarande)	SACO/SR, SF och TCO-S	Nej
B	1979-12-12	Förordnande att vara gd och chef för byggnadsstyrelsen	Svenska Byggnadsarb.-förb., Sv. elektrikerförb., Sv. målareförb.	Nej
U	1979-12-06	Besvär i fråga om tillsättandet av en tjänst som rektor tillika skolchef vid grundskolan i Munkfors	SACO/SR, SF o. TCO-S	Nej
	1979-12-06	Förordnande av en professor vid universitetet i Linköping	SACO/SR, SF o. TCO-S	Nej
	1980-01-11	Långtidsvik. på en tjänst som professor vid Karolinska institutet	SACO/SR, SF o. TCO-S	Nej
	1980-01-25	Tillsättande av en tjänst som bitr. skoldirektör i Norrköping	SACO/SR, SF o. TCO-S	Nej
Jo	1979-12-27	Tillsättande av tjänst som laboratoriechef hos fiskeristyrelsen	Sveriges fartygsbefälsfören., Sv. Sjöfolksförb.	Nej
	1979-12-27	Tillsättande av tjänst som laborator hos statens livsmedelsverk (sakkunnigförfarande)	SACO/SR, SF o. TCO-S	Nej
	1980-01-31	Tillsättande av tjänst som laboratoriechef hos fiskeristyrelsen	Sv. Fartygsbefälsfören., Sv. sjöfolksförb.	Nej
I	1980-01-07	Tillsättande av tjänst som chefsjurist hos förenade fabriksverken	SALF	Nej
	1980-01-18	Tillsättande av gd och chef för domänverket	SAC, SALF, Sv. Byggnadsarb.förb., Sv. skogsarb.förb. o. Sv. Träindustriarb.förb.	Bifogas
	1980-01-21			
	1980-01-22	Förordnande att bestrida göromål som ankommer på chef för avdelning Elektronik inom sektor Underhåll hos förenade fabriksverken	SALF	Nej
	1980-01-30	Förordnande av adm. direktör hos domänverket o. tillsättande av tjänst som skogsdirektör hos domänverket	SAC, SALF, Sv. Byggnadsarb.förb., Sv. skogsarb.förb. o. Sv. Träindustriarb.förb.	Nej

	1980-01-31	Tillsättande av chef för utvecklings- o. kontrollsektion inom ha Byggnadsteknik vid statens vattenfallsverk	SALF, Sv. Byggnadsarb.förb.	Nej
	1980-01-31	Tillsättande av tjänst som planeringsdirektör hos förenade fabriksverken	SALF	Nej
Kn	1979-12-07	Tillsättning av biskopstjänst i Linköpings och Lunds stift	SACO/SR, SF o. TCO-S, Sv. skogsarb.förb.	Nej
	1979-12-19	Tillsättande av fyra kyrkoherdetjänster	SACO/SR, SF o. TCO-S	Nej
	1980-01-22	Tillsättande av två kyrkoherdetjänster	" -	Nej
	1980-01-28	Tillsättande av tjänsten som pastor primarius och domprost i Stockholms stift	" -	Bifogas Ej justerat

* I de fall protokoll från förhandlingen inte föreligger har personalorganisationerna endast meddelat att de inte har något att erinra mot beslutet.

Bilaga 11 B

BUDGETDEPARTEMENTET

Personalenheterna

Sten Spångberg

Tillsättningar av biskopar, generaldirektörer och landshövdingar under 1979¹

Dep.	Datum för rege-ringsbeslut	Namn	Ut-nämnd till	Län, myndig-het eller stift	Ant. om information eller förhandling om beslutet
UD	79-06-14	Anders Forsse	general-dir.	SIDA	} Muntlig information av resp. departe-ment till SACO/SR, SF och TCO-S
S	79-05-10	Barbro Wes-terholm	"	socialstyrelsen	
K	79-08-02	Claes-Erik Norrbom	"	transportrådet	
B	79-06-14	Börje Hårde-felt	"	statens arbets-märknads-nämnd	
	79-06-14	Urban Ro-senblad	"	statens institut för personal-administration och personal-utbildning (SIPU)	} Muntlig information av dep. till SACO/SR, SF o. TCO-S. Förhandling enl. § MBL påkallad av FHR med Svenska byggnadsarbetareförb., Sv. elektriker-förb. och Sv. målareförb.
	79-12-20	Hans Löw-beer	"	byggnadsstyrelsen	
H	79-02-22	Gunnar Nord-beck	"	överst. för ek.försvar	} Muntlig information av resp. departe-ment till SACO/SR, SF och TCO-S
	79-08-23	Gunnar Söder	"	kommerskol-legium	
A	79-12-13	Thord Palm-lund	"	statens in-vandrarverk	} Varken information eller förhandling med PO
Kn	79-04-05	Lars Carlzon	biskop	Stockholms stift	
	79-04-20	Gösta Gun-narsson	lands-hövding	Jönköpings län	} Muntlig information av departementet till SACO/SR, SF och TCO-S
	79-04-20	Lennart Sandgren	"	Kristianstads län	
	79-12-13	Per-Olov Ahrén	biskop	Lunds stift	} Förhandling enl. 11 § MBL påkallad av FHR med SACO/SR, SF och TCO-S samt Svenska skogsarbetareförbundet
	79-12-13	Martin Lönne-bo	"	Linköpings stift	
	79-12-20	Göte Svenson	lands-hövding	Östergötlands län	Muntlig information av dep. till SACO/SR, SF och TCO-S

¹ Beslut om förlängning av förordnanden eller tillsättningsbeslut som har sin bakgrund i att ny tjänst som generaldirektör har inrättats vid myndigheten har inte medtagits. I dessa fall har inget personskifte skett på chefsposten.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Administrativa avdelningen

PA-enheten

1979-10-10

Handläggare: A. Ekman

Rekrytering av handläggare till utrikesförvaltningen 1975–1979

Under åren 1975–1979 har totalt 163 handläggande tjänstemän rekryterats till utrikesförvaltningen. Rekryteringen fördelar sig enligt följande:

År	Basrekryterade tjänstemän	Befordrade biträden	Sidorekryterade	Totalt
1975	18	–	4	22
1976	17	3	17	37
1977	13	17	12	42
1978	11	6	8	25
1979	15	5	17	37
	74 (45 %)	31 (19 %)	58 (36 %)	163

I tabellen avses med basrekryterade tjänstemän dem som antagits vid de årliga aspirant- respektive handläggarrantagningarna (1975 även antagning som kanslist). Befordrade biträden är dels sådana som befordrats vid lönegradsförhandlingar, dels sådana som sökt och erhållit indirekt utlyst tjänst i utrikesdepartementet. Sidorekryteringarna är de tjänstemän som i övrigt rekryterats till utrikesförvaltningen. Vilka dessa tjänstemän är framgår av bifogade sammanställning. Här kan konstateras att 12 personer rekryterats till befattning som ambassadörer eller generalkonsuler, 5 för exportfrämjande uppgifter, 6 för press- och informationsarbete och 6 för andra uppgifter inom utrikesdepartementet – främst vid administrativa avdelningen och u-avdelningen.

Andreas Ekman

Tjänstemän som rekryterats till utrikesförvaltningen utanför ordinarie handläggarrantagning 1975–1979 (ej befordrade biträden).

<i>Ambassadörer, generalkonsuler, m. fl.</i>	<i>Rekryteringsår</i>
Ambassadör Wirmark, Dar es Salaam	1979
Ambassadör Hassler, Haag	1977
Generalkonsul Holmberg, Houston	1978
Generalkonsul Schein, Los Angeles	1979
Ambassadör Nettelbrandt, Nairobi	1976
Ambassadör Thunborg, FN-New York	1977
Ambassadör Wörnberg, Seoul	1979
Ambassadör Michanek, UD ¹	1979
Ambassadör, Dennis, UD ¹	1977
Ambassadör Svensson, UD ¹	1977
Ambassadör Nordenmark, UD ¹	1979
Dr Beckeris, UD, pol ¹	1979=12 (varav 5 pers.tj.)
 <i>Handelsfrämjande personal</i>	
1:e ambs Wenhammar, Athén ²	1978
1:e ambs Ernberg, Lagos	1976
1:e ambs Arwitz, Moskva	1977
1:e ambs Risinggård	1977
Ds Elisabeth Stam, Moskva	1976=5
 <i>Press- och informationstjänstemän</i>	
pressrådet Alsterdal, Bonn	1976
pressrådet Hökby, New York (info)	1975
pressatt Berglind, New York (FN)	1978
redaktören Svahnström, New York (info)	1977
kanslirådet Pierre, UD, press	1979
redaktören Björlin, UD, press ³	1979=6
 <i>Övriga</i>	
1:e ambs K. Hjertonsson, Bryssel	1976
amb rådet Björkbom, Warszawa	1977
(inf sekr von Redlich, UD	1978)
kanslirådet Edéen, UD, pol	1979
ds Wahlbäck, UD, pol	1976

¹ personlig tjänst

² tidsbegränsat förordnande

³ vikariatsförordnande

ds Marling, UD, pol	1977
(sakkunnig Nyberg, UD, rätts	1979)
(sakkunnig Hökborg, UD, rätts	1978)
ks Lundborg, UD, rätts ³	1979
ks Jacobsson, UD, rätts	1976
ks Holmberg, UD, rätts ³	1979
ds Widgren, UD, adm	1977
ds Ahl, UD, adm	1978
ds Malmsten, UD, adm	1976
ds Neijberg, UD, adm	1979
ds Jahr, UD, adm	1976
ds Sandling, UD, adm	1978
ds Sundström, UD, adm	1976
kr Lindståhl, UD, adm	1976
kr Douglas, UD, adm	1979
ds Sacklén, UD, adm	1976
ds Ekblom, UD, adm	1977
ds Fridén, UD, adm	1975
ds Heyum, UD, adm	1976
ds Wesseloh, UD, adm	1979
ds Lundén, UD, adm	1979
ks Johnson, UD, U	1976
ds Taxell, UD, U	1975
ds Bergman, UD, U	1976
ds Jerlström, UD, U	1977
ds Westman, UD, U	1976
ds Backman, UD, U ³	1979
ds Croner, UD, U	1976
ds Ängeby, UD, U	1978
ds Salander, UD, U	1975
ds Sundh, UD, U	1979=36 (varav 1 info sekr och 2 sakkunniga)

³ vikariatsförordnande

Bilaga 11 D

Tjänstemän i lägst lönegrad F 25 eller högre som efter 1975 lämnat tjänsten eller som är tjänstlediga

Har lämnat tjänsten:

Amb Göran Ryding

Dr Thord Palmlund

Dr Arnold Willén (väntas i sinom tid söka återanställning i UD)

Tjänstlediga:

Amb Ove Heyman

Dr Sven Hirdman

Ambr Ulf Dinkelspiel

Min Lars Bergquist

Dr Staffan Sohlman

Dr Lars Kalderén

Komplettering beträffande UD-personal

Tjänstledigheter 1975–1979

	1975	1976	1977	1978	1979	Totalt
Ut	21	16	23	17	32	109
In	15	7	18	20	17	77
	- 6	- 9	- 5	+ 3	- 15	- 32

Genomsnittligt antal nya tjänstledigheter (utflöde – inflöde) = 6,4.

Övriga avgångar 1975–1979 (högst F 23/25)

Andersson, Gun-Britt, departementssekr

Andersson, Yngve, utrikeskanslist

Kellerborg, Staffan, aspirant

Munoz, Birgit, kanslisekr

Olofsson, Tord, departementssekr

Sezginer, Marianne, utrikeskanslist

Eneberg, Bruno, informationstjänsteman

Henriksson, Anne, kanslisekr

Järnegard, Styrbjörn, informationstjänsteman

PM angående regeringens behandling av riksdagens skrivelser

I en skrivelse (med nummer 102), som regeringen årligen lämnar till riksdagen samtidigt med budgetpropositionen, redovisas behandlingen av riksdagsskrivelser under perioden 1 december näst föregående år–30 november föregående år. Skrivelsen, som ej utskottsbehandlas, läggs regelmässigt till handlingarna samma dag som den anmäls i riksdagen. Här skall först i likhet med vad som skett tidigare år lämnas vissa statistiska uppgifter om innehållet i årets skrivelse. Därefter behandlas ett förslag som under hand framförts från statsrådsberedningen om en omläggning av redovisningsperioden för skrivelsen.

1 Översiktlig redovisning av årets skrivelse

Årets skrivelse (1979/80:102) avser tiden 1 december 1978–30 november 1979. I *tabell 1* redovisas antalet slutbehandlade och ej slutbehandlade riksdagsskrivelser, fördelade på de år då skrivelserna kom in till regeringen.

Tabell 1 Regeringens behandling under perioden 1 december 1978–30 november 1979 av riksdagens skrivelser

Källa: Regeringens skrivelse 1979/80:102

Riksdagsskrivelsen inkommit till regeringen	Slutbehandlad 1978-12-01– 1979-11-30	Ej slutbehandlad
före 1971	1	9
1971	1	0
1972	1	0
1973	0	3
1974	2	3
1975	5	7
1976	11	12
1977	10	18
1978	57	27
1979 ¹	378	71
Summa	466	150

¹ inkommit före 1 december

Av tabellen framgår bl. a. att antalet skrivelser som ej slutbehandlats t. o. m. den 30 november 1979 uppgick till 150. Motsvarande siffra för de fem senaste åren har varit:

1974	128
1975	108
1976	141
1977	148
1978	157

Balansen av ej färdigbehandlade riksdagsskrivelser sjönk alltså under år 1975 men ökade därefter fortlöpande till och med år 1978. Det senaste året visar en viss minskning.

2 Omläggning av redovisningsperioden

Som framgått ovan redovisas i skrivelsen regeringsbeslut under perioden 1 december–30 november. Skrivelsen framläggs för riksdagen samtidigt med budgetpropositionen. Enligt statsrådsberedningen vore det bättre om skrivelsen avsåg regeringens beslut under tiden från och med ett riksmötes början till nästa riksmötes början. Redovisningsperioden skulle då bli 1 oktober–30 september och skrivelsen skulle kunna överlämnas i månadsskiftet oktober/november. Argumenten för denna ordning är i första hand att en sådan redovisningsperiod ter sig naturligare med tanke på den förläggning i tiden som riksmötet numera har. I andra hand framhålls att skrivelsen för närvarande måste färdigställas under den mest arbetstyngda delen av året i regeringskansliet. En omläggning av redovisningsperioden skulle innebära möjligheter att göra skrivelsen till en bättre och mer informativ produkt.

Bakgrund. Kansliet har bett riksdagens upplysningstjänst göra en historik över skrivelsen. Härav framgår bl. a. följande.

En redovisning till riksdagen av det slag som finns i skrivelsen har gjorts i stort sett sedan den tidigare regeringsformens tillkomst. Genom beslut vid 1810 års riksdag fick JO i uppdrag att vid varje riksdag lämna en redogörelse för vilka tidigare riksmötesbeslut som blivit av "Konungen gillade, utfärdade och i Verket ställde". Sedermera (1830) föreskrevs att redogörelsen också skulle innehålla sådana beslut och framställningar som inte blivit föredragna eller avgjorda. Fram till och med 1957 lämnade JO redovisningen samtidigt med ämbetsberättelsen vid riksdagens början. 1957 beslöts att redovisningen skulle lämnas före februari månads ingång. Ändringen hade föreslagits av JO själv, som ansåg att arbetet med redovisningen var "synnerligen betungande på grund av brådskan att iordningställa redovisningen för intagande i ämbetsberättelsen".

Efter förslag i motioner vid 1959 års riksdag beslöt riksdagen uttala att JO borde befrias från uppgiften att sammanställa redovisningen och att redogörelsen för behandlingen av riksdagens skrivelser i fortsättningen borde lämnas av Kungl. Maj:t direkt till riksdagen. I proposition till 1960 års riksdag framlades förslag i enlighet med detta riksdagsuttalande. Proposi-

tionen godkändes av riksdagen och sedan år 1961 har skrivelsen avlämnats av regeringen (Kungl. Maj:t) i stället för av JO.

Den enda ändring som härefter har skett är att redovisningsperioden år 1973 ändrades från kalenderår till tiden 1 december–30 november. Detta skedde efter det att riksdagen på konstitutionsutskottets förslag (1972 års granskningsbetänkande, KU 1972:26 s. 5–6) uttalade att redovisningen borde lämnas samtidigt med statsverkspropositionen för att vara tillgänglig under den allmänna motionstiden. Ändringen borde enligt utskottet genomföras även om den skulle få till följd att redovisningen inte omfattar hela det förflutna året utan avslutas exempelvis per den 1 december.

*Bilaga 12 B***Sammanställning**

av regeringens åtgärder med anledning av vissa riksdagskrivelser i sysselsättnings- och industripolitiska frågor under riksmötet 1978/79.

Innehållsförteckning:

Regionalpolitik (prop. 100, 112, AU 23, rskr 435)	194
Jämställdhet i arbetslivet (prop. 175, AU 39, rskr 411)	202
Bryggeribranschen (prop. 32, NU 9, rskr 120)	204
Tilläggsbudget I, industridepartementets område (prop. 25, 43, NU 16, rskr 122)	205
Vissa varvsfrågor (prop. 49, NU 17, rskr 115)	207
Budgetprop., industridepartementets verksamhetsområde (prop. 100, NU 28, rskr 207)	212
Nytt handelsstålbolag m. m. (prop. 100, 126, NU 43, rskr 369)	214
Åtgärder för textilindustrin (prop. 145, NU 48, rskr 390)	218
Riktlinjer för industripolitiken (prop. 100, 123, 184, NU 59, rskr 415)	225
Energiushållning m. m. (prop. 100, 115, 127, NU 60, rskr 429)	234

Riksdagens beslut

Regionalpolitik

(prop. 100, 112, AU 23, rskr 435 angiven 79-06-08)

1. Planeringstal för länen

(s. 41-42, kläm 14, res. s)

I likhet med propositionen är utskottet inte berett att i dag föreslå någon ändring i 1976 års riksdagsbeslut om planeringstal. Beslutet skall alltså äga fortsatt giltighet. Det kan emellertid inte bestridas, vilket f. ö. återspeglas i propositionen och motionerna, att förutsättningarna i någon mån har förändrats sedan beslutet fattades. Bl. a. finns det anledning räkna med att rikets befolkningstökning blir inte oväsentligt lägre än vad tidigare antagits. Utskottet vill för sin del föreslå att regeringen låter göra en översyn av planeringstalen och redovisar resultatet härav vid nästa riksmöte. Riksdagen får sedan ta ställning till eventuella ändringar i ramarna samt till frågan om det finns anledning att göra några kompletterande uttalanden angående prioriteringar. Vad utskottet anfört i denna fråga bör regeringen underrättas om.

2. Möjligheten att lämna regionalpolitiskt stöd utanför stödområdena m. m.

(s. 45-47, kläm 16)

När det gäller frågan om stödområden som regionalpolitiskt styrmedel konstaterar utskottet att en enhällig sysselsättningsutredning föreslagit att man även i fortsättningen bör använda denna metod för att fördela medlen. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning. Metoden har betydande fördelar ur administrativ och informationssynpunkt. Den är ägnad att ge fasthet och stabilität åt hela åtgärdsystemet över en längre period. Kritiken mot systemet för att det skulle innebära bristande möjligheter till anpassning eller nya förhållanden är enligt utskottets upplåtning överdriven. Alltsedan stödområdena infördes har det funnits möjlighet att ge stöd utanför områden i orter som haft särskilda problem till följd av strukturomvandling eller liknande svårigheter inom näringslivet. Att en inte obetydlig del av det regionalpolitiska stödet kanaliseras till orter utanför stödområdena framgår av bilaga 7. Under perioden 1 juli 1965-31 december 1978 har ca tre fjärdedelar av det beviljade lokaliseringsstödet gått till allmänna och inre stödområdet. Den återstående fjärdedelen har fördelats ungefär lika mellan grå zonen och övriga landet. När det gäller inriktningen av stödet vill utskottet först stryka under att det även i framtiden är skogslänen och då särskilt de inre delarna därav som skall prioriteras. Den stödområdesindelning som utskottet längre fram i betänkan- det tar ställning till innebär att denna inriktning bibehålls. Stödområdesindel-

Regeringens beslut

(I 1979-12-21 nr 1)

Regeringen beslutar budgetpropositionen för budgetåret 1980/81. I bilaga 17 (s. 72-75) behandlas den av riksdagen begärda översynen av planeringsta- len.

(I 1979-06-21 nr 94)

Regeringen utfärdar förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd. 2 och 11 §§ har följande lydelse:

2 § För det regionalpolitiska stödet finns sex stödområden med nummer 1-6. Stöd kan utgå till verksamhet inom stödområde som är berättigad till stöd enligt 10 eller 12 §. Enligt 11 § kan i särskilda fall stöd utgå även till verksamhet utanför stödområde.

11 § Regionalpolitiskt stöd enligt 10 § till annan verksamhet än turistverksam- het kan utgå, även om verksamheten bedrivs eller skall bedrivas utanför stödområde. Som förutsättning för detta gäller att avsevärda sysselsättnings- svårigheter förutses eller har uppkommit till följd av industrinredläggning i samband med omfattande branschrationisering eller av liknande orsak. Stöd kan också utgå när särskilda skäl talar för att ett område med ensidigt näringsliv eller isolerat läge bör tillföras ytterligare industriell eller industriliktande verksamhet.

ningen får emellertid inte medföra att man utesluter regionalpolitiskt stöd utanför dessa områden. På samma sätt som hittills bör stöd utanför stödområdena kunna beviljas när det föreligger särskilda skäl.

När det gäller antalet stödområden och principerna för inplacering i dessa ansluter sig utskottet i allt väsentligt till de synpunkter som sysselsättningsutredningen och departementschefen lagt fram. Utskottet vill dessutom föreslå den terminologiska förenklingen att beteckningarna "allmänt", "mjärte" och "övrigt" i anslutning till ordet stödområde bör utgå. Sedan förslag om sex stödområden lagts fram på basis av utredningens förslag har önskemålet härrom i centerns partimotion 1653 tillgodosetts. Yrkandet bör alltså inte föranleda någon åtgärd.

Den i propositionen föreslagna indelningen bygger på nuvarande stödområdesgränser. Endast smärre jämkningar har föreslagits. Även detta är enligt utskottets uppfattning en riktig utgångspunkt. Härav följer att utskottet inte kan biträda förslaget i motionen 2511 med Marianne Ståhlberg som första namn. Om det förslaget bifölls skulle bl. a. hela den nuvarande gräzonen falla utanför stödområdesindelningen. Det skulle i sin tur innebära bl. a. att stora delar av Bergslagen, som bl. a. drabbats hårt av strukturomvandlingen inom stal- och gruvindustrin, skulle få en sämre ställning än i dag är fallet.

När det gäller den kritik som riktats mot att alltför stora delar av landet tas med i stödområdena är det visserligen riktigt att stödområdena täcker en stor del av landets yta. För att få en mer rättvisande bild av indelningens betydelse bör emellertid även storleken av den befolkning som bor inom stödområdena redovisas. Det förslag till indelning som utskottet längre fram i betänkandet lägger fram innebär befolkningsmässigt följande.

Stödområde	Befolkning 1978	
	antal	% av rikets befolkning
6	171 556	2,1
5	219 142	2,6
4	513 339	6,2
3	754 546	9,1
2	496 838	6,0
1	212 653	2,7
Summa	2 368 074	28,7

Riksdagens beslut

Det föreslagna systemet med stödombuden i sex klasser ställer ökade krav på underlag för bedömning av indelningen. Det är därför viktigt att man inom länsplaneringen tar fram ett så enhetligt material som möjligt samtidigt som man inte bör vara främmande för att vidareutveckla och precisera de kriterier som hittills tillämpats och som redovisats i det föregående. Utskottet kan inte förneka att det på grundval av det i propositionen redovisade materialet varit förenat med stora vanskligheter att bedöma hur enskilda kommuner bör placeras i systemet.

I samband med de fullständiga länsplaneringsomgångarna bör man utvärdera hur den gällande indelningen verkar och ta ställning till behovet av förändringar i denna. Det kan inte uteslutas att det kan visa sig ändamålsenligt att gå tillbaka till ett system med färre klasser och måhända en kraftigare prioritering av de områden som har de verkligt stora problemen. I övrigt vill utskottet i detta sammanhang stryka under att inom ramen för ett stödombudssystem bör indelningen vara långsiktig. Ändringar i indelning bör endast göras om förhållanden ändras på ett avgörande sätt, som kan väntas bestå om inte motåtgärder sätts in.

Vad utskottet anfört i anslutning till de i detta sammanhang upptagna motionerna bör regeringen underrättas om.

3. *Principen att kommun inte får delas på flera stödombuden (jfr punkt 12 nedan)*

(s. 47, kläm 17, res. c)

Med ett system som här skisserats är det möjligt att undvika att dela kommuner på olika stödombuden. I propositionen har en sådan delning föreslagits för tre kommuner. Utskottet återkommer här till i samband med ställningstagandena till indelningen av de olika länen.

4. *Delegation för omlokalisering/frågor m. m.*

(s. 48-49, kläm 18, res. c + 1 s)

Utskottet delar uppfattningen i motionerna att en spridning av statlig verksamhet är ett nödvändigt komplement av medlen för att nå en regional utjämning. Betydsefulla åtgärder har vidtagits redan tidigare. Här skall särskilt nämnas 1971 och 1973 års omlokaliseringar av centralstatlig förvaltning m. m. och decentraliseringen av universitets- och högskoleorganisationen. En fortsatt omfördelning av statlig verksamhet måste emellertid komma till stånd på såväl central som regional nivå. Arbetet härmed bör sålunda intensifieras.

Regeringens beslut

(I 1979:406-21 nr 95)

Regeringen utfärdar förordningen (1979:637) om länsplanering, 2 och 7 §§ har följande lydelse:

2 § Länsplaneringen skall utgöra ett underlag för samordning mellan regionalpolitiska åtgärder och annan statlig verksamhet. Den skall bedrivas så, att den också kan utgöra en grund för samordning mellan regionalpolitiska åtgärder och landstingskommunal och kommunal verksamhet.

7 § Länsplaneringen skall utföras som fullständig länsplanering och som uppföljning av fullständig länsplanering.

Fullständig länsplanering skall i regel genomföras vart femte år och utmyнна i ett regionalpolitiskt handlingsprogram för länet (länsprogram). Regeringen beslutar när fullständig länsplanering skall företas och när länsprogrammet skall redovisas.

Uppföljningen av fullständig länsplanering skall ske fortlöpande och varje år redovisas i en länsrapport.

(I 1979:406-21 nr 94)

Regeringen utfärdar förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd. I 4-9 §§ anges vilka kommuner som ingår i resp. stödombude. Inga kommuner har delats upp.

(B 1979-12-20 II:32)

Regeringen beslutar att inom regeringkansliet inrätta en delegation för decentralisering av statlig verksamhet med uppgift att verka för en sådan decentralisering och lokalisering av statlig verksamhet som riksdagen har uttalat sig för. För delegationens arbete skall i övrigt gälla vad som närmare anges i en inom budgetdepartementet upprättad promemoria i ärendet. I promemorian anförs bl. a.: Delegationen bör som regeringens och regeringkansliets samordnande organ för decentralisering och lokalisering av statlig verksamhet verka för en intensifiering av arbetet med decentralisering av

Riksdagens beslut

De åtgärder som härvid blir aktuella är delegering av beslutsbefogenheter och decentralisering av arbetsuppgifter från central till regional eller lokal nivå. Hit hör också omlokalisering av central statlig verksamhet. Någon ny omlokalisering av statlig förvaltning av det slag som tidigare genomförts är enligt propositionen inte aktuell. Detta överensstämmer med den upplåtning statsmakterna tidigare har givit till kända. Däremot bör man, som också föreslås i propositionen, malmedvetet pröva möjligheterna att omlokalisera ny eller expanderande statlig förvaltning. Prövningen bör ske kontinuerligt, och därför bör inrättas ett särskilt organ med ansvar för verksamheten. Detta organ kan lämpligen ha formen av en delegation, och utskottet biträder sålunda yrkandet härom i den socialdemokratiska motionen. Enligt utskottets mening kan det vara ändamålsenligt att knyta delegationen till regeringens kansli. Därmed underlättas en koppling mellan delegationens arbete och den i sammanhanget betydelsefulla budgetprocessen.

I de fall ny statlig verksamhet inrättas bör, som redan sagts, lokaliseringsfrågan prövas noggrant. Det är dock knappast praktiskt möjligt att, som centermotionärerna vill, kategoriskt slå fast att nya förvaltningsenheter skall förläggas utanför Stockholmsområdet. Utskottet kan så till vida hålla med motionärerna om att starka skäl måste finnas för att förlägga en ny statlig verksamhet till Stockholm eller dess grannkommuner, men hänsyn måste också tas till verksamhetens art och kontaktkbehov. Vidare förekommer att till formen nya organ bildas genom omorganisation av tidigare verksamhet och omflyttning av redan anställd personal. Som exempel kan nämnas ombildningen av statens avtalsverk till statens arbetsgivarverk.

Utskottet är heller inte berett att biträda yrkandet i centermotionen om en planmässig reducering av antalet anställda i central förvaltning med ett fixerat tal. Utskottet förväntar sig att det decentraliseringsarbete i vid mening som utskottet ovan uttalar sig för skall ge påtagliga resultat. Det skall ingalunda uteslutas att man på sikt når de omfördelnings effekter som centerpartiet vill ställa upp som mål. Myndigheternas möjligheter att medverka i de regionalpolitiska utjämningssträvandena beror emellertid av skiftande faktorer, t. ex. om myndigheten under sig har en regional organisation eller ej. De centrala myndigheternas storlek, som varierar högst avsevärt, är en annan faktor. Det bör i sammanhanget också erinras om att en ganska betydande del av den centrala statsförvaltningen omlokaliseras. Man får vidare utgå från att den föreslagna delegationen tillgodogör sig erfarenheterna av den tidigare utlokaliseringen av statlig verksamhet och av olika försök som gjorts med decentralisering av arbetsuppgifterna. Vad utskottet med anledning av nu behandlade motioner anfört om inrättande

Regeringens beslut

befogenheter och resurser från centrala statliga myndigheter till regionala och lokala statliga eller andra organ, likaså från regional till lokal nivå. Delegationens arbete bör bedrivas med utgångspunkt i riksdagens regionalpolitiska ställningstaganden.

I första hand bör delegationen arbeta för en decentralisering av nya funktioner vid befintliga myndigheter och medverka vid prövning av frågor om lokalisering av ny eller expanderande statlig verksamhet. Som riksdagen har uttalat måste starka skäl finnas, om en ny statlig verksamhet skall förläggas till Stockholm eller dess grannkommuner. Delegationen bör vidare verka för en fortsatt malmedveten decentralisering och delegering av befogenheter och befintliga verksamheter. Decentraliseringen bör avse både den centrala och den regionala statsförvaltningen. Delegationen bör i samarbete med berörda departement medverka till att decentraliseringsaspekter beaktas i myndighetsvumnits vid tidigare decentralisering och omlokalisering.

Delegationen bör i sin verksamhet i huvudsak kunna utgå från det arbete i decentraliseringsfrågorna som bedrivs inom regeringskansliet. Någon ändring av den ärendefördelning som tillämpas inom regeringen och dess kansli bör således inte göras. När det gäller frågor som berör enskilda myndigheter, bör liksom hittills vederbörande departement ha huvudansvaret.

Yttrande från delegationen bör inhämtas när decentraliserings- och lokaliseringsfrågor aktualiseras inom regeringskansliet. Delegationen bör vara oförhindrad att ta egna initiativ och att föreslå decentraliseringsåtgärder. Delegationen bör sålunda bl. a. ha till uppgift att

- följa det decentraliserings- och delegeringsarbete som bedrivs inom regeringskansliet och statsförvaltningen i övrigt.
- lämna synpunkter på utkast till propositioner, lagrådsremisser, förordningar och kommittédirektiv samt på interpellations- och frågesvar och därvid verka för att decentraliseringssträvandena beaktas.
- särskilt uppmärksamma lokaliserings- och decentraliseringsaspekterna vid inrättandet av nya statliga organ och vid omorganisation eller utökning av en statlig myndighets verksamhet.
- lämna synpunkter på de statliga myndigheternas anslagsframställningar i syfte att främja decentralisering inom den offentliga sektorn.
- ta initiativ till överläggningar om hur man genom decentralisering kan uppfylla de regionalpolitiska mål som riksdagen har ställt upp.
- medverka till att uppgifter om sådana planerade förändringar av verksamheten som kan påverka den totala sysselsättningen och dess regionala

Riksdagens beslut

av en delegation för omlokaliseringsfrågor, m. m. bör ges regeringen till känna.

Regeringens beslut

fördelning inhämtas från de statliga myndigheterna, i den mån sådana uppgifter inte redan lämnas enligt förordningen om länsplanering, enligt anvisningarna för myndigheternas anslagsframställningar eller på annat sätt.

- verka för att tillgänglig statistik ställs samman så, att den visar hur den statliga verksamheten fördelas centralt, regionalt och lokalt, och i samråd med SAMN och statistiska centralbyrån löpande belysa, bedöma och sprida information om den aktuella utvecklingen av denna fördelning.
- i samråd med berörda departement informera de statliga myndigheterna om de riktlinjer för decentraliseringsarbetet inom den offentliga förvaltningen som riksdagen och regeringen fastställer.

5. Övergångsregler för sysselsättningsstödet

(s. 62, kläm 37)

Sysselsättningsstödet beräknas för den sysselsättningsökning som uppstår inom stödföretagen under ett kalenderår. De nya reglerna för stödet bör enligt propositionens förslag börja tillämpas med år 1980 som första kvalifikationsår. Stöd som beviljas under år 1979 eller tidigare bör följa nuvarande regler. Propositionens förslag till övergångsregler kan synas naturligt med hänsyn till kalenderårsberäkningen. Den föreslagna kraftiga förstärkningen av stödet som avses ske från år 1980 ger emellertid anledning till farhagor för att övergångsregeln kommer att verka hämmande på företagets benägenhet att nyanställa arbetstagare under återstoden av innevarande år. Denna olägenhet bör undvikas. Utskottet föreslår därför att hela år 1979 skall få räknas som första kvalifikationsår för sysselsättningsstödet i dess nya form. Utskottet är medvetet om att det härigenom kan uppstå visst administrativt merarbete. Vidare måste de tidigare redovisade reglerna om könskvotering och förhandsbesked tillämpas i modifierad form under övergångsåren. Vad utskottet anfört i denna fråga bör ges regeringen till känna.

6. Storleken av stödet till turistnäringen

(s. 65, kläm 42)

Investeringar i turistanläggningar blir ofta mer kapitalintensiva än andra investeringar. Det gäller särskilt om stugbyar avsedda för uthyrning. Det har hävdats att turistnäringen (t. a. sådana fall missgynnas av tillämpningen av det förut berörda systemet med riktvärden för subventioneringen av varje nytt arbetstillfälle. Enligt utskottets mening bör man inte för turistnäringens del gå utanför de allmänna ramar som har dragits upp för den regionalpolitiska

(1 1979-06-21 nr 94)

Regeringen utfärdar förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd. I övergångsbestämmelserna anges bl. a. att förstaårsstöd kan utgå för sysselsättningsökning som äger rum från och med kalenderåret 1979.

Fran industridepartementet har upplysts att riksdagens uttalande tillgodoses genom olika bestämmelser i förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd.

Riksdagens beslut

stödverksamheten. De stora kapitalinvesteringarna per arbetstillfälle inom turistnäringen kan emellertid ibland ge anledning att utnyttja den flexibilitet som finns inom stödssystemet för en mer generös beräkning av investeringsstödet. Vad utskottet anfört med anledning av motionen bör regeringen underrättas om.

7. Stöd till turismärningen i kommun som ingår i primärt rekreationsområde (s. 66, kläm 43)

Utskottet är inte berett att generellt förorda att det geografiska området för turiststödet vidgas. Utskottet har emellertid förståelse för att det i vissa fall kan vara berättigat med investeringsstöd till anläggningar i anslutning till primära rekreationsområden i stödområde 3. Utskottet förutsätter därför att regeringens vid prövning av ärenden om stöd till turistanläggningar tar särskild hänsyn till om anläggningen ligger i nämnda områden. Av följande uppställning framgår vilka kommuner i stödområde 3 som helt eller delvis ligger inom primära rekreationsområden:

Kommun

Strömstad	}	Norra Bohuslän
Tanum		
Sotenäs		
Åmål	}	Dalsland-Nordmarken
Mellerud		
Dals-Ed		
Bengtsfors		
Arjäng		
Säffle		
Ljusnarsberg	}	Malingbo-Kloten
Ludvika		
Smedjebacken		
Avesta	}	Nedre Dalälven
Leksand		
Rättvik	}	Siljansbygden
Bollnäs		
Söderhamn	}	Ljusnan
Härnösand		
Umeå	}	Höga kusten
		Vindelälven

Primärt rekreationsområde

Regeringens beslut

(I 1979-06-21 nr 94)

Regeringen utfärdar förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd. Enligt 10 § förordningen kan regionalpolitiskt stöd utgå till svenska eller utländska fysiska eller juridiska personer inom näringslivet, som inom stödområde bedriver eller ämnar bedriva bl. a. turistverksamhet. Stöd utgår dock endast om särskilda skäl föreligger för verksamhet inom stödområde 1, 2 eller 3 och därvid företrädesvis inom primära rekreationsområden inom stödområde 3. Enligt 12 § kan på motsvarande sätt stöd utgå för turistverksamhet till kommuner.

Riksdagens beslut

Med det anförda har utskottet till en del tillmötesgått motionärernas önskemål. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna bör regeringen underrättas om.

8. *Utredning om regional omfördelning av service- och tjänstesektorn*

(s. 68, kläm 45, res. m)

De i motionen 2562 och 2572 framsädda förslagen anknäyer till frågan om ett utvidgat etableringssamråd i kombination med ökade möjligheter att ge regionalpolitiskt stöd är tillräckliga styrmedel i detta sammanhang. Den frågan har också berörts i sysselsättningsutredningens nyssnämnda slutbetänkande. Enligt utredningens mening behövs ytterligare ekonomiska och administrativa styrmedel för att få till stånd en regional omfördelning av sysselsättningen inom den privata service- och tjänstesektorn. Utredningen föreslår att denna fråga övervägs och utreds närmare.

Utskottet hänvisar till att det sålunda föreligger ett nyligen framlagt förslag från sysselsättningsutredningen om fortsatt utredningsarbete beträffande behovet av ytterligare ekonomiska och administrativa styrmedel.

Utskottet utgår från att denna utredningsfråga övervägs av regeringen vid beredningen av utredningens betänkande. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna 2562 och 2572 bör regeringen underrättas om.

9. *Generösa drifts- och investeringsstöd till kommersiell service, m. m.*

(s. 80, kläm 60 B)

Arbetsmarknadsutskottet är inte berett att i dag föreslå någon förändring av riktlinjerna för driftsstödet. Som näringsutskottet förordat bör emellertid formerna för driftsstödet ses över med sikte på ett mer verkingsfullt bidragssystem. Regeringen bör underrättas härom. I avvaktan på översynen bör således det nuvarande bidragssystemet gälla. Med detta ställningstagande är det inte aktuellt för utskottet att föreslå någon anslagshöjning i förhållande till regeringens förslag till driftsstöd.

Regeringens beslut

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22. Beredningen av sysselsättningsutredningens betänkande (SOC 1979:24) har inte slutförts.

(H 1979-12-20 nr 23)

Regeringen uppdrar åt konsumentverket att genomföra den av riksdagen förordade översynen av formerna för driftsstödet. Verket skall således undersöka om alternativa former bättre än de nuvarande kan bidra till att kommersiell service vidmakthålls på en rimlig nivå i glesbygd. En utvärdering av nuvarande former bör ligga till grund för översynen. Driftsstödet infördes den 1 juli 1978. Underlaget för en utvärdering av driftsstödet nuvarande utformning är därför begränsat. Verkets översyn bör därför även grundas på de erfarenheter som verket kan vinna vid prövning av driftstödsärenden under innevarande budgetår.

Utgångspunkt för verkets arbete bör vara att driftsstöd skall utgå om särskilda behov föreligger och endast under en begränsad tid i avvaktan på andra åtgärder. Verket bör vidare avväga driftsstödet i förhållande till omlämnningen och syftet med andra tillgängliga stödformer för glesbygd. Utredningsarbetet bör också bedrivas mot bakgrund av utvecklingen av butiksstrukturen i glesbygderna.

Övervägandena bör bl. a. omfatta vilka förutsättningar som bör uppfyllas för att driftstöd skall kunna utgå samt driftstödet relation till övriga åtgärder för att stödja kommersiell service. Verket bör också överväga om omläggningen av glesbygdssstödet ställer andra krav på riktlinjer än tidigare. Övervägandena om driftstödet storlek bör ske med utgångspunkt i det statsfinansiella läget och med beaktande av driftstödet tidigare omfattning. Vidare är det angeläget att ett nytt system utformas så att det inte framstår som otillbörligt gynnande av visst företag framför annat.

I arbetet bör verket samråda med delegationen för glesbygdsfrågor (I 1977:02).

10. Åtgärder för en förbättrad tidningsdistribution i glesbygder (s. 81, kläm 61)

Konsumentverkets förslag går ut på att de omkring 1 000 livsmedelshandlare som är verksamma utanför tätorterna och är s. k. B-aterförsäljare skall befrias från den avgift de erlägger till Pressens Samdistribution AB (Pressam) som ombesörjer lösnummerdistribution av tidningar och tidskrifter.

Näringsutskottet förklarar sig i yttrandet dela motionärernas uppfattning i saken och anser att riksdagen bör uttala att regeringen snarast möjligt bör förelägga riksdagen en proposition grundad på konsumentverkets förslag.

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning bör frågan om tidningsstöd övervägas ytterligare. Utskottet noterar att frågan är under beredning i regeringens kansli. Regeringen bör återkomma med förslag till riksdagen sedan denna beredning slutförts. Vad utskottet anfört bör regeringen underrättas om.

11. Anslag till Lån till investeringar för kommersiell service (s. 80, 89, kläm 75, res. m)

När det gäller lån till investeringar för kommersiell service tillstyrker arbetsmarknadsutskottet liksom näringsutskottet att det anvisas ett anslag om 10 milj. kr. i stället för, som föreslås i propositionen, 8 milj. kr.

Öppen punkt enligt handelsdepartementet 80-02-29. Departementets beredning av frågan pågår.

(I 1979-06-21 nr 99)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget Lån till investeringar för kommersiell service, investeringsanslag 10 milj. kr.

Riksdagens beslut

12. *Inplacering i stödombud av viss kommun*

- a) Inplacering av hela Skellefteå i stödombud 4 (s. 102, kläm 80, res. c)
- b) Inplacering av hela Vännäs stödombud 5 (s. 102, kläm 81)
- c) Inplacering av Nordmalming i stödombud 4 (s. 102, kläm 83)
- d) Inplacering av hela Örnsköldsvik i stödombud 4 (s. 105, kläm 88, res. c)
- e) Inplacering av Berg och Ragunda i stödombud 6 (s. 108, kläm 94)

Jämställdhet i arbetslivet (prop. 175, AU 39, rskr 411 avgiven 79-05-30)

1. *Jämställdhetslagen*

(s. 10-25, res. s. 1, 5, 8-9, kläm 1, 3-4, 7, 10, 14A)

Riksdagen antar en mindre omfattande jämställdhetslag än den som föreslås i propositionen. Av lagens två huvudsavsnitt, ett om förbud mot könsdiskriminering och ett om skyldighet för arbetsgivare att vidta aktiva åtgärder för att främja jämställdhet på arbetsplatserna, godkänner riksdagen det förra men ej det senare.

2. *Tillfälle för organisationer att yttra sig i bl. a. mål om könsdiskriminering* (s. 23, kläm 13)

När det gäller de processuella bestämmelserna föreslår socialdemokraterna i sin motion ett tillägg som avser att säkerställa att tvist om diskriminering inte avgörs utan att vederbörande lokala arbetsgivarorganisations upplåtning inhämtats. Enligt utskottets mening finns det skal som talar för en sådan ordning. En bestämmelse av denna typ, som f. ö. kan övervägas även för annan arbetsrättslig lagstiftning, främst lagen om anställningsskyld, hör emellertid hemma i arbetsvistlagen. Frågan bör därför övervägas i samband med den översyn av arbetsvistlagen som nu pågår. I propositionen har nämligen aviserats att följdändringar i arbetsvistlagen kan väntas bli förelagda riksdagen i höst.

Regeringen bör underrättas om vad utskottet anför med anledning av motionsyrkandet, som alltså inte bör leda till någon ändring i det nu aktuella lagförslaget.

Regeringens beslut

(1 1979-06-21 nr 94)

Regeringen utfärdar förordningen (1979:632) om regionalpolitiskt stöd. I 4-9 §§ anges vilka kommuner som ingår i resp. stödombud. I 4 § anges omfattningen av stödombud 1, i 5 § av stödombud 2 etc.

kommunerna inplacerade i enlighet med riksdagens beslut

(A 1979-06-14 nr 19)

Regeringen utfärdar lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet (SFS 1979:503). Lagen avses träda i kraft 1 januari 1980.

Anm. I enlighet med förslag i prop. 1979/80:56 beslöt riksdagen den 13 december 1979 (AU 1979/80:10) att upphäva den tidigare antagna lagen och i stället stifta en ny lag som i allt väsentligt överensstämmer med förslaget i varens proposition. Den nya lagen, som skall träda i kraft den 1 juli 1980, utfärdades den 17 december (1979:118).

Riksdagskravelsen har angetts som slutbehandlad utan att ett formellt beslut angående denna punkt fattats.

I propositionen 1979/80:129 om ändring i lagen (1979:118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet anför:

I 5 kap. 1 § andra stycket arbetsvistlagen finns redan en bestämmelse som har släktskap med den i motionen avsedda. Där föreskrivs att domstolen skall när det förekommer anledning att ett kollektivavtal, som har slutits av andra än de tvistande parterna, har betydelse för prövningen av tvisten bereda avtalsparterna tillfälle att yttra sig. Tanken har varit att det finns ett allmänt intresse av en riktig och enhetlig tillämpning av kollektivavtal, som får betydelse även utanför partsförhållanden där de är direkt bindande (vad som asyftas är bl. a. kollektivavtalens s. k. normerande verkan och hängavtalsituationer). Tvistande parter bör därför inte få helt disponera över tvisten i sådana delar. Det är

med andra ord domstolens sak att tillse att yttrande om kollektivavtalet inhämtas och yttrandet skall beaktas oavsett om det återopas av någon av parterna.

I diskrimineringsstvister enligt jämställdhetslagen kommer det att kunna inträffa att ett kollektivavtal får betydelse utan att någon av de tvistande parterna är part i avtalet. Det kan t. ex. tänkas att regler om behörighet, kvalifikationer eller turordning för en anställning är intagna i ett kollektivavtal och får betydelse för en diskrimineringsvistelse eller att avtalade arbetsvårdsregler får sådan betydelse. I sådana fall blir 5 kap. 1 § arbetsvistlagen tillämplig. Det är då varken behövt eller lämpligt att vid sidan därav ha en särskild regel om hörande av lokal arbetstagarorganisation.

Inte heller för andra fall finns det emellertid enligt min mening tillräckliga skäl att ha en sådan särskild regel. Man måste nämligen hålla fast vid den principiellt viktiga utgångspunkten att diskrimineringsstvister enligt jämställdhetslagen liksom andra arbetsstvister skall handläggas enligt de rättegångsregler som gäller för s. k. dispositiva tvistemål. Detta betyder bl. a. att det ankommer på parterna att framsätta yrkandena. Detta betyder bl. a. att det ankommer på återopa den bevisning som skall underkastas domstolens prövning. Ofta nog kommer part i rättegången att föra in den lokala arbetstagarorganisationens syn på omvistade frågor, t. ex. när en praxis på arbetsplatsen får betydelse. Detta kan då i allmänhet ske genom att en företrädare för organisationen hörs i målet på begäran av parten. Att vid sidan härav införa en självständig rätt för arbetstagarorganisationen att yttra sig på anmodan av domstolen skulle vara ett avsteg från vanliga rättegångsregler som inte bör komma i fråga utan mycket starka skäl. Regeln i 5 kap. 1 § arbetsvistlagen måste ses mot bakgrund av den betydelse för kollektivavtalet som man gärna tillmålar en dom som i realiteten om än inte formellt rör avtalet. Motsvarande skäl föreligger inte vid tillämpning av jämställdhetslagens regler om förbud mot könsdiskriminering. Tvärtom skulle en rätt för annan än part att yttra sig t. ex. i en omvistad fråga rörande faktiska förhållanden eller i en rättsfråga riskera att verka störande på parternas processföring och domstolens prövning av den tvist som parterna har hänskjutit till dess avgörande.

Jag är alltså inte beredd att i detta sammanhang förorda en regel av den föreslagna innebörden. Tillräckligt utrymme för en utomstående arbetsmarknadsorganisations tillvaratagande av sina intressen i diskrimineringsstvister får anses redan föreligga genom den tidigare nämnda bestämmelsen i 5 kap. 1 § arbetsvistlagen och vidare genom reglerna i 14 kap. rättegångsbalken om intervention i rättegång.

*Riksdagens beslut***Bryggeribranschen** (prop. 32, NU 9, rskr 120 avgiven 78-12-20)1. *Riktlinjer för statliga struktursatser inom bryggeribranschen*

(s. 6, kläm 1, res. m)

Utskottet anser att följande riktlinjer bör gälla för Bryggerinvests strukturförändringar insatser.

En första åtgärd bör vara att åstadkomma en samordnings- och strukturplan för bryggeribranschen. En utgångspunkt för arbetet är härvid den tidigare nämnda rapporten om bryggeriindustrin. Samordnings- och strukturplanen bör utarbetas under samråd med samtliga företag inom branschen som är intresserade av att delta. Kontakt bör sålunda tas med bl. a. KE:s bryggeriföretag Wärby. Givetvis bör samråd också ske med de anställdas organisationer. Planen bör syfta till att definiera vilka strukturförändringar som bör äga rum och i vilken takt de bör genomföras. Härvid måste särskild hänsyn tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter.

Det är enligt utskottets mening väsentligt att utredningsarbetet kan utgå från ett läge som i stort sett motsvarar dagens struktur inom branschen. Utskottet utgår därför från att regeringen använder de arbetsmarknadspolitiska medel som står till buds för att under utredningstiden motverka att mindre bryggerier slås ut på ett okontrollerat sätt. Möjligheterna att motverka en sådan utslagning torde öka om de riktlinjer för Pripps ägerande tillämpas som utskottet förordar i det följande. Utskottet anser att den uppläggning av utredningsarbetet som här skisseras tillgodose de synpunkter som anförs i motionen 1978/79:49. Yrkandet i denna motion avstyrks därför.

Formerna för Bryggerinvests medverkan enligt den framtagna samordnings- och strukturplanen blir givetvis beroende av resultatet av de förhandlingar mellan berörda parter som utgör ett led i utarbetandet av planen. Vissa riktlinjer bör dock anges redan nu. Sålunda bör Bryggerinvests stöd i princip ta formen av inköp av aktier genom riktade emissioner. I första hand bör Bryggerinvests ägande begränsas till minoritetsposter, men också större andelar bör kunna komma i fråga. Utskottet utgår emellertid från att kapital från Bryggerinvest kommer att sättas in i berörda företag först när samordnings- och strukturplanen för bryggeribranschen föreligger. Eftersom medel för sådana insatser av Bryggerinvest inte bör anskaffas genom försäljning till allmänheten av aktier i Pripps (se s. 8 f.) utgår utskottet från att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i frågan. En möjlighet är därvid att medlen anvisas över

Regeringens beslut

Riksdagens uttalande på denna punkt har inte föranlett något formellt regeringsbeslut. I PM (1980-02-20) från budgetdepartementet redovisas följande åtgärder under denna punkt:

1. Se s. 3 i Bryggerinvests bolagsordning: "Föremålet för bolagets verksamhet är att enligt de riktlinjer som anges i riksdagens beslut (prop. 1978/79:32, NU 1978/79:9, rskr 1978/79:120) initiera och medverka vid strukturförändringar i bryggeribranschen genom att äga och förvalta aktier i företag i denna bransch samt idka därmed förenlig verksamhet." Se vidare p. 3.

2. Inga bryggerier har slagits ut under utredningstiden. Risingsho har nyligen inställt betalningarna. Enligt uppgift pågår ackordsförhandlingar.

3. Bryggerinvest har 1980-02-06 sänt in sin av bolagets styrelse godkända strukturplan till regeringen. Bryggerinvest har inte engagerat sig ekonomiskt i något bryggeriföretag ännu.

Riksdagens beslut

statsbudgeten. – En annan statlig stödform som kan ifrågakomma och som också nämns i propositionen är industrigarantilån.

2. *Riktlinjer för verksamheten i Pripps*

(s. 7, kläm 2)

Utskottet understryker betydelsen av att Pripps i sin verksamhet beaktar intentionerna bakom de riktlinjer som redovisas i propositionen.

Tilläggsbudget 1, industridepartementets verksamhetsområde

(prop. 25, 43, NU 16, rskr 122 avgiven 78-12-20)

1. *En plan för skogsnäringen*

(s. 6, kläm 2 s. 7)

Utskottet understryker betydelsen av att en plan för skogsnäringen utarbetas snarast och föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd. I avvaktan på att denna plan färdigställs bör nedläggningar vid ASSI:s anläggningar i Piteå inte ske. Utskottet förutsätter att regeringen använder de arbetsmarknadspolitiska medel som står till förfogande och erinrar bl. a. om sitt uttalande i betänkandet NU 1977/78:74 (s. 11) om att det inte finns några hinder för att bidra enligt systemet med tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten, det s. k. 75 %-bidraget, kan utgå också till företag inom skogsindustrin.

2. *En samlad plan för tekoindustrierna*

(s. 10, kläm 2 s. 12)

Den proposition rörande tekoindustrierna som regeringen avser att lägga fram våren 1979 bör enligt utskottets mening innehålla en övergripande plan för samhällets insatser på tekoområdet såväl på kort som på lång sikt. Planen bör syfta till att nuvarande produktionsvolym i allt väsentligt skall bibehållas. Den bör grundas på försörjningspolitiska och arbetsmarknadspolitiska bedömningar. I planen bör anges den produktionsnivå resp. produktionskapacitet som krävs för att försörjningsbehovsnålen skall kunna uppfyllas. En samordning är nödvändig för att strukturförändringar skall kunna genomföras i socialt acceptabla former med hänsynstagande till den regionala balansen. Vidare behövs en effektiv samplanering som omfattar både de statliga och de privatägda tekoföretagen. Utskottet föreslår riksdagen att göra ett uttalande av denna innebörd.

Regeringens beslut

Riksdagens uttalande på denna punkt har inte föranlett något formellt regeringsbeslut.

I PM (1980-02-20) redovisas följande:

1. Tillgodobes genom statsmakternas styrelseledamöter i Pripps och deras agerande.

Oppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(I 1980-02-07 nr 10)

Regeringen beslutar att lägga riksdagsskrivelsen i denna del till handlingarna med hänvisning till regeringens beslut 1979-03-01 att förelägga riksdagen proposition om åtgärder för tekoindustrin. I regeringsbeslutet 1980-02-07 anförts att propositionen innehåll förslag till en övergripande plan för tekoindustrin för budgetåren 1979/80–1981/82 och till vissa nivåer för den löpande produktion av olika tekovaror som behövs av försörjningsberedskaps-skäl.

Riksdagens beslut

3. *Inriktningen av den statliga tekokoncernens verksamhet i fråga om sysselsättningen* (s. 10, kläm 3 s. 12)

Riksdagen uttalar att i avvaktan på att den samlade planen för tekoindustrierna har behandlats av statsmakterna bör inga väsentliga personalnedskärningar ske inom den statliga tekokoncernen.

4. *Riktlinjer för den statliga tekokoncernens verksamhet i Norrland* (s. 11, kläm 4 s. 12, res. m)

Nuvarande planer innebär att driften vid de tre fabriker i Skellefteå, Lycksele och Kramfors upphör vid årsskiftet 1978-1979, dvs. om mindre än en månad. Med hänsyn till vad som anförs i det föregående anser utskottet att regeringen bör vidta åtgärder så att driften vid de tre aktuella fabriker kan fortsätta till dess att den tidigare nämnda samlade planen har lagts fram och behandlats av statsmakterna, vilket beräknas ske under våren 1979. Utskottet är medvetet om att regeringen inte f. n. disponerar ekonomiska resurser för sådana åtgärder. Regeringen bör därför, på samma sätt som skett vid gällande enheterna i Norsjö och Skellefteå, uppdraga åt Statsföretag AB att lämna offert rörande kostnaderna för att under viss tid upprätthålla driften vid den statliga tekokoncernens anläggningar i Skellefteå, Lycksele och Kramfors. Regeringen kan sedan begära erforderliga utslag av riksdagen, som då har att ta ställning till ett preciserat belopp.

Regeringens beslut

(1 1979-01-11 nr 8)

Regeringen beslutar att ge Statsföretag AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(1 1978-12-21 nr 10)

Regeringen uppdrar åt Statsföretag AB att till regeringen lämna kostnadsförslag för följande åtgärder.

1. Upprätthållande av driften vid Fiserkoncernens enheter i Skellefteå, Lycksele och Kramfors dels för första halvåret 1979 och dels för hela året 1979.
2. En sökprocess under år 1979 efter produkter som hittills inte har tillverkats vid enheterna i Skellefteå, Lycksele och Kramfors och som har möjlighet att bli lönsamma. Produkterna kan även härröra från andra branscher än textil- och konfektionsindustrierna.
3. Utveckling av nya produkter. För beräkning av kostnader och för verksamhet som rör produktutveckling bör samråd ske med direktör Gunnar Lund, som av chefen för industridepartementet den 29 november 1978 förordnats att undersöka nya produktidéer från enheterna i Lycksele och Skellefteå m. m.

Kostnadsförslaget bör ha inkommit till industridepartementet senast den 2 februari 1979.

(1 1978-12-21 nr 7)

Regeringen uppdrar åt delegationen för samordning av åtgärder avseende tekoindustrierna att ta upp överläggningar med Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet i syfte att tillgodose vad näringsutskottet anfört i fråga om upphandling av tekovaror. Sådan upphandling bör ske enligt gällande regler.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla att uppmärksamhet måste ägnas åt frågan om fortsatt drift vid de aktuella enheterna för direkta återverkningar på företaget som redan nu bedriver motsvarande produktion på andra orter som också har sysselsättningsproblem. För att motverka problem som kan uppstå av denna anledning bör regeringen ta initiativ till ökad beställning från statliga verk och myndigheter, liksom till lageruppbbyggnad med särskilt stöd. Regeringen bör också ta initiativ till förhandlingar med detta syfte med såväl Landstingsförbundet som Svenska kommunförbundet.

Riksdagens beslut

Vissa varvsfrågor, årsredovisning för Svenska Varv (prop. 49, NU 17, rskr 115 avgiven 78-12-19)

1. *Minskning av storvarvens produktionskapacitet*

(s. 27, kläm 2, res. c, m)

Det är enligt utskottets mening ofrånkomligt att statsmakterna nu anger vissa riktlinjer för varvsnäringens fortsatta verksamhet. Den framtida sysselsättningen vid varven måste bestämmas med hänsyn till det marknadsutrymme som de kan påräkna. Den planeringsperiod om två år som förordas i propositionen finner utskottet väl avvägd, bl. a. med hänsyn till svårigheten att nu bedöma utvecklingen internationellt inom sjöfarten. I slutet av den förordade planeringsperioden bör det finnas större möjligheter än f. n. att göra hållbara bedömningar av marknaden under början av 1980-talet. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka att kapacitetsnedskärningen skall vara genomförd vid utgången av år 1980 i enlighet med propositionens förslag.

2. *Anställningsgaranti för personal vid Svenska Varv AB*

(s. 28, kläm 3, res. c, m)

Den kraftiga minskning av personalen vid varven som blir erforderlig måste ske i socialt acceptabla former. Redan i dag är arbetsmarknadssituationen på varvsorterna allvarlig. Det finns knappast några möjligheter att snabbt bereda arbete åt alla de människor som blir övertaliga vid den neddragning av varvens produktionsvolym som det nu är fråga om. Näringsutskottet anser därför att de anställda bör ges en anställningsgaranti. Några direkta friställningar bör inte komma i fråga under den angivna omstrukturingsperioden. En lämplig form för denna garanti torde vara den metod som man här använt vid omstruktureringen av handelsrådsindustrin. Efter förhandlingar mellan ledningen för Svenskt Stål AB och de fackliga organisationerna överenskomts att personalminskningarna vid de olika företagen skulle genomföras under en längre tidsperiod och utan direkta friställningar. Arbetsmarknadspolitiska medel skulle under tiden användas i den mån den ordinarie produktionen inte gav sysselsättning i tillräcklig omfattning. På liknande sätt bör arbetsmarknadspolitiska åtgärder som utbildning, interna beredskapsarbeten m. m. sättas in vid varven när produktionen inte ger möjligheter till full sysselsättning. Det bör ankomma på Svenska Varvs ledning att i nära kontakt med arbetsmarknadsverket och de anställdas organisationer utforma denna verksamhet. Den personal som genom denna beskrivna ordning står utanför den ordinarie produktionen bör Svenska Varv givetvis kunna utnyttja om särskilda behov

Regeringens beslut

(I 1979-01-11 nr 9)

Regeringen beslutar att ge Svenska Varv AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(I 1979-01-11 nr 10)

Regeringen föreskriver att nämndens för fartygskreditgarantier garanti- eller långivning skall anpassas till de nya förutsättningar som gäller för sysselsättningen vid enskilda varv.

(I 1979-01-25 nr 13)

Regeringen uppdrar åt Svenska Varv AB att i enlighet med riksdagens beslut i nära kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna träffa avtal med berörda fackliga organisationer om en anställningsgaranti för nu anställd personal vid bolagets här angivna varv (Götaverken Arendal AB, Götaverken Cityvarvet AB, Uddevallavarvet AB, Götaverken Öresundsvarvet AB).

Till ledning här för bifogas de regler som i motsvarande avseende tillämpas vid Svenskt Stål AB. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som utbildning, interna beredskapsarbeten m. m., avses komma att sättas in vid varven när produktionen inte ger möjligheter till full sysselsättning.

(Regler för personalpolitik och arbetsmarknadsåtgärder inom SSAB bifogas ej här.)

Riksdagens beslut

uppträder. Det kan då exempelvis gälla kortvarigare beläggningstoppar eller speciella projekt. Detta bör dock inte innebära att den anställda t. ex. måste avbryta en påbörjad utbildning eller avböjer ett erbjudande om anställning utanför varvsföretaget.

3. Samarbete mellan arbetsförmedlingen och vissa varv (s. 29, kläm 4)

I detta sammanhang vill näringsutskottet liksom arbetsmarknadsutskottet i anslutning till motionen 1978/79:40 betona vikten av ett nära samarbete mellan arbetsförmedlingen och de här berörda varvens personalavdelningar så att man når bästa möjliga resultat för den enskilda individen.

Regeringens beslut

(I 1979-01-11 nr 9)

Regeringen beslutar att ge Svenska Varv AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(A 1979-02-01 nr 11)

Regeringen meddelar ändrade föreskrifter för anslaget B 3. Sysselsättnings- skapande åtgärder under budgetåret 1978/79.

De i regleringsbrev för budgetåret 1978/79 meddelade och i beslut den 21 december 1978 ändrade bestämmelserna under rubriken Övriga bestämmelser angående Allmänna beredskapsarbeten, punkten E om tillfälligt sysselsättningsbidrag till vissa företag med dominerande ställning på orten skall ha följande ändrade lydelse i vad avser punkten 2.

2. Bidrag utgår icke till storvarven eller till företag inom tekoindustrin.

Arbetsmarknadsstyrelsen skall iakttaga vad näringsutskottet har anfört i sitt av riksdagen godkända betänkande (NU 1978/79:17 s. 58 punkt 4, rskr 1978/79:115) med anledning av nämnda proposition om samarbete mellan arbetsförmedlingen och vissa varv.

(I 1979-01-11 nr 9)

Regeringen beslutar att ge Svenska Varv AB till känna vad riksdagen har beslutat.

4. Beläggningsplaneringen inom Svenska Varv (s. 31, kläm 8)

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det knappast kan vara lämpligt att på förhand binda varvsledningarna genom ett sådant uttalande som görs i propositionen om var eventuella fartygsorder skall placeras. En bedömning härav måste utgå från en rad faktorer av teknisk och företagsekonomisk natur, såsom effektivitetshänsyn och möjlighet att fullfölja tagna order. Ledningen för Svenska Varv bör ha frihet att i nära samarbete med ledningen för de berörda varvsenheterna göra nödvändiga avvägningar. Utskottet anser därför att riksdagen inte bör ställa sig bakom anvisningen i propositionen om beläggningsplaneringen inom Svenska Varv.

Riksdagens beslut

5. *Mindre och medelstora varv*
(s. 34-36, kläm 12)

Med hänsyn till vad här sagts och till den stora betydelse som de mindre och medelstora varven i flertalet fall har för sysselsättningen på resp. ort anser sig näringsutskottet inte på föreliggande underlagsmaterial kunna tillstyrka en så kraftig nedskärning som med 30 %. Utskottet förordar att ett konkret förslag rörande de mindre och medelstora varvens strukturutveckling utarbetas. En särskild kommission bör tillsättas för detta ändamål. I dess uppdrag bör ingå även att undersöka de mindre och medelstora varvens möjligheter att inrikta sin verksamhet på bl. a. specialfartyg. Vidare bör kommissionen utarbeta förslag till utformning och omfattning av ett statligt stöd till dessa varv. I avvaktan på att det här angivna utredningsarbetet har slutförts bör enligt utskottets mening inte vidtas åtgärder som kan vara av avgörande betydelse för de olika varvens framtid. Genom ett beslut av denna innebörd synes samliga nu ifrågavarande motionsyrkanden bli tillgodosedda.

Utskottet förutsätter att de synpunkter och önskemål beträffande varvssstödet inverkan på konkurrensförhållandena som finns i de refererade motionerna kommer att beaktas i kommissionens arbete.

Finnboda Varv tillhör gruppen mindre och medelstora varv. Det är därför enligt näringsutskottets mening naturligt att även detta varv bör omfattas av det utredningsuppdrag som utskottet i det föregående har förordat. I avvaktan på utredningens resultat och därav betingade strukturförslag bör verksamheten vid Finnboda Varv liksom vid övriga mindre och medelstora varv i görligaste mån upprätthållas. Utskottet vill härvid erinra om vad som nyss anförts om möjligheten att vid behov sätta in temporärt sysselsättningsstöd med 75 % av lönekostnader och sociala avgifter. Utskottet föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till vad utskottet här har anförut. Sammanfattningsvis bör alltså verksamheten vid Finnboda Varv liksom vid de övriga mindre och medelstora varven fortsätta till dess statsmakterna har fattat beslut om denna varvsgrupps framtida struktur. I den man ett beslut av denna innebörd kommer att medföra behov av ytterligare medelstillskott förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med förslag härom.

Regeringens beslut

(I 1979-01-11 nr 9)

Regeringen beslutar att ge Svenska Varv AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(I 1979-02-08 nr 21)

Regeringen beslutar tillsätta en särskild kommission med uppdrag att utreda frågor om de mindre och medelstora varvens struktur Anpassning och behov av stöd.

I direktiven anføres bl. a.:

Med anledning av vad jag nu har sagt bör en särskild kommission tillkallas för att på grundval av dels de svenska mindre och medelstora varvens konkurrensförmåga, dels efterfrågan på fartyg överväga hur de enskilda varvens kapacitet bör anpassas till den förväntade efterfrågan inom detta område. Härvid bör beaktas möjligheterna att inrikta produktionen mot nya produktområden och att samordna resurserna mellan olika varv. Det bör vidare bedömas vilka företag som på sikt är konkurrenskraftiga utan statligt stöd. De mindre och medelstora varvens framtida kapacitet är i hög grad beroende av de svenska storvarvens kapacitet och inriktning. Kommissionen bör därför samråda med Svenska Varv AB och utredningen om alternativ produktion vid varven (I 1978:05). På grundval av dessa bedömningar bör ett konkret strukturförslag avseende de mindre och medelstora varven utarbetas. De arbetsmarknads- och regionalpolitiska konsekvenserna av strukturförslaget liksom beredskapskonsekvenserna bör redovisas.

Under en övergångstid kan det vara nödvändigt med statligt stöd till mindre och medelstora varv. Kommissionen bör framlägga de förslag som den anser behövas. En utgångspunkt bör därvid vara att stödet skall vara temporärt. Behov av stöd till investeringar i anläggningar och marknad för att öka konkurrenskraften bör särskilt studeras. Stödet till beställare av fartyg kommer att ses över i annat sammanhang varför kommissionen inte bör behandla denna fråga. I den man stöd till utveckling av nya produkter kan visa sig behövt bör förslag även lämnas hur stödet skall utformas för att en eventuell snedvriddning av konkurrensen inom det nya produktområdet skall undvikas.

Kommissionens arbete bör bedrivas i nära samråd med berörda företag och anställda. Utredningsresultatet bör redovisas senast hösten 1979.

Riksdagens beslut

6. *Avveckling av varvens fartygsinnehav*
(s. 38, kläm 15)

Det är tänkbart att omständigheterna under den treåriga avvecklingsperioden blir sådana att de försäljningsvillkor som kan uppnås framstår som orimliga. Svenska Varvs ledning får i så fall anmäla detta till regeringen. Enligt utskottets mening bör regeringen då vara oförhindrad att medge ytterligare anstånd med försäljningen.

7. *Investmentbolag i varvsregionerna*
(s. 45, kläm 27, 28 a)

Åtgärder för att lösa sysselsättningsproblemen bör enligt propositionen byggas på initiativ på lokal och regional nivå, dvs. från företag, kommuner och länsorgan. I detta syfte föreslås att de *regionala utvecklingsfonderna* i de berörda länen erhåller ökade resurser, totalt 30 milj. kr. Vidare skall *särskilda investmentbolag* bildas för vardera Göteborgsregionen, Uddevallaregionen och Malmö-Landskronaregionen. Till dessa beräknas 75 milj. kr. för aktie-teckning och bidrag.

De ökade resurser som de regionala utvecklingsfonderna i länen får bör enligt propositionen främst användas i de kommuner där särskilt regionalpolitiskt stöd kan lämnas enligt regeringens beslut. Stödet från utvecklingsfonderna skall följa de regler som gäller för fondernas ordinarie verksamhet.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker propositionens förslag när det gäller den sammanlagda nivån för bidragen till utvecklingsbolagen och investmentbolagen. Liksom motionärerna anser arbetsmarknadsutskottet att samliga medel bör kanaliseras via utvecklingsfonderna.

Näringsutskottet har samma uppfattning. Det torde vara uppenbart att resultatet av de resurser som sätts in blir bäst om de regionala utvecklingsfonderna, som har kännedom om de lokala förhållandena, självständigt får avgöra hur medlen skall användas. Fördelningen av medlen mellan resp. regioner bör dock ske på det sätt som anges i propositionen. I detta sammanhang bör man, enligt utskottets mening, undersöka möjligheterna till samarbete med Svenska Industriablerings AB (Svetab), som – enligt beslut av riksdagens förra årt – har börjat etablera regionala investmentbolag, hittills i Bergslagen och Mellanmorland. Utmärkande för ett sådant investmentbolag är att det går in som minoritetsintressent i samband med nyetablering eller expansion av små företag. Engagemanget ges ofta formen av konverteringslan. Svetab disponerar också centrala resurser för verksamheten.

Regeringens beslut

(I 1979-09-13 nr 38)

Regeringen godkänner att Svenska Varv AB avvecklar sitt fartygsinnehav i enlighet med vad som har redovisats i skrivelser till regeringen den 6 februari, den 11 april, den 21 juni, den 19 juli, den 7 augusti och den 10 augusti 1979.

(I 1979-02-08 nr 13)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget B 24. Särskilt medelstillskott till de regionala utvecklingsfonderna för utveckling av näringslivet inom varvsregionerna. I regleringsbrevet anförts bl. a.:

Medlen disponeras av statens industriverk för bidrag till vissa regionala utvecklingsfonder enligt följande föreskrifter.

1. Fördelning av medlen mellan utvecklingsfonderna skall ske på följande sätt.

Utvecklingsfond i	Belopp
Malmöhus län	35 000 000
Gröteborgs och Bohus län	40 000 000
Summa kr.	75 000 000

2. Utvecklingsfonderna får använda medlen *delvis* för att bilda investmentbolag med iakttagande av vad som anges i riksdagens beslut (prop. 1978/79:49 s. 29–30, NU: 1978/79:17 s. 44–45, rskr 1978/79:115), *delvis* för långivning till främst små och medelstora företag enligt förordningen (1978:506) om statligt kreditstöd genom regional utvecklingsfond.

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Medlen får användas för utlåning till företag främst i de kommuner inom Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län som anges i 1 § förordningen (1979:59) om särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner samt i Munkedals och Sotenäs kommuner.

Om regionala investmentbolag bildas får deras verksamhet avse endast de kommuner som anges i 1 § förordningen (1979:59) om särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner samt Munkedals, Sotenäs och Färgelanda kommuner.

Riksdagens beslut

8. *Beställning av vissa miljöskyddsfartyg*
(s. 54, kläm 46)

I fråga om de miljöskyddsfartyg som nämns i motionen 1978/79:84 vill utskottet peka på att tullverket har behov av fyra fem sådana fartyg. Det bör därför övervägas om man inte i planeringen av vilka objekt som skall tidigareläggas kan ta hänsyn till de synpunkter som motionärerna fört fram. Det synes motiverat att riksdagen gör ett särskilt uttalande härom till regeringen.

9. *Yrkesutbildning och omskolning på varvsverken*
(s. 55, kläm 49)

Näringsutskottet vill understryka den viktiga roll som verkstadsskolorna inom varvsföretagen har spelat och även fortsättningsvis kan spela. Utbildningen har givetvis i första hand tagit sikte på varvens behov, men den har även lett till en kompetens som är gångbar på många andra yrkesområden.

Med de svårigheter som ungdomar i dag har att få anställning är den chans till yrkesutbildning som företagsskolorna erbjuder särskilt betydelsefull. Utbildningen bör emellertid inte bedömas som enbart en arbetsmarknadspolitisk angelägenhet utan som ett allmänt samhällsintresse. Berörda myndigheter på kommunal, regional och central nivå bör i samråd med varvsföretagen söka finna en lösning på frågan hur varvens verkstadsskolor skall kunna fortsätta sin verksamhet. I detta sammanhang kommer finansieringsfrågan att stå i förgrunden. Övergångsvis bör, som motionärerna föreslår, erfordriga medel för ändamålet kunna utgå från anslaget till sysselsättningskapande åtgärder inom varvsregionen. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger till känna vad utskottet här har anfört med anledning av motionen.

Regeringens beslut

(Ku 1979-02-22 nr 8)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget D 5. Anskaffning av miljöskyddsfartyg. I regleringsbrevet anförts bl. a.:

Regeringen uppdrar åt generalullstyrelsen att hos svenska varvsföretag upphandla nedan angivna objekt till en beräknad kostnad av högst 25 milj. kr. Eftersom tidigareläggningen av objekten är varvspolitiskt betingad skall vid val av anbudsgivare och prövning av avgivna anbud samråd ske med nämnden för fartygs kreditgarantier.

Objekten är

1. ett stort miljöskyddsfartyg
 2. två medelstora miljöskyddsfartyg.
- Upphandlingen skall underställas regeringens prövning.

(1 1979-01-11 nr 9)

Regeringen beslutar att ge Svenska Varv AB till känna vad riksdagen har beslutat.

Arbetsmarknadsdepartementet erhåller avskrift av beslutet.

Riksdagens beslut

Budgetprop. Industridepartementets verksamhetsområde
(prop. 100, NU 28, rskr 207 avgiven 79-03-21)

1. *Lokalisering av delegationen för samordning av havsveturser*

(s. 5-6, kläm 3 b s. 6, res. m + fp)

Utskottet vill inte förorda någon speciell ort som särskilt lämplig för lokalisering av delegationen. Delegationen bör dock lokaliseras till en ort utanför Stockholmsregionen av regionalpolitiska skäl.

2. *Anslag till Främjande av hemsjöiden*

(s. 8, kläm s. 8)

Utskottet anser att anslaget bör räknas upp med det belopp som erfordras för att stöd skall kunna utgå enligt avsedda normer. Anslaget bör föras upp med 2 596 000 kr.

3. *Anslag till Statens elektriska inspektion*

(s. 10, kläm s. 10-11)

Enligt utskottet går en betydelsefull del av inspektionens uppgifter ut på att inspektera anläggningar på olika platser i landet. Medelsberäkningen för inspektionsresor är dock ej tillräcklig. Utskottet vill inte gå ifrån medelsberäkningen men anser att regeringen bör kunna medge sådana överskridanden av anslaget som motiveras av nödvändiga inspektionsresor.

4. *Åtgärder för den manuella glasindustrin i samlad plan för glasindustrin*
(s. 20-22, kläm 2-3 s. 22)

Enligt utskottets mening bör en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet upprättas. Arbetet med en sådan plan ser utskottet som en naturlig fortsättning på det utredningsarbete kring främst den manuella glasindustrin - men också kring planglas- och förpackningsglasindustrierna - som redan äger rum inom regeringskansliet och statens industriverk. Utskottet utgår från att detta arbete bedrivs i samverkan såväl med berörda företag som med de fackliga organisationerna. I detta sammanhang erinrar utskottet om att en redovisande nämnd för manuell glasindustri år 1977 knöts till industriverket. Nämnden fungerar som referensgrupp under pågående branschprogram och består av företrädare för staten, företagen och de anställda. När det gäller den manuella glasindustrin vill utskottet erinra om att nuvarande branschprogram täcker en treårsperiod som slutar vid utgången av juni 1980. Industriverket har emellertid föreslagit att programmet förlängs till att omfatta

Regeringens beslut

(I 1979-05-17 nr 1)

Regeringen beslutar att kansliet hos delegationen skall förläggas till Gröteborg.

(I 1979-06-14 nr 14)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget B 16. Främjande av hemsjöiden. reservationsanslag 2 596 000 kr.

(I 1979-06-14 nr 14)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget E 1. Statens elektriska inspektion.

Enligt industridepartementet tillgodoses riksdagens uttalande genom att hänvisning sker till näringsutskottets betänkande i ingressen till regleringsbrevet.

(I 1979-04-20 nr 14)

Regeringen uppdrar att statens industriverk att utarbeta förslag till en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet i enlighet med vad näringsutskottet har anfört (NU 1978/79:28 s. 20-22). I arbetet bör de nordiska aspekterna speciellt beaktas och utredningsarbetet på planglasindustrin tas upp i enlighet med vad utskottet anfört. - I utredningsarbetet bör erfordrigt samråd ske med närmast berörda lämsstyrelser.

Riksdagens beslut

yterligare två år. Insatserna under denna period bör enligt verket inriktas på exportfrämjande åtgärder. Utskottet konstaterar att regeringen inte har avvisat förslaget, vilket som nämnts är avsett att verkställas först fr. o. m. budgetåret 1980/81. Enligt utskottets mening bör arbetet med en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet ingå som ett naturligt led i utredningsarbetet inför regeringens ställningstagande till industriverkets förslag avseende den manuella glasindustrin. Målet bör vara att bevara denna industris långsiktiga konkurrenskraft och konstnärliga kvalitet så att nuvarande sysselsättningsniva kan behållas.

Vid en bedömning av lämpliga former för fortsatt stöd till den manuella glasindustrin bör betydelsen av forsknings- och utvecklingsarbete inom branschen beaktas. Stöd till detta gagnar också annan glasindustri än den manuella. Ökade statliga bidrag kan behövas till Glasforskningsinstitutet i Växjö. Det bör inte uteslutas att staten bidrar till kostnaderna med större andel än f. n. Utskottet vill i detta sammanhang också peka på möjligheten att institutet kan få bidrag från andra nordiska länder.

Utskottet vill understryka motionärernas uttalande att det är viktigt att den manuella glasindustrin också i fortsättningen kan få tillgång till yrkeskunnig arbetskraft.

Särskilda statliga insatser behövs sannolikt för att främja exporten. Sadana åtgärder bör utformas så, att såväl de större som de mindre brukens olikartade behov kan bli tillgodosedda.

Det synes utskottet naturligt att arbetet med en samlad plan för samhällets insatser på glasindustrin ädet också innefattar en nordisk aspekt. De multinationella planglasföretagen torde fatta sina beslut om investeringar i vårt land mot bakgrund av överväganden om marknader och investeringar också i Danmark, Finland och Norge. Liknande överväganden torde förekomma inom förpackningsglasindustrin, vilken också består av stora företag. Den manuella glasindustrin har en annan företagsstruktur. Här förekommer ett samarbete i form av Nordisk glasindustris samarbetskommitté, som består av ledande tillverkare av konstglas i Norden. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet motionärernas förslag att regeringen skall ta initiativ till överläggningar med övriga nordiska länder rörande gemensamma problem på glasindustrins område.

I motionen aktualiseras frågan om de fackliga organisationernas inflytande på beslut om statligt stöd till den manuella glasindustrin. Utskottet utgår från att framtidsplaneringen vid de olika glashusföretagen sker i samverkan med de anställdas organisationer och att ansökningar om statliga stödåtgärder tillkommer efter samråd med de fackliga organisationerna. I detta samman-

Riksdagens beslut

hang kan nämnas att det i nu gällande regleringsbrev för anslaget Lån till investeringar inom manuell glasindustri föreskrivs (punkt 5) att till ansökan om sådant lån skall fogas yttrande från företrädare för de anställda. Vidare har industriverket föreskrivit att företag som ansöker om bidrag till konsultarbete för branschfrämjande åtgärder skall bifoga intyg om att personalen informerats om projekt som är aktuella i ansökan.

Utskottet anser att riksdagen bör göra ett uttalande av här angiven innebörd om dels åtgärder för den manuella glasindustrin, dels behovet av en plan för svensk glasindustri.

Nytt handelsstålbolag, tidigareläggning av vissa investeringar inom SSAB

(prop. 100, 126, NU 43, rskr. 369 avgiven 79-05-23)

1. Plastbeläggningsslinje i Borlänge

(s. 14, kläm 3, res. m + fp)

Utskottet anser att medel bör ställas till förfogande för genomförande av detta projekt. Investering i en plastbeläggningsslinje i Borlänge ingår i SSAB:s strukturplan men har av SSAB senareläggts till tiden efter år 1981. Rehnberg har föreslagit att projektet skall tidigareläggas av sysselsättningskäl. Utskottet föreslår att riksdagen uttalar sig för att detta projekt skall ingå i den utvecklingsplan för SSAB som utskottet i det följande kommer att förorda.

2. Förlängning med ca ett år av malmbaserad metallurgi i Domnarvret

(s. 15, kläm 5, res. m + fp)

Utskottet anser därför att medel bör ställas till SSAB:s förfogande för att möjliggöra att den malmbaserade metallurgen vid Domnarvet kan behållas ca ett år längre än vad som förutsatts i SSAB:s strukturplan. En sådan åtgärd skulle få positiva effekter för sysselsättningen i Borlänge-regionen, som kommer att drabbas hårt av den nödvändiga omstruktureringen av SSAB. Utskottet föreslår att riksdagen, med anledning av motionerna 1978/79:1508, 1978/79:2022 och 1978/79:2266, gör ett uttalande av denna innebörd. Förslag om anvisning av erforderliga medel bör ingå i den utvecklingsplan för SSAB som utskottet i det följande kommer att förorda.

Regeringens beslut

(1 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(1 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till känna vad riksdagen har beslutat.

Regeringens beslut

(I 1979:406-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(I 1979:408-30 nr 20)

Regeringen uppdrar åt delegationen för mellansvensk gruvindustri att granska vissa förslag beträffande SSAB Svenskt Stål AB:s anläggningar i Grängesberg enligt följande, inom industridepartementet upprättad promemoria:

Granskning av vissa förslag beträffande SSAB Svenskt Stål AB:s anläggningar i Grängesberg

Riksdagen har under våren 1979 fattat beslut med anledning av prop. 1978/79:126 om medel för tidigareläggningar av vissa investeringar inom SSAB Svenskt Stål AB, m. m. (NU 1978/79:43, rskr 1978/79:369). Härvid har riksdagen bl. a. gett regeringen till känna vad näringsutskottet anfört (s. 15-16) beträffande visst utvecklingsarbete i Grängesberg, nämligen att regeringen bör uppdraga åt delegationen för mellansvensk gruvindustri att i samråd med SSAB och med hjälp av särskilt tillkallad expertis granska de förslag som framförs i vissa motioner. Det första av dessa förslag (mot. 1978/79:1508) innebär att förutsättningarna för tillverkning av järnsvamp och järnpulver i Grängesberg skall utredas. Vidare föreslås (mot. 1978/79:2249) att det s. k. GP-verket i Grängesberg skall byggas om till ett kulsinterverk. Det föreslås också (mot. 1978/79:1508) att masugnsförsök med s. k. GP-kulor skall genomföras av SSAB. Slutligen föreslås (mot. 1978/79:2289) att gruvan i Grängesberg skall tillföras ett sinterverk.

Delegationens för mellansvensk gruvindustri uppdrag skall alltså omfatta även en granskning av de nu nämnda förslagen på det sätt som angetts i näringsutskottets betänkande. Resultatet av granskningen skall redovisas samtidigt som delegationens övriga slutsatser och eventuella rekommendationer.

*Riksdagens beslut**3. Viss utvecklingsarbete i Grängesberg*
(s. 16, kläm 7)

Sedan år 1978 finns en av regeringen inrättad delegation för samråd mellan de i Mellansverige verksamma gruvföretagen, berörda samhällsorgan och arbetsmarknadens parter i frågor som berör den mellansvenska gruvindustrins förhållanden och utveckling. Delegationen har till uppgift att studera de möjligheter till på sikt försam verksambhet inom mellansvensk gruvindustri som finns eller kan skapas.

Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av innebörd att regeringen bör uppdraga åt denna delegation att i samråd med SSAB och med hjälp av särskilt tillkallad expertis granska de förslag som har framförts i motionerna 1978/79:1508, 1978/79:2249 och 1978/79:2289 i här behandlade delar.

Riksdagens beslut

4. *SSAB:s järnmalmegruvor, m. m.*
(s. 17, kläm 9)

Emellertid anser utskottet att regeringen bör tillkalla en utredning med uppgift att skyndsamt granska den mellanvenska gruvindustrins läge och föreslå lämpliga åtgärder. I avvaktan på resultatet av en sådan utredning bör SSAB inte låta gruvorna bli vattenfyllda. Det kan bli nödvändigt att regeringen tar initiativ för att täcka de kostnader som härigenom uppstår för SSAB. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av här angiven innebörd.

5. *Kraftvärmeverk i Luleå*
(s. 18, kläm 10 a, res. c)

Utskottet instämmer i regeringens upplåtning om det angelägna i att projektet kommer till stånd och förutsätter att ett beslut härom kan fattas snabbt. Enligt vad utskottet inhämtat pågår i. n. inom industridepartementet kompletterande analyser av olika finansieringsmöjligheter. Det finns enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att föregripa resultatet av dessa analyser. Mot denna bakgrund avstyrker utskottet förslaget i motionen 1978/79:2250 att särskilda medel nu skall anslås för projektet.

Vad utskottet har anfört om angelägenheten av ett kraftvärmeverk bör riksdagen som sin mening ge regeringen till kännna. Utskottets ställningstagande innebär att de delar av motionerna 1978/79:1508, 1978/79:1658 och 1978/79:2022 som rör frågan om ett kraftvärmeverk i Luleå tillgodoses i sak.

6. *ELRED-processen*

(s. 19, kläm 12, res. m + fp)

Utskottet anser att medel bör ställas till SSAB:s förfogande för att företaget skall kunna delta i arbetet med att utveckla ELRED-processen. Enligt utskottets mening bör riksdagen uttala sig för att detta projekt skall ingå i den utvecklingsplan för SSAB som utskottet i det följande kommer att förorda.

7. *Nytt mediumvalsverk i Luleå*

(s. 37-38, kläm 13, 29, res. 8 c + fp)

Vid sin genomgång av förutställningarna för tidigareläggning av investeringar som finns upptagna i SSAB:s strukturplan har Rehnberg pekat på möjligheten att omedelbart påbörja förberedande arbete i form av dels marknadsundersökningar, dels en projektering av verkets tekniska del. Utskottet anser det betydelsefullt att marknadsundersökningar kommer till stånd innan ställning

Regeringens beslut

(I 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till kännna vad riksdagen har beslutat.

Mellanvenska gruvdelegationen får avskrift av beslutet.

(I 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till kännna vad riksdagen har beslutat.

(I 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till kännna vad riksdagen har beslutat.

(I 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till kännna vad riksdagen har beslutat.

Riksdagens beslut

tas till planerna på ett nytt mediumvalsverk i Luleå. Dessa undersökningar bör genomföras i samverkan mellan SSAB och berörda svenska mindre handelsstälverk. I detta sammanhang vill utskottet erinra om sitt uttalande i betänkandet NU 1977/78:45 (s. 21) om det angelägna i att de mindre handelsstälverken även i framtiden kan bevara sin konkurrenskraft. Utskottet anförde därvid att åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturomvandling inte får utformas så, att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken. Det statliga engagemanget inom handelsstålindustrin i form av SSAB får alltså inte medföra att mindre handelsstälverk slås ut och problem sålunda flyttas från en ort till en annan.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen dels gör ett uttalande av nyss angiven innebörd, dels nu anvisar 4 milj. kr. som strukturlån för i första hand marknadsundersökningar. Endast om dessa marknadsundersökningar ger ett positivt resultat bör förprojektiering få äga rum och medlen sålunda få tas i anspråk i sin helhet. Beloppet ingår i det anslag för lån till SSAB för strukturrändamål för budgetåret 1979/80 som utskottet längre fram i detta betänkande föreslår riksdagen fatta beslut om.

8. Utvecklingsplan för SSAB

(s. 23, kläm 18)

Utskottet anser att regeringen snarast för riksdagen bör presentera en utvecklingsplan för SSAB i vilken ingår de förslag som utskottet i det föregående har uttalat sig för. Riksdagen bör enligt utskottets mening göra ett uttalande av denna innebörd.

9. Kalkbruksindustrin

(s. 26-27, kläm 22)

Utskottet anser att starka skäl talar för att beslut om SSAB:s långsiktiga försörjning med kalk fattas mot bakgrund av överväganden kring situationen för kalkbruken i olika delar av landet. Ett grundläggande material rörande kalkbruksindustrin har nyligen publicerats av mineralpolitiska utredningen i betänkandet (SOU 1977:85) Industrimineral och av statens industriverk i utredningen (SIND PM 1977:9) Kalksten och dolomit i den fysiska riksplaneringen. Det är enligt utskottets mening önskvärt att regeringen skyndsamt förtar en industripolitisk utvärdering av det material som sålunda redan föreligger och att denna utvärdering läggs till grund för framtida beslut om SSAB:s kalkförsörjning. Ett uttalande av denna innebörd bör göras av riksdagen.

Regeringens beslut

(I 1979-06-14 nr 14 d)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för investeringsanslaget V 18. Lån till SSAB Svenskt Stål AB för strukturrändamål, 819 milj. kr. Enligt regleringsbrevet utbetalas medlen av kammarkollegiet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

(I 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till känna vad riksdagen har beslutat.

(I 1979-06-21 nr 40)

Regeringen beslutar att ge SSAB Svenskt Stål AB till känna vad riksdagen har beslutat.

Riksdagens beslut

10. Utvecklingsinsatser för ett stålbaserat lättbyggsystem. *m. m.* (s. 27-28, kläm 25)

I motionen 1978/79:2022 föreslås riksdagen uttala sig för att Statsföretag AB får i uppdrag att i samarbete med andra företag genomföra utredning och upprätta förslag jämte offert avseende utvecklingsinsatser för ett *stålbaserat lättbyggsystem* och avseende lättbyggföretag med statligt delägande. Motionärerna refererar till gjorda utredningar inom statens råd för byggnadsforskning och STU och drar slutsatsen att svensk handelsstålsindustri har goda utvecklingsmöjligheter på detta område. De menar att ytterligare allmänt utredningsarbete inte behövs utan att projektet nu kan vidareutvecklas på företagsnivå och att Statsföretag bör få i uppdrag att gå vidare med idén. Utskottet finner motionärernas uppslag väl värt att pröva. Regeringen bör sålunda vidta åtgärder som kan leda till att affärsidéer kring ett stålbaserat lättbyggsystem vidareutvecklas. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd, varigenom syftet med det här behandlade förslaget i motionen 1978/79:2022 blir tillgodosett.

Åtgärder för textilindustrin

(prop. 145, NU 48, rskr 390, avgiven 79-05-28)

1. *En långsiktig plan för tekoindustrin m. m.* (s. 16, kläm 2 a)

Det är enligt utskottets mening i den nu uppkomna situationen nödvändigt att statsmakterna ger tekoindustrin en sådan stimulans att den negativa utvecklingen vänds. Med hänsyn till produktivitetsutvecklingen torde det vara ofrånkomligt att, även om produktionsvolymen hålls oförändrad, antalet arbetstillfällen inom branschen minskar något. Regeringen har i propositionen föreslagit vissa åtgärder som kan vara ägnade att motverka en sysselsättningsminskning på kort sikt. Utskottet kommer i det följande att förorda en ytterligare förstärkning av en del av dessa åtgärder. För att en vändning till det bättre skall bli bestående krävs långsiktiga samhällsinsatser av en annan storleksordning än den regeringen förordat i propositionen. Framförhållningen i planeringen bör uppenbarligen vara längre än tre år. Det planerings- och utredningsarbete som erfordras för att det av utskottet förordade målet för tekopolitiken skall kunna uppfyllas bör överlättas åt de ansvariga organen på området, dvs. tekodelegationen, statens industriverk, överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) och arbetsmarknadsstyrelsen. I avvaktan på att

Regeringens beslut

(I 1979-09-13 nr 46)

Regeringen uppdrar åt Statsföretag AB att utreda möjligheterna att kommersiellt vidareutveckla affärsidéer kring ett stålbaserat lättbyggsystem inom ett för ändamålet bildat företag.

Bolaget skall därvid beakta innehållet i Byggsörkningsrådets rapport R 104:1978 och Styrelsens för teknisk utveckling rapport Internationell översikt av tunnplåtssystem.

Om utredningen visar att kommersiella förutsättningar för projektet finns, skall Statsföretag lämna regeringen förslag om hur ett företag härför skall organiseras, vilka som bör ingå som delägare i detta samt lämplig kapitalstruktur för bolaget, varvid även de olika delägarnas kapitalinsatser anges.

(H 1979-07-19 nr 6)

Regeringen föreskriver, med ändring av de riktlinjer som meddelades den 1 juni 1978, att det samordningsansvar som åvilar tekodelegationen skall avse hela tekoindustrin.

Regeringen föreskriver vidare att delegationen skall samordna ÖEF:s, AMS och SIND:s arbete med att utreda och lämna underlag till regeringen för den fortsatta långsiktiga planeringen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin. Delegationen skall i sin verksamhet hålla kontakt med lokala och regionala myndigheter och organisationer.

Delegationen skall i övrigt beakta vad som framgår av ovannämnda proposition och utskottsberäkning.

(H 1979-07-19 nr 7)

Regeringen uppdrar åt ÖEF, AMS och SIND att inom ramen för sina respektive ansvarsområden utreda och lämna underlag till regeringen för den fortsatta långsiktiga planeringen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin. De

Riksdagens beslut

detta planeringsarbete slutförts är utskottet t. v. berett godta regeringens förslag om en treårig planeringsperiod.

Vad utskottet nu anfört innebär att utskottet i huvudsak ansluter sig till de synpunkter beträffande det allmänna innehållet i en övergripande plan för tekoindustri som framförts i motionerna 1978/79:2303 och 1978/79:2429 i nu aktuella delar. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regering till känna vad utskottet anfört.

Regeringens beslut

deklar av planeringsunderlaget som rör försörjningsberedskapen skall ingå i den samlade planeringen av det ekonomiska försvaret.

För samordningen av myndigheternas arbete enligt detta uppdrag ansvarar tekodelegationen.

I sina överväganden och förslag skall myndigheterna beakta vad som framgår av ovannämnda proposition och utskottsberäkning.

Rapporter över utredningsarbetet skall lämnas till cheferna för handels-, arbetsmarknads- och industridepartementen den 1 september 1980 och den 1 september 1981.

Rapporterna den 1 september 1980 skall avse budgetåren 1981/82-1983/84.

Viss utblick skall dock ske mot budgetåren 1984/85 och 1985/86.

Rapporterna den 1 september 1981 skall avse budgetåren 1982/83-1986/87.

(H 1979-07-19 nr 8)

I enlighet med riksdagens beslut uppdrar regeringen åt tekodelegationen att kartlägga tillgången på yrkesutbildad arbetskraft samt att utreda tekoindustrins långsiktiga behov av sådan arbetskraft och möjligheten att tillgodose detta behov.

Resultatet av utredningen skall redovisas till chefen för handelsdepartementet före den 1 september 1980.

Se även ovan besluten med anledning av 1. *En långsiktig plan för tekoindustri.*

Se ovan besluten med anledning av 1. *En långsiktig plan för tekoindustri.*

2. *Utbildnings- och kulturfrågor*

(s. 17, kläm 4)

Utskottet tillstyrker därför yrkandet att regeringen skall anmodas att göra en kartläggning av tillgänglig yrkeskapacitet och av industrins långsiktiga behov av yrkesinriktad arbetskraft samt av möjligheten att tillgodose dessa behov. Den svenska tekoindustri har utvecklats ur en gammal industri- och hantverkstradition. Det är angeläget att kunskapen om denna äldre kultur inte går förlorad. Enligt utskottets mening är det, i linje härmed, naturligt att regeringen ägnar utbildnings- och kulturfrågorna utrymme i den utvidgade plan för tekoindustri som utskottet förordat. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. *Utredning om försörjningsberedskapsplan*

(s. 20, kläm 5, res. m + 1 fp)

I det föregående har utskottet förordat att riksdagen begär att regeringen och de ansvariga myndigheterna på tekoområdet utarbetar en plan för tekoindustrins framtid som grundas på de av riksdagen givna riktlinjerna. Det är enligt utskottets mening lämpligt att man inom ramen för det utredningsarbete som erfordras även klarlägger dels vilka principer som bör läggas till grund för beviljande av försörjningsberedskapsplan, dels vilka delbranscher och företag som kan ha behov av denna typ av plan.

Riksdagens beslut

4. *Beredningsplan för skinn- och lädervaruintustrin* (jfr punkt 14 nedan) (s. 21, kläm 8)

Utskottet vill understryka att det inte minst från försörjningsberedskapssynpunkt är angeläget att det inom landet finns en skinnkonfektionsindustri av tillräckligt stor omfattning. Utskottet föreslår senare i detta betänkande att den svenska skinn- och lädervaruintustrins framtida dimensionering utreds. Utredningen bör enligt utskottets mening även ta upp frågorna om en viss minimiproduktion för industrin och om tillverkning av skyddshandskar för beredskapsbehov.

5. *Ursprungsmärkning av kläder* (s. 26, kläm 17, res. m + fp)

Enligt utskottets mening bör riksdagen vidhålla den inställning i fråga om ursprungsmärkning som kommit till uttryck i betänkandet NU 1977/78:41. Eftersom någon överenskommelse om sådan märkning inte kunnat träffas på frivillig väg återstår endast att tillgripa lagstiftning. Utskottet föreslår därför att riksdagen hos regeringen begär förslag till bestämmelser rörande ursprungsmärkning av kläder. Regeringen bör enligt utskottets mening därvid bl. a. överväga i vilken utsträckning en sådan märkning bör vara obligatorisk för olika typer av konfektionsvaror.

Regeringens beslut

(H 1979-07-19 nr 10)

Regeringen uppdrar åt tekodelegationen att dels utreda vilken omfattning skinn- och lädervaruintustrin bör ha i framtiden, dels studera hur skinn- och lädervarumporten påverkar skinnindustrins framtidsutsikter.

Delegationen skall vid fullgörande av sitt uppdrag beakta vad som framgår av ovan nämnda utskottsutlåtande.

Resultatet av utredningen skall redovisas till chefen för handelsdepartementet före den 1 september 1980.

(H 1979-12-20)

Regeringen tillsätter utredning om bestämmelser avseende ursprungsmärkning av kläder. I direktiven anförts bl. a.:

Jag förordar mot denna bakgrund att en särskild utredare tillkallas för att utarbeta förslag till ursprungsmärkning av kläder. I sina överväganden bör utredaren bl. a. redovisa de skäl som talar för och emot en sådan märkning. Vidare bör hänsyn tas till erfarenheterna av den ursprungsmärkning som krävs i vissa andra länder och den som tidigare i viss utsträckning krävdes också i Sverige. Hänsyn bör härvid tas till Sveriges internationella förpliktelser framför allt i GATT, EFTA och frihandelsavtalet med EG när det t. ex. gäller utfästelser att avstå från att införa icke tariffära handels hinder. Vidare bör åtgärder på detta område vägas mot vårt allmänna handelspolitiska intresse av att kunna påverka andra länders ursprungsbestämmelser i syfte att underlätta den svenska exporten.

Utredaren skall studera vilka problem som i övrigt kan sammanhånga med en ursprungsmärkning. Hit kan t. ex. höras svårigheter att definiera ursprungsland, dvs. att ange vilka ursprungskriterier som skall gälla för märkningen. Därvid bör också beaktas de komplikationer som följer av att det redan finns olika system för ursprungsbestämning. Utredaren bör överväga hur regler om ursprungsmärkning skall bli kända i olika exportländer. Av betydelse är vidare regler om ursprungs-beteckningarnas placering, beskaffenhet och anbringande samt avgränsningen av de varuslag som skall omfattas av märkningen. Frågan om i vilket distributionsled märkningskravet skall vara iakttaget skall klarläggas. Uppmärksamhet bör även ägnas frågan hur kontroll skall utövas när det gäller dels importerade och dels svensktillverkade varor. Även sanktionsbestämmelser för omärkta, eller felaktigt märkta, utländska och inhemska varor bör utredas.

Riksdagens beslut

Regeringens beslut

De olika slag av kostnader som sammanhänger med att ursprungsmärka kläder skall uppskattas.

Det förekommer att kläder märks med etiketter som Swedish design, Swedish style etc., vilka kan ge ett intryck av att kläderna tillverkats i Sverige utan att detta har varit fallet. Utredaren bör överväga om det finns skäl att införa bestämmelser rörande denna typ av märkning.

Från handelsdepartementet har upplysts att vad näringsutskottet här anfört inte kräver några särskilda åtgärder av regeringen. Enligt beslutet 1979-07-19 nr 7 (jfr ovan p. 1) och enligt regleringsbrev har överstyrelsen för ekonomiskt försvar att beakta hela näringsutskottets betänkande.

6. Offentlig upphandling

(s. 28, kläm 20)

Vad sedan angår förslaget om offentlig upphandling i utvecklingsyfte erinrar utskottet om att frågan om sysselsättningspolitiska hänsynstaganden vid upphandling har behandlats av finansutskottet i betänkandet FiU 1978/79:1. Finansutskottet hänvisade till ett tidigare uttalande av utskottet i betänkandet FiU 1977/78:4, vart anfördes:

Som utskottet närmare redogjort för i betänkandet 1976/77:1 är de statliga myndigheterna bundna av upphandlingskungörelsens bestämmelser. Där fastslås affärsmässigheten som vägledande princip och myndigheterna får inte på egen hand inskränka sin upphandling till enbart svenska företag. Dessa bestämmelser är en direkt följd av de internationella åtaganden Sverige gjort på upphandlingsområdet. När beredskaps- eller sysselsättningssskäl talar för en upphandling inom landet bör det som hitills ankomma på regeringen att i varje enskilt fall göra den nödvändiga avvägningen mot andra länders intressen. Det bör enligt utskottets mening inte komma i fråga att riksdagen härvidlag drar upp någon handlingslinje för regeringen.

Finansutskottet fann sig inte ha anledning att ändra sin inställning från betänkandet 1977/78:4.

Näringsutskottet delar finansutskottets upplåtning i frågan. Näringsutskottet vill framhålla att vad som här anförts om offentlig upphandling av sysselsättningssskäl även torde gälla i fråga om upphandling i sådant syfte som föreslås i motionen, t. ex. som utvecklingsstöd. Det får alltså även i fortsättningen ankomma på regeringen att i varje enskilt fall besluta om sådan statlig upphandling som kan anses falla utanför bestämmelserna i upphandlingskungörelsen.

Ltskottet föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till den upplåtning som utskottet nu anfört.

Riksdagens beslut

7. *Äldrestödets nivå under planeringsperioden*
(s. 30, kläm 21)

Vad först angår frågan om äldrestödets nivå under planeringsperiodens två sista år vill näringsutskottet erinra om den utredning som statens industriverk har gjort om tekoindustrins utveckling. Utredningen ger vid handen att en reducering av äldrestödet inom den närmaste framtiden trots den allmänt förbättrade konjunktursituationen skulle medföra en ökande utslagning av tekoföretag med risk för långvarig arbetslöshet för den berörda personalen. Mot denna bakgrund bör enligt utskottets uppfattning industrin vid sin planering kunna räkna med att antingen äldrestöd eller något annat stöd av liknande innebörd skall kunna erhållas under t. v. - hela planeringsperioden. Utskottet delar arbetsmarknadsutskottets uppfattning att regeringens utan dröjsmål bör ta upp frågan om stödformernas konstruktion. Såsom anförs i yttrandet är det angeläget att politiken får en sådan inriktning att man inom branschen kan göra framtidsbedömningar för längre perioder än vad som f. n. är möjligt.

Med det anförda har utskottet i praktiken tillgodosett de synpunkter på möjligheterna att erhålla äldrestöd eller annat därmed jämförligt stöd under perioden 1979/80-1981/82 som förs fram i motionerna 1978/79:2429 och 1978/79:2430.

8. *Bidragmaximum för äldre stöd i dispensfall*
(s. 31, kläm 24, res. m)

Vidare förordar utskottet att det skall finnas möjlighet att, om särskilda skäl föreligger, få bidrag med upp till 15 % av lönesumman även i dispensfallen, under förutsättning att den högre bidragsnivån har godtagits från berört fackligt håll.

Regeringens beslut

(A 1979-12-21 nr 1)

Regeringen beslutar budgetpropositionen för budgetåret 1980/81. I bilaga 15 (s. 70-71, 72-73) anlörs:

En översyn av stödformerna till tekoindustrin pågår f. n. inom regeringskansliet. Vidare har chefen för handelsdepartementet efter samråd med mig och chefen för industridepartementet uppdragit åt överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen och statens industriverk att inom ramen för sina respektive ansvarsområden utreda och lämna underlag till regeringen för den fortsatta långsiktiga planeringen av de statliga ätgärderna för tekoindustrin. Rapporten skall avlämnas till regeringen senast den 1 september 1980.

Till delprogrammet Beredskapsarbeten har innevarande budgetår också förts de tillfälliga sysselsättningsbidragen till företag som dominerar på sin ort (s. k. 75 %-bidrag) samt de tillfälliga sysselsättningsbidragen till äldre anställda i tekoindustrin. För den senare bidragsformen har för innevarande budgetår anvisats 250 milj. kr. Som jag tidigare nämnt avvecklas nu det s. k. 75 %-bidraget. Vad gäller stödet till tekoindustrin förordar jag mot bakgrund av riksdagens tidigare nämnda beslut och den översyn av stödformerna som f. n. pågår och efter samråd med cheferna för handels- och industridepartementen att det tillfälliga sysselsättningsbidraget för äldre arbetskraft inom tekoindustrin ska få utgå på oförändrade villkor även under budgetåret 1980/81. Jag beräknar att kostnaderna för bidragsformen kommer att uppgå till 250 milj. kr.

(A 1979-06-14 nr 18)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget B 3, Sysselsättningskapande åtgärder. Under Övriga bestämmelser angående Beredskapsarbete H, bestämmelser om tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin punkt 6 anlörs bl. a.:

Om särskilda skäl föreligger kan arbetsmarknadsstyrelsen dock besluta att bidrag får utgå med högst 15 % av de totala lönekostnaderna, under förutsättning att de berörda centrala arbetstagarorganisationerna tillstyrker detta.

Riksdagens beslut

9. *Branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1979/80*

(s. 32, kläm 30, res. m)

I motionen 1978/79:2429 uttalas att det är viktigt att de branschfrämjande insatserna integreras i den, jämfört med regeringens förslag, mer långsiktiga planering som förordats tidigare i motionen. Mot denna bakgrund kan motionärerna inte godta att riksdagen nu skall besluta om framtida avtrappningar av anslagen eller om andra ändringar i reglerna för olika åtgärder. Den avtrappning som regeringen förordar i fråga om ramen för konsultbidrag m. m. bör enligt motionärerna följaktligen avvisas av riksdagen. De förreslar i stället att denna ram ökas från 16 milj. kr. till 20 milj. kr. Förslaget överensstämmer med vad industriverket har föreslagit i sin anslagsframställning.

Utskottet ansluter sig till upplattningen att riksdagen inte på nuvarande stadium bör uttala sig för att anslagen till branschfrämjande åtgärder trappas ned i fortsättningen. Utskottet tillstyrker förslaget om en utökning av ramen för konsultbidrag, utbildningsstöd och marknadsföringsstöd med 4 milj. kr. för nästa budgetår. Utskottet avser att i sitt betänkande 1978/79:59 (om riktlinjer för industripolitiken m. m.) behandla övriga ändamål under detta anslag och därvid föreslå erforderlig medelsanvisning. Syftet med motionen 1978/79:2429 i angiven del är därigenom tillgodosett.

Regeringens beslut

(1 1979-06-14 nr 14 I)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget B 7. Branschfrämjande åtgärder. Härri anförs bl. a. (kursiveringar tillagda):

Stat

1. Branschfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna 44 000 000
därav för
 - a) Exportfrämjande åtgärder 24 000 000
 - b) *Övriga branschfrämjande åtgärder* 20 000 000
2. Branschfrämjande åtgärder för övriga branscher 13 985 000
därav för
 - a) Exportfrämjande åtgärder 5 675 000
 - b) *Övriga branschfrämjande åtgärder* 8 310 000

Summa kr. 57 985 000

Anslagsposterna behandlas som särskilda reservationsanslag.

Delposten 1 a får tillföras medel som inflyter till industriverket för finansiering av exportfrämjande projekt för textil- och konfektionsindustrierna, s. k. deltagaravgifter. Sådana medel får disponeras av industriverket för ändamålet med delposten.

Delposten 1 b skall användas för utbildningsåtgärder, bidrag till konsultundersökningar i omställningsfrämjande syfte och bidrag till kollektiva marknadsföringsåtgärder med inriktning på hemmamarknaden.

Riksdagens beslut

10. *Åtgärder till stöd för den statliga tekokoncernen*
(s. 33, kläm 34 b, res. s)

Utskottet har förstärkt de farhågor som uttrycks i motionen. Varje åtgärd till stöd för ett visst företag innebär naturligtvis isig att detta företag – i varje fall på kort sikt – får en konkurrensfördel gentemot övriga företag. Det bör emellertid undvikas att stödåtgärderna får sådan omfattning och inriktning att snedvriddningen permanentas. Utskottet förutsätter att detta beaktas även när stödet till de statliga tekoföretagen utformas. Vad utskottet anfört i detta avseende bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

11. *Produktionskapacitet i fråga om textilfibrer*

(s. 37, kläm 40)

Utskottet vill inte sätta i fråga att produktionskapaciteten när det gäller textilfibrer inom landet är tillräcklig om man då räknar med tillverkningen av viskositfibrer. Det ligger emellertid enligt utskottets mening ett värde i sig i att vid sidan av produktionen av viskositfibrer, ha en viss produktion av ull och fiberväxter kvar i landet. Förutom beredskapsskäl kan, såsom sägs i motionen 1978/79:2257, en rad andra skäl anföras för denna ståndpunkt. En sådan produktion kan visserligen i dag framstå som olönsam men bör enligt utskottets uppfattning ändå ges förutsättningar att fortleva i erforderlig omfattning. Detta förutsätter åtminstone i ett inledningskede aktivt stöd från statsmaktens sida. Utskottet är inte berett att nu ta ställning till hur detta stöd bör utformas. Ett lämpligt första steg kan emellertid enligt utskottets uppfattning vara att tekodelegationen får i uppdrag att utarbeta ett program för inhemsk råvaruproduktion av ull, textilfibrer och syntetfibrer i enlighet med de tankegångar som framförts i motionen 1978/79:2257. Delegationen bör då få rätt att unytja erforderlig expertis för utredningar. Riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd.

12. *Hemtextilindustrin*

(s. 37, kläm 41)

Utskottet är ense med motionärerna om att hemtextilindustrin har fått en styvmoderlig behandling i propositionen. Den kapacitet inom hemtextilindustrin som är intressant från försörjningsberedskapssynpunkt torde dock av ÖEF ha inräknats i uppgifterna om möjlig produktion. Utskottet utgår från att hemtextilföretag med sådan maskinutrustning som är av värde i en beredskapssituation också kan erhallå stöd i samma utsträckning som övriga tekoföretag.

Regeringens beslut

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(H 1979-07-19 nr 9)

Regeringen uppdrar at tekodelegationen att utarbeta förslag till ett åtgärdsprogram för inhemsk produktion av ull, textilfibrer och syntetfibrer. Delegationen skall vid fullgörandet av uppdraget beakta vad som framgår av ovannämnda utskottetsbetänkande.

Förslag skall lämnas till chefen för handelsdepartementet före den 1 september 1980.

Enligt handelsdepartementet är det riktigt såsom förmodas i riksdagens uttalande, nämligen att hemtextilföretag med sådan maskinutrustning som är av värde i en beredskapssituation också kan erhallå stöd i samma utsträckning som övriga tekoföretag. Någon åtgärd från regeringens sida kommer ej att vidtas.

Riksdagens beslut

Om så inte anses vara lämpligt bör en ändring i enlighet med vad utskottet anfört komma till stånd. Även detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning. Utskottet har därmed uttalat sig för att syftet med motionen 1978/79:2303 i nu aktuell del blir tillgodosett.

13. *Skinn- och lädervaruintustrin* (jfr ovan punkt 5) (s. 38, kläm 42)

I motionen 1978/79:2244 begärs bl. a. en parlamentarisk utredning om den svenska skinn- och läderindustrins framtida dimensionering. Motionärerna erinrar om att riksdagen i ett tidigare sammanhang (NU 1977/78:41, rskr 1977/78:172) med anledning av ett motionsyrkande har uttalat sig för att en utredning rörande denna delbransch kommer till stånd.

Den av riksdagen begärda utredningen har ännu inte tillsatts. Enligt utskottets mening kvarstår skälet för en sådan utredning. Utskottet vill i detta sammanhang bl. a. hänvisa till vad utskottet i det föregående har anfört rörande behov av utredning om en beredskapsplan för skinn- och lädervaruintustrin m. m. Utskottet finner att riksdagen nu bör upprepa sin begäran till regeringen i frågan. Utskottet tillstyrker därmed det nu aktuella yrkandet i motionen 1978/79:2244.

Riktlinjer för industripolitiken

(prop. 100, 123, 184, NU 59, rskr 415 avgiven 79-05-31)

1. *Riktlinjer för industripolitiken*

(s. 21, kläm 1 a. res. s)

Mot denna bakgrund kan utskottet godta de riktlinjer som anges i propositionen 1978/79:123. Dessa måste emellertid modifieras i vissa avseenden. Sålunda bör riksdagen, i enlighet med vad som sägs i motionerna 1978/79:2424 (c) och 1978/79:2360 (m), uttala att ett av målen för industripolitiken skall vara en marknads ekonomi, baserad på ett decentraliserat näringsliv. Denna marknads ekonomi måste vara socialt inriktad. Ett annat mål bör vara att en rationell och funktionsduglig produktionsapparat med största möjliga konkurrenskraft skapas. Näringslivets uppgift är att tillgodose angelägna krav i samhällsutvecklingen på de regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska områdena. Den tekniska utvecklingen bör främja ekologisk balans och en human livsmiljö. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

Regeringens beslut

(H 1979-07-19 nr 10)

Regeringen uppdrar åt teckodelegationen att dels utreda vilken omfattning skinn- och läderindustrin bör ha i framtiden, dels studera hur skinn- och lädervarumporten påverkar skinnindustrins framtidsutsikter.

Delegationen skall vid fullgörande av sitt uppdrag beakta vad som framgår av ovannämnda utskottsberäkningar.

Resultatet av utredningen skall redovisas till chefen för handelsdepartementet före den 1 september 1980.

(Från handelsdepartementet påpekas att utskottet förordar att riksdagen bör upprepa sin begäran till regeringen från 1977. I NU:s betänkande 1977/78:41 talas inte om en parlamentarisk utredning.)

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

Riksdagens beslut

2. *Utökad industripolitisk utrednings- och planeringsverksamhet*

(s. 22, kläm 2)

Utskottet instämmer i de synpunkter som anförts i de båda motionerna rörande behovet av ökade insatser för den industripolitiska utredningsverksamheten, bl. a. i vad gäller insamling av information om internationella förhållanden. Emellertid är utskottet inte berett att nu ta ställning till i vilka former verksamheten bör bedrivas. Regeringen bör skynsamt pröva denna fråga och därefter lägga fram ett förslag till riksdagen. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

3. *Anslag till Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m.*

(s. 68, kläm 3 d)

Verksamheten vid statens industriverks enhet för företagsutveckling (SIFU) finansieras dels med avgifter, dels med ett statligt bidrag. Det sistnämnda utgår över anslaget Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. I propositionen 1978/79:100 bilaga 17 har regeringen föreslagit (s. 50) att anslaget budgetåret 1979/80 skall uppgå till 9,4 milj. kr.

Med hänvisning till statens industriverks anslagsframställning läggs i motionen 1978/79:2013 fram förslag om att bidragsanslaget skall räknas upp med 1 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit. Vidare vill motionärerna att riksdagen skall uttala att kostnader i samband med SIFU:s omlokalisering till Borås skall täckas i särskild ordning.

Utskottet har med tillfredsställelse uppmärksammat den omfattande utbildningsverksamheten vid SIFU, bl. a. inom nyskapande områden som elektroniken. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet att statens bidrag till SIFU-verksamheten räknas upp med 1 milj. kr. enligt motionärernas förslag. Det ifrågakvarande anslaget bör sålunda uppgå till 10,4 milj. kr. för budgetåret 1979/80. Vidare bör i framtiden storleken av det statliga bidraget till SIFU bedömas bl. a. mot bakgrund av om flyttningen till Borås medför speciella ekonomiska problem. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

Regeringens beslut

(I 1979-06-14 nr 3)

Regeringen beslutar tillsätta utredningen om den långsiktiga industripolitikens informationsunderlag.

Enligt industridepartementet är denna punkt öppen intill dess propositionen läggs med anledning av utredningens förslag.

(I 1979-06-14 nr 14 I)

Regeringen utfärdar följande regleringsbrev:

B 4. STATENS INDUSTRIVERK:

BIDRAG TILL KURSVERKSAMHET M. M.

reservationsanslag 10 400 000 kr.

Prop. 1978/79:100 bil. 17, NU 1978/79:59, rskr 1978/79:415.

Regleringsbrev 1979-06-14.

Medlen disponeras av statens industriverk med iakttagande av vad föredraganden har anfört i prop. 1977/78:40 (bil. 1 s. 178-179) för

1. täckning av kostnader för allmänna tjänster.
2. täckning av eventuellt underskott i kursverksamheten och i den tekniska facktjänsten.

Anslaget får disponeras med högst 200 000 kr. för allmänna tjänster och högst 200 000 kr. för teknisk facktjänst.

Medlen får tas i anspråk med högst 5 000 000 kr. under år 1979.

Den behållning av medel som skall tillgodoföras anslaget vid ingången av budgetåret 1979/80 får inte disponeras utan särskilt medgivande av regeringen. Sådant medgivande krävs dock inte om beslut om disposition av medlen har fattats före utgången av budgetåret 1978/79. Industriverket skall senast den 1 september 1979 till industridepartementet redovisa storleken av medelsbehållning för vars disposition särskilt medgivande av regeringen erfordras.

Riksdagens beslut

4. *Utredning om effekterna av industripolitisk stödverksamhet* (s. 23-24, kläm 4)

I skilda sammanhang har hävdats att statliga stödåtgärder åt företag - i form av lån, garantier och bidrag - har fått en ogynnsam inverkan på andra företag och konstruktioner som ej erhållit dessa statliga stöd. Kritik har också anförts mot nödvändigt att närmare kunskap vinnas om effekterna av hittillsvarande statliga stödåtgärder. En sådan utredning av hithörande frågor som föreslås i motionen 1978/79:1002 bör därför komma till stånd. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd. Genom den utredning som utskottet här förordar torde också flera av de önskemål som framförs i motionen 1978/79:1528 komma att tillgodoseas.

5. *Bidrag till regionala utvecklingsfonder m. m.*

(s. 27-28, kläm 8, res. m + fp)

Utskottet anser att motionärernas förslag om en högre anslagsnivå är väl motiverat. För att intentionerna bakom inrättandet av fonderna skall kunna fullföljas är det nödvändigt att fonderna får förstärkta resurser för sin allmänna verksamhet. Bidraget bör därför för budgetåret 1979/80 utgå med 112 450 000 kr.

6. *Medelstillskott till regionala utvecklingsfonder m. m.*

(s. 28, kläm 9, res. m + fp)

Utskottet anser det vara angeläget att utlåningskapaciteten hos de regionala utvecklingsfonderna kan höjas väsentligt. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet förslaget i propositionen 1978/79:123 om ett medelstillskott till fonderna av 300 milj. kr. för budgetåret 1979/80. Härutöver bör emellertid fonderna få möjlighet att mot statlig garanti låna upp ytterligare 300 milj. kr. att användas i deras kreditverksamhet. I motionen 1978/79:2427 (s) skisseras ett system enligt vilket riksgäldskontoret skulle utfärda garantin. Vidare skulle utvecklingsfonderna i första hand vända sig till investeringsbanken och till allmänna pensionsfonden vid sin kapitalanskaffning. Utskottet anser att den tekniska lösningen av ett garantisystem bör analyseras ytterligare av regeringen. Av propositionen 1978/79:123 framgår (s. 84) att frågan om den fortsatta finansieringen av fondernas utlåningsverksamhet bereds inom regeringskansliet. Samtidigt är det angeläget att fonderna snabbt får utökade resurser. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1979/80 ikläda staten garantier för lån till de regionala utvecklings-

Regeringens beslut

(I 1979-09-06 nr 7)

Regeringen beslutar tillsätta utredningen om effekterna av industripolitisk stödverksamhet.

(I 1979-06-14 nr 14 n)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget B 12. Bidrag till regionala utvecklingsfonder m. m., reservationsanslag 112 450 000 kr.

(I 1979-06-14 nr 14 n)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget B 13. Medelstillskott till regionala utvecklingsfonder, reservationsanslag 300 milj. kr.

(I 1979-12-21 nr 2)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II för budgetåret 1979/80. På s. 39-40 anför:

Jag anser att riksdagens syfte bäst tillgodoses om fonderna själva får teckna garantier för lån som lämnas till företagen av ordinarie kreditinstitut. På så sätt kan fonderna genom egna beslut erbjuda företagen tre olika kreditformer, nämligen produktutvecklingslån, rörelselån och lånegarantier. Egna rörelselån och lånegarantier bör kunna ges för samma ändamål. Den för det aktuella fallet bästa formen kan därvid användas. Fonderna bör sträva efter en sådan fördelning av sin lån- och garantigivning att projekt med högt resp. lågt risktagande fördelas på ett balanserat sätt. Fonderna bör få bevilja rörelselån och/eller garanti på sammanlagt högst 500 000 kr. till ett och samma företag.

Riksdagens beslut

fonderna med sammanlagt högst 300 milj. kr. Regeringen bör i lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen med en redogörelse för hur garantissystemet för budgetåret 1979/80 har utformats samt med förslag om hur detsamma skall utformas i fortsättningen. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

Regeringens beslut

För garantigivningen bör i tillämpliga delar gälla samma regler som gäller enligt förordningen (1978:507) om industrigarantian.

Fondernas garantigivning bör begränsas på så sätt att varje fond får rätt att ställa garantier inom en ram av 20 % av fondkapitalet. Som fondkapital bör därvid gälla det belopp som enligt senast fastställda och av revisorerna godkända balansräkningar utgör fondens eget kapital. Jag bedömer att fondernas sammanlagda möjligheter till garantigivning t. o. m. nästa budgetår härigenom kommer att uppgå till ca 300 milj. kr. Eftersom utrymmet för garantier med denna metod kommer att öka i samma takt som fondkapitalet ökar, räknar jag med att någon ändring av sättet att fastställa fondernas möjligheter till garantigivning inte kommer att bli aktuellt under de närmaste åren.

Förtustrisken på fondernas garantigivning bör delas lika mellan resp. utvecklingsfond och staten. Jag förordar därför att fonder som tvingas infria garantier arligen i efterskott får ersättning från staten som motsvarar hälften av det infriade beloppet. På så sätt återupprättas en del av det förlorade fondkapitalet. De statliga bidrag till förlusttäckning som därvid blir aktuella bör bekostas med medel från ett särskilt anslag. Förlusttäckning kan komma i fråga första gången under budgetåret 1980/81. Jag har tidigare förordat (prop. 1979/80:100 bil. 17 punkt B 14) att ett nytt anslag förs upp på statsbudgeten för detta ändamål.

Med hänsyn till att bankerna i dessa fall inte löper någon förlust, bör de betala en avgift till garantigivaren, dvs. utvecklingsfonden. Storleken på garantiavgiften liksom rätten för lan som garanteras av fonderna bör anpassas efter vad som gäller för lan enligt förordningen (1978:507) om industrigarantian.

(I 1979-12-21 nr 1)

Regeringen beslutar budgetpropositionen för budgetåret 1980/81. I bilaga 17 (s. 56) anføres bl. a.:

Jag kommer senare denna dag vid min anmälan till tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 att föreslå att de regionala utvecklingsfonderna ges möjlighet att teckna lanegarrantier. I samband därmed bör staten svara för viss förlusttäckning. Ett nytt anslag för detta ändamål bör därför föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Med hänsyn till osäkerheten beträffande förlusterna bör anslaget tas upp med ett belopp av 1 000 kr.

Riksdagens beslut

7. *De regionala utvecklingsfondernas stöd till marknadsföring*
(s. 30, kläm 12)

Regeringen bör alltså överväga vilka ytterligare insatser som de regionala utvecklingsfonderna bör göra för att stimulera de mindre företagens marknadsföring. Härvid bör prövas bl. a. de förslag om inrättande av lokalkontor vid utvecklingsfonderna och om ökade personella resurser för marknadsföring som har lagts fram i motionen 1978/79:2427 (s), liksom förslaget i motionen 1978/79:2424 (c) att staen skall utfästa sig att svara för viss del av fondernas försluster i samband med deras satsning på produktutveckling. Därigenom tillgodoses i sak också de här behandlade förslagen i motionen 1978/79:4010. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av nu angiven innebörd.

8. *Sammanställningen av de regionala utvecklingsfondernas styrelser*
(s. 32, kläm 16, res. c + m)

De hittillsvarande erfarenheterna av systemet med av landstinget valda ledamöter i de regionala utvecklingsfondernas styrelser visar, såvitt utskottet kan finna, att de fackliga organisationerna och näringslivsorganisationerna inte har blivit företrädare på det sätt som den dåvarande regeringen - och riksdagsmajoriteten - väntade sig hösten 1977. Utskottet anser därför att regeringen-bör-vidta-åtgärder-i-den-riktning-som-anges-i-motionen-1978/79:4519---och föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.
(I motionen 1519 föreslås vidgad representation för fackliga organisationer och företagorganisationer.)

9. *Regler för hotellgarantitån*
(s. 33, kläm 18)

Bestämmelserna för statlig garanti för lån till turisthotell (Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1965), s. k. *hotellgarantitån*, uppmärksammas i motionen 1978/79:2120. Motionärerna föreslår dels att denna typ av lån skall kunna lämnas vid byggande av även andra turistanläggningar än turisthotell - typ stugbyar -, dels att handläggningen av låneärendena flyttas över från riksbankens avdelningskontor till de regionala utvecklingsfonderna.

I betänkandet (SOU 1978:38) Hotell och restaurangbranschen (s. 219) föreslog denna utredning vissa utvidgningar av målgruppen för hotellgarantitån och uttalade sig även för att handläggningen av dessa ärenden skulle flyttas över från riksbankens avdelningskontor till de regionala utvecklingsfonderna. Den s. k. rekreationsberedningen har i rapporten (Ds Jo 1978:2) Statliga insatser

Regeringens beslut

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(1 1979-12-21 nr 1)

Regeringen beslutar budgetpropositionen för budgetåret 1980/81. I bilaga 17 (s. 53) anförs bl. a.:
I brev till samtliga landsting och berörda kommuner har statssekreteraren i industridepartementet bl. a. erinrat om möjligheten att inom ramen för gällande avtal och stadgar vid val till styrelse för tiden fr. o. m. år 1980 låta de fackliga-organisationerna-och-näringslivsorganisationerna-bli-företrädare-i-utvecklingsfondernas-styrelser. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga när jag närmare har analyserat hur de nyvalda styrelserna är sammansatta.

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

Riksdagens beslut

för turism och rekreation lämnat en översiktlig redogörelse för nuvarande statliga former för stöd till turism och rekreation samt även föreslagit vissa ändringar.

Hotell- och restaurangutredningens och rekreationsberedningens förslag prövas f. n. inom regeringskansliet.

Näringsutskottet utgår fram att de frågor som tas upp i motionen 1978/79:2120 uppmärksammas i detta sammanhang och föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

10. *Anslag m. m. till styrelsen för teknisk utveckling*

(s. 35, kläm 20 b, res. m + fp och c)

(Propositionens förslag: 391 550 000 kr.)

Utskottet anser det väsentligt att stödet till uppfinnare förstärks. Detta bör bl. a. ske genom att, som föreslås i motionen 1978/79:1652 (c), riksdagen utöver vad regeringen föreslagit anvisar ytterligare 5 milj. kr. till STU:s anslag för teknisk forskning och utveckling. Härigenom tillgodoses också ett förslag i motionen 1978/79:330 om att åtgärder skall vidtas som syftar till att stimulera tekniskt nyskapande.

Förslaget i motionen 1978/79:2020 (s) att ytterligare 20 milj. kr. skall anslås till STU:s allmänna verksamhet och till STU:s stöd till sådant utvecklingsarbete som initieras av de anställda i företagen tillstyrks av utskottet. I motionen skisseras ett system för hur stödet till sistnämnda utvecklingsarbete bör handläggas. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen förelägga riksdagen ett förslag, utarbetat på grundval av de principer som anges i motionen. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av denna innebörd.

I motionen 2020 anförs i denna fråga:

Enligt vår uppfattning bör samhället aktivt stödja utvecklingsarbetet från arbetstagarnas sida inom företagen för att få fram nya och förbättrade produkter liksom alternativ produktion. Detta bör ske genom att en ny stödform skapas inom ramen för styrelsens för teknisk utveckling verksamhet. Vid STU bör saltunda en särskild ram för sådan produktutveckling finnas, och med medel från denna ram bör man kunna finansiera utvecklingsprojekt med upp till två tredjedelar av utvecklingskostnaderna. Resterande tredjedel bör bestriidas av vederbörande företag. Projektet bör utarbetas i nära samverkan mellan företagsledning och de anställdas organisationer vid företaget. Sådana projekt bör prövas av en särskild delegation som bör ha löntagarmajoritet. Stödet bör ges med villkorlig återbetalningsskyldighet, vilket innebär att i de fall projekten ger vinst bör återbetalning och räntebetaltning till fonden kunna

Regeringens beslut

(1 1979-06-14 nr 14 i)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget F 1. Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling, reservationsanslag 416 550 000 kr.

(1 1979-08-16 nr 4)

Regeringen uppdrar åt styrelsen för teknisk utveckling att – med iakttagande av vad som anförs i motion 1978/79:2020 – utarbeta förslag till särskilt stöd till utvecklingsarbete som initieras av de anställda i företagen.

(1 1979-12-21 nr 2)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II för budgetåret 1979/80. Regeringen föreslår (s. 44) riksdagen att godkänna de riktlinjer som industriministern förordat för stöd till utvecklingsarbete som initieras av de anställda i företagen.

I dessa riktlinjer heter det bl. a.:

Jag återkommer nu till de särskilda bestämmelser som bör gälla för det nya stödet.

För att stimulera företagen att satsa på arbetstagariniterade projekt bör STU ges möjlighet att inom anvisade ramar stödja sådana projekt med upp till två tredjedelar av projektkostnaden. Detta bör gälla oavsett företagets storlek och egna finansiella resurser eller projektets karaktär. Företaget bör dokumentera sitt intresse för projektet genom att satsa minst en tredjedel. Företaget bör i samråd med de anställda inge det underlag som erfordras för STU:s utvärdering och bedomning av projektet. Stödet bör utgå till företaget.

STU bör handlägga dessa projekt enligt de rutiner som tillämpas för övriga utvecklingsprojekt. Innan beslut fattas i ett stödärende bör det åligga STU att inhämta yttrande från en särskild nämnd, som utses av STU:s styrelse. Nämnden bör innehålla representanter för löntagarna. Det ankommer på

Riksdagens beslut

ske för att de återbetalade medlen skall kunna användas för andra utvecklingsprojekt.

Regeringens beslut

regeringen att fastställa närmare riktlinjer för nämndens sammansättning. Projektstöd bör lämnas med villkorlig återbetalningsskyldighet. Eftergift av återbetalningsskyldigheten bör medges om bidragsmottagaren visar att projektets resultat varken har gett eller kan väntas ge ekonomiskt utbyte av mer än begränsad omfattning.

Förslag som kommer fram inom ett företag och bedöms vara intressanta men som faller utanför det egna företagets intresse och kompetens bör kunna slussas vidare till STU för eventuellt stöd till utvecklingsarbete. Förmedling till annat företag kan göras på sedvanligt sätt, eventuellt med hjälp av STU.

Inom den offentliga sektorn och speciellt inom kommunerna pågår omfattande aktiviteter för att entusiasmera de anställda att komma med förslag till ändamålsenlig ny teknik och nya metoder. Om det för att genomföra sådana förslag finns behov av tekniskt/industriellt utvecklingsarbete bör även dessa kunna förmedlas av STU till ett lämpligt företag enligt ovan. Även i detta fall bör idégivaren på lämpligt sätt ges möjlighet att engagera sig i utvecklingsarbetet.

11. *Anslag till Ingenjörsvetenskapsakademien*
(s. 37, kläm 26)

Regeringen har i propositionen 1978/79:100 bilaga 17 (s. 184) föreslagit att statens bidrag för budgetåret 1979/80 till Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) skall uppgå till 1 milj. kr. Motionen 1978/79:479 går ut på att bidraget i stället skall bestämmas till 3 milj. kr. I motionen 1978/79:1488 föreslås ett belopp av 1,5 milj. kr.

Utskottet vill betona att IVA:s grundläggande verksamhet, som statsbidraget är avsett för, fyller viktiga samhällsuppgifter. Verksamheten spänner över en rad av de områden som riksdagen och regeringen har att bevaka, och IVA kan genom sin obundenhet ta upp många viktiga problem. Här till kommer att IVA väl har dokumenterat sin förmåga att bevaka den tekniska utvecklingen och analysera dess konsekvenser för vår industriella framtid. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 2 milj. kr. som bidrag till IVA.

(I 1979-06-14 nr 14 i)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget F 11. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien, anslag 2 milj. kr.

Riksdagens beslut

12. Utvecklingsbolag

(s. 42-43, kläm 32 a-d, res. m + fp)

Enligt utskottets mening bör riksdagen med anledning av de nämnda motionerna uttala sig för att denna form av nationella utvecklingsbolag inrättas, i första hand inom områdena energi, miljövård och transportsystem. Vad beträffar utvecklingsbolaget på energiområdet bör uppmärksammas vad som i motionen 1978/79:2406 anförs om utvecklingsarbete rörande skilda energikällor och om bolagets uppgift att främja regionala och lokala initiativ.

Det bör ankomma på regeringen att närmare utforma föreskrifter för verksamheterna och att uppta förhandlingar med medintressenter. För vart och ett av bolagen bör anvisas 5 milj. kr. i aktiekapital. Totalt bör alltså 15 milj. kr. anvisas för detta ändamål.

Utskottet anser vidare att medel för påbörjandet av projektarbetet lämpligen kan beviljas av den stiftelse för industriellt utvecklingsarbete som utskottet förordar i detta betänkande. För regionalt eller lokalt intressanta objekt bör medel också kunna ställas till förfogande av de regionala utvecklingsfonderna samt, i den mån industriell verksamhet kommer till stånd, av de regionala investmentsbolag som har inrättats av Svetab.

I motionen 1978/79:2427 (s) föreslås vidare bl. a. att produktutvecklingsverksamheten främst i de mindre och medelstora företagen stimuleras genom en försöksverksamhet med särskilda utvecklingsbolag (se s. 29). Dessa skall utgöra instrument för ett mera aktivt samhälleligt deltagande, även ägarutrustigt, i hela utvecklingsprocessen från idé till färdig produkt. Utskottet tillstyrker att sådana bolag bildas. Verksamheten bör samordnas med de regionala utvecklingsfonderna. Enligt utskottets mening bör bolagen lokaliseras till Västerbottnens och Jämtlands län. För verksamheterna bör anvisas 5 milj. kr. för vartera bolaget, dvs. totalt 10 milj. kr.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande AC 1978/79:23 om regionalpolitiken har att ta ställning till ett yrkande i motionen 1978/79:2065 om vissa regionalpolitiska insatser i Jämtlands län samt att näringsutskottet i sitt betänkande NU 1978/79:60 om riktlinjer för energipolitiken kommer att behandla motionen 1978/79:1912, vari bl. a. föreslås att nämnden för energiproduktionsforskning utöver redan beviljat anslag skall erhålla 30 milj. kr. till utbyggnad av system för inhemsk bränsleförsörjning. Motionärerna tänker sig att ett teknikutvecklingsbolag skall skapas för ändamålet och att en försöksverksamhet med ett sådant bolag skall sättas i gång i Västerbottens län.

Regeringens beslut

(I 1979-06-14 nr 14 d. n)

Regeringen utfärdar bl. a. följande regleringsbrev:

5. GRUNDKAPITAL FÖR SAMHÄLLSÄGDA UTVECKLINGSBOLAG

Investeringsanslag 15 000 000 kr.
NU 1978/79:59, rskr 1978/79:415.

Regleringsbrev 1979-06-14.

Medlen utbetalas av kammarkollegiet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

6. REGIONALA UTVECKLINGSBOLAG

Investeringsanslag 10 000 000 kr.
NU 1978/79:59, rskr 1978/79:415.

Regleringsbrev 1979-06-14.

Medlen utbetalas av kammarkollegiet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

B 24. BIDRAG TILL SVENSKA INDUSTRIETABLERINGSAKTIEBOLAGET

Reservationsanslag 36 000 000 kr.
NU 1978/79:59, rskr 1978/79:415.

Regleringsbrev 1979-06-14.

Medlen utbetalas av kammarkollegiet efter rekvisition till Svenska Industri-etableringsaktiebolaget (Svetab) enligt följande föreskrifter.

Av anslaget skall Svetab använda dels 5 000 000 kr. för att öka sitt aktiekapital, dels 1 000 000 kr. för sin kontaktskapande verksamhet, dels ock 30 000 000 kr. för att bilda två regionala investmentsbolag av samma slag som Svetab Nord AB och Svetab Bergslagen AB.

Vissa författningar m. m.

Beslut 1979-08-16 om verksamhetsområden för Svetabs regionala investmentsbolag.

Beträffande de nationella utvecklingsbolagen anförs i budgetpropositionen för budgetåret 1980/81 bilaga 17 (s. 259) följande:

Enligt näringsutskottet skall utvecklingsbolagen främja utveckling av teknik

Riksdagens beslut

Intresset för Svetabs regionala verksamheter är betydande. Som framhålls i motionen 1978/79:1652 bör utbyggnaden av bolagets organisation fortsätta. Utskottet finner det angeläget att ytterligare två regionala investimentsbolag, anknytna till Svetab, etableras. För detta ändamål bör riksdagen anvisa 35 milj. kr., varav 5 milj. kr. för höjning av bolagets aktiekapital och 30 milj. kr. till de nyvillkonnade bolagen. Regeringen bör omedelbart ta upp förhandlingar med Svetab och dess moderbolag, Statsföretag AB, om de åtgärder som utskottet här förordar.

För att de regionala investimentsbolagen skall kunna fungera på ett effektivt sätt och därmed främja tillkomsten av nya företag måste bolagen ha ett välutbyggt kontaktnät med vars hjälp man kan spara upp intressanta projekt. Genom sitt dotterbolag Investkontakt AB driver Svetab kontaktskapande verksamhet i systematiska former. Personer som planerar att driva egna företag kan härigenom få hjälp med att analysera sina förutsättningar, med att diskutera behovet av att företagsledningen skaffar sig kompletterande kompetens och med att påbörja arbetet med affärsplaner.

Den ovan föreslagna utbyggnaden av Svetabs regionala investimentsbolag förutsätter att den kontaktskapande verksamheten byggs ut och intensifieras. Svetab bör därför erhålla ytterligare 1 milj. kr. för en förstärkning av stödet till denna verksamhet. För detta ändamål kan framgent ytterligare bidrag bli erforderliga.

Utskottet föreslår i vad gäller Svetab sammanfattningsvis att bolaget för budgetåret 1979/80 erhåller 36 milj. kr. till nu angivna ändamål.

13. *Regler för statligt exportkreditstöd*
(s. 51, kläm 46 b)

Utskottet ser med tillfredsställelse att det nya exportkreditfinansieringssystemet har vunnit anklank hos exportföretagen. Som motionären anför kan emellertid flertalet mindre företag till följd av begränsningarna i fråga om kreditbelopp och kredittid inte utnyttja detta system. Det måste enligt utskottets uppfattning vara angeläget för exportörerna att, även när förutsättningarna för att erhålla kreditstöd enligt SEK-systemet inte är uppfyllda, kunna få bindande förhandsbesked om refinansiering. Sådana förhandsbesked lämnas redan i dag i viss utsträckning av Investeringsbanken inom ramen för bankens löpande kreditgivning. Vidare bör erinras om den möjlighet till finansiering som utvecklingsfonderna erbjuder när det gäller utvecklingsprojekt. Utskottet anser emellertid att möjligheterna för de mindre och medelstora företagen att refinansiera sina exportkrediter bör kunna utvidgas

Regeringens beslut

för att uppnå kommersiellt utnyttjande samt främja samarbete mellan producenter och avnämare. De skall vidare i samverkan med kommunala organ och institutioner samt med privata och kooperativa företag lägga ut beställningar och producera referensanläggningar. Bolagen skulle således ges en inriktning mot uppgifter inom teknikupphandlingens område. För sin verksamhet skulle bolagen kräva betydande resurser utöver aktiekapitalet. I avvaktan på att erfarenheter vinnas från den verksamhet som STU bedriver inom detta område samt med beaktande av övriga redan tillgängliga resurser – jag avser då närmast Studsvik Energiteknik AB och Svenska Utvecklingsaktiebolaget, som är att betrakta som nationella utvecklingsbolag inom det energitekniska området – anser jag att några nya nationella utvecklingsbolag inte bör inrättas nu. De resurser som härigenom frigörs har jag tagit hänsyn till vid min beräkning av anslaget till STU för nästa budgetår.

Enligt industridepartementet är alltså denna punkt delvis öppen.

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

Riksdagens beslut

yterligare. Denna fråga bör emellertid först utredas av regeringen. Utskottet föreslår att riksdagen gör ett uttalande av sådan innebörd. Därigenom skulle syftet med motionen 1978/79:1504 till väsentlig del tillgodoses.

14. Institut för företagsrekonstruktioner
(s. 55, kläm 49)

Som framgått av den redovisning som lämnats i det föregående pagår en omfattande utredningsverksamhet när det gäller frågor om rekonstruktion av företag på obestånd. Med hänsyn härtill finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att nu ta ställning till de genom motionerna aktualiserade frågorna om inrättande av rekonstruktionsbolag och liknande. Utskottet föreslår att regeringen genom tilläggsdirektiv till företagsbestånds-kommittén ger denna i uppdrag att utreda hithörande frågor. Utredningen bör i denna del bedrivas förutsättningslöst.

15. Handelshus
(s. 66, kläm 67, res. m)

Utskottet anser för sin del att de initiativ som tagits av de nämnda utvecklingsfonderna i denna fråga bör stödjas av statsmakterna. Det ligger ett stort värde i att exporten handhas av specialister med goda kunskaper i t. ex. språk och exportteknik. Ett lämpligt sätt att knyta specialister till de regionala utvecklingsfonderna skulle enligt utskottets mening vara att inrätta sällbolag i form av handelshus vid fonderna. Som industriministern framhåller i propositionen är dock frågan delvis av komplicerad natur, bl. a. organisatoriskt. Utskottet anser därför att frågan om inrättande av handelshus bör utredas inom regeringens kansli. Arbetet bör bedrivas skyndsamt. Riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd.

Energiushållning, energipolitik
(prop. 100, 115, 127, NU 60, rskr 429 avgiven 79-06-06)

1. Folkomröstning om energipolitikens inriktning
(s. 27-29, kläm 1 a, res. betr. motiv. c)

I ett uttalande till regeringen anger riksdagen vissa förutsättningar för folkomröstningen.

Regeringens beslut

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(I 1979-12-17 nr 1)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:75 om folkomröstning i kärnkraftsfrågan.

Riksdagens beslut

2. *Import av naturgas*
(s. 43–45, kläm 19, res. c)

Med anledning av de tre nämnda motionerna vill utskottet påpeka att regeringen – enligt vad utskottet erfarit – har tagit initiativ till fortsatta överläggningar med den danska regeringen om möjligheterna att knyta det av Swedegas planerade gasnätet i Sydsverige till det danska naturgasssystemet. En sådan anknytning påverkar naturligtvis dimensioneringen av det danska rörgasnätet men bör kunna ske till rimlig kostnad och skulle kunna medge en stegvis introduktion av naturgas på den svenska marknaden.

Mot denna bakgrund anser utskottet det motiverat att pågående arbete med förprojektering av ledningsnät och marknadsförberedelser i Sydsverige drivs vidare. Detta innebär att AB Sydgas bör ges möjligheter att t. v. fortsätta verksamheten.

I den mån förhandlingarna mellan Sverige och Danmark visar att en överenskomst om Nordgat-ledningen är av gemensamt intresse har utskottet inte något att invända mot att diskussioner återupptas med Ruhrgas AG o. s. v. i gskigt avtal. Utskottet förutsätter att den svenska regeringen medverkar till att dessa överläggningar i så fall kommer till stånd. Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna som riksdagens mening.

Allmänt delar utskottet motionärernas uppfattning att naturgas kan utgöra ett värdefullt komplement till oljan under den omställningsperiod som förestår i vår energiförsörjning. En förutsättning får dock anses vara att gasen kan importeras på villkor som innebär en klar förbättring i säkerheten i tillförseln jämfört med den oljeimport som ersätts. Det finns anledning att ifrågasätta om de två nu aktuella naturgasprojekten uppfyller detta krav. Som framgår av propositionen kommer Västeuropa under 1980- och 1990-talen att för sin gasförsörjning bli alltmer beroende av import från utomeuropeiska länder, till stor del sådana länder som också är exportörer av olja. Störningar i oljeförsörjningen kommer, antingen de föranleds av producentländernas åtgärder eller av andra faktorer, med stor sannolikhet att leda till störningar också i försörjningen med naturgas. Vad avser LNG-import finns det onökligen betydande risker för tekniska störningar och små möjligheter att ersätta ett bortfall av ordinarie leveranser. I fråga om den ekonomiska bedömningen av naturgasimport framgår det av propositionen att en sådan import kommer att förutsätta ett stöd från staten i form av subventioner eller andra styråtgärder. Detta blir förhållandet vid fortsatt prishöjning – eftersom naturgaspriset är kopplat till oljepriset.

Trots de invändningar som kan resas mot de två aktuella gasprojekten anser

utskottet att regeringen bör gå vidare i sina ansträngningar att få till stand en import av naturgas. Härvid bör man eftersträva närförsörjning från sådana leverantörer som kan antas komma att fullgöra sina åtaganden även vid störningar på den internationella marknaden. För att de stora investeringar som en introduktion av naturgas kräver skall te sig försvarliga måste tillfredsställande garantier för långsiktig försörjning uppställas. Vidare bör utvecklingen av de framtida kostnaderna för att köpa gasen kunna överblickas.

I detta sammanhang vill utskottet peka på det läge som har uppstått i Danmark genom den danska regeringens förslag om introduktion av naturgas från de danska fyndigheterna i Nordstön. Dessa fyndigheter, som är betydligt mer omfattande än vad som tidigare har antagits, kommer att kunna lämna ett omfattligt bidrag till Danmarks energiförsörjning. På norskt kontinentalsockelområde finns också stora, hittills outnyttjade naturgasläggningar. Däremot saknas enligt utskottets mening anledning att fullfölja de förberedelser för import av LNG som bedrivs inom Västgas AB.

3. Utvecklingsbolag för utnyttjande av skogsavfall, torv och hushållsavfall (s. 48-49, kläm 24, res. m)

Utskottet anser att goda skäl talar för motionärernas förslag. Olika åtgärder har – som framgår av den föregående framställningen – vidtagits för att införa alternativa bränslen i energiproduktionen. Vid Studsvik Energiteknik AB bedrivs ett viktigt utvecklingsarbete för att få fram teknik för inhemska bränslen. Syftet med förslaget om inrättande av utvecklingsbolag har av utskottet inte uppfattats så, att dessa skulle överta ansvaret för nu pågående verksamheter. Avsikten är att man skall finna ändamålsenliga former för att så snabbt och effektivt som möjligt kunna föra ut resultat av forsknings- och utvecklingsarbete till kommersiellt utnyttjande. I detta sammanhang noterar utskottet att det i sitt tidigare betänkande NU 1978/79:59 har ställt sig positivt till att nationella utvecklingsbolag inrättas för områdena energi, miljövard och transportsystem. Utskottet har även förordat att 5 milj. kr. skall anvisas för vardera av dessa bolag som aktiekapital. Med hänvisning till vad som anförs finner utskottet att regeringen skyndsamt bör vidta åtgärder för inrättande av utvecklingsbolag för energiområdet. Härvid bör särskild uppmärksamhet ägnas åt förutsättningarna för att få till stand nära samverkan mellan statliga, kommunala och regionala organ samt privata intressenter. Bl. a. bör man tillvarata de speciella resurser som finns vid Studsvik Energiteknik AB. Riksdagen bör göra ett uttalande av här angiven innebörd.

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

Riksdagens beslut

4. *Anläggning för tillverkning av metanol*
(s. 50, kläm 26)

Förslag som syftar till att en anläggning för metanolutveckling skall komma till stånd förs fram i två motioner. I motionen 1978/79:1529 föreslås att regeringen tillsammans med Svensk Metanolutveckling och Karholms AB - ett företag som tillhör Kooperativa förbundet - utreder förutsättningarna för att uppföra en anläggning för metanolutveckling i Karlholm i norra Uppland. I motionen 1978/79:2406 önskas förslag om uppförande av en försöks- och demonstriersanläggning för tillverkning av metanol baserad på inhemsk biobränslen i Hissmofors (Jämtland), Bergvik (Hälsingland), Karlholm eller annan lämplig plats. Utskottet anser att det är mycket angeläget att åtgärder av olika slag vidtas för att underlätta introduktionen och produktionen av syntetiska drivmedel. Enligt utskottets mening bör en anläggning för produktion av metanol därför snarast komma till stånd. Enligt vad utskottet inhämtat har Svensk Metanolutveckling utrett utformningen av en sådan anläggning. Regeringen bör i samarbete med bolaget låta utarbeta förslag till en anläggning för produktion av metanol. Något uttalande om förläggningen av en sådan anläggning är utskottet inte berett att göra.

5. *En särskild delegation för alternativa drivmedel*
(s. 51, kläm 29)

När det gäller framställningen av alternativa drivmedel har forsknings- och utvecklingsarbetet kommit långt. Utskottet delar motionärernas uppfattning att statsmakterna snarast bör få underlag för att ta ställning till vilka föreskrifter och andra styrmedel som de behöver för att kunna introducera och etablera alternativa drivmedel på marknaden.

Med hänsyn till att det är nödvändigt att minska det svenska samhällets oljeberoende bör arbetet på att utarbeta underlag för erforderliga riktlinjer snarast komma i gång. Enligt direktiven för delegationen för solvärmee och bränslen som kan ersätta oljaingar i delegationens uppgifter bl. a. att behandla frågor rörande styrmedel, föreskrifter och introduktionsstrategi för syntetiska drivmedel.

Avsikten är att delegationen skall arbeta med olika experigrupper. Mot bakgrund av vad som anförts föresätter utskottet att delegationen snarast inrättar en arbetsgrupp för drivmedelsfrågor. Utskottet räknar alltså med att delegationen skyndsamt tar itu med de frågor som sammanhänger med utveckling och införande av alternativa drivmedel inom transportsektorn.

Regeringens beslut

(I 1979-08-02 nr 34)

Regeringen uppdrar åt nämnden för energiproduktionsforskning att i samverkan med Svensk Metanolutveckling AB utarbeta och redovisa förslag till en demonstrationsanläggning för metanolproduktion baserad på inhemsk råvara.

För uppdragets genomförande skall följande riktlinjer gälla. Redovisningen bör innehålla en detaljerad projektplan med angivande av etapper, kostnads- och tidsramar. Redovisningen bör vidare omfatta uppgifter om tillgänglig inhemsk råvarubas, en preliminär utvärdering av lämplig förgasnings- och produktions teknik, analys av marknadsbilden för producerad metanol samt en studie beträffande lokalisering, uppförande och drift av en demonstrationsanläggning. Förslag skall lämnas till lämplig projektorganisation och finansieringsform. Vid uppdragets genomförande skall samråd ske med oljeersättningsdelegationen (I 1979:01).

Redovisning skall lämnas senast den 1 december 1979.

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

Enligt industridepartementet har den av riksdagen begärda expertgruppen inrättats inom oljeförsörjningsdelegationen. Med hänvisning härtill kommer riksdagsskrivelsen i denna punkt att läggas till handlingarna.

Riksdagens beslut

6. *Utvecklingsbolag för solvärme och vindkraft*

(s. 53, kläm 33, res. m)

Utskottet har i det föregående tagit ställning till förslaget i motionen 1978/79:2406 (c) om inrättande av utvecklingsbolag för utnyttjande av alternativa bränslen. I överensstämmelse med sitt tidigare ställningstagande föreslår utskottet nu att riksdagen med anledning av de här aktuella motionsyrkandena uttalar att verksamheten inom utvecklingsbolaget på energiområdet även bör omfatta teknik för solvärme och vindkraft.

7. *Anslag till landsbygdens elektrifiering*

(s. 55, kläm 36, res. c)

Utskottet tillstyrker de angivna riktlinjerna för statligt stöd till främjande av landsbygdens elektrifiering. Med hänsyn till det stora bidragsbehov som föreligger bör, enligt industriverkets förslag, anslaget tas upp med 8 milj. kr. för budgetåret 1979/80.
(Propositionens förslag: 7 milj. kr.)

8. *Energibesparande åtgärder i trädgårdsnäringsens byggnader*

(s. 61, kläm 44)

Näringsutskottet ansluter sig till jordbruksutskottets bedömning att stödet till åtgärder inom trädgårdsnäringsen för byggnader bör öka. Därför tillstyrker näringsutskottet att anslaget Energi- och besparande åtgärder inom näringslivet omfördelas enligt förslaget i motionen 1978/79:2473.
(I motionen 2473 föreslås att sammanlagt 10 milj. kr. skall anslas till energi- och besparande åtgärder inom trädgårdsnäringsen.)

Regeringens beslut

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(I 1979-06-14 nr 57 a)

Regeringen utfärdar regleringsbrev för anslaget E 7. Främjande av landsbygdens elektrifiering, reservationsanslag 8 milj. kr.

(I 1979-06-14 nr 57 a)

Regeringen utfärdar följande regleringsbrev (kursiveringarna tillagda):

E. 5. ENERGI- OCH BESPARANDE ÅTGÄRDER INOM NÄRINGSLIVET M. M.
reservationsanslag 300 000 000 kr.

Prop. 1978/79:115 bil. 1, NU 1978/79:60, rskr 1978/79:429).

Regleringsbrev 1979-06-14.

Medlen disponeras

i fråga om anslagsposterna 1 och 2 i följande stat av statens industriverk för statsbidrag enligt förordningen (1975:422) om statsbidrag till energi- och besparande åtgärder inom näringslivet m. m. (omtryckt 1978:339, ändrad 1979:554) och förordningen (1978:985) om särskilt tillägg till statsbidrag enligt förordningen (1975:422) om statsbidrag till energi- och besparande åtgärder inom näringslivet m. m. och

i fråga om anslagsposterna 3 och 4 av lanbruksstyrelsen för statsbidrag enligt förordningen (1979:428) om statsbidrag till energi- och besparande åtgärder inom trädgårdsföretag.

Riksdagens beslut

9. *Försöksverksamhet med inhemsk bränsleförsörjning i Västerbottens län* (s. 66-67, kläm 58)

Utskottet har i sitt betänkande NU 1978/79:59 föreslagit att vissa nationella utvecklingsbolag skall inrättas, bland dem ett för energiområdet. I det föregående har utskottet uttalat sig för att regeringen skvndsamt skall vidta åtgärder för att det sistnämnda utvecklingsbolaget skall komma till stand. I betänkandet NU 1978/79:59 har utskottet även förordat en försöksverksamhet med särskilda utvecklingsbolag lokaliserade till Jämtlands och Västerbottens län. Syftet med dessa bolag är att få till stand ett mera aktivt samhälleligt deltagande även ägarnämsigt i hela utvecklingsprocessen från idé till färdig produkt. Verksamheten skall samordnas med de regionala utvecklingsfonderna. I Västerbottens län pågår med stöd från bl. a. NE projekt för att utveckla lösningar och system för produktion av flis och torv. Några av dessa projekt har enligt vad utskottet erfarit kommit så långt att det finns goda förutsättningar för att de kan föras ut i praktisk tillämpning. Ett viktigt led i energipolitiken är att lå fram bränslen som kan utgöra realistiska alternativ till oljan. Det arbete i detta syfte som pågår i Västerbottens län bör därför stödjas. Utskottet anser att detta lämpligen bör ske via det särskilda utvecklingsbolaget i nära samarbete med länets utvecklingsfond och föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ger sitt stöd at en sådan lösning.

10. *Inriktning av verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB*

(s. 73, kläm 74)

Studsvik är en viktig resurs i samhällets satsning på energiteknisk forskning och utveckling. I propositionen 1978/79:115 papekas i flera avsnitt den uppgift som Studsviksbolaget har i strävandena att utveckla ny teknik nar det gäller förnybara bränslen och metoderna för hantering av kol. Utskottet förutsätter därför att regeringen snarast tar initiativ till åtgärder för att säkra att verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB kan vidmakthållas på en hög

Regeringens beslut

Stat

1. Åtgärder i företagens byggnader, processer m. m. samt åtgärder rörande små vattenkraftverk	210 000 000
2. Prototyper och demonstrationsanläggningar m. m.	80 000 000
3. Åtgärder i trädgårdsnärings byggnader	9 000 000
4. Prototyper och demonstrationsanläggningar inom trädgårdsnäringen	1 000 000
Summa kr.	<u>300 000 000</u>

Oppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22. Kommer att avgöras 80-03-20 da regeringen beslutar om tilläggsbudget III.

(I 1979-09-13 nr 108)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:18 om medelstillskott till Studsvik Energiteknik AB. m. m.

Riksdagens beslut

teknisk nivå. I det föregående har utskottet uttalat sig för att utvecklingsbolag inrättas bl. a. för energiområdet och för transportteknik. Utskottet förutsätter att Studsviksbolaget tillförsäkras möjligheter till nära samarbete med det utvecklingsbolag som kan komma att inrättas för energiområdet. Det är viktigt att tillgängliga resurser i fråga om såväl utveckling som organisation utnyttjas så effektivt som möjligt.

11. Utvärdering av vattenfallsverkets verksamhet (s. 74-75, kläm 77, res. m)

Utskottet vill understryka betydelsen av att arbetet med att utveckla förnybara bränslen och föra ut dem i praktisk användning får effektivt stöd. Det är viktigt att insatser på olika områden uppmuntras. Om tillgängliga resurser huvudsakligen koncentreras till ett organ riskerar man att inte få önskvärd bredd i verksamheten. Utskottet har i det föregående uttalat sig för att ett utvecklingsbolag för energiområdet skall inrättas. Vissa av de utvecklingsprojekt som vattenfallsverket nu ansvarar för kan ävenledes komma att handhas av ett sådant bolag. Verket bör främst inrikta sin verksamhet på de områden inom energiproduktionen där det besitter särskild sakkunskap. Detta innebär dock inte att verket skall vara förhindrat att gå in på nya verksamhetsområden. En viss omorientering är motiverad bl. a. av sysselsättnings skull.

12. Den fortsatta utbyggnaden av block 3 i Forsmark (s. 76-77, kläm 81, res. c)

Utskottet har i det föregående föreslagit riksdagen att uppskjuta behandlingen av samtliga frågor som rör fortsatt kärnkraftsbyggnad i Sverige till dess folkomröstning om kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen har ägt rum. Härav följer att investeringar i fortsatt utbyggnad av kärnkraftsanläggningar bör begränsas. Med hänsyn till att anläggningsarbetena på blocken Forsmark 2 och Ringhals 4 beräknas vara färdiga under vintern 1979-1980 kommer den inskränkning som är aktuell att enbart gälla block 3 i Forsmarks kraftstation. Det är dock enligt utskottets mening viktigt att full handlingsfrihet bevaras i avvaktan på resultatet av folkomröstningen. Begränsningar av utbyggnaden bör inte ske på ett sådant sätt att de kan äventyra ett genomförande av Forsmark 3-projektet. Blocket Forsmark 3 bör därför byggas vidare men i reducerad takt och omfattning som garanterar sysselsättning för dem som nu har anställning vid anläggningsarbetena. Enligt den hitills gällande tidsplanen kommer arbetsstyrkan vid blocket att öka kraftigt under budgetåret 1979/80 dels genom att arbetskraft successivt förs över från blocken

Regeringens beslut

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(I 1979-11-01 nr 2)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:33 om vissa frågor inom industridepartementets verksamhetsområde. På s. 14-15 anförs:

Jag avser att i det följande redovisa resultatet av de förhandlingar som har skett i syfte att begränsa arbetstakten i Forsmark 3-projektet på av näringsutskottet angivet sätt. Förhandlingarna, som har skett under medverkan av en särskilt utsedd statlig förhandlare, har lett till en överenskommelse mellan statens vattenfallsverk och Mellansvensk Kraftgrupp AB. Överenskommelsen, som för vattenfallsverkets del blir bindande först genom regeringens godkännande, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*. Överenskommelsen innebär i huvudsak följande.

Utbyggnaden av block 3 skall under budgetåret 1979/80 bedrivas enligt de riktlinjer som anges i näringsutskottets betänkande (NU 1978/79:60 s. 76, tredje stycket). Detta innebär, enligt överenskommelsen, för verksamheten i Forsmark att arbetena skall fortgå på ett sådant sätt att sysselsättning kan beredas dem som var anställda hos vattenfallsverket vid Forsmarksbygget vid

Riksdagens beslut

1 och 2, dels genom extern rekrytering. Att de som successivt friställs från blocken 1 och 2 under denna period bereds arbete vid block 3 finner utskottet naturligt av hänsyn både till den berörda arbetskraften och till kravet på att projektet skall kunna fullföljas. Extern rekrytering av anläggningsarbetare under budgetåret 1979/80 bör i princip undvikas.

Den reducerade byggnadstakt vid Forsmark 3, som utskottet förordar förutsätter att en överenskomelse kan träffas mellan delägarna i Forsmarks Kraftgrupp AB. Utskottet utgår från att förhandlingar härom kommer till stånd. Att utbyggnadsplanerna ändras påverkar bl. a. förutsättningarna för utbyggnadens finansiering genom att räntor på redan nedlagt kapital måste betalas under en längre tid. Vidare kan merkostnader uppstå hos leverantörerna genom att arbetet inte kan fullföljas enligt ingångna kontrakt.

Regeringens beslut

månadskiftet maj/juni 1979. Extern rekrytering bör i princip undvikas. Eventuella avgångar från befattningar som bör vara besatta för att upprätthålla en rationell verksamhet och för att undvika uppsägningar får dock ersättas. Underentreprenörer skall enligt överenskommelsen inte anlitas annat än för att fullgöra begränsade insatser som krävs för en rationell verksamhet eller för att undvika uppsägning av vattenfallsverkets anställda. Erforderliga resurser får disponeras för den planering inom projektet som krävs för att bibehålla handlingsfriheten efter utgången av budgetåret 1979/80.

Vattenfallsverket åtar sig enligt överenskommelsen att ersätta Forsmarks Kraftgrupp AB för merkostnader föranledda av dels den neddragning av utbyggnadstakten i Forsmark 3-projektet som redan har skett genom tidigare beslut av regeringen, dels den nu aktuella neddragningen. Ersättning skall utgå för ökade anläggningskostnader och för ökade kostnader för att producera elektricitet på annat sätt och/eller för att anskaffa ersättningskraft. Vidare innebär överenskommelsen bl. a. att Mellansvensk Kraftgrupp AB under budgetåret 1979/80 befrias från skyldigheten att ge delägarlån till Forsmarks Kraftgrupp AB i proportion till sitt aktieinnehav. I och med att denna befrielse upphör skall dock Mellansvensk Kraftgrupp AB inträda med sin andel av de delägarlån som under budgetåret 1979/80 har lämnats av vattenfallsverket.

Som framgår redan av näringsutskottets betänkande i den del det avser Forsmark 3-projektet kunde en sådan omläggning av arbetena som utskottet förordade ske endast efter att en överenskomelse därom träffats mellan delägarna i projektet. För att nå den önskvärda neddragningen av arbetena under budgetåret 1979/80 var det därför nödvändigt att omedelbart efter riksdagens beslut våren 1979 ta upp förhandlingar och skyndsamt träffa en överenskomelse härom. Det fanns i denna situation ingen möjlighet att i detalj beräkna de merkostnader som omläggningen medför i form av ökade anläggningskostnader och högre kostnader för kraftanskaffning under den tid som blockets färdigställande försenas och följaktligen inte heller att beloppsmässigt fastställa den ersättning till Forsmarks Kraftgrupp AB som den icke-statliga kontrahenten i projektet, Mellansvensk Kraftgrupp AB, krävt för att acceptera den reducerade arbetstakten.

Den nu träffade överenskommelsen innebär således att arbetena i Forsmark kommer att dras ned under innevarande budgetår enligt vad näringsutskottet har förordat men att så sker endast under förutsättning av att staten ikläder sig en ersättningsskyldighet gentemot Forsmarks Kraftgrupp AB för de merkostnader som orsakas av den neddragna arbetstakten.

Fortsatta förhandlingar sker nu i syfte att närmare klarlägga konsekvenserna av de neddragningar av arbetena som har skett efter politiska beslut. Innan det går

Riksdagens beslut

Regeringens beslut

att fastställa hur höga anläggningsmerkostnaderna blir är det bl. a. nödvändigt att träffa nya avtal med huvudleverantörerna. Merkostnaderna för kraftanskaffning under den tid blocket försenas beror bl. a. på hur efterfrågan, oljepriser, uranpriser och tillgången till andra kraftslag utvecklas. Det finns således flera skäl till att det nu inte är möjligt att beloppsmässigt ange den ersättning som Forsmarks Kraftgrupp AB enligt överenskommelsen är berättigat till.

Genom beslut den 30 augusti 1979 har regeringen godkänt den nu träffade överenskommelsen i de delar riksdagens medgivande inte krävs. Jag förordar nu att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna överenskommelsen i de delar den medför ekonomiska förpliktelser för staten. Jag avser att återkomma i fråga om det belopp varmed Forsmarks Kraftgrupp AB bör ersättas för fördyrade anläggningskostnader i sådan tid att ersättning kan utgå under budgetåret 1980/81. I samband därmed avser jag också att närmare redogöra för hur merkostnaderna för kraftanskaffning skall beräknas och ersättas.

Öppen punkt enligt industridepartementet 1980-02-22.

(I 1979-12-17 nr 1)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:75 om folkomröstning i kärnkraftsfrågan.

I propositionen (s. 6) anges att konsekvensutredningen redovisat sitt uppdrag i betänkandet (SOU 1979:83) Om vi avvecklar kärnkraften. En sammanfattning av betänkandet har fogats till propositionen. I kap. 8 av betänkandet behandlar utredningen konsekvenserna i de kommuner som har kärnkraftsanläggningsanläggningar.

13. Utbyggnad av kraftvärmeanläggningar

(s. 79, kläm 84)

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är mycket angeläget att stöd på olika sätt ges åt utbyggnaden av kraftvärmeverk. Härvid bör man eftersträva att nya verk byggs så att de även kan eldas med andra bränslen än olja. Utskottet förväntar sig att regeringen tar initiativ som stimulerar planering och genomförande av sådan utbyggnad.

14. Sysvetsättningen inom vattenfallsverket

(s. 81, kläm 86)

I detta sammanhang tar utskottet upp tre förslag som syftar till att trygga sysvetsättningen inom vattenfallsverket.

Enligt utskottets mening är det ett viktigt problem som motionärerna har tagit upp. Det har fått ökad aktualitet genom att ett definitivt ställningstagande av statsmakterna till kärnkraftens roll i det svenska energisystemet har skjutits upp i avvaktan på folkomröstning. Om resultatet av folkomröstningen skulle bli en avveckling av kärnkraften kommer samtliga kommuner med kärnkraftsanläggningar att utan egen förskyllan ställas inför en mycket besvärlig situation. Utskottet anser därför att regeringen snarast bör ta initiativ för att utarbeta ett åtgärdsprogram för berörda kommuner. Riksdagen bör göra ett uttalande härom.

*Riksdagens beslut**15. Tidigareläggning av vattenkraftsutbyggnaden*
(s. 82-83, kläm 87)

Med hänvisning till vad som anförts konstaterar utskottet att vissa icke kraftekonomiskt församma utbyggnader redan nu utförs av sysselsättnings-skäl. Utskottet anser dock att ytterligare utbyggnader bör komma till stånd i första hand på orter med struktur- och sysselsättningsproblem. En förutsättning är givetvis att projekten bedöms vara tillåtliga enligt vattenlagen. Sådana samhällsekonomiskt motiverade utbyggnader kommer att medföra behov av särskilda medelstillskott. Dessa bör anvisas över statsbudgeten. Utskottet noterar att den bidragsform för att finansiera en statlig investering - nämligen att vederbörande affärsverk inte inlevererar sitt överskott - som förordas i motionen 1978/79:2406 (c) är föga ändamålsenlig. Ett sådant system har inte tillämpats sedan 1911 års budgetreform. Vad utskottet anfört om ytterligare utbyggnader av vattenkraftsanläggningar bör ges regeringen till känna som riksdagens mening.

Vad avser de förslag som direkt tar sikte på Jokkmokks kommun delar utskottet motionärens uppfattning att kraftfulla åtgärder är nödvändiga. Under drygt 20 års tid har en stor del av den i kommunen befintliga arbetskraften varit engagerad i utbyggnaden av vattenkraften i Lule älv. Nedtrappningen av vattenfallsverkets verksamhet medför svåra omställningsproblem. Det är nödvändigt att en industriell utveckling kommer till stånd i kommunen. Enligt utskottets mening bör regeringen därför snarast i en allsidig utredning undersöka möjligheterna att lokalisera näringsverksamhet till Jokkmokk. Medel i erfordrig omfattning bör ställas till utredningens förfogande bl. a. för att denna skall kunna initiera viss försöksverksamhet. Utredningen bör bl. a. pröva de förslag som motionärerna fört fram och då även möjligheten att bilda ett särskilt bolag med staten som ägare.

Regeringens beslut

(1 1979-08-02 nr 22)

Regeringen uppdrar åt länsstyrelsen i Norrbottens län att utreda vissa sysselsättnings- och näringsfrågor i Jokkmokks kommun i anslutning till den förestående nedtrappningen i statens vattenfallsverks sysselsättning i Jokkmokks kommun.

Regeringen uppdrar vidare åt statens vattenfallsverk att biträda länsstyrelsen i Norrbottens län med de uppgifter och underlag som erfordras för utredningens utförande.

I utredningsarbetet skall länsstyrelsen och vattenfallsverket heakta vad som anges i en härvid inom industridepartementet upprättad promemoria.

Regeringen medger åt länsstyrelsen för en inledande del av utredningsarbetet disponerar högst 125 000 kr. från den under fjortonde huvudtitelns anslag C 4, Åtgärder m. m. i anslutning till länsplanering, upptagna anslagsposten 25 till regeringens förfogande.

(Promemorian bifogas ej här).

(1 1979-11-01 nr 2)

Regeringen beslutar prop. 1979/80:33 om vissa frågor inom industridepartementets område. På s. 20-21 anför:

Enligt de bedömningar som tidigare har redovisats behövs särskilda insatser för att mildra de struktur- och sysselsättningsproblem som uppstår inom vattenfallsverket (prop. 1978/79:115 bil. 1 s. 229 och 318, prop. 1978/79:127 s. 21-23, NU 1978/79:60 s. 80-83, rskr 1978/79:429) och som slår särskilt hårt mot dem som är verksamma eller bor i närheten av de orter i vilka vattenkraftsutbyggnader nu haller på att slutföras. Med hänvisning härtill bedömer jag att den föreslagna tunnelutbyggnaden bör genomföras enligt vattenfallsverkets förslag. En förutsättning för att så skall kunna ske är givetvis att nödvändiga tillstånd erhålls. Förutom tillstånd enligt vattenlagen krävs att riksdagen medger visst intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. Den sistnämnda frågan avser chefen för jordbruksdepartementet att ta upp i sin anmälan till tillägsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har fått regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för att lokalisera näringsverksamhet till Jokkmokk enligt den mening riksdagen har gett regeringen till känna (NU 1978/79:60 s. 83, rskr 1978/79:429). Det finns därför skäl som talar för att avvakta med att ta ställning till tunnelbygget i Vietas tills en samlad bedömning kan göras av förutsättningarna för att mildra ortens problem genom etablering av annan närings-

*Riksdagens beslut**Regeringens beslut*

verksamhet. Resultaten av länsstyrelsens utredningsarbete bör enligt uppdraget redovisas till regeringen så snart som möjligt eller senast i länsrapport 1980. Det är f. n. inte möjligt att ange vilka förslag till konkreta åtgärder länsstyrelsen kan komma att föreslå och i vad mån de kan leda till nya arbetstillfällen före utgången av år 1980. Enligt vad jag har erfarit är emellertid sysselsättningen för ca 60 personer inom vattenfallsverket redan fr. o. m. våren 1980 beroende av att tunnelarbetena kan påbörjas. Övervägande skäl talar därför enligt min mening för att snarast besluta genomföra tunnelbyggnaden. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag det vara befogat att regeringen redan nu bereder riksdagen tillfälle att ta ställning till den föreslagna tunnelbyggnaden vid Vietas.

PM angående regeringens formella möjligheter att styra verksamheten inom statliga bolag

Såvitt kunnat utrönas har denna fråga inte behandlats i något sammanhang varifrån mera auktoritativa uttalanden kan hämtas, t. ex. förarbetena till 1974 års RF. Följande framställning av rättsläget grundar sig på uppgifter i den av Statskontoret utgivna skriften *Myndighet, Stiftelse eller Aktiebolag?* (Rapport 1976:22) samt i vissa frågesvar som lämnats i riksdagen under det senaste året.¹

Ett aktiebolag är, oberoende av vem som äger aktierna, en självständig juridisk person, där det högsta beslutande organet är bolagsstämman. Vid bolagsstämman utövar aktieägarna sin rätt att besluta i bolagets angelägenheter. Bl. a. utses styrelse och revisorer för bolaget. I större aktiebolag utser styrelsen sedan i sin tur en verkställande direktör. Denne svarar för den löpande förvaltningen medan ledningen och förvaltningen i övrigt tillkommer styrelsen.

För varje aktiebolag skall finnas en bolagsordning. Av denna skall framgå vilken verksamhet bolaget driver. Bolagsordningen kan också innehålla bestämmelser som styrelsen och andra företrädare för bolaget är skyldiga att följa så länge bestämmelserna inte strider mot aktiebolagslagen eller någon annan författning. Styrelsen och verkställande direktören är i princip också skyldiga att rätta sig efter de direktiv som bolagsstämman meddelar. Stämman får emellertid inte dirigera förvaltningen i sådan utsträckning att styrelsen förlorar sin ställning som ansvarig handhavare av förvaltningen. Enligt aktiebolagslagen har verkställande direktören och styrelsen förpliktelser inte bara mot bolaget utan också mot utomstående, främst bolagets borgenärer.

Den formella styrningen av de bolag där staten helt eller delvis äger aktierna kan alltså endast utövas på bolagsstämman. Genom bl. a. valet av styrelse och möjligheten att i bolagsordningen föra in särskilda bestämmelser om exempelvis bolagets målsättning kan statens representanter på bolagsstämman påverka inriktningen av bolagets verksamhet.

En annan form av styrning som kan användas i förhållande till ett statligt bolag såväl som till varje annat fristående rättssubjekt är att i den mån anslag beslutats för bolagets verksamhet föreskriva särskilda villkor för anslaget användande. Bolaget kan då självfallet undandra sig styrningen genom att avstå från att utnyttja anslaget.

Några andra former av formell styrning av statliga bolag finns inte. Det faller utanför ramen för denna framställning att redovisa regeringens möjligheter att informellt styra bolagen genom t. ex. uttalanden i proposi-

¹ Riksdagens protokoll 1978/79:133 s. 5-8, 1979/80:75 s. 9-16, 1979/80:80 s. 1-7, 1979/80:96 s. 10-13.

tioner, i brev till bolagen etc. Däremot bör kanske erinras om att staten självfallet kan sluta avtal med ett statligt bolag (liksom med vilket annat fristående rättssubjekt som helst) varigenom bolaget frivilligt går med på att inskränka sin handlingsfrihet på sätt som staten önskar. Ett välkänt exempel härpå är avtalen mellan staten och programföretagen inom radio och TV om reglerna för programverksamheten. Likaså kan ett bolag gå med på att skriva in bestämmelser i bolagsordningen om att vissa av bolagets beslut skall underställas regeringen eller annan statlig myndighet. Däremot torde det strida mot de principer om ansvarsfördelningen mellan bolagsorganen som finns fastlagda i aktiebolagslagen att i bolagsordningen inta generella bestämmelser om besvär rätt till statliga myndigheter.

1979 ÅRS KRIGSMATERIEL-
EXPORTKOMMITTÉ PROMEMORIA
Sekreteraren 1980-01-24

Utbildning vid Telub AB av utländsk personal

Sedan ärendet aktualiserats i déchargearbetet, har föredraganden Robert Söderblom vid konstitutionsutskottet – efter hänvisning från rättschefen Sven Norberg, handelsdepartementet – bett att från undertecknad få del av vissa faktauppgifter om Telub AB och den utbildning av libyer där, som blivit uppmärksammas i massmedia sedan början av december 1979 (och som i förrgår var föremål för ett frågesvar i riksdagen).

Uppgifterna i det följande (punkterna 1–4) är hämtade ur olika allmänt tillgängliga källor (FFV:s verksamhetsberättelse, riksdagstryck, tidningsartiklar) men kan behöva verifieras på enstaka punkter.

1. Telub AB eller Telub-koncernen, med säte i Växjö men med verksamhet också på en rad andra håll i landet, är ett av statliga Förenade Fabriksverken (FFV-koncernen) helägt dotterföretag. Det hade – enligt FFV:s senaste verksamhetsberättelse – under år 1978 närmare 1 500 anställda (därav knappt 1 100 i Växjö) och en fakturering till ett värde av 254 milj. kr. Huvuddelen av de anställda utgörs av ingenjörer och tjänstemän. Av 1978 års faktureringsvärde svarade tjänster eller leveranser till svenska försvaret för 111 milj. kr. (ca 44 %) och exporten för 29 milj. kr. Återstoden (ca 45 %) gick sålunda till den civila hemmasektorn. – Vågföretaget Stathmos blev under år 1978 en integrerad del av Telub.

Telub är organiserat på fem divisioner, nämligen

- a) underhållsdivisionen, som huvudsakligen sysslar med modifieringar och verkstadsunderhåll av materiel för det svenska försvaret (radio-utrustning, optisk materiel, radar, robotsystem) men även gör satsningar på den civila marknaden för underhåll av kvalificerad elektronik,
- b) divisionen Teknikkonsult, som genomför kvalificerade tekniska utredningar och utbildningsprogram inom områdena telekommunikation, datateknik och allmän elektronik, och i första hand är inriktad på svenska försvaret ehuru en marknadsbreddning mot den civila sektorn har inletts,
- c) divisionen Teknikinformation, som likaså är inriktad både på den civila och militära sektorn (har bl. a. utarbetat ett informationspaket som riktar sig till användare av teletekniska och elektroniska utrustningar och system vid Landvetters flygplats),

- d) servicedivisionen, som utför regionalt materielunderhåll med inriktning på kvalificerad elektronik och bl. a. har dataterminaler och minidatorer på sitt program, samt
- e) systemdivisionen, som producerar vågar och vägningssystem.
2. Telub är aktieägare i (det för några år sedan bildade) halvstatliga SWEDEC International AB, vars affärsidé är att i första hand till u-länder sälja och förmedla svenska utbildningsinsatser och annat svenskt kunnande. Den nu aktuella utbildningen av libysk personal vid Telub torde ligga i linje med denna idé.
3. Telub ingick i mars 1979 ett avtal med libyska staten om att under fyra år utbilda en kontingent libyska ungdomar (i 18–20-årsåldern) i tekniska ämnen till en nivå närmast motsvarande svensk gymnasieutbildning.
- Utbildningen i fråga skall bedrivas i Växjö vid företagets tekniskskola. Utbildningen omfattar – utöver undervisning i engelska som blir deras undervisningsspråk – grundläggande tekniska ämnen såsom matematik, fysik, elektricitetslära och elektronik under minst två år. Under denna period ingår ett stort mått av praktisk verksamhet, såsom laborationer, enklare apparatbyggen, övningar i mätteknik, felsökningar och reparationer på konventionell materiel. Efterhand som elevernas färdigheter och kunskapsnivå medger det, startar undervisning i tillämpad teknik omfattande radar och telekommunikation, dator- och reglerteknik m. m. Här ingår utbildning på allmän, kommersiellt tillgänglig, materiel inom nämnda områden.
- Utbildningsverksamheten hålls helt åtskild från Telubs verksamhet för det svenska försvaret. Ingen utrustning som används i utbildningen utgörs av krigsmateriel eller är underkastad sekretessbestämmelser.
- I Telubs åtagande i detta sammanhang ingår inga som helst leveranser av materiel till Libyen. Sverige säljer inte – och har i varje fall under de senaste tjugo åren inte sålt – någon krigsmateriel till Libyen på grund av de spända förhållanden som rått och råder i Mellanöstern.
- Enligt uppgift skulle den aktuella kontingenten libyer ha inlett sin utbildning i Växjö i november 1979, men av okänd anledning har den alltså inte anlänt till Sverige.
4. Riksdagsman Olle Wästberg i Stockholm har den 11 januari i år frågat handelsministern om denne avser vidta åtgärder eller lägga fram förslag som förhindrar utbildning i Sverige av "libysk militär". I handelsministerns den 22 januari avgivna svar meddelades att regeringen inte avser vidta några åtgärder för att förhindra ifrågavarande utbildningsprojekt. I samma svar fastslogs att den reglering som gäller för svensk export av krigsmateriel icke omfattar utbildning. Handelsministern meddelade i detta sammanhang också att 1979 års krigsmaterielexportkommitté, som har till uppgift att se över nuvarande riktlinjer för svensk krigsmateriel-

export, kommer att studera i vad mån dessa riktlinjer behöver utvidgas.

5. Krigsmaterielexportkommittén har – främst i samband med en "hearing" med FFV-koncernens ledning för ett par veckor sedan, då företrädesvis andra exportfrågor avhandlades – orienterat sig om det aktuella libyska utbildningsprojektet men har ännu icke närmare dryftat frågan.

Diverse tidningsurklipp m. m. om "Telub-affären" bifogas.

Ragnar Dromberg

Bilaga 13 B

HANDESLDEPARTEMENTET

Expeditionschefen

1980-04-03

Hovrättsrådet Robert Söderblom

Konstitutionsutskottet

RIKSDAGEN

Angående viss utbildning av libyska medborgare vid Telub AB i Växjö

Med anledning av förfrågan från utskottet rörande vilka kontakter som tagits med handelsdepartementet fram till dess företaget våren 1979 tecknade avtal angående denna affär får jag anföra följande.

Först skall framhållas att den aktuella affären varken lett till något ärende eller beslut av regeringen eller krigsmaterielinspektören.

Av minnesanteckningar upprättade av numera avlidne krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius samt hovrättsassessorn Jörgen Holgersson framgår emellertid att verkställande direktören i Telub AB Benkt Dahlberg vid besök hos Holgersson den 20 oktober 1978 (Rosenius var sjukskriven) omtalat att TELUB sedan en tid förde förhandlingar om utbildning av libyska tekniker i Sverige med sikte på kompetens för inträde på teknisk högskola inom vissa teknikområden.

Studierna skulle inte vara inriktade på krigsmateriel. Enligt Dahlberg hade UD "gett klartecken" till TELUB:s engagemang i utbildningen. Vid besök i Libyen hade Dahlberg också sammanträffat med landets försvarsminister som därvid uttryckt intresse för kontakter och köp i Sverige av vissa slag av defensiv försvarsmateriel. Sedan Holgersson rapporterat besöket till Rosenius, meddelade denne Dahlberg den 2 november 1978 att all försäljning av krigsmateriel till Libyen var utesluten.

Vid ett möte hos handelsminister Cars den 14 februari 1979, till vilket Rosenius, dåvarande departementsrådet Grooth, UD, och Dahlberg var kallade, framhöll Cars (enligt en anteckning av Rosenius) att regeringen motsatte sig den planerade utbildningen.

Avslutningsvis kan påpekas att samtliga aktier i TELUB AB ägs av Förenade fabriksverken (FFV) och att bolaget till följd härav ingår som helägt dotterbolag i FFV-koncernen.

Sven Norberg

PM av förutvarande handelsministern Hadar Cars*Telubärendet*

Föredragning inför KU, tisdagen 22 april 1980

Min första kontakt med ärendet avseende utbildning av libyska medborgare vid Telub AB i Växjö ägde rum fredagen den 9 februari 1979. Vid en överläggning den dagen på UD nämnde dåvarande statssekreteraren Gunnar Petri om saken.

I överläggningen deltog, förutom Petri och jag, dåvarande utrikesministern Hans Blix och krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius. (f. d. marinchefen Bengt Lundvall var också med vid sammanträdet, men min minnesbild är att han lämnade detta när Telub-ärendet diskuterades.)

Med anledning av det som då framkom bad jag omgäncande att få träffa Telubchefen, direktör Benkt Dahlberg, för att ytterligare orientera mig i ärendet. Sammanträffandet ägde rum på handelsdepartementet onsdagen den 14 februari. I överläggningen deltog Bengt Rosenius och dåvarande departementsrådet Carl-Johan Grooth, UD.

Av samtalet framgick att utbildningen avsåg militär personal men att undervisningen skulle omfatta ämnen som också kunde undervisas i på civil teknisk skola.

Dahlberg erinrade om att ärendet tidigare underställts f. d. utrikesministern Karin Söder och f. d. försvarsministern Eric Krönmark som enligt Dahlberg givit klartecken för projektet.

Jag gav vid överläggningen klart uttryck för min personliga uppfattning. Den var, och är, att projektet var mycket olyckligt och att det stred inte mot bokstaven (eftersom det ju inte gällde export av materiel utan av kunskaper) – men mot tanken och andan i riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport. Jag angav också min avsikt att ta upp frågan till diskussion inom regeringen.

Någon tid därefter kom också på mitt initiativ en sådan diskussion till stånd i statsministerns tjänsterum. I denna deltog Ola Ullsten, Hans Blix, dåvarande industriministern Erik Huss, dåvarande samordningsministern Carl Tham och jag.

Det framgick att ingen av de nämnda personerna tidigare hade varit orienterade i ärendet. De delade samtliga i sak min inställning.

Vid den fortsatta handläggningen av ärendet inom kanslihuset framkom att det – i det stadium ärendet då befann sig – saknades konstitutionella möjligheter för regeringen att inskrida.

Sådana möjligheter bör enligt min uppfattning tillskapas. I direktiven för

den av regeringen, på min föredragning, tillsatta kommittén för översyn av riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport angavs att utredningen bl. a. skall granska "i vad mån det är befogat att betrakta övnings- och utbildningsanordningar som krigsmateriel."

HADAR CARS

PM angående regeringens beslut i visst "utflaggningsärende"*Gällande bestämmelser m. m.*

Enligt lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg får svenskt registreringspliktigt skepp eller andel däri inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, om skeppet genom överlåtelserna upphör att vara svenskt. Vid prövningen av en fråga om tillstånd till överlåtelse skall särskilt beaktas hur denna påverkar effektivitet och sysselsättning inom sjöfartsnäringen och de ombordanställdas förhållanden. Tillstånd skall inte lämnas, om det strider mot väsentligt allmänt intresse att skeppet upphör att vara svenskt.

Lagen, som trädde i kraft den 28 juni 1977, gällde ursprungligen till utgång av juni 1978 (prop. 1976/77:146, TU 1976/77:26, rskr 1976/77:344). Den har emellertid förlängts att gälla först till utgången av juni 1979 (prop. 1977/78:166, TU 1977/78:25, rskr 1977/78:333) och senare till utgången av juni 1980 (prop. 1978/79:116, TU 1978/79:20, rskr 1978/79:276). Sjöfartspolitiska utredningen har i promemorian (Ds K 1979:10) Svenska rederiers utlandsinvesteringar samt flaggöverföringar föreslagit att lagen förlängs till utgången av juni 1981. I propositionen 1979/80:166 föreslås att lagen förlängs till utgången av december 1983.

Bakgrunden och motiven till lagstiftningen redovisas i propositionen 1976/77:146. Enligt föredragande departementschefen måste utgångspunkten vara att svensk sjöfart så långt möjligt skall drivas under svensk flagg. Sjöfartens utlandsinvesteringar kan emellertid – liksom etablering utomlands av den landbaserade industrin – medföra avsevärda fördelar för det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft. Möjligheten måste därför enligt departementschefen finnas också för rederierna att etablera sig i andra länder. En okontrollerad och betydande avtappning av svenskt tonnage till utlandet skulle dock kunna medföra allvarliga konsekvenser för det svenska samhället och de anställda inom sjöfartsnäringen (prop. s. 28).

Departementschefen gjorde liksom flaggutredningen, vars betänkande (SOU 1976:44) Sjöfart och flagg låg till grund för lagstiftningen, en bestämd skillnad mellan överlåtelser med bevarat svenskt driftsinflytande och överlåtelse till utlandet utan att sådant inflytande kvarstår. Rena försäljningar utan bevarat svenskt driftsinflytande får, anförde departementschefen, anses vara ett normalt inslag i rederiverksamheten och ett sätt att finansiera nyanskaffning av fartyg. Tillstånd borde därför på samma sätt som tidigare ges till sådana försäljningar. I vissa situationer bör man enligt departementschefen kunna ge tillstånd även till överlåtelser med bevarat svenskt

driftsinflytande. Liksom flaggutredningen ansåg han att det avgörande därvid bör vara om överlåtelsen kan vara till gagn för svensk sjöfart. Flaggutredningen angav att tillstånd kan lämnas, om utlandsregistrering är enda möjligheten att erhålla eller behålla betydande lastkontrakt till följd av protektionistiska åtgärder eller att fartyget avses ingå i internationellt samarbetsprojekt. Departementschefen delade denna ståndpunkt. Vid prövningen bör, anförde han, särskilt beaktas hur överlåtelsen påverkar effektiviteten och sysselsättningen inom sjöfartsnäringen och de ombordanställdas förhållanden. Tillstånd bör inte lämnas, om det strider mot väsentligt allmänt intresse att fartyget upphör att vara svenskt. Man bör, anförde han vidare, givetvis inrikta sig på att i det konkreta fallet finna den lösning som framstår som den mest förmånliga för samhället, sjöfartsnäringen och de ombordanställda. Så bör t. ex. den omständigheten att rederiet i sin ansökan anger att man avser att tillföra verksamheten under svensk flagg ett annat fartyg som från sysselsättningssynpunkt i princip motsvarar det som avses registreras i utlandet utgöra skäl för bifall till framställningen. Dessa principer för bedömningen ansågs stå i samklang med den inställning företrädare för rederinäringen och de ombordanställda hade gett uttryck för i skrivelser till regeringen (prop. s. 29).

Det nu sagda tar enligt departementschefen inte sikte på överföring till land som tillhandahåller bekvämlighetsflagg. Han anförde i fråga om sådan överföring att registrering under bekvämlighetsflagg återverkar allvarligt på den internationella sjöfarten, bl. a. genom sämre socialt skydd för de ombordanställda och minskad säkerhet. Liksom flaggutredningen ansåg han att fartyg under bekvämlighetsflagg är ett ovälkommet inslag i världssjöfarten. Normalt förutsattes därför överföring till sådan flagg strida mot väsentligt allmänt intresse. Emellertid måste enligt departementschefen även här finnas möjligheter till olika lösningar i det konkreta fallet. För att tillstånd till överföring skall kunna ges måste det dock vara klarlagt att den fortsatta driften sker under förhållanden som är godtagbara utifrån svenska värderingar och Sveriges internationella åtaganden när det gäller säkerhet, miljö, social trygghet och fackliga rättigheter för de ombordanställda. De garantier som avkrävs överlåtaren måste vara utformade med hänsyn bl. a. till att det kan förutses att registreringslandet inte utövar effektiv jurisdiktion och tillsyn över fartyget och besättningens sociala villkor (prop. s. 29).

Bestämmelser om verkställigheten av lagen om överlåtelse av fartyg finns i förordningen (1977:495) om tillstånd av överlåtelse av fartyg. Enligt 1 § skall fråga som avses i lagen prövas av kommerskollegium i samråd med riksbanken. Bedöms ärendet ha större principiell betydelse eller allmän räckvidd skall enligt 2 § kommerskollegium höra sjöfartsverket och med eget yttrande underställa ärendet regeringens prövning. Underställning skall också ske om de ombordanställdas organisationer har motsatt sig bifall till ansökan. Detsamma gäller ett ärende i fråga om fartyg tillhörigt rederiföretag, som har erhållit statligt stöd i form av lån eller utfästelse om lån, om

återbetalningsskyldigheten för lånet är beroende av företagets framtida resultatutveckling eller annan liknande omständighet. Den sist nämnda bestämmelsen infördes i mars 1979 med anledning av de avtal som träffats mellan staten samt rederiföretagen Broströms Rederi AB och Saléninvest AB. Avtalen innebär att ett tidsbegränsat ekonomiskt stöd utgår till de båda rederiföretagen (prop. 1978/79:35, TU 1978/79:9, rskr 1978/79:101-102). Dessa har i gengäld iklätt sig olika förpliktelser i fråga om främst förläggningen av företagets administration, rederiverksamhetens omfattning och ungefärligt antal svenskregistrerade fartyg.

Regeringens beslut angående fartygen m/s Bellman och m/s Taube

Scandinavian Motorships AB (SMS) och Partrederiet för m/s Taube ansökte den 11 augusti 1978 hos kommerskollegium om tillstånd till överlåtelse av respektive m/s Bellman och m/s Taube, byggda år 1977. Överlåtelsen avsågs ske till ett av fartygens japanska byggnadsvarv tillhörigt dotterbolag under bildande i Liberia och med registrering av fartygen i Singapore.

Av handlingarna i ärendet framgår bl. a. följande.

Fartygen hade dittills av SMS och Partrederiet, i vilket SMS ägde 40 %, utchartrats till Compagnie Générale Trans-Baltique (CGTB), ett franskt bolag som till 30 % ägdes av SMS. Övriga 70 % ägdes av det franska rederiet Compagnie Générale Maritime (CGM). CGTB hade gjort kontinuerliga förluster sedan charterperiodens början hösten 1977 p. g. a. att fartygens intjäningsförmåga inte hade kommit upp till den överenskomna charterhyran. Detta förhållande ledde i maj 1978 till att bolaget inte längre ansåg sig kunna fullgöra sin förpliktelse gentemot uthyrarna. Därmed vilade ett konkurshot över såväl SMS som CGTB. För att eliminera de förluster som bägge parter fått vidkännas i denna situation hade SMS efter förhandlingar med CGTB och det japanska varv som byggt fartygen beslutat att försälja fartygen till ett liberianskt dotterbolag till det japanska varvet. Avsikten var att CGTB skulle hyra fartygen från det liberianska bolaget. Bl. a. genom att fartygen erhöll bekvämlighetsflagg skulle man åstadkomma den behövliga sänkning av hyran till följd av lägre driftskostnader som ansågs vara en förutsättning för fortsatt drift. Av ansökningsfrågorna framgår vidare att SMS hade erbjudit CGTB att förvärva SMS:s aktiepost i CGTB men att detta hade avböjts.

Det pris som hade överenskommit för fartygen medförde bl. a. att sökanden fick förutsättningar att fullgöra sina förpliktelser bl. a. när det gällde statliga kreditgarantier om 16 milj. kr.

Svenska sjöfolksförbundets representant i kommerskollegiums samrådsgrupp hade motsatt sig att tillstånd meddelades så länge SMS innehade sin aktiepost i CGTB. Mot bakgrund härav underställde kollegiet ärendet regeringens prövning.

I yttrande till regeringen konstaterade kommerskollegium att Sveriges riksbank förklarat sig ej ha någon erinran från valutaregleringssynpunkt. Kollegiet anförde vidare bl. a. följande:

En principiell bedömning av tillståndsfrågan i detta fall leder till slutsatsen att överlåtelsen inte bör få äga rum. Det enda alternativ till denna affär som rederiet pekat på är konkurs. Om det finns andra alternativ eller ej undandrar sig kollegiets bedömning. Det förefaller dock sannolikt att en "ren" försäljning av fartygen till någon annan utanför den nuvarande intressegruppen inte skulle kunna lösa de ekonomiska problemen för SMS. Under sådana omständigheter ter sig en vägran till överlåtelse i detta fall föga rationell med hänsyn till de ekonomiska värden som här står på spel.

Mot bakgrund av de speciella omständigheter som förelåg i detta fall ansåg sig kollegiet böra tillstyrka framställningen.

Regeringen lämnade genom beslut den 20 oktober 1978 framställningen utan bifall. I beslutet anförde regeringen att överlåtelse under de förutsättningar som förelåg inte kunde anses medföra sådant gagn för svensk sjöfart som åsyftas i förarbetena till lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg. Under sådana förhållanden borde enligt regeringen tillstånd ej ges även om sökanden kunde sägas vara i en ekonomisk tvångssituation och hans driftsinflytande över fartygen efter en överlåtelse enligt ansökan fick anses vara mycket begränsat.

I en skrivelse till konstitutionsutskottet den 1 oktober 1979 anhöll Bengt W Törnqvist, SMS, att utskottet skulle granska regeringens handläggning av ärendet om fartygen Bellman och Taube. Skrivelsen anmäldes vid utskottets sammanträde den 17 oktober 1979. Enligt utskottets då fattade beslut lades skrivelsen till utskottets handlingar.

Övriga regeringsbeslut t. o. m. år 1978

Under tiden från den 28 juni 1977, då lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg trädde i kraft, till 1978 års utgång avgjorde regeringen fyra ärenden om tillstånd till överlåtelse av fartyg. Förutom det tidigare redovisade ärendet om fartygen m/s Bellman och m/s Taube, som är det av dessa ärenden senast avgjorda, gäller det följande ärenden.

Ett ärende, som avsåg ansökning om ren försäljning av tre fartyg, underställdes regeringen sedan Svenska sjöfolksförbundet motsatt sig att tillstånd gavs. Förbundet hänvisade till den betydande utförsäljning av fartyg som beräknades äga rum under året. Kommerskollegium tillstyrkte och regeringen lämnade tillstånd till ifrågavarande överlåtelse.

Ett ärende gällde överlåtelse av ett fartyg från Rederi AB Salenia till ett finskt bolag. Svenska sjöfolksförbundet hade motsatt sig överlåtelse, eftersom fartyget avsågs säljas med femårig återbefraktning. Kommerskollegium hade ingen erinran mot att tillstånd till överlåtelse gavs. Regeringen biföll ansökningen och anförde därvid att även om överlåtelsen med hänsyn

till det långa återbefraktningsavtalet kunde anses innebära överlåtelse med bevarat svenskt driftsinflytande fick det med hänsyn till intresset av att Salénrederierna kunde bibehålla sin ställning inom den internationella kyltrafiken anses motiverat att medge överlåtelsen.

Ett ärende avseende två kylfartyg underställdes regeringens prövning sedan de ombordanställdas representanter motsatt sig bifall till ansökningen. Försäljningen skulle ske till bolag under bildande i Filippinerna. Den svenska överlåtaren, Rederi AB Salenia, skulle komma att äga 40 % av aktiekapitalet i bolagen och fartygen skulle återbefraktas av säljaren under sju år. Regeringen biföll ansökningen med hänvisning till att det svenska rederiet genom överlåtelsen kunde bibehålla frakter och behålla sin ställning på den internationella kylmarknaden.

Under den period som nu redovisats har förutom dessa av regeringen avgjorda ärenden kommerskollegium gett tillstånd till överlåtelse av 162 fartyg varav 116 handelsfartyg. Det övervägande flertalet av dessa överlåtelser var enligt uppgift från kommerskollegium ren försäljning. Kommerskollegium har inte i något fall under perioden avslagit ansökan om överlåtelse.

Regeringsbeslut under år 1979

Kommerskollegium har under år 1979 underställt regeringen nio ärenden om tillstånd till överlåtelse av fartyg till utlandet. Sammanlagt gäller ärendena tolv fartyg, varav åtta handelsfartyg. Regeringen har i samtliga fall bifallit ansökan om överlåtelse. I de yttranden som kommerskollegium avgav till regeringen tog kollegiet för egen del inte ställning i tillståndsfrågan.

I fråga om åtta fartyg, varav fyra handelsfartyg, har underställning skett enbart på grund av bestämmelsen i 2 § sista meningen förordningen om tillstånd till överlåtelse av fartyg, dvs. fartyget tillhörde rederiföretag som erhållit viss form av statligt stöd. I samtliga dessa fall gällde det Broströms Rederi AB eller partrederi i vilket Broströms Rederi AB var delägare. Överlåtelserna skulle ske beträffande två fartyg till bolag i Liberia, ett fartyg till bolag i Republiken Korea, ett fartyg till bolag i Förbundsrepubliken Tyskland, ett fartyg till bolag i Folkrepubliken Kina och två fartyg till bolag i Finland. Försäljningarna var i samtliga fall rena överlåtelser. Något ägarintresse eller driftsinflytande skulle inte kvarstå i fartygen. De ombordanställdas organisationer hade inte rest någon invändning mot överlåtelse.

Två ärenden som gällde överlåtelse av vardera två handelsfartyg från Saléninvest AB resp. Salénrederierna AB har underställts på grund av att Svenska sjöfolksförbundet hade motsatt sig att tillstånd gavs. Beträffande det senast avgjorda ärendet skedde underställning även på grund av den nyss nämnda bestämmelsen i fråga om rederiföretag som erhållit viss form av statligt stöd. Denna bestämmelse fanns ännu inte vid avgörandet av det första

ärendet. Samtliga dessa fyra fartyg skulle enligt ansökningarna återchartras av Salénrederierna AB för en tid av tre år. Något säljarintresse fanns dock inte i de bolag som avsågs förvärva fartygen. Det kan i detta sammanhang nämnas att regeringen i sin praxis jämställer försäljning med upp till tre års återchartringstid med ren försäljning.

Förutom dessa tillstånd till överlåtelse av tolv fartyg som regeringen meddelat har kommerskollegium under år 1979 gett tillstånd till överlåtelse av 71 fartyg varav 49 handelsfartyg. Det övervägande flertalet av dessa överlåtelser var enligt uppgift från kommerskollegium rena försäljningar. Kommerskollegium har inte i något fall under året avslagit ansökan om överlåtelse.

Interpellation och frågor i riksdagen

Anders Björck (m) ställde den 27 oktober 1978 en fråga till kommunikationsministern om bakgrunden och skälen till beslutet om fartygen Bellman och Taube. Frågan besvarades av dåvarande kommunikationsministern statsrådet Anitha Bondestam den 14 november 1978. I svaret sågs bl. a. att den uppgörelse vartill regeringens tillstånd söktes innebar utnyttjande av de ekonomiska fördelar som är förknippade med bekvämlighetsflagg. Beträffande debatten i övrigt hänvisas till riksdagsprotokollet (1978/79:32).

Georg Danell (m) ställde den 2 maj 1979 en interpellation till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra utförsäljning av svenska fartyg, m. m. Interpellationen besvarades den 21 maj 1979 av dåvarande kommunikationsministern statsrådet Anitha Bondestam. I fråga om principerna för tillståndsprövningen anförde kommunikationsministern bl. a. att de riktlinjer som lades fast i propositionen 1976/77:146 tillämpas. Beträffande debatten i övrigt hänvisas till riksdagsprotokollet (1978/79:151).

Alexander Chrisopoulos (vpk) ställde den 13 december 1979 en fråga till industriministern om åtgärder för att förhindra utflaggning av fartyg. Frågan besvarades den 14 januari 1980 av kommunikationsministern statsrådet Ulf Adelson. Han anförde därvid bl. a. att regeringens ställningstagande till frågan om svenska rederiers utlandsinvesteringar samt flaggöverföringar kommer att redovisas i en sjöfartspolitisk proposition till riksdagen under våren 1980. Beträffande debatten i övrigt hänvisas till riksdagsprotokollet (1979/80:62).

UTRIKESDEPARTEMENTET 1980-03-19
Avdelningen för internationellt
utvecklingssamarbete
Statssekreteraren

Konstitutionsutskottets kansli

Stöd till Patriotiska Fronten i Rhodesia

Riksdagsman Anders Björck (m) har bett konstitutionsutskottets kansli undersöka huruvida svenskt stöd till Patriotiska Frontens grenar ZAPU och ZANU innebär att regeringen försökt påverka valutgången i Rhodesia. Den 3 januari anslog regeringen 5 mkr vardera till frontens båda grenar i fortsatt humanitärt bistånd inför landets självständighet. Detta skulle enligt Björck kunna tolkas så att regeringen hjälper frontens sympatisörer att resa hem från sina flyktingläger för att rösta, medan samma hjälp inte ges till företrädare för andra meningsriktningar.

Departementet får med anledning härav anföra följande:

1. De flyktingar som under kriget i Zimbabwe-Rhodesia levit i grannländerna Moçambique, Zambia och Botswana har försörjts av de båda befrielseströrelserna ZAPU och ZANU, av internationella organisationer som FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och av värdländerna. Flyktingarna har genomgående varit anhängare till Patriotiska Fronten. Den rhodesiska regimens repressalier mot flyktingläger och värdländer, liksom ZANU:s och ZAPU:s strävan att stödja dem i landsflykten, har sannolikt stärkt deras politiska hemvist.

2. Motsidan, biskop Musorewas UANC och den av honom ledda regimen, har ej haft några flyktingar utomlands. Anhängarna har kunnat rösta där de bott eller i av regimen upprättade s. k. skyddade byar.

3. Efter Lancaster House-avtalet mellan parterna och den brittiska regeringen påbörjades en stor repatrieringsoperation. Närmare en kvarts miljon flyktingar skulle återvända till hemlandet i tid för att rösta. UNHCR gavs det samordnande ansvaret för operationen. Sverige bidrog med 5 mkr till UNHCR. Även delar av anslagen till ZAPU och ZANU har gått till kostnader förknippade med repatrieringen (livsmedel före och efter själva flyttningen, mottagningsfaciliteter, omhändertagande av flyktingar som inte lämnat landet, s. k. displaced persons). Livsmedel är den största enskilda delen, cirka hälften av stödet under övergångsperioden. Någon möjlighet att bedriva valförberedelser för anslaget från Sverige har ej funnits.

4. Trots stort internationellt stöd till repatrieringsoperationen hann

endast en liten del av flyktingarna återbördas till hemlandet för att rösta. Orsaken härtill var avsiktliga fördröjningsaktioner från de rhodesiska myndigheternas sida. Detta har fastslagits av många av varandra oberoende observatörsgrupper. Trots UNHCR:s, OAU:s med fleras upprepade protester tilläts förhållningen fortsätta fram till dess repatrieringen avbröts före valet.

5. Varje biståndsanslag till ZANU och ZAPU har beslutats av regeringen på rekommendation av beredningen för humanitärt bistånd (tidigare flyktingberedningen). I beredningen är alla riksdagspartier utom vpk representerade. Rekommendationerna har varit enhälliga. Regeringen har vid samtliga tillfällen anslagit det belopp beredningen har rekommenderat.

6. I fråga om stödet under övergångsperioden bestämde beredningen inget specifikt belopp, men enighet rådde om att humanitärt bistånd skulle utsträckas till de båda rörelserna även under övergångsperioden före valet.

7. Beredningen har behandlat en biståndsansökan även från biskop Musorewas parti UANC. Den avslogs enhälligt.

Hans Blix

SOCIALDEPARTEMENTET

S-enheten

1980-02-01

Handläggning av betänkandet Betingelser för överförande av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset till Stockholms läns landstingskommun

I regionvårdsprop. 1960:159 framhölls bl. a. (sid. 133) att starka skäl kunde åberopas för att till övervägande ta upp frågan om staten inte borde avhända sig huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset. I prop. 1965:59 om karolinska sjukhusets utbyggande m. m. uttalade departementschefen bl. a.: Jag räknar med att huvudmannaskapet för sjukhuset även fortsättningsvis skall åvila staten. Detta föranledde statsutskottet (SU 1965:99) att bl. a. framhålla (sid. 7) att frågan, om sjukhuset på längre sikt borde bli kvar under statligt huvudmannaskap, borde övervägas. Riksdagen godkände vad utskottet anfört (rskr 1965:273).

Mot nämnda bakgrund fick numera statens förhandlingsnämnd den 30 juni 1965 i uppdrag att klarlägga villkoren för ett eventuellt kommunalt övertagande av karolinska sjukhuset (underbilaga 1).

I 9 § 1969 års avtal om tillägg till 1931 års avtal angående karolinska sjukhuset (prop. 1969:192 sid. 20) förklarade sig parterna beredda att på grundval av viss pågående utredning ta upp förhandlingar bl. a. om Stockholms stads och/eller Stockholms läns landstings eventuella övertagande av huvudmannaskapet för sjukhuset. Förhandlingsnämnden berörde också frågan om villkoren för en eventuell kommunalisering av karolinska sjukhuset i samband med 1975 års samarbetsavtal om sjukhuset (prop. 1975:79 sid. 15).

Frågan om sjukhusets kommunalisering har således hållits levande i diskussionen mellan statens förhandlingsnämnd och sjukvårdshuvudmännen i Stockholm sedan lång tid tillbaka på grundval av 1965 års uppdrag till nämnden.

Inom riksdagens revisorers kansli upprättades i mars 1977 en granskningspromemoria (nr 1/1977) om karolinska sjukhusets upprustning, vari bl. a. föreslogs att förutsättningarna för att överföra sjukhuset helt eller delvis till landstingskommunen skulle utredas.

Företrädare för Stockholms läns landstingskommun visade sig år 1977 vara beredda – som framgår av kommittédirektiven 1977:101 (underbilaga 2) – att ta upp överläggningar om att överta sjukhuset och inordna det i landstingskommunens sjukvårdsorganisation. Efter hörande av företrädare för landstingskommunen förordade dåvarande statsrådet Troedsson 1977-09-01 att betingelserna för ett överförande av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset till landstingskommunen och därmed sammanhängande frågor

skulle klarläggas. Numera landshövdingen Carl Persson tillkallades som särskild utredare. I arbetet deltog såväl förhandlingsnämnden och förhandlingsdelegerade för landstingskommunen som sjukhusdirektören vid karolinska sjukhuset och företrädare för de anställdas huvudorganisationer. Samråd skedde med karolinska institutet.

Betänkandet *Betingelser för överförande av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset till Stockholms läns landstingskommun*, som lämnades i maj 1979, innehöll – som utredningsmannen särskilt framhöll (sid. 78) – endast ett neutralt faktaunderlag, som parterna behövde för de fortsatta förhandlingarna i huvudmannaskapsfrågan. Under rubriken *KS-utredningens överväganden* lämnas vissa kommentarer. Dessa har dock inte karaktären av utredningsförslag, som skall prövas, utan avser att göra parterna uppmärksamma på vissa förhållanden som bör diskuteras under förhandlingarna.

Innehållet i betänkandet var således inte av sådan karaktär att remissförfarande ansågs erforderligt. Detta påkallades inte heller av förhandlingsparterna eftersom remissförfarande inte bedömdes vara ägnat att tillföra ärendet något av betydelse för förhandlingsarbetet.

Regeringen beslöt 1979-07-05 att överlämna handlingarna i ärendet till förhandlingsnämnden (underbilaga 3). Detta beslut innebar inte i sig något annat ställningstagande i huvudmannaskapsfrågan än att dessa handlingar skulle utgöra underlag för de fortsatta förhandlingarna.

*Underbilaga 1***Utdrag ur protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 30 juni 1965**

I skrivelse den 21 maj 1965, nr 273, har riksdagen, med överlämnande av tryckt exemplar av statsutskottets utlåtande nr 99, anmält sina beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I skrivelse den 17 juni 1964 har direktionen för karolinska sjukhuset, med överlämnande av förslag till ny generalplan för karolinska sjukhuset, bland annat hemställt att projekteringsarbetet för de byggnadsåtgärder, som innefattades i en föreslagen första etapp av karolinska sjukhusets utbyggande måtte få igångsättas.

I gemensam skrivelse den 20 mars 1964 har slutligen direktionen och kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande bland annat gjort viss framställning om utredning rörande lokalbehov m. m. vid radiumhemmet vid karolinska sjukhuset.

Angående bemyndigande för chefen för socialdepartementet att tillkalla en lokal- och utrustningsprogramkommitté för karolinska sjukhuset m. m.

Kungl. Maj:t bemyndigar chefen för socialdepartementet att *dels* tillkalla en lokal- och utrustningsprogramkommitté för karolinska sjukhuset, bestående av högst sju ledamöter, med uppgift att – med beaktande av vad föredragande departementschefen anført i propositionen 1965:59 och efter samråd med lokal- och utrustningsprogramkommittén för universitetet och högskolorna i Stockholm – upprätta lokalprogram och utrustningsförslag på grundval av de av statsmakterna godtagna riktlinjerna för den fortsatta planeringen av karolinska sjukhusets utbyggande samt överlämna lokalprogrammen till byggnadsstyrelsen och utrustningsförslagen till direktionen för karolinska sjukhuset för vidare åtgärder, *dels* utse en ledamot i kommittén att såsom ordförande leda kommitténs arbete, *dels ock* förordna sekreterare åt kommittén, att tillika vara chef för kommitténs kansli, samt ställa till dess förfogande experter och annat erforderligt arbetsbiträde.

Kungl. Maj:t föreskriver, att kommittén skall äga att från verk och myndigheter erhålla de upplysningar och det biträde, som erfordras för kommitténs arbete och som av vederbörande kunna lämnas.

Det skall särskilt åligga direktionen för karolinska sjukhuset att tillhandahålla kommittén personal för handläggning av utrustningsfrågorna.

Kungl. Maj:t föreskriver vidare, att ledamöterna i kommittén jämte experter och sekreterare skola, i de fall Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, för sina uppdrag äga åtnjuta ersättning i form av dagarvode enligt kommittékungörelsen.

Kungl. Maj:t medgiver, att ledamöter, experter och sekreterare i kommittén må företaga de resor inom riket, som ordföranden bedömer erforderliga för kommitténs verksamhet.

Kungl. Maj:t förklarar, att kostnaderna för kommitténs verksamhet skola bestridas från femte huvudtitelns kommittéanslag.

Kungl. Maj:t uppdrager åt byggnadsstyrelsen att i samråd med förenämnda kommitté till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande en upprustning av radiumhemmet vid karolinska sjukhuset, varvid särskild uppmärksamhet skall ägnas frågan om radiumhemmets behov av lokaler för olika ändamål.

Kungl. Maj:t uppdrager vidare åt statens nämnd för förhandlingar med kommuner att upptaga förhandlingar med Stockholms stad och Stockholms läns landsting om översyn av de mellan staten och nyssnämnda kommunala huvudmän gällande samarbetsavtalen rörande karolinska sjukhuset, därvid nämnden bland annat har att beakta vad föredragande departementschefen anfört i propositionen 1965:59.

Vid uppdragets fullgörande skall förhandlingsnämnden även söka klarlägga villkoren för ett eventuellt kommunalt övertagande av karolinska sjukhuset.

Kungl. Maj:t anbefaller förhandlingsnämnden att om möjligt före den 1 september 1966 till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill berörda förhandlingar kunna giva anledning.

Kungl. Maj:t förordnar, att utdrag av statsrådsprotokollet i detta ärende skola tillställas statsdepartementens kassakontor, direktionen för karolinska sjukhuset, byggnadsstyrelsen, statens nämnd för förhandlingar med kommuner samt lokal- och utrustningsprogramkommittén för universitetet och högskolorna i Stockholm till kännedom och efterrättelse ävensom finans-, ecklesiastik- och civildepartementen, riksrevisionsverket, statskontoret, universitetskanslersämbetet, karolinska institutet, medicinalstyrelsen, centrala sjukvårdsberedningen, nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad, centrala rehabiliteringsberedningen, statens arbetslinik i Stockholm, styrelsen för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm, styrelsen för sällskapet Eugeniahemmet, styrelsen för Konung Gustaf V:s 80-årsfond, kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggnad, karolinska sjukhusets utrustningskommitté, Stockholms läns landstings förvaltningsutskott och Stockholms stads sjukvårdsstyrelse till kännedom.

Ur protokollet:

Anders Leion

Kommittédirektiv**Dir 1977:101****Huvudmannskapet för karolinska sjukhuset**

Dir 1977:101

Beslut vid regeringssammanträde 1977-09-01

Statsrådet Troedsson anför.

Karolinska sjukhuset uppfördes av staten omkring år 1940 i samarbete med Stockholms stad och Stockholms läns landsting.

Nu mera är flertalet patienter vid sjukhuset från Stockholms län. Tidigare togs i stor utsträckning patienter emot från hela landet. Som exempel kan nämnas förhållandena under budgetåret 1955/56. Det fanns då 1 620 vårdplatser vid sjukhuset. Av dessa var 726 s. k. riksplatser, vilka disponerades av patienter från hela landet. Stockholms stad och län hade tillsammans 702 vårdplatser. Resterande 192 vårdplatser var garnisonsplatser.

År 1960 beslöt riksdagen att riksplatserna skulle avvecklas (prop. 1960:159, SU 1960:189, rskr 1960:381). I den proposition som låg till grund för beslutet uttalade departementschefen att starka skäl kunde åberopas för att överväga om staten inte borde avhända sig huvudmannskapet för både karolinska sjukhuset och akademiska sjukhuset i Uppsala, bl. a. med hänsyn till de organisatoriska fördelar, som skulle vara förknippade med ett enhetligt huvudmannskap.

Riksplatserna vid karolinska sjukhuset är f. n. i allt väsentligt avvecklade. Omkring 90 % av totala antalet vård dagar vid sjukhuset utnyttjas av patienter från Stockholms län. I övrigt utgör sjukhuset ett regionsjukhus för stockholmsregionen.

Kungl. Maj:t uppdrog år 1965 åt statens förhandlingsnämnd att söka klarlägga villkoren för ett eventuellt kommunalt övertagande av karolinska sjukhuset.

Inom riksdagens revisorers kansli har i mars 1977 upprättats en granskningspromemoria (nr 1/1977) om karolinska sjukhusets upprustning. I promemorian föreslås bl. a. att förutsättningarna för att överföra sjukhuset helt eller delvis till landstingskommunalt huvudmannskap utreds.

Företrädare för Stockholms läns landstingskommun har inför upptagande av förhandlingar om nya drifts- och investeringsöverenskommelser för åren 1977 och 1978 förklarat att landstingskommunen är beredd att ta upp överläggningar om att överta sjukhuset och inordna det i landstingskommunens sjukvårdsorganisation.

För egen del anser jag att utvecklingen medfört att de skäl som en gång

fanns för att staten skulle äga och driva karolinska sjukhuset avsevärt försvagats.

Jag förordar därför – efter hörande av företrädare för Stockholms läns landstingskommun – att betingelserna för ett överförande av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset till landstingskommunen och därmed sammanhängande frågor klarläggs. En särskild utredare bör tillkallas. Utredaren bör biträdas av dels sjukhusdirektören vid karolinska sjukhuset och statens förhandlingsnämnd, dels förhandlingsdelegerade för Stockholms läns landstingskommun, dels företrädare för de anställdas huvudorganisationer.

Utredningen bör bedrivas skyndsamt.

Samråd bör ske med karolinska institutet.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar mig

att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset och därmed sammanhängande frågor,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde at utredaren.

Vidare hemställer jag, att regeringen föreskriver

att ersättning till utredare, sakkunnig, expert och sekreterare skall utgå i form av dagarvode enligt kommittékungörelsen (1946:394), om ej annat föreskrives.

att kostnaderna skall belasta femte huvudtitelns kommittéanslag.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Socialdepartementet)

SOCIALDEPARTEMENTET
Gemensamt social-, budget-
utbildningsärende

Avskrift
BESLUT
1979-07-05

Statens förhandlingsnämnd
Sturegatan 24
114 36 STOCKHOLM

**Överlämnande till statens förhandlingsnämnd av betänkande om betingelser
för överförande av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset till Stock-
holms läns landstingskommun m. m.**

(Vissa handlingar överlämnas)

Regeringen har den 4 september 1975 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att med berörda landstingskommuner och Gotlands kommun förhandla om avtal rörande samarbete beträffande karolinska sjukhuset.

Den särskilde utredaren med uppdrag att utreda huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset och därmed sammanhängande frågor, KS-utredningen (S 1977:14), har den 6 juni 1979 avlämnat betänkande (Ds S 1979:6 med bilagor) om betingelser för överförande av huvudmannaskapet för karolinska sjukhuset till Stockholms läns landstingskommun.

Statsanställdas förbund och Socialdemokratiska landstingsgruppen i Stockholms län samt TCO:s Statstjänstemannasektion (TCO-S) har i skrivelser den 4 och 11 april 1979 hemställt om uppdrag till utredningsmannen att vidta viss utredning, utgående från bibehållet statligt huvudmannaskap för sjukhuset.

Representanter för vissa av sjukhusets personalorganisationer har i skrivelse den 13 november 1978 framfört synpunkter i ärendet.

Regeringen förordnar, att handlingarna i ärendet skall överlämnas till statens förhandlingsnämnd.

På regeringens vägnar
Hedda Lindahl

Bo Stenfors

Avskrift till

budgetdepartementet (BA och P)

utbildningsdepartementet

riksrevisionsverket (2)

socialstyrelsen

direktionen för karolinska sjukhuset, för kännedom och de lokala personal-
organisationernas underlättande

Stockholms läns landstingskommuns förvaltningsutskott

Stockholms läns landstingskommuns hälso- och sjukvårdsnämnd

SACO/SR

TCO-S

Statsanställdas förbund

STATENS 1975-06-26
FÖRHANDLINGSNÄMND

Regeringen
Socialdepartementet

**Samordning av cancervården inom Stockholms läns landstingsområde,
m. m.**

Karolinska sjukhuset (KS) har med skrivelse den 16 juni 1975 hemställt att statens förhandlingsnämnd (SFN) skall ta upp förhandlingar beträffande kostnaderna för en samordning av cancervården inom Stockholms läns landstingsområde och deras fördelning mellan staten och landstinget.

Bakgrunden härtill är att landstingets hälso- och sjukvårdsförvaltning efter samråd med direktionen för KS har låtit en särskild arbetsgrupp utarbeta förslag till riktlinjer för samordning av cancervården inom Stockholmsregionen i enlighet med av socialstyrelsen utfärdade Råd och anvisningar angående planering av onkologisk sjukvård (32/1974).

SFN vill erinra om att SFN med skrivelse den 10 mars 1975 underställde regeringen för prövning avtal om samarbete beträffande KS samt överenskommelser om investeringsbidrag och driftbidrag i enlighet med samarbetsavtalets 5 och 8 §§. Eftersom överlämnade avtal och överenskommelser avses ersätta hittills gällande avtal om KS mellan staten och Stockholms läns landstingskommun ansåg sig SFN enligt skrivelsen ha slutfört av Kungl. Maj:t erhållna uppdrag om dels översyn av de gällande samarbetsavtalen om KS, dels fördelningen av kostnaderna för uppförande och drift av en ny ortopedisk klinik vid KS.

SFN erinrade emellertid i skrivelsen den 10 mars 1975 att diskussioner pågick i syfte att nå en samordning av landstingets öppenvårdsresurser med den öppna vården vid KS. Parterna var ense om att resultatet av dessa överläggningar i förekommande fall skulle leda till en särskild överenskommelse.

Det kan även framhållas att SFN med skrivelse till regeringen denna dag överlämnat för prövning avtal om ändring av avtalet om regionsjukvård vid KS. I denna fråga krävs ytterligare förhandlingar för att åstadkomma ett slutgiltigt avtal när pågående arbete om nytt ekonomisystem vid KS slutförts.

Även andra frågor som berör verksamheten vid KS kan bli aktuella.

Med åberopande av det anförda föreslår SFN att SFN får i uppdrag att föra de förhandlingar med berörda landstingskommuner och Gotlands kommun som föranleds av samarbetet om KS.

Beslut i detta ärende har fattats av ledamöterna Rydback, ordförande, Söderqvist, vice ordförande, Berg och af Sandeberg. Vid den slutliga handläggningen har dessutom närvarit suppleanten Stenfors samt avdelningsdirektören Fredlundh, föredragande.

Lennart Rydback

L. Fredlundh

Kopia till
finansdepartementet
utbildningsdepartementet
socialstyrelsen
nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande
riksrevisionsverket
universitetskanslersämbetet
riksdagens upplysningstjänst (10 ex)
karolinska sjukhuset
Stockholms läns landstingskommun
karolinska institutet

Bilaga 16 B

Statsanställdas Förbund

Robert Söderblom
Riksdagens konstitutionsutskott
Riksdagen
Fack
100 12 STOCKHOLM

Ang. handläggning av fråga om Karolinska sjukhusets huvudmannaskap

Jag hänvisar till telefonsamtal Du fört med Bengt Nordberg.

Alltsedan utredningen om Karolinska sjukhusets huvudmannaskap tillsattes har vi från personalorganisationernas sida fört en envis kamp för att få fram ett ordentligt underbyggt faktamaterial till grund för ett politiskt ställningstagande i huvudmannaskapsfrågan. Gång på gång har man dock försökt mygla bort oss på olika sätt genom brutna löften, tidsmässig forcering av utredningsarbetet, förtalskampanjer för att ifrågasätta vår trovärdighet, vägran att låta utredningen remissbehandlas osv.

När det gäller vår trovärdighet är det naturligtvis så att förbundet föredrar att behålla sina medlemmar samt att medlemmarna föredrar att bibehålla mer förmånliga statliga anställningsvillkor, men dessutom har vi också den bestämda uppfattningen att det objektivt sett finns flera omständigheter som talar till förmån för ett bibehållt statligt huvudmannaskap. När det gäller att få dessa omständigheter närmare belysta har vi dock fört en närmast hopplös kamp mot såväl statsråd, statssekreterare, Stockholms läns sjukvårdsförvaltning som Statens förhandlingsnämnd.

Under hela vårt arbete i KS-utredningen har vi uppfattat att det förelegat en underhandsöverenskommelse mellan företrädare för staten och tjänstemän inom sjukvårdsförvaltningen och inom statens förhandlingsnämnd redan innan utredningen tillsattes och att utredningen endast tillkom som en formalitet med uppgift att sanktionera parternas förhandlingsunderlag. Som ett exempel kan nämnas att SFN överlämnade ett avtalsförslag om övertagande av huvudmannaskapet till sjukvårdsförvaltningen redan i november 1978 – dvs. långt innan KS-utredningen ens påbörjat sitt analysarbete.

För att lättare kunna följa utvecklingen av huvudmannaskapsfrågan för KS redovisar jag här i tidsordning de viktigaste "incidenterna":

- Sept. 1977* En utredning tillsattes av regeringen för att "utreda betingelserna för att överföra Karolinska sjukhuset till landstingskommunalt huvudmannaskap". Förhandlingar om utredningens direktiv fördes dessförinnan i statens förhandlingsråd (FHR). Där klargjordes från socialdepartementets sida att det skulle vara en förutsättningslös utredning som skulle presentera underlag för ett politiskt beslut i frågan.
- Jan. 1978* Efter att flera tilltänkta utredningsmän hoppat av förordnades slutligen förre rikspolischefen Carl Persson till utredare.
- Maj 1978* Diskussioner fördes med Carl Persson om tidsramen för utredningen vilka resulterade i en plan som sträckte sig fram t. o. m. våren 1979.
- Juni 1978* Utredningen får tilläggsdirektiv om skyndsamt utredningsarbete för proposition våren 1979 – dvs. en huvudmannaskapsförändring fr. o. m. 1 januari 1980.
- Juni 1978* En "ledningsgrupp" tillsätts, på initiativ från sjukvårdsförvaltningens och SFN:s representanter i utredningen (Tord Bergstedt resp. Svante Englund), med uppgift att ta fram sakmaterialet. Taktiken bakom det hela var att ställa utredningsmannen och personalorganisationerna utan inflytande över insamling och sammanställning av de uppgifter som sedan skulle ligga till grund för utredningens analysarbete. Vi lyckades dock tilltvinga oss representation i denna ledningsgrupp.
- Okt. 1978* SFN (Svante Englund) besvarar förfrågan från Carl Persson och förklarar att han inte har några ytterligare krav på förhandlingsunderlag. (Se underbilaga A.)
- Okt. 1978* Då det blir uppenbart för oss att tidsbristen kommer att inverka menligt på utredningens kvalitet begär vi av Carl Persson att han vidtar åtgärder för att utsträcka tidsramen för utredningen.
- Nov. 1978* SFN överlämnar förslag till avtal till sjukvårdsförvaltningen! Innan ens utredningen kommit in i analyskedet. (Se underbilaga B.)
- Nov. 1978* Carl Persson begär hos Hedda Lindahl att få utsträckt tid för utredningen, men Hedda Lindahl vill inte ändra tidsramen.

- Nov. 1978* Personalorganisationernas representanter i utredningen skriver till regeringen och begär
1. mer tid för utredningen
 2. att utredningen skall remissbehandlas. (Se bilaga C.)¹
- Nov. 1978* Den s. k. ledningsgruppen upplöstes utan att – p. g. a. tidsbrist – ha fullgjort sina uppgifter, under våra protester att den inte borde upplösas förrän den jobbat färdigt.
- Nov. 1978* Framtaget material – bestående delvis av helt motstridiga uppgifter – presenteras vid utredningssammanträde den 24 november. Carl Persson anser sig inte ha tid att sammanväga det motstridiga sakmaterialet. Från organisationernas sida begär vi då att få utarbeta en egen kritik mot det material som lagts fram, vilket beviljas av Carl Persson. (Se bilaga D.)
- Dec. 1978* En särskild arbetsgrupp för avtalsjämförelser stat-kömmun presenterar sitt material utan att våra representanter i gruppen fått tillräcklig tid att ta del av och lägga synpunkter på materialet.
- Dec. 1978* Med anledning av vår skrivelse till regeringen kallas personalorganisationerna till Hedda Lindahl den 21 december, som lovar ge besked om tidsramarna i januari 1979. Vid detta sammanträde på socialdepartementet förklarar Hedda Lindahl att betingelserna för en huvudmannaskapsförändring av utredningen bör utvärderas i förhållande till ett alternativ som innebär bibehållet statligt huvudmannaskap för KS. Hon visar även stort intresse för våra idéer om nya principer för ett samarbetsavtal mellan staten och landstinget.
- Jan. 1979* Carl Persson får besked från Hedda Lindahl att utredningsarbetet får fortsätta utan absoluta krav på tidsram för arbetet.
- Mars 1979* Personalorganisationerna presenterar – i form av två konsultrapporter – sin kritik av det material som tidigare tagits fram.
- Mars 1979* Carl Persson lägger fram förslag till ställningstaganden, vilka ensidigt behandlar hur rent tekniska frågor skall lösas vid en huvudmannaskapsförändring.

¹ Denna bilaga fogas som underbilaga till denna handling. Övriga i skrivelsen angivna bilagor har ej avtryckts.

- April 1979* Personalorganisationernas kritik och Carl Perssons förslag behandlas vid ett utredningssammanträde den 4 april. (Se bilaga E.)
- April 1979* Då Carl Persson vägrat att utvärdera ett bibehållet statligt huvudmannaskap för KS tillskriver Statsanställdas Förbund och Socialdemokratiska landstingsgruppen samt TCO-S regeringen med begäran om tilläggsdirektiv till utredningen. (Se bilaga F och G.)
- Maj 1979* Hedda Lindahl begär att Carl Persson så snart som möjligt slutför sin utredning. (Se bilaga H.)
- Juni 1979* Carl Persson presenterar sin utredning, vilken personalorganisationerna inte ställer sig bakom enligt särskilt yttrande. (Se bilaga I.)
- Juli 1979* Hedda Lindahl överlämnar utredningen samt våra skrivelser om tilläggsdirektiv till SFN med hänvisning till förhandlingsuppdrag från *september 1975!* (Se bil. 00.)
Regeringen vill uppenbarligen undandra sig ansvaret för den fortsatta handläggningen av frågan.
FIIR-förhandling i frågan frånträdde av personalorganisationerna (se bilaga K).
- Okt. 1979* Statsanställdas Förbund skriver till SFN med förfrågning om kompletterande utredning (se bilaga L).
- Nov. 1979* SFN besvarar vår skrivelse och säger att KS-utredningens material är fullt tillräckligt som förhandlingsunderlag (se bilaga M).

Sammanfattningsvis kan vi rikta följande kritik mot socialdepartementets handläggning av KS-frågan:

1. KS-utredningen var ämnad att ge sken av att vara en förutsättningslös utredning om ändrat huvudmannaskap medan frågan reellt behandlades i helt andra former mellan departementet och högre tjänstemän inom landstingets sjukvårdsförvaltning och statens förhandlingsnämnd.

2. Utredningsarbetet forcerades utan att något egentligt skäl för detta förelåg, vilket hindrade en seriös och allsidig behandling av förutsättningarna för en huvudmannaskapsförändring.

3. Trots vår begäran om remissförfarande kom detta inte till stånd och några skäl för att inte lämna utredningen på remiss lämnades aldrig.

För övrigt bedömer vi det som allvarligt att SFN:s tjänstemän inte gjort någon självständig bedömning av erforderligt förhandlingsunderlag, utan i stället – som vi upplevt det hela – varit bundna av åtaganden gentemot departementet och/eller sjukvårdsförvaltningen.

För ytterligare upplysningar står undertecknad samt ombudsman Bengt Nordberg, Statsanställdas Förbund till Ditt förfogande.

Med hälsning

STATSANSTÄLLDAS FÖRBUND

Förhandlingsavdelningen

Lars Åhnberg

Underbilaga

Till regeringen

Undertecknade är representanter för personalorganisationerna vid Karolinska Sjukhuset och förordnade som sakkunniga i utredningen rörande Karolinska sjukhusets framtida huvudmannaskap. Vi vill härmed anföra följande synpunkter på utredningsarbetets bedrivande och den fortsatta behandlingen av utredningen.

I juni 1978 fick utredningsmannen direktiv, vilka innebar att krav ställdes på en forcering av utredningsarbetet. Detta har fått till följd att arbetet i utredningen har satts under stark tidspress. Vi upplever situationen så att detta för det första medför en allvarlig risk för att det material som tas fram inom utredningens ram kommer att utgöra ett bristfälligt analys- och beslutsunderlag. Det vore anmärkningsvärt om beslut rörande 100-tals miljoner kronor baseras på ett underlag som inte på ett tillfredsställande sätt belyser faktiska förhållanden. För det andra ter det sig svårt att på kort tid värdera och analysera den relativt stora mängd material som skall ligga till grund för ställningstaganden i utredningen. Åtminstone upplever vi som representanter för personalorganisationerna att våra möjligheter att ta del av och lägga synpunkter på framtaget material väsentligen beskärs genom den starka tidspressen. För det tredje minskas våra möjligheter att underhand informera och inhämta synpunkter från den personal som berörs av de frågor som behandlas i utredningen. Slutligen kan vi inte se att det finns tillräckliga skäl för att från de politiska beslutsfattarnas sida vilja påskynda utredningen i den utsträckning och med bl. a. de konsekvenser som vi angivit ovan.

Mot bakgrund av vad som ovan sagts vill vi föreslå:

- 1) att regeringen efter samråd med utredningsmannen bereder utredningen större tidsmässiga möjligheter att slutföra sitt arbete,
- 2) att utredningen innan den blir föremål för behandling i regering och riksdag följs upp av ett remissförfarande som bör kunna tillföra värdefulla synpunkter inför ett politiskt avgörande i frågan.

Det är vår förhoppning att regeringen ställer sig positiv till våra förslag och att detta kan medföra att politikerna får ett ordentligt beslutsunderlag i denna fråga som vi upplever som så viktig.

I den mån regeringen på grundval av vad som ovan anförts inte anser sig

kunna tillmötesgå framförda förslag anhåller vi redan nu om ett sammanträffande där vi kan ges möjlighet att ytterligare utveckla våra synpunkter i frågan.

Stockholm den 13 november 1978

Bengt Nordberg
Statsanställdas Förbund

Curt Lagergren
SACO/SR

Christina Kihl
TCO-S

Sigrid Nenzén
TCO-S

PM angående regeringens kontroll av säkerhetspolisens verksamhet

Kontrollen av säkerhetspolisens verksamhet behandlades av utskottet även under 1978/79 års granskning (KU 1978/79:30). I detta betänkande lämnades i en särskild PM (s. 298 ff) en redogörelse för den polisiära säkerhetstjänsten m. m.

I sitt yttrande över granskningsärendet i denna del anförde utskottet följande:

Som närmare framgår av granskningspromemorian, *bilaga 14*, har säkerhetspolisens organisation nyligen varit föremål för översyn, vilken omfattat även registerverksamheten. Denna kontrolleras dessutom fortlöpande. Förutom den särskilda uppgift att bevaka verksamheten som åvilar de sex i rikspolisstyrelsens styrelse ingående riksdagsledamöterna har JO, JK och regeringen genom justitieministern full insyn i verksamheten. Justitieministern har regelbundna sammanträffanden med rikspolischefen och chefen för säkerhetsavdelningen. Vid dessa sammanträffanden, som äger rum en gång i månaden, sker en genomgång av aktuella ärenden. För att få överblick över hur gällande rättsregler tillämpas har justitieministern även gått igenom registren.

Mot bakgrund av att den verksamhet som bedrivs av säkerhetsavdelningen vid rikspolisstyrelsen i stor utsträckning är hemlig är det viktigt att de kontrollorgan som finns fungerar väl. Från de synpunkter utskottet företräder är det positivt att man vid översynen av rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning bl. a. har strävat efter större öppenhet.

Enligt vad som uppgivits av statssekreteraren i justitiedepartementet tillämpas samma rutiner som under förra regeringen. Rikspolischefen och chefen för säkerhetsavdelningen kommer således till departementet en gång i månaden och lämnar redogörelser för verksamheten. Närvarande från regeringens sida är vid dessa tillfällen justitieministern, statssekreterarna i justitiedepartementet och i statsrådsberedningen samt chefen för den enhet inom justitiedepartementet som handlägger förvaltningsärenden angående polis- och åklagarväsendet. Därutöver besöker justitieministern med jämna mellanrum säkerhetsavdelningen och går igenom det särskilda registret. Under den nuvarande justitieministerns tid i regeringen har detta skett en gång. Förutom dessa kontakter äger sammanträffande rum mellan justitieministern och rikspolischefen och chefen för säkerhetsavdelningen omedelbart på grund av inträffade händelser. Under den nuvarande trepartiregeringens tid har detta skett i anledning av den s. k. polackaffären.

Justitieutskottet har under innevarande riksmöte vid två tillfällen behandlat motioner om den polisiära säkerhetstjänsten (JuU 1979/80:3 och 1979/80:31). I det förstnämnda betänkandet, som var föranlett av motioner dels från Maj Britt Theorin m. fl. (s) och dels från Lars Werner m. fl. (vpk) med yrkande om utredning bl. a. i syfte att förbättra den parlamentariska

kontrollen över säkerhetspolisen, lämnade utskottet en mycket ingående redogörelse för säkerhetspolisens uppgifter. Beträffande det närmare innehållet i betänkandet hänvisas till detta.

Justitieutskottet avstyrkte enhälligt motionsyrkandena och anförde avslutningsvis följande:

Utskottet, som i anslutning till behandlingen av detta ärende vid besök hos rikspolisstyrelsen informerats om säkerhetspolisens verksamhet, finner sammantaget – särskilt i belysning av resultatet av den nyssnämnda översynen – att anledning saknas till någon åtgärd från riksdagens sida till följd av motionsyrkandena. Utskottet vill dock framhålla angelägenheten av att regeringen även i fortsättningen fortlöpande ägnar säkerhetstjänsten uppmärksamhet och tar de initiativ som kan befinnas erforderliga. Med hänsyn till bl. a. önskemålen om en vidgad parlamentarisk insyn vill utskottet uttala att utskottet för sin del även framgent kommer att följa verksamheten vid den polisiära säkerhetstjänsten med uppmärksamhet. Särskild anledning till förnyade överväganden kan bedömas uppkomma vid behandlingen av de lagförslag som kan förutses som resultat av pågående lagstiftningsarbete, t. ex. översynen av tvångsmedelsregleringen – bl. a. såvitt gäller telefonavlyssning – vid förundersökning i brottmål.

Riksdagen följde utskottet.

Vid behandlingen av anslaget till den särskilda polisverksamheten tog justitieutskottet upp liknande motionsyrkanden från Maj Britt Theorin m. fl. (s) och Lars Werner m. fl. (vpk) (JuU 1979/80:31). Utskottet och riksdagen vidhöll därvid sitt tidigare ställningstagande i frågan. Utskottet anförde avslutningsvis följande:

De här beskrivna reformerna rörande säkerhetstjänstens organisation och verksamhet är delvis föremål för regeringens prövning och har i övriga delar varit i tillämpning under så kort tid att annat ställningstagande i ämnet än det riksdagen gjorde i december 1979 enligt utskottets mening inte är möjligt. Av betydelse i sammanhanget är att vissa andra frågor med anknytning till omorganisationen f. n. övervägs inom justitiedepartementet. Sålunda övervägs bl. a. en ändring i 1973 års föreskrifter om principerna för registrering. Hithörande frågor har också aktualiserats genom slutrapporten av 1979 års särskilda juristkommission (Ds Ju 1980:2) Fallet Bergling. Överväganden angående åtgärder, som avlämnats till regeringen den 29 februari 1980. I rapporten föreslår kommissionen bl. a. att omorganisationen inom några år blir föremål för en förutsättningslös utvärdering.

I nyssnämnda rapport angående fallet Bergling anförts beträffande översynen av rikspolisstyrelsens/säkerhetsavdelningens (RPS/SÄK) verksamhet och organisation avslutningsvis följande:

Det är självfallet varken möjligt eller lämpligt att kommissionen uttalar sig i detalj om den beslutade omorganisationen. Det avgörande måste bli hur den utfaller i praktiken, och det kan endast tiden ge besked om. Som har framgått av det föregående anser dock kommissionen att de vidtagna åtgärderna och framlagda förslagen är steg i rätt riktning. Kommissionen vill särskilt framhålla vikten av att systemet med mindre, väl avgränsade

arbetsgrupper utvecklas. Ett sådant arbetssätt i förening med god inre sekretess skulle sannolikt i hög grad ha begränsat Berglings möjligheter att förråda sin rotels organisation och verksamhet.

Det är dock att märka att åtskilligt likväl blir vid det gamla. Den grundläggande inriktningen av verksamheten och stommen till organisationen är sålunda detsamma som förut och går i sina huvuddrag långt tillbaka i tiden. Kommissionen vill därför förorda att den genomförda omorganisationen inom några år blir föremål för en förutsättningslös utvärdering. Kommissionen vill därvid peka på att en mindre, välutbildad och kompetent styrka kan vara väl så effektiv som en större, där urval och utbildning inte alltid kan stå på samma nivå. Bl. a. av detta skäl bör man inte vara främmande för en omprövning som omfattar såväl organisation som numerär, inriktning och arbetsformer.

PM angående regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma

Ärendet

Skolöverstyrelsen medgav den 19 juli 1978 att tjänsten som skoldirektör i Lomma kommun fick ledigkungöras. Till den sålunda ledigkungjorda tjänsten anmälde sig 19 sökande. Tre av dessa återkallade dock sina ansökningar.

Skolstyrelsen i Lomma kommun beslöt den 2 oktober 1978 enhälligt att förorda rektorn vid grundskolan i Köping Birger Klingström till innehavare av tjänsten. Beslutet innehöll ingen särskild motivering. I dåvarande skoldirektörens yttrande till skolstyrelsen förordades också Klingström till tjänsten. I yttrandet framhölls emellertid att några av de andra sökandena hade mer omfattande utbildning än Klingström, en del längre erfarenhet som lärare och skolledare. Många hade dessutom fullgjort väl kvalificerade uppgifter. Utöver Klingström kunde därför enligt yttrandet ytterligare några av de sökande betecknas som lämpliga för skoldirektörstjänsten. Vilka av de sökande detta gällde angavs dock inte.

Över skolstyrelsens beslut anförde sökandena studierektorn vid gymnasieskolan i Lund, adjunkten vid grundskolan i samma kommun Anna Holmberg och t. f. skoldirektören i Kävlinge Gulli Lundqvist var för sig besvär hos regeringen. Klingström inkom med förklaring över besvären.

Skolstyrelsen vidhöll i yttrande över besvären den 4 december 1978 sitt tidigare beslut och hemställde att regeringen måtte lämna besvären utan bifall.

Länsskolnämnden yttrade sig i tillsättnings- och besvärärendet den 19 december 1978. Nämnden, vars beslut var enhälligt, biträdde därvid skolstyrelsens förslag.

Slutligen yttrade sig skolöverstyrelsen till regeringen den 19 februari 1979. Skolöverstyrelsen, som avstyrkte bifall till besvären, ansåg att Klingström i främsta rummet borde komma i fråga till tjänsten.

Regeringen förordnade den 3 maj 1979 Anna Holmberg att fr. o. m. den 1 juni 1979 tills vidare vara skoldirektör i Lomma.

Fråga i riksdagen

Egon Jacobsson (s) framställde den 7 maj 1979 en fråga (anmäld den 8 maj 1979) till statsrådet Birgit Rodhe om tillsättningen av skolledartjänster. Frågan besvarades den 17 maj 1979. I svaret sägs bl. a. att regeringen normalt följer skolstyrelsens förord, om det kan bedömas vara sakligt grundat. Beträffande det nu aktuella fallet anförde statsrådet att regeringen tillsatt en kvinnlig sökande som skolstyrelsen förbigått vid sitt förord trots att hon i

fråga om såväl utbildning som lärar- och skolledartjänstgöring var överlägsen den som skolstyrelsen förordat. För att det skall vara möjligt att öka antalet kvinnliga skolledare är det, anförde statsrådet, ett minimikrav att man i de fall en kvinna är mest meriterad till tjänsten noga beaktar jämställdhetsprincipen. Vid tillsättning av skolledare måste enligt statsrådet denna synpunkt vägas in tillsammans med det av skolstyrelsen avgivna förordet. En sådant bedömnings sätt står enligt statsrådet i överensstämmelse med såväl regeringsformens stadganden som riksdagens uttalanden.

Beträffande frågedebatten i övrigt hänvisas till riksdagsprotokollet (1978/79:148).

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 11 kap. 9 § andra stycket regeringsformen skall vid tillsättning av statlig tjänst avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. Detsamma skall enligt 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1976:600) om offentlig anställning gälla i fråga om icke statlig offentlig tjänst. Närmare föreskrifter om detta meddelas i författning. En sådan föreskrift finns i 17 kap. 15 § skolförordningen (1971:235, omtryckt 1979:717). Där sägs nämligen att när 4 kap. 3 § andra stycket lagen om offentlig anställning tillämpas på ordinarie tjänst som skolledare gäller som befordringsgrunder särskilt insikter, erfarenhet och övriga egenskaper som företrädesvis fordras för att utöva tjänsten.

Enligt 17 kap. 9 § skolförordningen skall skolstyrelsen upprätta förteckning över sökande till tjänst som skolchef. I förslag skall förordas den som anses företrädesvis böra komma i fråga. Två eller flera får även förordas med angivande av den inbördes ordningen. Förslaget skall innehålla de skäl som med iakttagande av gällande befordringsgrunder bestämt förordet.

Ordinarie tjänst som skoldirektör tillsätts enligt 17 kap. 13 § första stycket skolförordningen av regeringen efter förslag av skolstyrelsen. Länskolnämnden och skolöverstyrelsen skall yttra sig i sådant ärende.

I utbildningsväsendets författningsbok 1979/80 har efter 17 kap. 13 § skolförordningen tagits in följande anmärkning:

Skolstyrelses förord vid tillsättning av skolledare. SÖ 1958-02-18

I samband med utfärdandet av kungörelsen den 17 januari 1958 med särskilda bestämmelser om tillsättning av vissa skolledartjänster och skolledarbefattningar (SFS 1958:7) har Kungl. Maj:t i brev till skolöverstyrelsen samma dag velat fästa vederbörandes uppmärksamhet på vad föredragande departementschefen i propositionen 1957:61 (s. 64) och statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1957:97 (s. 47) anført därom, att vid tillsättning av skolledarbefattning stor vikt bör tillmätas skolstyrelsens förord.

I utbildningsdepartementets bilaga till statsverkspropositionen 1973 anförde föredragande departementschefen att vad sålunda anförts alltjämt bör

gälla såväl för grundskolan som för den kommunala gymnasieskolan (prop. 1973:1 Bilaga 10 s. 262).

Skoladministrativa kommittén har i sitt betänkande (SOU 1980:5) Förenklad skoladministration föreslagit viss decentralisering och delegering av beslutanderätten när det gäller tillsättning av skolledartjänster. Tillsättningen bör enligt kommittén ligga så nära skolstyrelsen som möjligt. Beträffande tjänst som skoldirektör innebär kommitténs förslag att beslutanderätten flyttas från regeringen till skolöverstyrelsen.

Jämställdhetsaspekten vid tjänstetillsättning

Frågan om jämställdhetssynpunkter skall kunna räknas som saklig grund för tjänstetillsättning enligt 11 kap. 9 § RF och 4 kap. 3 § lagen om offentlig anställning besvaras inte direkt i lagtexten eller förarbetena. Av propositionen 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. (s. 406) framgår dock att arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska hänsyn kan göra det nödvändigt att vid vissa tjänstetillsättningar ta hänsyn inte bara till de faktorer som i första hand brukar läggas in i begreppen förtjänst och skicklighet. Enligt föredragande departementschefen har regeln i 11 kap. 9 § RF utformats så att den klart ger vid handen att även andra sakliga grunder kan få vägas in vid bedömningen. Konstitutionsutskottet förutsatte i sitt betänkande (KU 1973:26 s. 72) med anledning av propositionen och däröver väckta motioner att möjligheten att väga in även arbetsmarknadspolitiska och lokaliseringspolitiska hänsyn vid bedömningen skulle komma att utnyttjas på sådant sätt att inga faror för den enskildes rättssäkerhet uppstår. I förarbetena till lagen om offentlig anställning (prop. 1975/76:105 bilaga 2 s. 206) sägs med hänvisning bl. a. till vad som uttalats under förarbetena till RF att man torde kunna utgå från att det vid bestämmandet av tillsättnings- och befodringsgrunderna kommer att fästas stort avseende vid sådana sakliga grunder som stämmer överens med den allmänna samhällsutvecklingen på det personal- och arbetsmarknadspolitiska området.

Lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet träder i kraft den 1 juli 1980. Den blir tillämplig på såväl enskild som offentlig tjänst men ger knappast någon ledning i fråga om hur 11 kap. 9 § RF och 4 kap. 3 § lagen om offentlig anställning skall tolkas (jfr prop. 1979/80:56, AU 1979/80:10).

I förordningen (1976:686) om jämställdhet mellan kvinnor och män i statlig tjänst och cirkuläret (1976:687) om arbetet därmed åläggs de statliga myndigheterna att verka för jämställdhet mellan sina kvinnliga och manliga anställda. Inte heller här kan emellertid någon direkt ledning sökas i fråga om tolkningen av tillsättningsbestämmelserna i RF och lagen om offentlig anställning.

Vad särskilt gäller jämställdhetsaspekten vid tillsättning av skolledartjänster finns ett uttalande av visst intresse i propositionen 1975/76:39 om skolans

inre arbete m. m. I fråga om kvinnliga lärares möjlighet att bli skolledare anförde föredraganden följande:

För egen del vill jag anförä följande. Det är viktigt att eleverna under sin skoltid ges rollförebilder som stämmer överens med skolans mål att verka för jämställdhet mellan könen. Eleven hämtar sina förebilder bl. a. i den verklighet som återspeglas i undervisningen samt i könsfördelningen bland personalen i skolan. I detta avseende är att märka att andelen kvinnliga lärare på låg- och mellanstadiet är ca 80 %. På skolledande befattningar är detta ett särskilt problem därför att det är få kvinnor på sådana poster, men samtidigt många i lärarkollektivet. Enligt min mening måste ökade insatser göras för att rekrytera fler kvinnor till skolledarbefattning. Det är även angeläget att eftersträva att skolledningen får en allsidig sammansättning med lärare med olika slag av utbildning och tjänstgöring.

Jag vill i detta sammanhang crinra om vad föredragande chefen för utbildningsdepartementet anförde i prop. 1973:1 (bil. 10) rörande rekryteringen av skolledare i gymnasieskolan. Han framhöll "att enligt gällande behörighetsföreskrifter alla som är behöriga till ordinarie tjänst som lärare i gymnasieskolan också är behöriga till tjänst som rektor eller ordinarie studierektor". Vidare uttalades att "även enligt gällande befordringsgrunder – insikter, erfarenhet och övriga egenskaper som företrädevis fordras för tjänsten – är lärare med olika slag av utbildning i och för sig jämställda och enligt min mening bör man eftersträva att skolledningen i en skolenhet med rektor och en eller flera studierektorer får en allsidig sammansättning av lärare med olika slag av utbildning och lärartjänstgöring". Enligt min mening är det angeläget att skolmyndigheterna också beträffande grundskolan strävar efter en sådan allsidighet i rekryteringen vid tillsättning av skolledare. I detta ligger också att en jämnare fördelning mellan könen vad avser skolledarbefattningar bör eftersträvas.

Utbildningsutskottet anförde i sitt betänkande (UbU 1975/76:30 s. 54) med anledning av propositionen att utskottet delade statsrådets uppfattning att ökade insatser bör göras för att rekrytera fler kvinnor till skolledarbefattningar. Riksdagen hade ingen annan uppfattning i denna fråga (rskr 1975/76:367).

Regeringen har den 20 januari 1977 (Dir. 1977:16) tillkallat en kommitté med uppgift att öka andelen kvinnor på skolledande befattningar. Kommittén beräknas slutföra sitt arbete under våren 1980.

I detta sammanhang kan också nämnas en ändring i 9 § skollagen (1962:319), som trädde i kraft den 1 januari 1980. Ändringen innebär bl. a. att skolstyrelsen särskilt äläggs att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr 1978/79:422, SFS 1979:721).

Frågan om tjänstetillsättning och jämställdhet med särskild betoning på regeringens praxis i tjänstetillsättningsärenden har behandlats i en artikel i Förvaltningsrättslig tidskrift (Häfte 5 1979) av hovrättsassessorn Urban Loinder, budgetdepartementet. I artikeln dras bl. a. den allmänna slutsatsen att regeringen har beaktat jämställdhetsaspekten som en saklig grund enligt RF.

PM angående frågor om medicinska forskartjänster m. m. mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning

Genom beslut i april 1979 (prop. 1978/79:100 bil. 12, UbU 1978/79:26, rskr 1978/79:286) godkände riksdagen riktlinjer för överflyttning av den läkarutbildning och forskning som berörs av Stockholms läns landstings beslut om nedläggning av verksamheten vid Serafimerlasarettet den 20 januari 1980. Beslutet innebar att utbildningen förläggs till Danderyds sjukhus medan forskningsresurserna knyts till Huddinge sjukhus.

Utbildningsutskottet framhöll i sitt betänkande (UbU 1978/79:26 s. 7–8) bl. a. att tre av de fem professurerna som var förenade med tjänst som överläkare vid Serafimerlasarettet var föremål för prövning enligt 19 kap. 22 § högskoleförordningen. Det gällde professurerna i medicin samt i klinisk bakteriologi och klinisk fysiologi. Genom att prövning pågick var, anförde utskottet, det framtida ämnesområdet för resp. professur obekant. I fråga om professuren i medicin hade i motionen 1978/79:1333 yrkats att riksdagen skulle besluta att denna professur vid nuvarande innehavarens avgång skall ändras till en professur i medicin, särskilt kardiologi, med placering vid Karolinska sjukhuset. Utskottet sade sig för sin del inte vara berett att föregripa resultatet av den pågående prövningen. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet och förutsatte därvid att regeringen skulle komma att underställa riksdagen ärendet (betänkandet s. 9). Beträffande de två professurer – i kirurgi och klinisk kemi – som inte prövades enligt 19 kap. 22 § högskoleförordningen ansåg utskottet det lämpligt att de nuvarande innehavarna vid Serafimerlasarettets nedläggning bereddes tillfälle att tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset. Utskottet anförde vidare att det ankommer på regeringen att vidta de åtgärder som krävs för en sådan övergångsvis anordning (betänkandet s. 9). Vad utskottet anförut gav riksdagen regeringen till känna.

Med anledning av riksdagens beslut om riktlinjer för överflyttning av utbildnings- och forskningsverksamheten vid Serafimerlasarettet uppdrog regeringen den 19 juli 1979 åt karolinska institutet (KI) att vidta de åtgärder som behövs för genomförande av beslutet och därvid bl. a. redovisa en plan för omprövning av de forskartjänster som berörs av omdispositionerna. Härvid skulle enligt uppdraget bl. a. gälla att vid den till Huddinge sjukhus förlagda forskningsorganisationen även framgent skulle finnas de ytterligare fem tjänster som professor vilka tillkommer genom omplacering från Serafimerlasarettet. Regeringens beslut om uppdrag till KI redovisas i *underbilaga 1*.

Vad gäller riksdagens uttalande beträffande professurerna i kirurgi och klinisk kemi har ett brev daterat den 3 juli 1979 sänts från utbildningsdepartementet till de båda professorerna. I brevet, som enligt uppdrag

undertecknats av kanslirådet Willi Barentzin, sägs bl. a. att erbjudandet att tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset inte kan ges innebörden att även forskningen och forskarutbildningen skall vara förlagd dit. Brevet redovisas i *underbilaga 2*.

Regeringen har i propositionen 1979/80:136 om vissa professurer vid karolinska institutet föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att ändra benämningen av vissa tjänster som professor vid institutet. Genom propositionen underställs riksdagen bl. a. frågorna om prövning enligt 19 kap. 22 § högskoleförordningen beträffande de tre professorstjänster vid Serafimerlasarettet som enligt vad tidigare sagts är föremål för sådan prövning. Förslagen innebär att tjänsten som professor i medicin får den ändrade benämningen professor i medicinska njursjukdomar, att tjänsten som professor i klinisk bakteriologi återbesätts med oförändrat innehåll samt att tjänsten som professor i klinisk fysiologi omvandlas till en professor i pediatrik, särskilt utvecklingsfysiologi.

Bestämmelserna i 19 kap. 22 § högskoleförordningen (1977:263, omtryckt 1979:857) innebär att en omprövning av en icke nyinrättad tjänst som lärare skall ske när sådan tjänst blir ledig. Vid prövningen skall avgöras huruvida tjänsten bör

1. återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.
2. ges ändrat ämnesinnehåll.
3. ersättas med annan lärartjänst eller
4. indragas.

Närmare bestämmelser om denna prövning finns i 19 kap. 23–27 §§. Enligt 23 § åligger det styrelsen för den institution som tjänsten tillhör att avge förslag till beslut. I fråga om tjänst som professor skall enligt 24 § sådant förslag avges till fakultets- eller sektionenämnden. Denna skall här efter avge eget förslag till högskolestyrelsen. Gäller ärendet tjänst, vars ämnesinnehåll fastställts av regeringen, skall högskolestyrelsen med eget yttrande överlämna förslagen till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). I annat fall beslutar styrelsen. UHÄ får enligt 26 § medge att tjänst, vars ämnesinnehåll fastställts av regeringen, återbesätts med oförändrat ämnesinnehåll. Finner UHÄ i fråga om sådan tjänst att annan åtgärd som avses i 22 § bör vidtas, skall ämbetet avge förslag därom till regeringen.

Underbilaga 1

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

BESLUT 1979-07-19
Karolinska institutet
Fack
104 01 STOCKHOLM**Godkännande av vissa överenskommelser, m. m.**

Statens förhandlingsnämnd har med skrivelse den 10 april 1978 överlämnat ett protokoll fört vid överläggningar den 30 mars 1978 mellan statens förhandlingsnämnd och företrädare för Stockholms läns landstingskommun angående frågor om investeringsersättning enligt 5 § LUA 1977 Stockholm m. m. till följd av vissa omdispositioner beträffande upplätta enheter inom landstingsområdet. Till protokollet är fogad en överenskommelse nr 2 om statlig investeringsersättning enligt 5 § 1. LUA 77 Stockholm. Protokollet och överenskommelsen är intagna som bilaga 5 till regeringens proposition 1977/78:177.

Riksdagen har den 25 april 1979 anmält sina beslut i anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt avser hithörande frågor (UbU 1978/79:26, rskr 1978/79:286).

Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 1979/80 föreskrivit, att de professorer vilka f. n. är placerade vid Serafimerlasarettet fr. o. m. den 20 januari 1980 skall – med tillfälligt undantag för en av professorerna – vara placerade vid Huddinge sjukhus.

Regeringen godkänner det av statens förhandlingsnämnd överlämnade protokollet jämte därtill fogad investeringsöverenskommelse.

Regeringen uppdrar åt styrelsen för karolinska institutet att efter samråd med Stockholms läns landstingskommun vidtaga de åtgärder som behövs för att genomföra de omdispositioner i fråga om resurser för utbildning och forskning som föranleds av beslutet. Som ett led häri skall styrelsen senast den 15 oktober 1979 till universitets- och högskoleämbetet och regeringen redovisa en plan för omprövning av de forskartjänster som berörs av omdispositionerna. Härvid skall bl. a. gälla att vid den till Huddinge sjukhus förlagda forskningsorganisationen även framgent skall finnas de ytterligare fem tjänster som professor vilka tillkommer genom omplacering från Serafimerlasarettet.

Till verksamheten vid Serafimerlasarettet knutna lärartjänster som inrättats för den grundläggande läkarutbildningens behov skall medfölja denna till Danderyds sjukhus.

På regeringens vägnar
Jan-Erik Wikström

Gunilla Fenne

Underbilaga 2

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET 79-07-03

Högskoleenheten

Till professorerna Dag Hallberg och Eric Hultman
Serafimerlasarettet
112 83 STOCKHOLM

Angående professurerna i kirurgi och klinisk kemi vid Serafimerlasarettet

I skrivelse till utbildningsministern den 7 juni har Ni begärt besked rörande tolkningen av riksdagens beslut med avseende på Er fortsatta tjänstgöring vid Serafimerlasarettets nedläggning. Med anledning av skrivelsen vill jag lämna Er följande upplysningar, som jag hoppas är ägnade att underlätta Era ställningstaganden.

Innebörden av riksdagens beslut framgår av utbildningsutskottets betänkande UbU 1978/79:26. Det ankommer på regeringen att tolka och verkställa beslutet. Detta sker i huvudsak dels genom föreskrifter i regleringsbrev för budgetåret 1979/80, dels genom uppdrag till karolinska institutet enligt vissa i uppdraget angivna riktlinjer. Jag kommer i det följande att redovisa vad som kan väntas komma att föreskrivas med avseende på Er tjänstgöring fr. o. m. den 20 januari 1980, då verksamheten vid Serafimerlasarettet har upphört.

Innan jag gör det vill jag särskilt framhålla att regeringen avser att verkställa riksdagens beslut helt i överensstämmelse med ordalydelsen i utskottsbetänkandet. I den mån utskottet haft avsikter som inte tolkningsvis går att förena med ordalydelsen, kan regeringen inte beakta detta.

Riksdagens ställningstagande i huvudfrågan – den fråga som nu varit föremål för upprepad prövning – är entydigt: utbildningen flyttas till Danderyds sjukhus, forskningen (och forskarutbildningen) skall vara förlagd till Huddinge sjukhus. Det senare uttrycks i formuleringen att "resurser för den av professortjänsternas innehavare bedrivna forskningen /skall/ tillhandahållas vid Huddinge sjukhus". Mot den bakgrunden kan erbjudandet till Er att "tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset" inte ges innebörden att även den av Er bedrivna forskningen och forskarutbildningen skall vara förlagd dit. Den av Er som väljer att utnyttja erbjudandet kommer därför att få räkna med en lokalmässig separering av sjukvårds- respektive forsknings- och utbildningsmomenten i tjänstgöringsskyldigheten.

Skulle detta bli Ert val, blir det i första hand en uppgift för de berörda myndigheterna att i samarbete med Stockholms läns landsting planera för hur det skall genomföras praktiskt. Utgångspunkten för myndigheternas handlande blir då följande i regleringsbrev givna föreskrift för respektive professur, förenad med överläkartjänst, nämligen att denna skall vara

”placerad” vid Huddinge sjukhus fr. o. m. den 20 januari 1980, ”dock att nuvarande innehavare tjänstgör som överläkare vid Karolinska sjukhuset”. Vid Karolinska sjukhuset kommer då att finnas inrättad en motsvarande arvodesbefattning som överläkare.

Karolinska sjukhuset är i och för sig upplåtet för forskning. Någon extra tilldelning av forskningsmedel till sjukhuset kan emellertid inte påräknas med åberopande av förevarande riksdagsbeslut, enär Er tjänstgöringsskyldighet i forskning och utbildning skall fullgöras vid Huddinge sjukhus.

Detta brev tjänar som nämnts syftet att hjälpa Er till ett personligt ställningstagande beträffande Er fortsatta tjänstgöring. Regeringen är också beroende av Era besked för att i förekommande fall kunna slutligt utfärda föreskrifterna i ärendet. Myndigheterna är för sin planering betjänta av snara besked. Med hänsyn härtill har jag bedömt det som ändamålsenligt att bringa innehållet i detta brev till alla berörda parter kännedom på det att ett eventuellt fortsatt samråd skall kunna ske utifrån gemensamma förutsättningar. Sändlista återges nedan.

I avvaktan på Era skriftliga besked kommer regleringsbrevet att innehålla endast den text som är gemensam för de båda principlösningar som kan komma ifråga, dvs. föreskriften att resp. professur, förenad med överläkartjänst, fr. o. m. den 20 januari 1980 skall vara placerad vid Huddinge sjukhus. Valet av principlösning ligger nu i Era händer.

Stockholm, den 3 juli 1979

Enligt uppdrag,
Willi Barenthin
kansliråd

Sändlista

socialstyrelsen (Gunnar Wennström)
karolinska sjukhuset (Göran Karlén)
nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (Alf Nygren)
statens förhandlingsnämnd (Svante Englund)
universitets- och högskoleämbetet (Torsten Kälvemärk)
karolinska institutet (Bengt Pernow)
Stockholms läns landsting (Tord Bergstedt)

PM angående regeringens handläggning av framställningar från 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd om fastställande av verksamhetstid m. m.

Granskningsfrågan

I en till konstitutionsutskottet ställd skrivelse den 18 maj 1979 (*underbilaga I*) har riksdagsledamoten Gunnel Jonäng (c) påkallat utskottets granskning av

- 1) den förre kyrkoministern Bertil Hanssons deltagande i förhandlingarna vid 1979 års kyrkomöte i kyrka-statfrågan; samt
- 2) den förra regeringens beslut att begränsa verksamhetstiden för 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd i förhållande till begärda tolv månader.

A. Frågan om utredningsnämndens verksamhetstid

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt p. 9 övergångsbestämmelserna till 1974 års regeringsform (RF) fordras samtycke av allmänt kyrkomöte för stiftande, ändring eller upphävande av kyrkolag. Vidare krävs enligt samma punkt bifall av allmänt kyrkomöte för ändring eller upphävande av det forna prästeståndets ännu kvarvarande privilegier.

Enligt 1 § andra stycket kyrkomötesförordningen (1949:174) tillkommer det allmänt kyrkomöte att uppta kyrkliga ärenden. Utöver den medbestämmanderätt i kyrkolags- och privilegiefrågor som följer av RF har kyrkomötet inte någon beslutanderätt beträffande behandlade ärenden. Mötet är i stället i princip ett opinionsorgan med rätt att besluta "underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskningsar att hos regeringen anmälas" (sista meningen angivet stycke).

Kyrkomötet fick genom 1949 års kyrkomötesförordning befogenhet att tillsätta en utredningsnämnd. Enligt 14 § kyrkomötesförordningen har nämnden – som skall bestå av tre prästerliga ombud och fyra lekmannaombud med lika antal suppleanter – till uppgift att "till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden som mötet i anledning av vid mötet väckta motioner överlämnat till nämnden". Nämndens verksamhet skall enligt samma paragraf vara avslutad "inom tid som regeringen bestämmer, högst ett år efter kyrkomötets slut". Regeringen kan dock medge att nämnden även får sammanträda under högst två månader närmast före nästföljande kyrkomötes början.

I instruktionen (1951:505) för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd

föreskrivs i 1 § andra stycket att nämnden så snart ske kan skall göra framställning hos regeringen om bestämmande av den tid, inom vilken nämndens verksamhet skall vara avslutad. Enligt 4 § äger nämndens ordförande – om nämnden finner sig behöva inhämta upplysningar av statlig myndighet – hos chefen för utbildningsdepartementet begära regeringens befallning till vederbörande att meddela upplysningarna.

Bakgrunden till bestämmelserna om utredningsnämnd och vissa motivuttalanden m. m. återges i *underbilaga 2*.

1979 års kyrkomöte

1979 års kyrkomöte, som var samlat under tiden den 20 januari–den 23 februari 1979, hade som huvuduppgift att behandla två skrivelser från den dåvarande fp-regeringen, nämligen Skr 1979:1 om ändrade relationer mellan staten och svenska kyrkan och Skr 1979:2 med förslag till lag om jämställdhet mellan kvinnor och män som präster i svenska kyrkan.

Genom Skr 1979:1 begärde regeringen kyrkomötets yttrande över ett av deltagarna i stat–kyrka-överläggningarna framlagt förslag till ändrade relationer mellan staten och svenska kyrkan samt avgivna remissyttrandena.

Ärendet bereddes av kyrkomötets särskilda utskott, som redovisade sin bedömning i betänkandet 1979:1. Bakom utskottets skrivning stod en majoritet bestående av 13 av utskottets 21 ledamöter (biskop Arne Palmqvist, ordförande, Nils Glimelius, Gunnar Helander, Gunnar Lindberg, Clarence Nilsson, Henning Andersson, Åke Assargård, Sigvard Hovstadius, Gunnel Jonäng, Kerstin Perers, Uno Persson, Ingvar Staxäng och Göran Åstrand).

Utskottet konstaterade inledningsvis att stat–kyrka-förslaget i den övergripande frågan om den framtida relationen mellan svenska kyrkan och staten byggde på de ställningstaganden som 1968 års beredning om stat och kyrka gjort. Förslaget var enligt utskottet realiter ett förslag om skilsmässa mellan stat och kyrka och presenterades som en helhetslösning, där de olika delarna hörde intimt samman som en helhet. Utskottet kunde inte finna att det fanns någon bred, allmän opinion för ett principbeslut på grundval av den framlagda helhetslösningen. Däremot kunde enligt utskottets mening bl. a. en bred församlingsopinion åberopas som ett stöd för att inte utgå från skilsmässoprincipen utan i stället bygga på principen om ett bevarat samband, som ger utrymme för partiella förändringar.

Utskottet underströk att principen om bevarat samband var historiskt betingad i Sverige liksom i de andra nordiska länderna. Enligt utskottet var en närmare relation mellan staten och kyrkan naturlig i länder där den helt övervägande delen av befolkningen sedan gammalt och alltfört tillhör en och samma kyrka.

Utskottet betonade att svenska kyrkan enligt 1951 års religionsfrihetslag var ett trossamfund i en delvis annan betydelse än övriga i landet verksamma religiösa sammanslutningar. Den har ingen föreningskaraktär utan står öppen för envar och lägger tonvikten på det kristna budskapets verkningskraft.

Enligt utskottets mening fanns det alltfjämt stora möjligheter att inom ramen för ett bevarat samband låta kyrkans karaktär av trossamfund komma till klart uttryck och att göra alla och envar medvetna om vad kyrkotillhörigheten innebär. I linje med denna profilering hade kyrkan enligt utskottet bestämda önskemål om vissa partiella förändringar och strävan efter att få dessa förverkligade.

Om förslaget skulle genomföras skulle enligt utskottet kyrkans karaktär av öppen, rikstäckande folkkyrka i grunden förändras. Församlingarnas möjligheter både i glesbygderna och i de växande tätorterna skulle försämrats. Utskottet tog därför ställning för ett bevarat samband mellan staten och kyrkan och förordade inomkyrkliga reformer.

När det gällde de olika delfrågorna i förslaget var utskottets ställningstagande negativt på flera punkter, bl. a. i vad gällde begravningsverksamheten, församlingsregistreringen, kyrkans ekonomi och personalfrågorna. Förslaget till helhetslösning var därför enligt utskottets mening inte lämpat att ligga till grund för ett principbeslut om ändrade relationer mellan staten och kyrkan.

Samtidigt som utskottet ställde sig negativt till det framlagda förslaget var det angeläget att frågorna om önskvärda reformer under nu rådande samband mellan staten och kyrkan inte ytterligare skulle skjutas på framtiden. Utskottet förordade därför att kyrkomötet skulle tillsätta en utredningsnämnd med uppdrag att utifrån principen om bevarat samband med partiella förändringar utarbeta ett färdigt förslag till kyrkans framtida organisation. Målsättningen borde vara att den redan nu på församlingsplanet väl fungerande demokratiskt upplagda ordningen fick sin motsvarighet på stifts- och riksplan. Därvid borde samverkan mellan folkligt förankrad självstyrelse och prästerlig ämbetsförvaltning komma till uttryck. Varje ändring av kyrkans organisation borde syfta till att stärka kyrkans demokrati och slå vakt om de karaktärsdrag som i dag ger kyrkan dess identitet av öppen folkkyrka.

I en reservation till särskilda utskottets betänkande förordade åtta ledamöter (Sam Aurelius, Bertil Gärtner, Stig Hellsten, Olle Nivenius, Valter Blomqvist, Urban Gibson, Einar Jönsson och Ingmar Ytterbrink) att kyrkomötet skulle godta huvudprinciperna i förslaget rörande ändrade relationer mellan staten och svenska kyrkan med förbehåll att fortsatta utredningar skulle göras om rätten för församling att förvalta begravningsplatser och om organiserandet av folkbokföringen och att med hänsyn till dessa utredningar övergångstiden före ikraftträdandet skulle förlängas. Reservanterna avstod från att närmare ta ställning till förslaget i vad det

avsåg svenska kyrkans framtida organisation. De ansåg att detaljerade utredningar borde genomföras och beslut fattas av ett för ändamålet särskilt sammankallat kyrkomöte.

Kyrkomötet följde särskilda utskottets majoritet. Med röstetalen 54 mot 42 uttalade sig kyrkomötet för ett bevarat samband mellan staten och kyrkan.

Till utredningsnämnd, utsedd enligt 14 § kyrkomötesförordningen, uppdrogs i anknytning till vissa motionsyrkanden att utarbeta och till nästföljande kyrkomöte framlägga förslag beträffande kyrkans framtida organisation i enlighet med vad utskottet anfört.

Det kan tilläggas att utskottet i sitt betänkande förutsatte att utredningsnämnden skulle hinna att lägga väl underbyggda förslag avseende såväl kyrkomötets som en kyrkostyrelsens sammansättning, kompetens och arbetsformer.

Utredningsnämnden

1979 års kyrkomöte valde utredningsnämnd den 22 februari 1979. Dagen därpå höll nämnden konstituerande sammanträde. Vid detta valdes biskop Arne Palmqvist till ordförande.

I skrivelse till regeringen den 27 februari 1979 anmälde Palmqvist nämndens av kyrkomötet givna uppdrag och angav att målsättningen var att arbetet skulle vara avslutat på ett år.

I en regeringskommitté den 22 mars 1979 anfördes följande:

Efter kyrkomötets slut har regeringen haft överläggningar med socialdemokraterna, centerpartiet och moderata samlingspartiet om stat-kyrka-frågan och om samvetsklausulen. Regeringen har mot denna bakgrund i dag beslutat om den vidare handläggningen av dessa frågor.

Kyrkomötet visade att det föreligger en djup splittring inom svenska kyrkan i båda frågorna. En majoritet uttalade sig för reformer inom bibehållet statskyrkosystem, medan en betydande minoritet reserverade sig till förmån för ändrade relationer mellan stat och kyrka. Kyrkomötet antog en lag om jämställdhet mellan kvinnor och män som präster i svenska kyrkan, men en betydande minoritet stöddet ett annat alternativ.

Partiöverläggningarna har visat att en majoritet i riksdagen stöder minoritetslinjerna i kyrkomötet i båda frågorna. I stat-kyrka-frågan finns det dock inga möjligheter att nå en så stor enighet som hela tiden varit regeringens önskan. Det får vidare konstateras att det inte går att vinna majoritet i riksdagen för sådana reformer inom statskyrkosystemets ram som kyrkomötets majoritet uttalat sig för. I frågan om samvetsklausulen får det konstateras att det inte går att vinna riksdagens anslutning till det av kyrkomötet antagna lagförslaget. Det finns ingen möjlighet att nå en annan lösning av frågan under detta riksmöte till följd av grundlagens bestämmelser om stiftande av kyrkolag. Dessa uppställer nämligen bl. a. krav på samtycke av kyrkomötet. Grundlagen lägger formella hinder i vägen för en annan lösning av frågan om samvetsklausulen genom beslut under innevarande riksmöte.

I detta läge har regeringen beslutat att inte nu framlägga förslag för riksdagen vare sig i stat-kyrka-frågan eller i frågan om samvetsklausulen. Båda frågorna skall i stället handläggas vidare i syfte att vinna den bredare enighet som regeringen anser önskvärd.

Handläggningen skall enligt regeringens beslut ske på ett sådant sätt att ny riksdags- och kyrkomötesbehandling av båda frågorna skall vara möjlig år 1981. Med hänsyn till den tid som måste reserveras för remissbehandling och propositionsskrivning innebär detta att ett drygt år står till förfogande för kompletterande överväganden och bearbetning av problemen.

Istat-kyrka-frågan konstaterar regeringen att det främst är delfrågorna om folkbokföringen och begravningsverksamheten som behöver bearbetas ytterligare. De har i hög grad komplicerat handläggningen av huvudfrågan. Materialet bör kompletteras med ett konkret förslag om folkbokföringens anordnande med statligt huvudmannaskap. Härvid bör kravet på god närservice särskilt beaktas. Det föreliggande förslaget om begravningsverksamheten bör ses över med hänsyn till synpunkterna i remissyttrandena.

Regeringen konstaterar att överläggningarna mellan staten och svenska kyrkan får anses avslutade. Formerna för det ytterligare arbete som krävs får övervägas närmare i kontakt med partierna och kyrkan.

Med anledning av kyrkomötets önskan om utredning av vissa inomkyrkliga frågor konstaterar regeringen att det i första hand är frågorna om kyrkomötets befogenheter och sammansättning och om det kyrkliga valsyste- met som kan påkalla ytterligare bearbetning. Vid partiöverläggningarna har, som redan nämnts, konstaterats att sådana reformer inom bevarat statskyrkosystem, som kyrkomötet uttalat sig för, inte är en framkomlig väg. Regeringen vill dock inte motsätta sig kyrkomötets önskan om utredning. I syfte att finna en väg framåt har regeringen därför beslutat att först låta kyrkomötets utredningsnämnd arbeta under det närmaste halvåret. Därefter skall utredningsarbetet övertas av en i vanlig ordning tillsatt statlig kommitté som alltså även den får omkring ett halvår till förfogande. I denna kommitté bör de politiska partierna delta. En utgångspunkt bör vara att man upphäver de övergångsbestämmelser till 1975 års regeringsform som avser svenska kyrkan och som grundlagsfäster statskyrkosystemet.

I *frågan om samvetsklausulen* skall nya överläggningar upptas med de politiska partierna och med företrädare för de olika meningsriktningarna inom svenska kyrkan. De lämpligaste arbetsformerna bör även i denna fråga övervägas närmare i kontakt med partierna och kyrkan.

Regeringen uttrycker en förhoppning om att utvecklingen inom svenska kyrkan skall innebära att jämställdhetsprincipen slår helt igenom och att det skapas ett bättre samarbetsklimat som undanröjer risken för motsättningar mellan staten och kyrkan liksom risken för kyrkosplittring.

Den dåvarande kyrkoministern Bertil Hansson avgav den kommentar till regeringens kommuniké, som återges i *underbilaga 3*.

Samma dag som regeringskommunikén, den 22 mars 1979, beslöt den förra regeringen att utredningsnämndens verksamhet skulle vara avslutad före utgången av september 1979. Genom beslutet fick utredningsnämnden en verksamhetstid som omfattade drygt sju månader mot begärda tolv månader.

Genom skrivelse den 30 mars 1979 anhöll utredningsnämnden ånyo hos

regeringen att den tid inom vilken dess verksamhet skulle vara avslutad, bestämdes till ett år efter kyrkomötets slut. I skrivelsen förklarade nämnden att den funnit att den knappast kunde utföra sitt uppdrag åt kyrkomötet på så kort tid som regeringsbeslutet förutsatte och detta i synnerhet som den sammanföll med sommarssemestrarna. Framställningen lämnades genom beslut av den förra regeringen den 20 april 1979 utan bifall.

Den 26 september 1979 avgav utredningsnämnden ett "preliminärt" betänkande "med anledning av väckta motioner om kyrkans framtida organisation". Av betänkandet framgår att nämnden avser att ge vissa kyrkliga instanser tillfälle att yttra sig över betänkandet. Vidare säger sig nämnden vilja ge de i riksdagen representerade partierna tillfälle att yttra sig över ett avsnitt om de kyrkliga valen. Nämnden räknar med att efter remisserna få ta ställning till de förslag som nämnden skall framlägga till nästa kyrkomöte. I det preliminära betänkandet ägnas ett avsnitt åt "Utredningsnämndens arbete". I detta, som i sin helhet återges i *underbilaga 4*, uttalar nämnden att den inte funnit de i regeringskommunikén anförda skälen för att inte låta nämnden arbeta efter september månad bärande. Nämnden hade därför räknat med bifall till sin framställning om ett års arbetstid.

Med anledning av en framställning från utredningsnämnden i skrivelse den 28 september 1979 medgav regeringen genom beslut den 6 december 1979 att nämnden får sammanträda under högst två månader närmast före nästa kyrkomötes början.

I akten till regeringsbeslutet den 22 mars 1979 att bestämma utredningsnämndens arbetstid till längst utgången av september månad 1979 ingår bl. a. en promemoria ang. kyrkliga organisationsutredningar som upprättats inom kommundepartementets kyrkoenhet den 8 mars 1979 (departementsrådet Göran Göransson). Promemorian återges i *underbilaga 5*.

Frågedebatt

Den 19 april 1979 besvarade dåvarande kommunministern Bertil Hansson (fp) två av Gunnel Jonäng (c) och Håkan Winberg (m) framställda frågor om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd (se RD 1978/79:127 s. 19 ff.).

Pågående utredning

Den i regeringskommunikén den 22 mars 1979 aviserade utredningen om kyrkomötets ställning, befogenheter och sammansättning m. m. har därefter tillkallats. Direktiven (Dir. 1979:102) beslöts vid regeringssammanträdet den 23 augusti 1979.

Av direktiven framgår att utredningsarbetet främst skall avse vissa särskilda frågor som kan behöva undersökas för att stat-kyrka-frågan skall kunna föras vidare. Det gäller främst kyrkomötets medverkan vid stiftande

av kyrkolag och vissa krav på reformer i fråga om kyrkomötets befogenheter och sammansättning. Därvid bör övervägandena omfatta hela punkt 9 övergångsbestämmelserna till regeringsformen, dvs. de från 1809 års regeringsform överförda stadgandena om svenska kyrkan. Enligt direktiven bör kommittén ta del av de förslag som 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd avger och undersöka i vad mån dessa kan genomföras utan att man befäster statskyrkosystemet eller försvårar en framtida kyrkoreform. Kommittén bör sålunda, sägs det vidare i direktiven, överväga möjligheterna att i samband med ett upphävande av de övergångsbestämmelser till regeringsformen som grundlagfäster statskyrkosystemet genomföra vissa reformer i den riktning som bl. a. 1979 års kyrkomöte har uttalat sig för.

Enligt direktiven bör utredningsarbetet bedrivas med sikte på att kommitténs förslag skall föreligga i början av hösten 1980. Direktiven återges i sin helhet i KU 1979/80:17 bil. 2.

Till ledamöter i utredningen har utsetts riksdagsledamoten Hilding Johansson, ordförande, chefskonsulten Urban Gibson, utredningssekreteraren Margareta Grape-Lantz, riksdagsledamöterna Gunnar Johansson och Gunnel Jonäng samt förbundssekreterare Carl-Erik Lundgren.

B. Bertil Hanssons deltagande i förhandlingarna vid 1979 års kyrkomöte

Inledningsvis skall antecknas följande.

Utöver kyrkomötets ledamöter äger enligt 4 § kyrkomötesförordningen (1949:174) cheferna för justitie- och utbildningsdepartementen närvara vid kyrkomöte och delta i överläggningarna. Någon rätt att delta i besluten har de inte i sådan egenskap. Om de departementsärenden som berör svenska kyrkan handläggs av annat statsråd än de angivna departementscheferna anses denne i stället ha befogenheterna i fråga.

Enligt 25 § 4. arbetsordning för det allmänna kyrkomötet äger de med 4 § kyrkomötesförordningen avsedda statsråden att få ordet framför mötets ledamöter "utan avseende å den ordning, vari han sådant begärt".

Av personregistret till 1979 års kyrkomöte framgår att dåvarande kommun- och kyrkoministern Bertil Hansson – som inte var vald ledamot i kyrkomötet – höll följande anföranden vid kyrkomötet (hänvisningarna avser sida i kyrkomötets protokoll):

Hansson, Bertil, kommunminister. Yttranden 9 (överlämnande av skrivelser och betänkande), 124, 153, 174 (jämförelse mellan kvinnor och män som präster), 410, 579 (stat och kyrka).

Beträffande dessa anföranden och debatten i övrigt vid 1979 års kyrkomöte hänvisas till kyrkomötets protokoll.

Underbilaga 1

Till konstitutionsutskottet

Folkpartiregeringens handhavande av de kyrkopolitiska frågorna har varit utsatt för hård kritik och skapat irritation bland kyrkliga kretsar, bl. a. vid årets kyrkomöte.

I det långa förtroendefulla samarbetet mellan kyrka och stat har utvecklats viss praxis. Således har tidigare kyrkoministrar iakttagit stor restriktivitet när det gäller anförande vid kyrkomötet. Detta är god praxis. Kyrkominister och regering har genom sina skrivelser till kyrkomötet möjlighet att där framföra sin uppfattning. Vid kyrkomötet är det kyrkans uppfattning som skall föras fram.

Kommunminister Bertil Hansson bröt praxis. Han talade på kyrkomötet, kritiserade särskilda utskottets majoritetsskrivning i kyrka-stat-frågan och uttryckte irritation över att utskottet "klart och uttryckligt gick rakt emot vad regeringen inte bara deklarerat som sin principiella ståndpunkt utan också bedömt som realistiska förutsättningar för en samlande lösning mot bakgrunden av de partiståndpunkter som markerats i riksdagen". Han gick även in i polemik med enskilda kyrkomötesdelegater.

Kommunministern har avvikit från tidigare praxis även genom att vägra kyrkomötets utredningsnämnd skälig tid för att utföra det uppdrag kyrkomötet gett utredningsnämnden. Kyrkomötet ger direktiv till utredningen. Utredningen har rätt att arbeta högst ett år. Regeringen har rätt att fastställa tidsrymden för utredningsnämndens arbete.

Förarbetena till kyrkomötesförordningen visar emellertid att möjligheterna att begränsa arbetstiden hade speciella skäl. Man ville undvika att utredningsnämnden blev ett permanent organ.

Genom att begränsa tiden för utredningsnämndens arbete till sex månader gör regeringen det omöjligt för utredningsnämnden att fullfölja det uppdrag kyrkomötet givit den.

Några inskränkningar har aldrig tidigare förekommit i utredningsnämndens verksamhet.

Det rådande sambandet mellan kyrka och stat förutsätter ömsesidig respekt.

Jag hemställer om konstitutionsutskottets granskning.

Stockholm den 18 maj 1979

GUNNEL JONÄNG

*Underbilaga 2***Kyrkomötets utredningsnämnd – bakgrund och motivuttalanden**

Förslaget till utredningsnämnd framlades av de sakkunniga, som utredde frågor om kyrkomötets sammansättning m. m. I sitt betänkande (SOU 1946:32) föreslog de att ett särskilt beredningsorgan – en kyrkomötets delegation – skulle tillskapas, som skulle arbeta mellan kyrkomötena.

Om frågans bakgrund anfördes i betänkandet följande.

I motion vid 1929 års kyrkomöte föreslog rektorn C. E. Göransson vissa ändringar i kyrkomötets arbetsformer, nämligen rätt för kyrkomötet dels att träda i arbetsförbindelse med andra kyrkliga organisationer sådana som missionsstyrelsen, diakonistyrelsen och en lagligen erkänd biskopskonferens, dels att tillsätta en mellan kyrkomötena fungerande nämnd. I sin motivering hänvisade motionären till den ringa grad av initiativ, som tillkomme kyrkomötet, därigenom att det icke ägde att "annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskingar att hos Konungen anmälas". Den föreslagna rätten att träda i förbindelse med vissa kyrkliga organ kunde utnyttjas bland annat för verkställande av förberedande utredningar av rent inre kyrkliga frågor.

Motionären anslöt sig till den av samtliga svenska kyrkans biskopar vid samma kyrkomöte avgivna motionen (nr 1) angående vissa kyrkoorganisatoriska frågor. Däri hade framhållits, att vid kyrkomötena förslag brukade framkomma, vilka vore av den internt kyrkliga art, att de ej gärna kunde göras till föremål för en skrivelse till Kungl. Maj:t och därför måste lämnas utan avseende. Kyrkomötet skulle enligt motionärernas mening få en helt annan möjlighet att giva impulser och taga fruktbringande initiativ i det kyrkliga församlingens tjänst, om det inom noga bestämda gränser finge rätt att i sådana internt kyrkliga frågor, som undandroge sig Kungl. Maj:ts handläggning, hänvända sig direkt till vissa kyrkliga centralorgan, bland andra även en föreslagen kyrklig nämnd.

Därmed äsyftades en av professorn Hj. Holmquist och domprosten M. Pfannenstill vid 1920 års kyrkomöte väckt motion om inrättande av ett kyrkligt centralråd med uppgift att "avgiva yttranden över viktigare kyrkliga frågor, som skola för Konungen föredragas till beslut". Av dess tio ledamöter skulle två utses av Kungl. Maj:t, fem av kyrkomötet, tre av biskopskonferensen. I anledning härav föreslog konstistorienotarien A. Carlgren i motion vid samma kyrkomöte, att den redan existerande delegation med tre medlemmar, som det svenska biskopsmötet utsett att fungera mellan dess sammanträden, skulle konstitueras såsom ett sådant kyrkligt centralråd genom att utökas med tre ledmän, utsedda för fem år av kyrkomötet eller av Kungl. Maj:t, samt en av allmänna svenska prästföreningen eller annorledes vald prästman i församlingstjänst. I sitt yttrande över de båda motionerna framhöll kyrkolagsutskottet, att den nya institutionen icke finge ingripa eller vid yttrandens infordrande sättas i stället för eller anses såsom någon myndighet över redan existerande kyrkliga organ och sålunda icke finge såsom något consistorium generale ingripa i domkapitlens ämbetsåtgärder, och föreslog till understrykande därav, att benämningen skulle ändras till "kyrklig nämnd". Vidkommande sammansättningen föreslog utskottet, att nämnden skulle bestå av ärkebiskopen såsom självskriven ordförande, två

biskopar, utsedda av biskopsmötet, tre lekmän och en prästman, utsedda av kyrkomötet. Kyrkomötet biföll utskottsförslaget efter en debatt, varunder från flera håll vitsordades behovet av ett rådgivande kyrkligt organ, till vilket Kungl. Maj:t i förekommande fall kunde hänvända sig.

Vid sin behandling av Göranssons förenämnda motion vid 1929 års kyrkomöte förklarade sig kyrkolagsutskottet liksom år 1920 finna behov föreligga av "ett kyrkligt organ med uppgift att mellan kyrkomötena taga initiativ till eller förbereda ärenden till kommande kyrkomöten samt i övrigt tillgodose kyrkans centrala intressen". I viss mån skulle den år 1920 föreslagna kyrkliga nämnden enligt utskottets mening vara ägnad att fylla sådana behov. Däremot ställde utskottet sig betänksamt mot tilldelandet åt kyrkomötet av nya funktioner. Det skulle sålunda vara ägnat att fördunkla kyrkomötets grundlagsfästa ställning såsom svenska folkets representant-skap i kyrkliga mål, om man sökte giva det uppgifter, som till sin art mera tillhöra ett ämbetsverks handläggning. "Kyrkomötet må, såsom nyss antytts, hava känt behov av tillvaron av ett 'centralt organ' för kyrkliga frågor: det kan självt icke vara eller bli ett sådant 'organ'. Det skulle strida mot dess konstitutionella ställning." I överensstämmelse med utskottets förslag beslöt kyrkomötet att med vidhållande av sitt år 1920 gjorda uttalande om en kyrklig nämnd avslå motionen.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, råda betydande olikheter mellan de skilda förslag om ett centralt kyrkligt organ, som framställts, både med hänsyn till dess uppgift och dess sammansättning. Medan 1920 års motion vill tillägga det kyrkliga centralrådet uppgiften att avgiva yttranden över viktigare kyrkliga frågor, som skola avgöras av Kungl. Maj:t, och kyrkolagsutskottet år 1929 tänkt sig, att den kyrkliga nämnden skulle äga att mellan kyrkomötena taga initiativ till eller förbereda ärenden till kommande kyrkomöten, ha 1929 års motioner tagit sikte på den betydelse, som nämnden kunde få vid förberedande av de internt kyrkliga ärenden, som kyrkomötet enligt motionärernas mening borde kunna upptaga till behandling. C. E. Göranssons motion om inrättande av en kyrklig nämnd skiljer sig emellertid från tidigare förslag i det hänseendet, att nämnden i sin helhet skulle tillsättas av kyrkomötet och fungera mellan dess sammanträden.

Direktiven för de sakkunniga innehöll i denna del följande.

Kyrkomötet sammanträder minst vart femte år, och dess sammanträdestid är begränsad till trettio dagar. Erfarenheterna ha visat, att det med kyrkomötets nuvarande arbetsformer är svårt att på så kort tid medhinna en tillräckligt grundlig behandling av i synnerhet de motionsvis väckta frågorna. Dessa brister i den förberedande handläggningen torde vara en av orsakerna till att Kungl. Maj:t i åtskilliga fall icke ansett sig kunna föranstalta en mera ingående utredning – exempelvis genom tillsättande av sakkunniga – av frågor, som av kyrkomötet hänskjutits till Kungl. Maj:t. Följden härav har blivit, att kyrkomötets möjligheter till initiativ de facto beskurits och detta även på sådana områden, där kyrkomötesförordningen tillagt mötet en central funktion.

Dessa omständigheter ha icke undgått att menligt inverka på intresset för kyrkomötet och dess arbete. För att möjliggöra gynnsammare arbetsbetingelser har föreslagits, dels att tiden för kyrkomötets sammanträden skulle utsträckas utöver de trettio dagarna, dels att kyrkomöte borde sammankallas

oftare än vad författningen förutsätter. I själva verket har kyrkomötet de två sista decennierna stundom varit samlat vartannat år på grund av de viktiga frågor, som ha stått på dagordningen. Men den organisatoriska svårigheten hos kyrkomötet har därmed endast delvis blivit hävd.

Även andra uppslag ha emellertid framkommit, syftande till att finna utvägar ur de angivna svårigheterna. Sålunda har tanken väckts på att uppnå större kontinuitet i kyrkomötets arbete genom att medgiva kyrkomötet rätt att tillsätta ett särskilt beredningsorgan, en kyrkomötets delegation, som skulle arbeta under mellantiden mellan kyrkomötena. Till en dylik delegation skulle kyrkomötet för vidare utredning kunna överlämna vissa frågor, som blivit väckta vid ett kyrkomöte men icke hunnit därvid tillräckligt grundligt behandlas. Det kan även tänkas, att ett dylikt organ skulle få till uppgift att ägna förberedande behandling åt motioner, avsedda att väckas vid ett kommande kyrkomöte.

Utan att taga ställning till frågan om möjligheten att realisera sist antydda uppslag, synes mig likväl frågan om en sådan delegation vara av den vikt, att den bör noggrant prövas av de sakkunniga.

De sakkunniga motiverade sitt förslag på följande sätt.

I *direktiven för de sakkunniga* anföres, att erfarenheterna visat, att det med kyrkomötets nuvarande arbetsformer vore svårt att medhinna en tillräckligt grundlig behandling av i synnerhet de motionsvis väckta frågorna. Till förbättrande av förhållandena härutinnan ha direktiven – jämte en minskning av tidsintervallen mellan kyrkomötena och en ökning av kyrkomötets längd – såsom en tänkbar utväg anvisat möjligheten att giva kyrkomötet rätt att tillsätta ett särskilt beredningsorgan, en kyrkomötets delegation, som skulle arbeta under mellantiden mellan kyrkomötena.

De sakkunniga ha funnit detta uppslag vara synnerligen beaktansvärt. Den påtalade och av erfarenheten bestyrkta svårigheten för kyrkomötet att ägna vid mötet väckta motioner vederbörlig behandling grundar sig icke enbart på motionernas antal utan även, och kanske framförallt, på deras beskaffenhet. Det ligger i sakens natur, att många motionsvis framförda förslag äro mycket knapphändigt motiverade. Med den korta tid, som står utskotten till förfogande för ärendenas beredning, är det icke alltid möjligt för utskotten att förebringa den ytterligare utredning, som kan erfordras. Detta kan föranleda, att ett utskott, även om det finner ett väckt förslag i och för sig gott, nödgas på grund av dess outredda skick avstyrka bifall till motionen. Det är uppenbart, att i en motion, som sålunda avslås utan att ärendet blivit tillräckligt grundligt utrett, kunna förefinnas värdefulla uppslag, som gå förlorade. Å andra sidan kan inträffa, att vederbörande utskott i ett dylikt fall, trots den bristande utredningen, tillstyrker kyrkomötet att fatta ett positivt beslut i frågan. Om i enlighet därmed en skrivelse i ämnet avlåtes till Kungl. Maj:t, föreligger naturligen en viss risk, att Kungl. Maj:t finner framställningen icke vara tillräckligt motiverad och därför avslår densamma. Dessa omständigheter kunna minska intresset för kyrkomötets arbete och väcka olust att taga initiativ i kyrkliga frågor. I detta sammanhang må understrykas, att de religionspedagogiska frågorna på ett påfallande sätt trätt i bakgrunden i kyrkomötets arbete.

De angivna olägenheterna skulle kunna i väsentlig mån förebyggas genom tillskapandet av ett sådant utredningsorgan, som i direktiven ifrågasatts, och de sakkunniga förorda därför inrättandet av ett dylikt. Detta nya organ, för vilket föreslås benämningen *kyrkomötets delegation*, bör tillsättas vid varje

kyrkomöte och ha till uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av väckta motioner överlämnar till delegationen. Denna skall alltså fungera som ett utredningsorgan beträffande sådana motionsvis väckta frågor, som kyrkomötet finner beaktansvärda men till vilka mötet på grund av bristande utredning anser sig icke omedelbart kunna taga slutlig ställning. Delegationens yttranden och förslag i de till delegationen överlämnade ärendena skola avgivas vid nästa kyrkomötes början och sedermera remitteras till vederbörande utskott, vilka det tillkommer att i vanlig ordning behandla ärendena och däri avgiva betänkanden till kyrkomötet.

Den föreslagna anordningen innebär i praktiken en form av uppskov med vissa frågors slutliga avgörande från ett kyrkomöte till ett annat. Genom att kyrkomötets utskott på detta sätt kunna befrias från att i mera omfattande eller invecklade ärenden själva företaga tidsödande utredningar vinner man i första hand, att utskotten få mera tid övrig för behandling av Kungl. Maj:ts skrivelser och andra frågor, vilka ej kunna eller böra uppskjutas. Men en kanske än mera betydelsefull vinst av den föreslagna anordningen är att initiativ och uppslag, som befunnits värdefulla men tarva en grundligare utredning än den som kan medhinnas inom ett kyrkomötesutskott, kunna så att säga hållas vid liv till nästa kyrkomöte samt då återkomma i ett mera utrett skick och eventuellt leda till positiva resultat.

De sakkunniga ha övervägt, huruvida delegationens uppgift skulle kunna utvidgas till att gälla jämväl sådana motioner, som vore avsedda att väckas vid kommande kyrkomöte. Föreskrift borde då meddelas därom, att sådana motioner finge före mötet insändas till delegationen, vilken det skulle åligga att upptaga dem till förberedande behandling, innan de överlämnades till mötet. En sådan anordning skulle givetvis kunna vara ägnad att befrämja arbetets fortgång inom kyrkomötesutskotten. De sakkunniga ha emellertid ansett sig icke böra framlägga förslag i angiven riktning. Delegationens uppgift bör enligt de sakkunnigas mening principiellt begränsas till sådana frågor, som kyrkomötet överlämnar till delegationen. Den första handläggningen av väckta motioner bör däremot äga rum inom kyrkomötet självt, vars ställningstagande därvid bör vara helt obundet.

Även ett rent formellt skäl talar mot, att den ifrågasatta delegationen skulle i förväg behandla motioner, avsedda att väckas vid stundande kyrkomöte. Det ankommer nämligen på mötet att avgöra, om en väckt motion faller inom det kompetensområde, som enligt författningarna är kyrkomötet tillmätt. En kyrkomötets delegation skulle icke kunna träffa ett dylikt avgörande, såvida den icke konstituerades såsom ett slags förpuppade kyrkomöte. Enligt de sakkunnigas i det föregående uttalade mening bör delegationen emellertid icke erhålla denna karaktär utan uteslutande vara ett rent utredningsorgan.

Flertalet remissmyndigheter tillstyrkte förslaget. Endast inom kammarkollegiet väcktes kritik. I ett särskilt yttrande av en ledamot anfördes följande.

Delegationens uppgift har visserligen angivits vara att fungera som ett utredningsorgan beträffande sådana motionsvis väckta frågor som kyrkomötet kunde finna beaktansvärda, men till vilka mötet på grund av bristande utredning ansett sig icke omedelbart kunna taga ställning.

Lämpligheten av ett sådant organ syntes kunna starkt ifrågasättas. Om

kyrkomötet finner ett motionsvis framlagt förslag beaktansvärt, synes kyrkomötet böra i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i ämnet. Det bör nämligen ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra om ett uppslag är av den betydelse att utredningsmaskineriet bör igångsättas eller icke. Inrättas delegationen, kan det befaras, att huvuddelen av utredningsarbetet kommer att läggas till statsförvaltningen, som får besvara remisser från delegationen. Kungl. Maj:t kan nämligen icke gärna vägra att tillmötesgå delegationens önskemål i fråga om remisser till olika myndigheter. I annat fall måste delegationen fördes med ett mer eller mindre permanent kansli, som kan utvecklas till ett utredningsverk för kyrkliga frågor och undandragas Kungl. Maj:ts kontroll. Delegationen skulle också lätt kunna bli ett consistorium generale, ett kyrkans överhuvud vid sidan av Kungl. Maj:t.

Departementschefen (se prop. 1949:13) anförde beträffande förslaget följande.

Jag har tidigare angivit vissa skäl som tala för de sakkunnigas förslag om ett särskilt utredningsorgan med uppgift att mellan kyrkomötena bereda vissa frågor. Såsom de sakkunniga framhållit skulle otvivelaktigt ett sådant organ ur olika synpunkter vara till stort gagn för kyrkomötet. Utredningsorganets betydelse för tidsintervallen mellan kyrkomötena, sammanträdestidens längd och behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelser till kyrkomötet har jag, såsom nyss antytts, tidigare påpekat. Dess väsentliga betydelse torde emellertid komma att bestå däri, att de hinder som faktiskt förelegat för kyrkomötet att begagna sig av sin initiativrätt undanröjas. Såsom de sakkunniga framhållit är det nämligen med den korta tid, som står kyrkomötet till buds, stundom omöjligt för kyrkomötets utskott att tillräckligt grundligt behandla en motionsledes väckt fråga. Erfarenheten har visat, att många värdefulla uppslag på grund härav icke kunnat utnyttjas. Antingen har kyrkomötet funnit frågan så outredd, att erforderlig motivering för begäran om utredning hos Kungl. Maj:t ej kunnat presteras, eller ock har, därest på knapphändig motivering utredning ändock begärts, kyrkomötets skrivelse i ämnet ej föranlett någon åtgärd. Jag är därför i likhet med flertalet av de hörda remissmyndigheterna av den uppfattningen, att inrättandet av en utredningsnämnd med de uppgifter, som de sakkunniga skisserat, är ägnat att effektivisera den viktiga del av kyrkomötets verksamhet, som hänför sig till behandlingen av motionsledes väckta frågor.

Emot en nämnd av förevarande art kunna väl, såsom också skett inom kammarkollegiet, riktas erinringar av principiell art. Särskilt vill jag understryka att nämnden avsetts att bli en permanent, från Kungl. Maj:ts kansli fristående utredningsinstitution. Tyngden av dessa erinringar minskas dock om, såsom jag vill förorda, den tid, under vilken nämnden äger sammanträda, göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Tiden bör under alla förhållanden begränsas till att omfatta högst ett år efter det kyrkomötet avslutats men med möjlighet för nämnden att, därest särskilda förhållanden så påkalla och efter prövning av Kungl. Maj:t, sammanträda under två månader före nästa kyrkomöte. Jag förutsätter även, att då fråga uppkommer om utredning genom statliga myndigheter och ämbetsverk organet hänvänder sig till vederbörande departementschef och att denne, innan begäran om utredning villfares, prövar, om syftet med utredningen är av beskaffenhet att böra tillgodoses.

På grund av vad sålunda anförts anser jag mig böra tillstyrka inrättandet av ifrågavarande utredningsorgan. Med hänsyn till dess uppgifter synes mig emellertid *kyrkomötets utredningsnämnd* vara en mera adekvat benämning på organet än kyrkomötets delegation.

Vad departementschefen uttalat lämnades utan erinran av kyrkomöte och riksdag.

Underbilaga 3

Kyrkominister Bertil Hanssons kommentar till regeringens kommuniké

Jag har med dagens deklaration velat markera regeringens fasta föresats att hålla debatten kring två mycket viktiga samhällsfrågor levande i avsikt att nå konstruktiva lösningar. För min egen del har jag redan i mitt första offentliga anförande i dessa frågor, den 20 oktober 1978 redovisat *dels* min uppfattning i kvinnoprästfrågan som överensstämmer med det regeringsförslag som vann kyrkomötets gillande, *dels* den uppfattningen att regeringen skulle ta ställning till en ev. proposition i stat-kyrka-frågan *efter* det att kyrkomötet sagt sitt. Jag använde i detta anförande i oktober uttrycket att "kyrkomötet har en nyckelroll i frågans vidare behandling".

Jag har aldrig haft föresatsen att till varje pris gå till riksdagen med en proposition i huvudfrågan.

Nu är emellertid den bedömningen gjord som måste föregå ett beslut och resultatet framgår av den givna regeringskommunikén.

Jag har haft den fasta föresatsen att förhindra att frågan kommer i ett nytt dödläge liknande det som uppstod 1973, detta oavsett hur frågan skulle komma att behandlas av kyrkomötet.

Med dagens beslut behåller regeringen initiativet. Och främst av allt: Frågan hålls levande och kan föras närmare sin lösning.

De nuvarande banden mellan stat och kyrka måste upplösas. Statskyrkosystemet är inte förenligt med den liberala idétraditionen eller med den syn på religionsfrihet och föreningsfrihet vi tillämpar här i Sverige. Reformen måste ske i form av ett principbeslut, först därefter kan ev. delreformer övervägas. Delreformer inom bevarat samband är inte en framkomlig väg till en fri kyrka. Delreformer innebär att ett antal nya lagar måste skapas, utöver de 450 som redan finns, lagar som ytterligare binder kyrkan vid staten. Delreformer innebär också ytterligare privilegier till en redan privilegierad kyrka. De nu genomförda partiöverläggningarna har också visat att det inte finns något politiskt underlag för beslut om delreformer inom ramen för bibehållet statskyrkosystem.

Jag står fast vid ståndpunkten att stat-kyrka-frågan är mogen för ett beslut – ytterligare utredningar av *principfrågorna* krävs inte. Däremot kan det finnas skäl att närmare beakta de detaljfrågor som komplicerat debatten, t. ex. folkbokföringen och begravningsväsendet liksom frågan om samvetsklausulen. Det är min bestämda uppfattning att när principfrågan på nytt tas upp till behandling igen, då är det som i dag, stat-kyrka-gruppens riktlinjer som är den relevanta utgångspunkten.

Min ståndpunkt beträffande kvinnliga präster ligger också fast. Samvetsklausulen, som underblåst striden inom svenska kyrkan i mer än 20 år, måste elimineras. Splittringen inom de kyrkliga och politiska leden har gjort det

omöjligt att nu nå fram till ett samlande förslag, vilket jag beklagar. Det är dock min personliga övertygelse att även denna fråga genom regeringens initiativ kommer att få en i allt godtagbar lösning.

Utdrag ur 1979 års kyrkomötes utredningsnämnds preliminära betänkande med anledning av motioner om kyrkans framtida organisation*1.3 Utredningsnämndens arbete*

Jämlikt 14 § tredje stycket kyrkomötesförordningen skall utredningsnämnds verksamhet vara avslutad inom tid som regeringen bestämmer, högst ett år efter kyrkomötets slut; dock äger regeringen medgiva, att nämnden även sammanträder under högst två månader närmast före nästföljande kyrkomötes början. Med anledning av detta stadgande skall utredningsnämnd så snart kan ske hos regeringen göra framställning om bestämmande av den tid, inom vilken dess verksamhet skall vara avslutad (1 § andra stycket instruktionen för allmänt kyrkomötes utredningsnämnd). 1979 års kyrkomöte avslutades den 23 februari och nämndens konstituerande sammanträde ägde rum samma dag.

Nämndens ordförande anmälde i skrivelse till regeringen den 27 februari bl. a. att nämndens arbete beräknades avslutat inom ett år.

Nämndens första arbetsammanträde ägde rum den 21 mars.

Den 22 mars beslöt regeringen att nämndens verksamhet skulle vara avslutad före utgången av september 1979. Enligt en samma dag utfärdad regeringskommuniké var motiveringen härför följande:

Med anledning av kyrkomötets önskan om utredning av vissa inomkyrkliga frågor konstaterar regeringen att det i första hand är frågorna om kyrkomötets befogenheter och sammansättning och om det kyrkliga valsystemet som kan påkalla ytterligare bearbetning. Vid partiöverläggningarna har – – konstaterats att sådana reformer inom bevarat statskyrkosystem, som kyrkomötet uttalat sig för, inte är en framkomlig väg. Regeringen vill dock inte motsätta sig kyrkomötets önskan om utredning. I syfte att finna en väg framåt har regeringen därför beslutat att först låta kyrkomötets utredningsnämnd arbeta under det närmaste halvåret. Därefter skall utredningsarbetet övertas av en i vanlig ordning tillsatt statlig kommitté som alltså även den får omkring ett halvår till förfogande. I denna kommitté bör de politiska partierna delta. En utgångspunkt bör vara att man upphäver de övergångsbestämmelser till 1975 års regeringsform som avser svenska kyrkan och som grundlagfäster statskyrkosystemet.

Nämnden fann sig inte kunna utföra sitt av kyrkomötet givna uppdrag inom den sålunda utmätta tiden, i synnerhet som den sammanföll med sommarsemestrarna. Med åberopande av detta och med hänvisning till att nämndens sekreterare förklarar sig beredd att arbeta åt nämnden endast utanför ordinarie arbetstid anhöll utredningsnämnden i skrivelse till regeringen den 30 mars att den tid, inom vilken dess verksamhet skulle vara avslutad, måtte bestämmas till ett år efter kyrkomötets slut. Som de i regeringskommunikén anförda skälen för att inte låta nämnden arbeta efter september månad f. ö. inte syntes nämnden bärande – regeringens beslut

hade också påtalats av två riksdagsledamöter i enkla frågor till chefen för kommundepartementet och beslutet har sedermera upptagits såsom ett (ännu ej behandlat) ärende hos konstitutionsutskottet – räknade utredningsnämnden med bifall till sin framställning.

Den 20 april beslöt emellertid regeringen att lämna framställningen utan bifall. Nämnden fick del av detta beslut den 22 maj.

Nämnden har haft arbetssammanträden under sammanlagt 19 dagar under tiden 21 mars–26 september. Den har arbetat under stark tidspress och är ännu inte i alla stycken färdig med sitt uppdrag. På detta stadium är de förslag som nämnden framlägger alternativa i viktiga frågor om kyrkomötet.

Nämnden avser nu att ge vissa kyrkliga instanser tillfälle att yttra sig över vad den hittills har utarbetat och räknar med att därefter ta ställning till de förslag som nämnden skall framlägga till nästa kyrkomöte. Vidare vill nämnden ge de i riksdagen representerade partierna tillfälle att yttra sig över avsnitt 5 om de kyrkliga valen. För att ett färdigt betänkande skall kunna framläggas till nästa kyrkomöte är det oundgängligen nödvändigt att nämnden får sammanträda under ytterligare ett par månader. Nämnden har därför anhållit om regeringens medgivande i enlighet med 14 § kyrkomötesförordningen att sammanträda under två månader närmast före nästa kyrkomötes början.

Vid sitt första arbetssammanträde den 21 mars antog utredningsnämnden lagmannen vid Eslövs tingsrätt Karl-Olof Lidin och förbundsdirektören Sture Johansson vid Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund att såsom experter tillhandagå nämnden. Härefter befanns, att ersättning av allmänna medel inte kunde påräknas för experterna. Därmed förelåg inte möjlighet för Lidin att komma till nämndens sammanträden. Den 3 juli anmäldes till nämnden att ersättning dock skulle kunna utbetalas till personer som biträdde nämnden med utredning, om sådan ersättning jämte arvode till nämndens sekreterare sammanlagt inte överskred vad som motsvarade en heltidstjänst. Eftersom det arvode regeringen hade bestämt för sekreteraren ansågs motsvara en halvtidstjänst, innebar detta att visst utrymme fanns för att ersätta experter som biträdde nämnden med utredning. Vid denna tidpunkt hade Lidin emellertid åtagit sig andra uppgifter, som gjorde det omöjligt för honom att före september månads utgång hjälpa nämnden. Johansson har i stor omfattning biträtt nämnden i dess arbete. Dessutom har Göte Wallin vid Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund hjälpt nämnden med utredning om ekonomiska spörsmål.

KOMMUNDEPARTEMENTET PM

Kyrkoenheten

Göran Göransson

1979-03-08

Ang. kyrkliga organisationsutredningar*I. Kyrkomötets initiativ till utredningar*

Om kyrkomötets medverkan vid kyrkolagstiftning är stadgat i 9. övergångsbestämmelserna till den nya regeringsformen (1974:152). Därutöver äger kyrkomötet enligt 1 § kyrkomötesförordningen (1949:174) ej "annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskingar att hos Konungen anmälas". Bestämmelsen är i denna del likalydande med föreskriften i 9 § kyrkomötesförordningen (1863:61).

Före ikraftträdandet 1950-01-01 av den nya kyrkomötesförordningen (1949:174) med dess bestämmelse i 14 § om en kyrkomötets utredningsnämnd hade kyrkomötet ingen annan väg att gå, om man önskade få utrett frågor om kyrkans organisation, än att göra framställning härom hos Kungl. Maj:t.

Genom 1949 års förordning angående allmänt kyrkomöte tillkom möjligheten för kyrkomötet att inom sig utse en utredningsnämnd "med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av vid mötet väckta motioner överlämnat till nämnden". I prop. 1948:13 uttalade departementschefen att nämndens väsentliga betydelse torde komma att bestå däri, att de hinder som faktiskt förelegat för kyrkomötet att begagna sig av sin initiativrätt undanröjes. Han anförde vidare: "Såsom de sakkunniga framhållit är det nämligen med den korta tid, som står kyrkomötet till buds, stundom omöjligt för kyrkomötets utskott att tillräckligt grundligt behandla en motionsledes väckt fråga. Erfarenheten har visat, att många värdefulla uppslag på grund härav icke kunnat utnyttjas. Antingen har kyrkomötet funnit frågan så outredd, att erforderlig motivering för begäran om utredning hos Kungl. Maj:t ej kunnat presteras, eller också har, därest på knapphändig motivering utredning ändock begärts, kyrkomötets skrivelse i ämnet ej föranlett någon åtgärd. Jag är därför i likhet med flertalet av de hörda remissmyndigheterna av den uppfattningen, att inrättandet av en utredningsnämnd med de uppgifter, som de sakkunniga skisserat, är ägnat att effektivisera den viktiga del av kyrkomötets verksamhet, som hänför sig till behandlingen av motionsledes väckta frågor.

Emot en nämnd av förevarande art kunna väl, såsom också skett inom kammarkollegiet, riktas erinringar av principiell art. Särskilt vill jag

understryka att nämnden avsetts att bliva en permanent, från Kungl. Maj:ts kansli fristående utredningsinstitution. Tyngden av dessa erinringar minskas dock om, såsom jag vill förorda, den tid, under vilken nämnden äger sammanträda, göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Tiden bör under alla förhållanden begränsas till att omfatta högst ett år efter det kyrkomötet avslutats men med möjlighet för nämnden att, därest särskilda förhållanden så påkalla och efter prövning av Kungl. Maj:t, sammanträda under två månader före nästa kyrkomöte. Jag förutsätter även, att då fråga uppkommer om utredning genom statliga myndigheter och ämbetsverk organet hänvänder sig till vederbörande departementschef och att denne, innan begäran om utredning villfares, prövar, om syftet med utredningen är av beskaffenhet att böra tillgodoses".

Det skulle inte dröja länge innan kyrkomötet prövade det nya instrument som ställts till dess förfogande på en större kyrkoorganisatorisk fråga. I en motion vid 1951 års kyrkomöte (nr 59) föreslogs att framställning skulle göras till Kungl. Maj:t om tillsättande av en kommitté med uppdrag att utreda frågan om inrättande av en riksstyrelse för kyrkan.

Första tillfälliga utskottet (1951:11) ansåg dock att innan ställning togs till förslaget om utredning genom en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté borde ärendet överlämnas till kyrkomötets utredningsnämnd för att "få saken mera allsidigt undersökt". Utredningsnämnden avgav betänkande (nr 1) till 1953 års kyrkomöte. Efter en kartläggning av vilka möjligheter som fanns att genom befintliga kyrkliga organ och med åtgärder av endast mindre räckvidd tillgodose motionärernas syften uttalade nämnden: "Överväganden av mera ingripande art, eventuellt med en organisatorisk nybildning som förutsättning, skulle kräva en vidlyftigare granskning av hithörande frågor, än utredningsnämnden kunnat företaga under den begränsade tid och med de ekonomiska resurser, som stått till dess förfogande. En sådan mera omfattande undersökning med ändamål att skaffa ökat utrymme åt kyrkans självstyrelse synes emellertid utredningsnämnden i och för sig önskvärd. Men den torde knappast kunna utföras av andra än särskilt för detta uppdrag utsedda sakkunniga". Man borde emellertid avvakta den organisatoriska utvecklingen inom kyrkan samt resultatet av den pågående utredningen om kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter.

Den enda organisatoriska fråga i övrigt av någon större räckvidd, som behandlats av kyrkomötets utredningsnämnd, har varit frågan om diakonins inorganisering i svenska kyrkan, vilken beretts av 1951 och 1958 års kyrkomötens utredningsnämnder. Den förstnämndas förslag ledde till att 1953 års kyrkomöte gjorde framställning till Kungl. Maj:t om en utredning om diakonins infogande i kyrkans organisation.

I båda de fall då utredningsnämnden till sig fått överlämnade organisatoriska frågor av större räckvidd har nämnden uppfattat sin uppgift som endast förberedande och den har inte själv förelagt kyrkomötet ett utarbetat förslag i ämnet. Tvärtom har förslagen gått ut på att det reella utredningsarbete som

krävdes borde ske genom en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté.

Eljest har kyrkomötet inte överlämnat åt utredningsnämnden att behandla kyrkoorganisatoriska frågor. I flera sådana ärenden har det däremot gjort framställning till Kungl. Maj:t om utredning i ämnet. Sålunda hemställde 1957 och 1958 års kyrkomöten om utredningar rörande vissa ändringar i stiftsindelningen (kskr 1957:30 och 1958:13). 1968 års kyrkomöte anhöll i sin skrivelse nr 31 angående ett kyrkligt reformprogram och om kyrkans förhållande till staten, m. m. bl. a. att vissa framförda önskemål måtte tillgodoses och förslag till lagstiftning föreläggas nästa kyrkomöte. Samma kyrkomöte anhöll också (kskr 1968:43) om utredning angående grunderna för pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen och kyrkomötet 1970 hemställde hos Kungl. Maj:t (kskr 1970:8) om utredning om en enhetlig kyrklig organisation på stiftsplanet.

En variant presenteras i 1970 års kyrkomötes skrivelse nr 14, i vilken anhölls att Kungl. Maj:t måtte ställa erforderliga medel till ärkebiskopens förfogande för en expertgrupp, som skulle studera fråga rörande svenska kyrkans struktur, bl. a. församlings- och pastoratsorganisationen. (Det har på senare år förekommit att regeringen i andra sammanhang ställt medel ur kyrkofonden till ärkebiskopens förfogande för vissa inomkyrkliga utredningar, t. ex. rörande den konfessionsbundna delen av den praktisk-teologiska utbildningen.)

När 1979 års kyrkomöte beslöt i enlighet med utskottsmajoritetens förslag (SU 1979:1) att bl. a. uppdraga åt utredningsnämnden att utarbeta och till nästföljande kyrkomöte framlägga förslag – som i utskottsbetänkandet förutsätts vara väl underbyggda – beträffande såväl ett reformerat kyrkomötes som en kyrkostyrelses sammansättning, kompetens och arbetsformer, så innebär detta, såsom framgår av det föregående, *en nyhet* i fråga om utredningsnämndens befattning med sådana frågor.

2. Andra kyrkliga utredningsinitiativ

Inför en befarad plötslig skilsmässa mellan stat och kyrka beslöt Biskopsmötet 1956-03-20 att inbjuda Svenska pastoratens riksförbund och Svenska prästförbundet att tillsammans med Biskopsmötet tillsätta en kommitté för att utreda kyrkorättsliga frågor som hade samband härmed. Så tillkom den s. k. Kyrkoorganisationskommittén, som 1965 publicerade "Betänkande med förslag till organisation av Svenska kyrkan efter en eventuell skilsmässa från staten".

En annan utredning, studiegruppen för kyrkoorganisatoriska frågor under ordförandeskap av biskop Martin Lindström, tillsattes 1964 av Biskopsmötet och Kyrkliga arbetsfondens representantskap för att undersöka "under vilka förutsättningar och i vilka former ett fortsatt samband mellan stat och kyrka i vårt land är ur kyrkans synpunkt tänkbart och möjligt" (Biskopsmötets prot. den 20-21 april 1964 § 3). Arbetsgruppens i april 1968 avgivna reformpro-

gram "Folkkyrkans organisation" läg till grund för 1968 års kyrkomötes förslag i ämnet.

Biskopsmötet den 25–28 september 1972 tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att närmare behandla frågan om de framtida relationerna mellan svenska kyrkan och staten med utgångspunkt i 1968 års beredning om stat och kyrka och i förekommande fall söka alternativa lösningar. Gruppen som bestod av biskoparna Palmqvist, Nivenius och Silén och som också anlätade ett antal experter, avgav den 27 februari 1973 rapporten "Svenska kyrkan och samhället", vilket läg till grund för ärkebiskopens remissyttrande över den myrdalska beredningens betänkande "Samhälle och trossamfund" (SOU 1972:36).

Sedan regeringen i mars 1973 meddelat att den inte avsåg att framlägga proposition på grundval av den nyssnämnda beredningens förslag inbjöd ärkebiskopen Biskopsmötet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Rikskommittén för stiftstingen och Riksförbundet kyrkans ungdom att utse representanter i en arbetsgrupp som skulle arbeta vidare med kyrkans organisationsfrågor. Denna grupp kom sedermera efter initiativ av dåvarande kyrkoministern Hans Gustafsson i februari 1975 att företräda svenska kyrkan i de överläggningar med staten som resulterade i betänkandet (SOU 1978:1) "Stat och kyrka".

Medel till att bestrida kostnaderna för ovannämnda av kyrkliga organ tillsatta utredningar har kunnat erhållas från den s. k. kyrkliga arbetsfonden eller på annat sätt frivilligt sammanbragta medel. Den sistnämnda arbetsgruppen har dock, sedan samrådet med staten inletts, bekostats med statliga medel och även fått anlita sekreterare, experter osv. efter statligt bemyndigande.

Ett annat exempel på en på kyrkligt håll genomförd utredning är den som Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund tillsatte 1969 och som den 26 juni 1972 avlämnade ett stencilerat betänkande "Svenska kyrkans lokala organisation". Detta utredningsarbete bekostades helt av pastoratsförbundet.

PM angående regeringens handläggning av ärende om ändring i studiestödsförordningen såvitt avser Nordiskt musikkonservatorium*Gällande bestämmelser m. m.*

Enligt studiestödslagen (1973:349, omtryckt 1975:359) bestämmer regeringen vid vilka läroanstalter och utbildningslinjer det kan utgå studiestöd i form av studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd (3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § och 7 kap. 1 §). Med stöd härav föreskrivs i 1 kap. 1 § studiestödsförordningen (1973:418, omtryckt 1975:390) att studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd utgår vid de läroanstalter som anges i bilaga till förordningen under förutsättning att de är statliga, statsunderstödda eller ställda under statlig tillsyn. Bilagan till förordningen upptar enligt sin rubrik "Förteckning över läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka utgår studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd". I avdelning A till förteckningen anges de läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka utgår studiestöd i form av studiehjälp till studerande som fyller högst 19 år under det kalenderår då läsåret börjar och studiemedel till studerande som fyller lägst 20 år under det kalenderår då läsåret börjar. I avdelning B anges de läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka utgår studiestöd i form av studiemedel utan den åldersbegränsning som gäller för avdelning A.

I förarbetena till studiestödslagstiftningen finns inga klara uttalanden om vilka principer som bör följas vid bestämmande av vid vilka läroanstalter och utbildningslinjer studiestödet skall kunna utgå (se SOU 1971:87, prop. 1973:63, StU 1973:17, jfr. SOU 1963:48, SOU 1963:74, prop. 1964:138, SäU 1964:1). Klart är dock att avsikten varit att de studiesociala förmånerna liksom tidigare skall förbehållas studerande inom sådan utbildningsverksamhet som bedrivs av staten eller som är statsunderstödd eller ställd under statlig tillsyn (SäU 1964:1 s. 72).

Införandet av Nordiskt musikkonservatorium i bilagan till studiestödsförordningen

I framställning till regeringen den 7 februari 1979 anhöll Nordiskt musikkonservatorium genom sin rektor Inger Wikström att bli uppfört på förteckningen över sådana skolor vilkas elever är berättigade till statliga studiemedel. Till stöd för framställningen anfördes i huvudsak följande. Nordiskt musikkonservatorium började sin verksamhet hösten 1977 i de lokaler i Österskär som tidigare disponerats av Katarinastiftelsen. Vid konservatoriet får ett 30-tal elever i åldrarna 16–30 år solist- och kammarmusikutbildning i piano, violin, cello och sång. Utbildningen omfattar även musikhistoria, harmonilära, gehörslära, improvisation, rytmik, pedagogik

samt italienska i samarbete med Komvux. Lärare vid konservatoriet är violinisten Varoujan Kodijan, konsertmästare i Hovkapellet, celloisten Leo Winland, konsertmästare i Stockholmsfilharmonikerna, operasångerskan Chesne Ryman från Sidney-operan samt Inger Wikström. Konservatoriet har inga statliga eller kommunala bidrag, utan verksamheten finansieras dels genom studiecirklar, knutna till Folkuniversitetet, dels genom elevavgifter som naturligtvis blir rätt höga, f. n. 1 800 kr. i månaden inkl. kost och logi. Nordiskt musikkonservatorium bedriver en omfattande utåtriktad verksamhet. Eleverna medverkar som lärare i musikundervisningen i Vaxholms kommun. Varannan vecka ges en konsert på konservatoriet av antingen eleverna eller gästartister. Varje termin har ett festspel anordnats med opera, barnkonsert, kammarmusik m. m. På sikt angavs förhoppningen vara att Konservatoriet skall kunna få statliga bidrag för sin verksamhet. Skolan uppgavs fylla en viktig funktion både som förberedelse för studier vid musikhögskolan och som kvalificerad solist- och kammarmusikutbildning. Det framhölls som synnerligen angeläget att eleverna redan från höstterminen 1979 kunde få studiemedel, då annars somliga elever inte skulle komma att ha råd att påbörja eller avsluta sin utbildning och andra skulle tvingas skuldsätta sig kraftigt för att kunna genomföra sina studier. Konservatoriet förklarade sig slutligen berett att ställa sig under universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) tillsyn.

UHÄ förklarade sig i yttrande till regeringen den 20 april 1979 inte ha något att erinra mot att studerande vid Nordiskt musikkonservatorium erhöll studiemedel till den del utbildningen bedömdes motsvara högskoleutbildning. En bedömning av nivån på den utbildning som bedrivs vid skolan ansågs emellertid kräva mer ingående analyser än som varit möjligt inom ramen för den korta remisstiden. I sammanhanget måste, anförde UHÄ, också beaktas om även studerande vid utbildning jämförbar med den vid Nordiskt musikkonservatorium, t. ex. Stockholms musikpedagogiska institut, borde komma i fråga för studiemedel. UHÄ föreslog att utbildningsdepartementet skulle föranstalta om en närmare prövning av den berörda frågan. Slutligen sade sig UHÄ vara berett att ta på sig den tillsyn över berörd utbildning som kunde bli aktuell.

Till UHÄ:s yttrande hade fogats ett yttrande från musikhögskolan i Stockholm. I detta yttrande framhölls bl. a. att Nordiskt musikkonservatorium var en tämligen ny skola och att den knappast ännu hade haft möjligheter att visa sin kapacitet. Musikhögskolan sade sig dock inte ha något att erinra mot att konservatoriets elever beviljades studiemedel. Om det likväl fanns anledning att dela konservatoriets elever i en kategori på högskolenivå och en grupp som förbereder sig för högskolestudier, vilka senare inte skulle vara berättigade till studiemedel, måste enligt musikhögskolan elevens studietillhörighet fastställas.

Skolöverstyrelsen (SÖ) avgav yttrande till regeringen den 15 maj 1979. SÖ anförde därvid att Nordiskt musikkonservatorium då var inne på sitt andra

läsår och att den gällande timplanen omfattade 32 obligatoriska veckotimmar samt flera övningstimmar varje dag på instrument eller i sång. Verksamheten vid Nordiskt musikkonservatorium kunde enligt SÖ jämföras dels med den vid vissa konstskolor som finns upptagna i avdelningen A i förteckningen över studiestödsberättigade utbildningar, dels med utbildningen vid Sveriges Radios Musikskola som har hänförs till avdelning B på samma förteckning. Då eleverna vid Nordiskt musikkonservatorium kan rekryteras direkt från grundskolan vore, anförde SÖ, en placering i avdelning A den riktigaste. Dessa elever under 19 år skulle då bli berättigade till studiehjälp. SÖ ansåg att utbildningen vid Nordiskt musikkonservatorium borde berättiga till studiestöd och att Nordiskt musikkonservatorium, Österskär, borde införas i bilagan till studiestödsförordningen Förteckning över läroanstalter och utbildningslinjer vid vilka utgår studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd, avdelning A.

Genom förordningen (1979:444) om ändring i studiestödsförordningen (1973:418) föreskrev regeringen bl. a. att Nordiskt musikkonservatorium skulle upptas i bilagan till studiestödsförordningen, avdelning A. Förordningen utfärdades den 31 maj 1979. Ärendet föredrogs i regeringen av statsrådet Birgit Rodhe. Enligt anteckning i protokollet vid regeringssammanträdet deltog inte utbildningsministern statsrådet Jan-Erik Wikström vid föredragningen på grund av jäv.

Vid tidpunkten för regeringens beslut stod Nordiskt musikkonservatorium inte under statlig tillsyn. Först genom beslut den 21 februari 1980 föreskrev regeringen att konservatoriet skall stå under statlig tillsyn av skolöverstyrelsen.

PM angående regeringens beslut den 1 november 1979 beträffande taxitrafiken i Lerums kommun**Bakgrund**

I 24 § förordningen (1940:910) om yrkesmässig automobiltrafik m. m. (YTF) – sedan den 1 januari 1980 ersatt av 4 kap. 9 § yrkestrafikförordningen (1979:871) med samma innebörd – stadgades följande:

Innehavare av tillstånd till yrkesmässig trafik skall, därest den tillståndsbeviljande myndigheten därom förordnat, vara skyldig att ansluta sig till av nämnda myndighet godkänd och under myndighetens uppsikt stående förening av utövare av yrkesmässig trafik med syfte att hålla beställningskontor eller handhåva de gemensamma uppgifter i övrigt, som myndigheten finner böra för trafikens ordnande åläggas en dylik sammanslutning.

I dylik förening må inträde icke förvägras utövare av sådan trafik, vars främjande ingår i föreningens uppgift.

Genom beslut den 24 oktober 1974 meddelade trafiknämnden i Lerums kommun med stöd av 13 § första stycket och 24 § YTF vissa föreskrifter om taxitrafikens ordnande i kommunen. Enligt dessa föreskrifter skulle samtliga taxibilar inom kommunen ha Lerums kommun som stationsort. Vidare skulle samtliga taxiägare vara skyldiga att ansluta sig till av trafiknämnden godkänd och under dess uppsikt stående förening av taxiägare inom kommunen med syfte att hålla gemensamt beställningskontor och handha de gemensamma uppgifter i övrigt som nämnden för trafikens ordnande ålägger sammanslutningen. Trafiknämnden beslöt godkänna den hos länsstyrelsen den 12 oktober 1971 registrerade föreningen Taxi Lerum ekonomisk förening för ifrågavarande ändamål. Enligt nämndens beslut skulle den angivna organisationen av taxitrafiken vara helt genomförd till den 1 augusti 1975.

Besvär över trafiknämndens beslut lämnades utan bifall av länsstyrelsen den 13 juni 1975. Länsstyrelsen bestämde dock den tidpunkt då organisationen skulle vara genomförd till den 1 januari 1976. Besvär över länsstyrelsens beslut lämnades utan bifall av regeringen den 22 januari 1976.

Regeringens beslut angående skyldighet att tillhöra viss förening

Kommunstyrelsen i Lerums kommun beslöt vid sammanträde den 20 juni 1978 att hos trafiknämnden i kommunen hemställa att anslutning till den ekonomiska föreningen skall ske på frivillig basis. Beslutet fattades med fyra röster och ordförandens utslagsröst. Reservation förelåg från de fyra socialdemokratiska ledamöterna i kommunstyrelsen.

Sedan taxitillståndsärendena den 1 januari 1979 efter författningsändring

överförs från trafiknämnden till länsstyrelsen upptog länsstyrelsen i Älvsborgs län framställningen till avgörande.

I remissyttrande anförde Svenska Taxiförbundet att kommunstyrelsens hemställan inte torde kunna beaktas. Sakfrågan var enligt förbundet avgjord genom regeringens beslut den 22 januari 1976.

Taxi Lerum ekonomisk förening anförde i remissyttrande att kommunstyrelsen enligt ett tidigare länsstyrelsebeslut inte var behörig att föra talan i ärendet. Föreningen hemställde därför att framställningen skulle avvisas.

I beslut den 10 juli 1979 anförde länsstyrelsen att några omständigheter som föranledde ändrat ställningstagande beträffande anslutningen till Taxi Lerum ekonomisk förening inte hade kommit fram. Länsstyrelsen lämnade därför framställningen utan bifall.

Kommunstyrelsen i Lerum anförde besvär över länsstyrelsens beslut och yrkade bifall till sin framställning. I besvärsskrivelsen hävdade styrelsen att det var principiellt felaktigt att tillgripa tvångsanslutning. Styrelsen uttalade vidare att den med sitt ställningstagande i saken ville slå vakt om "ett fritt näringsliv med flexibel anpassning till konsumenternas önskemål". De fyra socialdemokratiska ledamöterna i styrelsen reserverade sig mot beslutet att anföra besvär under motivering att framställningar av det slag det här gällde låg utanför kommunstyrelsens arbetsområde.

I yttrande avstyrkte länsstyrelsen bifall till besvären.

I beslut den 1 november 1979 anförde regeringen följande:

Föreskriften om skyldighet för taxiägarna i Lerums kommun att vara anslutna till godkänd förening liksom godkännandet av Taxi Lerum ekonomisk förening för angivet ändamål har föregåtts av en omfattande utredning och syftar till att komma tillrätta med anförda missförhållanden och få till stånd en för såväl trafikutövarna som allmänheten lämplig ordning för taxitrafiken i Lerum. Trots att närmare fyra år förflutit sedan den gällande ordningen skulle vara helt genomförd kan konstateras att den inte givit åsyftat resultat. Med hänsyn härtill och till det allvarliga ingrepp i trafikutövarnas verksamhet som ett beslut av förevarande slag innebär bör – åtminstone tills vidare – andra åtgärder prövas för att åstadkomma en för alla berörda tillfredsställande ordning.

Med bifall till besvären förordnar regeringen därför att skyldighet inte längre skall föreligga för taxiägarna i Lerums kommun att vara anslutna till sådan förening som avses i 24 § förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Det skall ankomma på länsstyrelsen att fortlöpande följa utvecklingen och vidtaga de åtgärder som kan finnas påkallade i syfte att nå ett ändamålsenligt anordnande av taxitrafiken i Lerum.

Regeringens beslut angående fråga om godkännande av annan förening enligt 24 § YTF

I ansökan till länsstyrelsen i Älvsborgs län den 19 januari 1979 anhöll "Taxicentralen i Lerum u. p. a." genom taxiägarna Ingemar Johansson och Einar Moen att länsstyrelsen som tillståndsmyndighet måtte förordna att

föreningen skall vara sådan förening som avses i 24 § YTF med uppgift att handha de gemensamma uppgifter som den tillståndsgivande myndigheten finner böra för trafikens ordnande åläggas en dylik sammanslutning.

I beslut den 1 juni 1979 antecknade länsstyrelsen att taxicentralen i Lerum u. p. a. inte inregistrerats som ekonomisk förening hos länsstyrelsen samt anförde vidare:

Något skäl att inrätta ytterligare en förening som avses i 24 § ovannämnda förordning med syfte att hålla ett gemensamt beställningskontor inom kommunen föreligger inte.

Länsstyrelsen lämnar ansökningen utan bifall.

Taxicentralen i Lerum anförde genom Ingemar Johansson besvär till regeringen över beslutet. I besvären uttalades att tvångsanslutningen till Taxi Lerum ekonomisk förening inte varit till fördel för allmänheten. Allmänheten utanför tätorten Lerum hade haft svårigheter att få någon taxi och måst betala långa och dyra framkörningar. Vidare anfördes att de taxiägare som stod bakom ansökningen felaktigt uteslutits ur föreningen år 1977. För att få arbetsro hade de då beslutat att bilda en egen § 24-förening. Som besvärstalan slutligt bestämdes yrkades bifall till den hos länsstyrelsen gjorda framställningen, alternativt att regeringen upphävde skyldigheten att tillhöra Taxi Lerum ekonomisk förening.

Länsstyrelsen avstyrkte i infortrat yttrande bifall till besvären.

I beslut den 1 november 1979 lämnade regeringen besvären utan bifall.

Utredningsmaterialet i ärendena

Av infortrade akter framgår att stora motsättningar hela tiden förelegat mellan olika taxiägare m. fl. i frågor om taxitrafikens ordnande i Lerums kommun. Aktmaterialet i de många olika ärenden som varit aktuella är synnerligen omfattande.

Motiven till 24 § YTF

I propositionen 1940:115, varigenom Kungl. Maj:t för yttrande underställde riksdagen förslag till förordning om yrkesmässig automobiltrafik, kommenterade departementschefen 24 § på följande sätt:

Ett åläggande för utövare av yrkesmässig trafik att ansluta sig till viss för ändamålet bildad förening av trafikutövare innebär, sett från den praktiska rättstillämpningens synpunkt, ingen nyhet. Såsom framhållits redan i det av 1932 års trafikutredning avgivna betänkandet, har nämligen sedan flera år tillbaka i droskreglementet för Stockholm förekommit bestämmelse, att droskägare, som erhållit tillstånd till droskrörelse, icke äger utan särskilt tillstånd av överståthållarämbetet utöva verksamheten, förrän han hos ämbetet visat, att han är medlem av en av ämbetet godkänd sammanslutning av droskägare med uppgift att inrätta och vidmakthålla ett gemensamt telefonväsen samt handhava de övriga angelägenheter, som ämbetet finner

böra tillkomma en sådan sammanslutning. Även i ett flertal andra städer liksom inom köpingar och municipalsamhällen hava motsvarande bestämmelser fastställts.

En så vidsträckt tillämpning av en i gällande författningar icke omnämnd befogenhet skulle säkerligen ej hava uppkommit, om icke erfarenheten ådagalagt icke allenast behovet och nyttan av bestämmelser i dylikt syfte, utan även, och måhända i än högre grad, de olägenheter, som bristen på effektiva bestämmelser i detta avseende medför.

Beträffande de fördelar, som äro förenade med en föreskrift i nyss angivna syfte, må hänvisas till vad därom anförts i tidigare avgivna yttranden i ämnet.

Trafikutredningens nu föreliggande förslag, som i sak överensstämmer med tidigare framlagda förslag av såväl 1932 års trafikutredning och 1936 års trafiksakkunniga som förslaget i 1936 års proposition, avser att genom uttrycklig författningsbestämmelse stödja myndigheternas strävanden att, i den mån en tillfredsställande lokal organisation icke kan på frivillighetens väg åstadkommas, med laga verkan förordna om erforderlig åtgärd i detta syfte, i första hand genom äläggande för vederbörande trafikutövare att bilda en förening med uppgift att handhava vissa för trafikutövarna gemensamma angelägenheter.

Principiellt har mot tillägget av en dylik befogenhet åt myndigheterna hävdats, att densamma skulle stå i strid med de rättigheter, trafikutövaren såsom fri yrkesutövare bör äga.

I detta avseende må erinras, att hela lagstiftningen om yrkesmässig trafik vilar på förutsättningen, att dylik trafik icke kan betraktas såsom en individuellt fri näring, utan att icke allenast rätten att överhuvud bedriva dylik trafik utan även sättet för dess bedrivande måste underkastas den reglering, som hänsyn till samhälleliga intressen kräva. En viss inskränkning, på sätt i detta sammanhang ifrågasatts, av trafikutövarens rätt att ställa sig utanför åtgärder, syftande till en ändamålsenlig organisation, framstår därför icke såsom ett från övriga författningsbestämmelser isolerat stadgande utan äger ett naturligt sammanhang med regleringen i övrigt och skiljer sig principiellt icke från övriga åtgärder för detta ändamål. Det må också förtjäna anmärkas, att de principiella invändningarna mot ett stadgande av nu ifrågavarande innebörd icke förträdesvis komma från trafikutövarna och deras sammanslutningar utan, bortsett från vissa myndigheter, av representanter för andra intressegrupper än trafikutövare.

Utöver ovan anförda principiella invändning mot en bestämmelse av ifrågavarande innebörd överhuvud taget har mot den föreslagna bestämmelsens omfattning invänts, att det vore tillräckligt att begränsa densamma till att avse skyldighet för vederbörande trafikutövare att upprätta gemensamt beställningskontor eller deltaga i vissa för trafikutövarna gemensamma kostnader. Emellertid måste erinras, att, även om en dylik bestämmelse bleve gällande, skulle syftet med den organisation, man därigenom avsåge att åstadkomma, förfelas, om det stode vederbörande trafikutövare fritt att undandra sig andra skyldigheter, som efter sakens natur böra gå i tur och ordning eller eljest lika fördelas mellan trafikutövarna, såsom passning vid tåg och båtar, vakthållning nattetid, inställelse vid vissa uppställningsplatser m. m.

Om jag på grund härav ansett mig böra i förordningen upptaga trafikutredningens nu ifrågavarande förslag, så förutsätter jag dock, i likhet med utredningen, att den befogenhet, som genom ifrågavarande bestämmel-

se tillägges vederbörande myndighet, användes med största urskillning och endast i den mån, det med hänsyn till allmänhetens intresse befinnes påkallat och en ur denna synpunkt tillfredsställande organisation icke kan åstadkommas på frivillighetens väg. Huvudsakligen torde på grund härav bestämmelsen komma att tillämpas i fråga om drosktrafik och viss linjetrafik i städer och jämförliga samhällen, under det att för annan trafik, särskilt på landsbygden, större frihet bör kunna råda. På sätt tidigare framhållits, bör myndighets beslut av nu ifrågavarande slag avse anslutning endast till av myndigheten godkänd och under dess uppsikt stående förening. Innan sådant godkännande meddelas, torde föreningens stadgar böra av myndigheten granskas samt, där så finnes påkallat, utredning ske om arten av föreningens verksamhet. För beslut om godkännande torde bland annat böra förutsättas, att föreningen icke av sina medlemmar kräver större ekonomiska prestanda än som erfordras för organiserandet av trafikutövningen, och den uppsikt, som myndigheten har att ägna föreningens verksamhet, torde böra avse bland annat att kontrollera samma förhållande.

I likhet med trafikutredningen förutsätter jag, att sådana särskilda grupper av trafikutövare, vilkas rörelse icke är att jämställa med övriga i en viss organisation inordnade trafikutövarer, undantagas från skyldighet att tillhöra denna. Med anledning av påpekande i remissyttrandena föreslås ett tillägg, som fastslår, att dylika föreningar skola vara öppna för alla trafikutövare av samma kategori inom området. Erinras må även, att besvärsmått tillkommer envar, som finner sin rätt kränkt av myndighets beslut vid tillämpningen av förevarande paragraf.

Andra lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända betänkande (2LU 1940:27) beträffande förslaget till 24 § följande:

I likhet med departementschefen finner utskottet ett stadgande av den innebörd, som innehålles i det nu föreliggande förslaget, kunna tillgodose viktiga intressen i fråga om ordnandet av den yrkesmässiga trafiken. Utskottet har därför icke funnit anledning till erinran mot stadgandets innehåll. De farhågor, som uttalats beträffande en tillämpning, som skulle kunna kränka vissa trafikutövarer eller trafikanternas berättigade intressen, torde med hänsyn till de riktlinjer, som i detta avseende angivits i departementschefens yttrande och till vilka utskottet ansluter sig, icke vara befogade.

PM angående regeringens handläggning av ett besvärssärende beträffande etableringsrätt för läkare

Enligt beslut av 1974 års riksdag bestäms fr. o. m. den 1 januari 1975 arvodet till privatpraktiserande läkare som är anslutna till den allmänna sjukförsäkringen av reglerna i läkarvårdstaxan (1974:699). För att undvika att övergången till taxebindning skulle medföra en oskäligen inkomstminskning för enskilda läkare som tidigare tillämpat en högre arvodesnivå än vad taxan medgav, infördes vid de nya bestämmelsernas tillkomst övergångsvis en möjlighet för läkarna att efter individuell prövning ta ut ett i förhållande till taxans belopp med 10, 20, 30, 40 eller 50 % förhöjt arvode. Arvodeshöjning fick ske i de fall läkaren styrkte att han under år 1973 utövade läkaryrket på heltid och därvid tillämpat ett genomsnittsarvode per besök som översteg det genomsnittliga läkararvodet för läkare med minst 2 000 patientbesök och haft kostnader för mottagningen som låg högre än normalt för den specialitet han utövade. Läkare vid grupp-mottagning etablerad före år 1973 fick utan särskilt beslut tillämpa en arvodeshöjning med 50 %. Även efterträdare till sådan läkare kan under viss förutsättning få rätt till samma arvodeshöjning.

Genom ändring i övergångsbestämmelserna till läkarvårdstaxan (SFS 1977:1189) infördes vissa möjligheter till individuell taxebindning vid nyetableringar. Bestämmelsen innebar, att försäkringskassan får medge privatpraktiserande läkare vid mottagning som nyetableras på viss ort och är gemensam för minst två läkare att tillämpa arvoden som överstiger de i 7 och 8 §§ i taxan angivna beloppen med 20 %. Som förutsättning får sådant medgivande gälla att socialstyrelsen tillstyrker det efter hörande av sjukvårdshuvudmannen för det område inom vilket etableringen avses äga rum. Mot socialstyrelsens beslut i frågan om tillstyrkande får talan föras hos regeringen genom besvär.

Nu nämnda ändring i läkarvårdstaxan, som är en regeringsförordning, föregicks av ett regeringsförslag (prop. 1977/78:23) vari riktlinjerna till ändringen i taxan angavs enligt följande:

För att underlätta etablering av nya privatpraktiserande läkare i den omfattning som beräknats i gällande läkarfördelningsprogram bör det införas en särskild möjlighet till individuell taxebindning i samband med nyetablering. En sådan särskild taxenivå, som bör ligga högst 20 % över taxans grundnivå, bör omfatta högst 30 läkare under vardera år 1978 och 1979, dvs. sammanlagt 60 läkare under tvåårsperioden. Denna särskilda taxenivå bör liksom nu gällande regler för individuell taxebindning få formen av en övergångsbestämmelse i läkarvårdstaxan. Frågan om i vilken takt den här aktuella särskilda taxenivån skall avvecklas bör tas upp till prövning i anslutning till det förslag rörande avveckling av den individuella taxebind-

ningen, som riskförsäkringsverket avser att lägga fram i samband med nästa års taxecöversyn.

Försäkringskassan bör enligt särskilda regler få besluta om sådan särskild arvodesnivå för nyetablerad privatpraktik som är gemensam för minst två läkare. Sådant beslut bör gälla för praktik på viss ort och rätten till särskild arvodesnivå bör inte kunna överföras till annan ort utan nytt beslut av försäkringskassan. Det är av allmänt intresse att nyetableringen av privatpraktiker sker på sådant sätt att den bidrar till en jämnare fördelning av läkarvårdsresurserna inom landet. Etableringen bör därför ske utanför storstadsområdena, och då i första hand på orter där behovet av läkare är mindre väl tillgodosett. Jag anser det angeläget att den här avsedda etableringen samordnas med de offentliga sjukvårdshuvudmännens läkarvårdsresurser. Denna samordning bör säkerställas genom en beslutsordning där försäkringskassan får medge särskild taxenivå för nyetablerad privatpraktiker endast efter tillstyrkan av socialstyrelsen, som har att bedöma nyetableringen med hänsyn till övriga befintliga eller planerade läkarvårdsresurser. Socialstyrelsen bör ge sin tillstyrkan endast i de fall berörd sjukvårdshuvudman har lämnat sitt samtycke till etableringen. Möjligheter bör finnas att tillämpa någon form av förhandsprövning och preliminärt yttrande beträffande nyetablering av privatpraktiker på viss ort.

Det ankommer på regeringen att besluta om de ändringar jag här har förordat. Jag finner det dock lämpligt att frågan anmäles för riksdagen.

Propositionens hemställan i denna del gick ut på att bereda riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet anfört i fråga om vidgade möjligheter till individuell taxebindning av läkare.

Med anledning av en motion (s) vari yrkades avslag på propositionens förslag om möjligheter till taxehöjning anförde socialförsäkringsutskottet (SfU 1977/78:12) följande:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att den offentliga vården tillförs erforderliga läkarvårdsresurser. Det är emellertid lika angeläget att de delar av landet som har brist på läkare förses med sådana. Förslaget i propositionen syftar främst till att ge de privatläkare som önskar etablera sig utanför storstadsregionerna ekonomisk möjlighet att göra det. Den ingående prövning som enligt förslaget måste föregå ett beslut om individuell taxebindning vid nyetableringar innebär enligt utskottets mening en tillfredsställande garanti för att propositionens syfte kommer att kunna tillgodoses. Med hänsyn till att det är en mycket begränsad grupp läkare som berörs av förslaget anser utskottet motionärernas farhågor för att det kan medföra en överströmning av läkare från den offentliga till den privata vården ogrundade. Utskottet tillstyrker därför propositionen i denna del och avstyrker motionen 1977/78:99.

I en reservation till betänkandet anförde socialförsäkringsutskottets socialdemokratiska ledamöter följande:

I propositionen har angivits att det s. k. läkarfördelningsprogrammet skulle innebära att antalet privatläkare fram till 1980 skall vara oförändrat, vilket innebär ett beräknat ersättningsbehov av 30 läkare årligen. Utskottet finner detta vara en felaktig utgångspunkt för förslaget, eftersom läkarfördelningsprogrammet är ett planeringsinstrument för fördelning av tillgäng-

liga läkarresurser inom den offentliga vården och i angivna hänseende endast innebär att man gjort en teknisk avräkning av ett antal läkare, som kan antas inte komma att bli tillgängliga för fördelning.

Främst den offentliga öppna vården lider fortfarande stor brist på läkare och ett stort antal nya moderna vårdcentraler kan av denna anledning inte utnyttjas till fullo. Även inom långtidssjukvården och psykiatrin finns ett stort antal vakanta läkartjänster. Att i ett sådant läge bygga upp en ny organisation som med de föreslagna generösa taxebestämmelserna skall konkurrera med den offentliga vården om läkarna kan enligt utskottets mening inte anses motiverat. Det är knappast sannolikt – även om motsatsen hävdas i propositionen – att taxehöjningen kommer att bestå endast under en övergångstid. Snarare föreligger det risk för att taxehöjningen kommer att leda till en allmän höjning av hela läkarvårdstaxans nivå och därmed bidra till en överströmning av läkare från offentlig till privat vård.

Med hänsyn till det anförda och till att förslaget på ett olyckligt sätt föregriper den allsidiga prövning av privatpraktiserande läkares framtida ställning som sker genom hälso- och sjukvårdsutredningens pågående arbete med en helt ny sjukvårdslagstiftning kan utskottet inte ansluta sig till regeringens förslag. Detta bör ges regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottet.

I beslut den 6 september 1979 biföll regeringen besvär av två läkare i Arvika och gav dessa tillstånd att vid etablering som privatpraktiserande få tillämpa arvoden som med 20 % översteg läkarvårdstaxans belopp. Värmlands läns landsting hade tidigare avstyrkt deras begäran. Avskrift av regeringsbeslutet bifogas.

Underbilaga

BESLUT
1979-03-06

Socialstyrelsen
106 30 STOCKHOLM

Besvär av J.-E. Carlsson och G. Sidenvall i fråga om individuell taxebindning för privatpraktiserande läkare

Enligt punkt 5 övergångsbestämmelserna till läkarvårdstaxan (1974:699 med ändring 1977:1189) får allmän försäkringskassa medge privatpraktiserande läkare vid mottagning som nyetableras på viss ort och är gemensam för minst två läkare att tillämpa arvoden som överstiger de i 7 och 8 §§ taxan angivna beloppen med 20 procent. Som förutsättning för sådant medgivande gäller att socialstyrelsen tillstyrkt det efter hörande av sjukvårdshuvudmannen för det område inom vilket etableringen avses äga rum.

Leg. läkarna Jan-Erik Carlsson och Göran Sidenvall ansökte hos Värmlands läns allmänna försäkringskassa om rätt till individuell taxebindning enligt nämnda övergångsbestämmelser för etablering av en grupp läkarmottagning i Arvika.

Värmlands läns landstings sjukvårdsstyrelse har i skrivelse den 9 januari 1979 till socialstyrelsen avstyrkt ansökningarna. Mot bakgrund av sjukvårdshuvudmannens ställningstagande har socialstyrelsen i beslut den 18 januari 1979 avstyrkt Carlssons och Sidenvalls ansökningar.

Över socialstyrelsens beslut har Carlsson och Sidenvall anfört besvär. I besvären har bl. a. anförts att flera läkare på grund av åldersskäl avvecklat sin privatpraktiker verksamhet i Arvika under det senaste decenniet och att för närvarande finns fem privatpraktiserande läkare, varav två är över sjuttio år.

Socialstyrelsen har – sedan förnyat yttrande den 11 april 1979 inhämtats från Värmlands läns landstings sjukvårdsstyrelse – avgivit yttrande den 8 juni 1979.

Carlsson och Sidenvall har inkommit med påminnelser.

Regeringen bifaller besvären och upphäver socialstyrelsens beslut.

Innehållsförteckning	Sid
Granskningsarbetets omfattning och inriktning	1
Översiktlig redovisning av regeringsprotokollens innehåll m. m. . .	2
Utskottets granskning	3
1. Proceduren i samband med regeringsskiftet	3
2. Den nya regeringens sammansättning samt vissa förändringar inom regeringskansliet	4
3. Remisser till lagrådet	7
4. Propositionsavlämnandet till riksdagen	7
5. Utgivningen av Svensk författningssamling	8
6. Regeringens utövning av normgivningsmakten	11
7. Interpellationer och frågor	13
8. Regeringens handläggning av besvärssärenden	14
9. Regeringens handläggning av utlänningsärenden	20
10. MBL vid regeringens tillsättning av vissa högre tjänster m. m.	25
11. Regeringens behandling av riksdagens skrivelser	27
12. Övriga frågor	30
a) Utbildning i Sverige av libyska medborgare vid Telub AB	30
b) Regeringens beslut i visst "utflaggningsärende"	32
c) Fråga om bidrag till vissa befrielseförelser i Zimbabwe-Rhodesia	34
d) Fråga om remiss av den s. k. KS-utredningen	34
e) Regeringens kontroll av säkerhetspolisens verksamhet ..	34
f) Regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma	35
g) Frågor om medicinska forskartjänster mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning	35
h) Regeringens fastställande av verksamhetstid för 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd m. m.	36
i) Regeringens handläggning av ärende om studiestödsförordningen såvitt avser Nordiskt musikkonservatorium	36
j) Regeringens beslut den 1 november 1979 rörande taxitrafiken i Lerum	37
k) Fråga om regeringens handläggning av ett besvärssärende angående etableringsrätt för läkare	37
Reservationer	38
Särskilda yttranden	47

Bilagor	Sid.
1 Regeringsärenden 1978 och 1979	50
2 Regeringsskiftet i oktober 1979	52
3 A Förordnanden enligt 7 kap. 5 § RF	60
3 B Avtal om informationssekreterare	62
3 C PM ang. personförändringar i regeringskansliet	64
4 PM ang. remisser till lagrådet	67
5 PM ang. propositionsavlämnandet till riksdagen	76
6 Sammanställning över antalet författningar i SFS som utkommit från trycket senare än två veckor före ikraftträdandet ..	85
7 PM beträffande regeringens utövning av normgivningsmakten	87
8 PM ang. tidsutdräkt vid besvarande av interpellationer och frågor	145
9 PM ang. regeringens handläggning av besvärärenden	148
10 A Sammanställning över antalet utomnordiska medborgare som erhållit tillstånd att få stanna i Sverige av olika skäl åren 1978 och 1979	169
10 B Tidpunkter för statsråden (föredragande i utlänningsärenden)	170
10 C Antal tillståndsärenden m. m. hos regeringen under tiden 1977-1979	171
10 D Uppgifter från arbetsmarknadsdepartementet om balansläget i fråga om besvärärenden	172
10 E Diagram över handläggningstid i regeringskansliet av utlänningsärenden	175
10 F Redogörelse för tre utlänningsärenden hos regeringen	176
10 G Betänkning över Nordisk Ministerråds meddelelse til 28. session 1980 om rekommandation nr 10/73 angående samordnet utlændingelovgivning og udlændingepolitik	178
10 H Sammanställning över internordisk resandetrafik	180
11 A Förhandlingar enligt 11 § MBL, som FIIR påkallat i tjänstetillsättningsärenden efter AD-dom 118/79, 1979-10-10	182
11 B Uppgifter från budgetdepartementet ang. tillsättningen av biskopar, generaldirektörer och landshövdingar under 1979 .	184
11 C Uppgifter från utrikesdepartementet ang. rekrytering av handläggare till utrikesförvaltningen 1975-1979, m. m.	185
12 A PM ang. regeringens behandling av riksdagens skrivelser ...	190
12 B Sammanställning av regeringens åtgärder med anledning av vissa riksdagsskrivelser i sysselsättnings- och industripolitiska frågor under riksmötet 1978/79	193
12 C PM ang. regeringens formella möjligheter att styra verksamheten inom statliga bolag	245
13 A Redogörelse av sekreteraren i 1979 års krigsmaterielexportkommitté ang. utbildning vid Telub AB av utländsk personal	247

13 B	Redogörelse från handelsdepartementet ang. viss utbildning av libyska medborgare vid Telub AB i Växjö	Sid. 250
13 C	PM av förutvarande handelsministern Hadar Cars i Telubärendet	251
14	PM ang. regeringens beslut i visst "utflagningsärende"	254
15	Redogörelse från utrikesdepartementet ang. stöd till Patriotiska Fronten i Rhodesia	259
16 A	Redogörelse från socialdepartementet ang. handläggning av betänkandet Betingelser för överförande av huvudmannskapet för Karolinska sjukhuset till Stockholms läns landsting, m. fl. handl.	261
16 B	Brev från Statsanställdas förbund ang. handläggning av fråga om Karolinska sjukhusets huvudmannskap	271
17	PM ang. regeringens kontroll av säkerhetspolisens verksamhet	278
18	PM ang. regeringens handläggning av tillsättning av skoldirektörstjänst i Lomma	281
19	PM ang. frågor om medicinska forskartjänster m. m. mot bakgrund av Serafimerlasarettets nedläggning	285
20	PM ang. regeringens handläggning av framställningar från 1979 års kyrkomötes utredningsnämnd om bestämmande om verksamhetstid m. m.	290
21	PM ang. regeringens handläggning av ärende om ändring i studiestödsförordningen såvitt avser Nordiskt musikkonservatorium	312
22	PM ang. regeringens beslut den 1 nov. 1979 beträffande taxitrafik i Lerum	315
23	PM ang. regeringens handläggning av ärende om etableringsrätt för läkare	320